

WWW-BASED ALTERNATIVE MEDIA AND COPYRIGHTED COMPUTER PROGRAM

MR.SITTISANTI LAOSAKOOL

สถาบันวิทยบริการ
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Journalism

Department of Journalism

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-5837-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ องค์การสื่อทางเลือกบนเว็บไซต์เว็บ กับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์
โดย นายสิทธิสันติ เล้าสกุล
สาขาวิชา วารสารสนเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต รัตนันท์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารนิติ

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต รัตนันท์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณรงค์ ขำวิจิตร)

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิทธิสันติ เล้าสกุล : องค์กรสื่อทางเลือกบนเว็บไซต์โต้ตอบกับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์. (WWW-BASED ALTERNATIVE MEDIA AND COPYRIGHTED COMPUTER PROGRAM) อ. ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.พิรงรอง รามสูต รัตนันท์, 210 หน้า. ISBN 974-17-5837-5.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและภาระค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกระบวนการวารสารสนเทศบนเว็บไซต์โต้ตอบขององค์กรสื่อทางเลือก ปัจจัยที่ผลักดันให้องค์กรสื่อทางเลือกตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์และผลที่ตามมาจากการตัดสินใจนั้น รวมถึงความคิดเห็นขององค์กรสื่อทางเลือกเกี่ยวกับความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิการเข้าถึงสื่อ แนวคิดเกี่ยวกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา และทฤษฎีองค์กรสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันของสังคม โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกองค์กรสื่อทางเลือกที่เป็นกรณีศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง ซึ่งผลการวิจัยมีดังนี้

1. โปรแกรมเชิงพาณิชย์ซึ่งมีราคาแพงมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดรูปแบบของการให้บริการ รวมถึงลักษณะเนื้อหาของข่าวสารข้อมูลบนเว็บไซต์โต้ตอบที่องค์กรสื่อทางเลือกผลิตและเผยแพร่สู่สาธารณะ
2. สิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นภาระทางการเงินสำหรับการวารสารสนเทศบนเว็บไซต์โต้ตอบในปริมาณและสัดส่วนที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับเงินทุน รายได้และรายจ่ายในการดำเนินงานปกติขององค์กรสื่อทางเลือก
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือกประกอบด้วย ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสถาบันการเมืองการปกครอง ปัจจัยด้านผู้ประกอบการซอฟต์แวร์ ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยด้านช่องทางและผู้ให้บริการข่าวสาร ปัจจัยด้านลูกค้าและอุตสาหกรรมโฆษณา ปัจจัยด้านอุปทาน ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคนิควิธีการผลิต
4. การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งมีต้นทุนต่ำเอื้อให้การวารสารสนเทศที่ไม่แสวงหากำไรทำได้โดยง่าย อีกทั้งยังได้งานคุณภาพสูงและเป็นอิสระจากระบบตลาด อย่างไรก็ตาม องค์กรสื่อทางเลือกที่ใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ก็ต้องเผชิญกับข้อจำกัด อุปสรรคและความไม่สะดวกในการดำเนินงานหลายประการ จากความเสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์
5. แนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคลกลายเป็นความคิดกระแสหลักที่ครอบงำระบบคิดของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไว้ ด้วยเหตุนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จึงให้การยอมรับการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และมองไม่เห็นถึงโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่มีการกดขี่และเอาเปรียบ

ภาควิชา.....วารสารสนเทศ..... ลายมือชื่อนิสิต.....
 สาขาวิชา.....วารสารสนเทศ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา.....2546..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4385138428 : MAJOR JOURNALISM

KEY WORD: COPYRIGHT / ALTERNATIVE MEDIA / INTERNET / POLITICAL ECONOMY / RIGHT TO COMMUNICATE

SITTISANTI LAOSAKOOL: WWW-BASED ALTERNATIVE MEDIA AND COPYRIGHTED COMPUTER PROGRAM. THESIS ADVISOR: ASST.PROF.PIRONGRONG RAMASOOTA RANANAND, Ph.D., 210 pp. ISBN 974-17-5837-5.

This research has the following objectives: to study the needs of World Wide Web-based alternative media for copyrighted computer software in their content production on the World Wide Web; to study the financial burden that the copyrighted software has incurred upon operators of these media.; to study factors that influence these operators in their decision about using copyrighted versus non-copyrighted software; to study the consequences of their decision in these matters; and to compile opinions of operators of alternative media about the righteousness of the copyright system of computer software. This study uses a qualitative approach and draws upon the theoretical framework that include the following perspectives – political economy, right to information, intellectual property system, and mass media under social influence. Six alternative media that differ in their content orientation are chosen as case studies.

The research has these findings:

- 1) the high cost of commercial software plays a significant role in shaping the forms and services relating to the content produced and disseminated to public by the studied alternative media;
- 2) copyrighted software or the right to use it is a major financial burden for web-based alternative media wishing to produce content on the web, when taking into account their capital, revenue, and operation expenditure;
- 3) factors that influence these operators of alternative media about choosing software program include social factors, political factors, factors relating to right holder, factors relating to sources of information, factors regarding channels and users of information; factors regarding customers and advertising industry, supply-side factors, management factors, and technical production factors;
- 4) the use of non-copyrighted software which is not costly enables the studied alternative media to pursue their non-profit endeavor. Quality work and freedom from market influence are evident advantages of using non-copyrighted software. However, these alternative media also face major limitations, barriers, and inconveniences in their operation, as a result of the risks involved from using non-copyrighted software;
- 5) The perspective on individual’s natural right, which is one of the perspectives on intellectual property system, is the mainstream way of thinking that dominates the mindset of most interview subjects that are operators of web-based alternative media. These subjects support the copyright system of computer software and could not see through the political economic structure behind the system that perpetuates domination and injustice in the public right to access information.

Department.....Journalism.....Student’s signature.....

Field of study.....Journalism.....Advisor’s signature.....

Academic year.....2003..... Co-advisor’s signature.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต รัตนันท์
“ครู” และที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ผู้ช่วยเหลือและเมตตาต่อความเกรงของลูกศิษย์

อาจารย์ ดร.ดวงกมล ชาติประเสริฐ
ผู้เปิดประตูและนำพาให้รู้จักทฤษฎีและศาสตร์ของการสื่อสารมวลชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ณรงค์ ขำวิจิตร
ผู้ให้ข้อคิดเห็นมากมายระหว่างการสอบวิทยานิพนธ์ทั้งสองครั้ง

รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ ครอบงำ
ผู้ให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล
ผู้ให้พื้นฐานทั้งด้านทักษะการเขียนและการวิพากษ์

นิธิตา คณานิรันดร์ และ ฤทธิชัย ประไพพิชิต
ผู้เป็นที่พึ่งได้เสมอโดยเฉพาะในสภาวะที่ลำบากและต้องการความช่วยเหลือ

หทัยรัตน์ จิ่งเสถียรทรัพย์
ผู้เป็นกำลังใจ ความช่วยเหลือทุกอย่าง และเพื่อนที่ร่วมอดหลับอดนอนด้วยกัน

วิไลลักษณ์ เล้าสกุล

ผู้อยู่เบื้องหลังทุกความเข้าใจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหานำวิจัย.....	8
1.3 ขอบเขตการศึกษา.....	8
1.4 นิยามศัพท์.....	9
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1 แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน.....	14
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์.....	16
2.3 แนวคิดเรื่องความชอบธรรมของกฎหมาย.....	34
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิการเข้าถึงสื่อ.....	37
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะธุรกิจในอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน.....	42
2.6 ทฤษฎีองค์การสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันของสังคม.....	47
2.7 แนวคิดเกี่ยวกับเวปไซต์.....	49
2.8 แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์.....	57
2.9 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	81
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	84
3.1 แหล่งข้อมูล.....	84
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	85
3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	85
3.4 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	88
3.5 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล.....	88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	89
4.1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโครงสร้างขององค์กร.....	90
4.2 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์.....	119
4.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรม.....	139
4.4 ผลที่ตามมาจากการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรม.....	162
4.5 ทิศนะต่อความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์.....	167
5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....	179
รายการอ้างอิง.....	190
ภาคผนวก.....	194
ภาคผนวก ก.....	195
ภาคผนวก ข.....	196
ภาคผนวก ค.....	208
ประวัติผู้เขียน.....	210

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

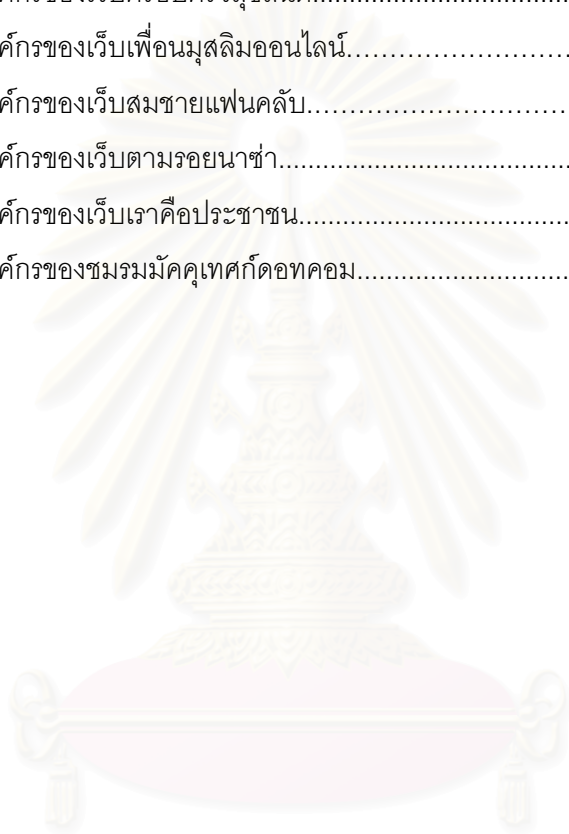
หน้า

ตารางที่

1	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บครอบครัวสุขสันต์.....	119
2	สรุปสารสนเทศทั่วไปขององค์กรเว็บครอบครัวสุขสันต์.....	120
3	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บเพื่อมนุษยสัมพันธ์ออนไลน์.....	121
4	สรุปสารสนเทศทั่วไปของนายสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด.....	122
5	สรุปสารสนเทศทั่วไปขององค์กรเว็บไทยอิสลามออนไลน์.....	122
6	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ น.ส. ลูกเกิด นวมะละสีริกุล.....	123
7	สรุปสารสนเทศทั่วไปของ น.ส. ลูกเกิด นวมะละสีริกุล.....	124
8	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ น.ส. นิกี้ สหัสรังสีมีโชค.....	124
9	สรุปสารสนเทศทั่วไปของ น.ส. นิกี้ สหัสรังสีมีโชค.....	125
10	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายลีโอ กุสุมากรณียะกิจ.....	126
11	สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายลีโอ กุสุมากรณียะกิจ.....	126
12	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายเต๋า อานันทนนะโกสุม.....	127
13	สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายเต๋า อานันทนนะโกสุม.....	128
14	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายธงไชย แซ่มอุตมฉันท.....	129
15	สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายธงไชย แซ่มอุตมฉันท.....	129
16	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายชัยวัฒน์ สวีระนทณี.....	131
17	สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายชัยวัฒน์ สวีระนทณี.....	132
18	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายสสาร ฟันฟ้าอจินไตย.....	133
19	สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายสสาร ฟันฟ้าอจินไตย.....	134
20	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของกลุ่มเราคือประชาชน.....	135
21	สรุปสารสนเทศทั่วไปของกลุ่มเราคือประชาชน.....	136
22	ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม.....	137
23	สรุปสารสนเทศทั่วไปขององค์กรเว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม.....	138

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แสดงแบบจำลององค์การสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันจากสังคม.....	48
2 แสดงแบบจำลองการสื่อสารบนเว็ลด์ไวด์เว็บ	55
3 แสดงผังโครงสร้างองค์การของเว็บครอบครัวสุขสันต์.....	93
4 แสดงผังโครงสร้างองค์การของเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์.....	98
5 แสดงผังโครงสร้างองค์การของเว็บสมชายแฟนคลับ.....	103
6 แสดงผังโครงสร้างองค์การของเว็บตามรอยนาซ่า.....	107
7 แสดงผังโครงสร้างองค์การของเว็บเราคือประชาชน.....	114
8 แสดงผังโครงสร้างองค์การของชมรมมัคคุเทศก์ดอทคอม.....	118

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หากเราได้มีโอกาสเหลียวหันกลับไปทบทวนถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆของสังคมไม่ว่าในทางเศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม เราอาจพบเห็นว่าเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และสภาพบริบทของสังคมเหล่านี้ มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อรูปแบบปัจจุบันหรือทิศทางที่กำลังดำเนินไปของการใช้สื่อสารมวลชนในสังคมไทย ดังเช่นกรณีการประกาศกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ที่เพิ่งถูกสถาปนาขึ้นมาไม่นานในประเทศไทย ภายใต้แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์และระบบอภิปรัชญาที่ต่างก็ถือเป็นกระแสหลักของสังคมโลกยุคปัจจุบัน อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technologies: ICTs) ได้ก้าวพ้นข้อจำกัดของกระบวนการสื่อสารสู่มวลชนในรูปแบบเดิม และเข้าสู่ยุคที่กล่าวกันว่าเป็นประชาธิปไตยทางข่าวสารจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบใหม่ แต่กฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่แฝงมากับแนวคิดทางจริยธรรมก็กลายเป็นกติกากฎและภาวะค่าใช้จ่ายใหม่ที่เพิ่มมากขึ้น ของทั้งองค์กรและบุคคลผู้ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนข่าวสารข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้สร้างปัญหาให้แก่การบริโภคและการแพร่กระจายข่าวสารของสังคมโลกยุคใหม่ ในยุคที่วิทยาศาสตร์และระบบการค้าสามารถนำพาเทคโนโลยีให้พัฒนาก้าวหน้าได้อย่างมาก แต่โลกกลับยังต้องเผชิญกับข้อสงสัยที่ว่า เทคโนโลยีเหล่านี้จะสามารถนำพาอิสรภาพและความเท่าเทียมด้านข่าวสารข้อมูลมาสู่มวลมนุษยชาติได้ เช่นดังศักยภาพของเทคโนโลยีที่มันได้พัฒนาไปจนถึงแล้วหรือไม่

นับเนื่องจากระบบการสื่อสารข่าวสารต่อมวลชนได้ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในยุคสมัยที่มีการออกหนังสือข่าวด้วยประดิษฐ์กรรมแท่นพิมพ์ชนิดหมุนของ Johann Gutenberg จนกระทั่งการปรากฏขึ้นของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเมื่อเร็วๆนี้ที่ได้เปลี่ยนโฉมหน้าของการบริโภคและการสื่อสารในสังคมมนุษย์อย่างสิ้นเชิงอีกครั้ง พัฒนาการใหม่และเทคโนโลยีนี้เองที่ทำให้การแพร่กระจายและแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลแบบสองทางเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและสะดวกรวดเร็ว ด้วยเพราะผู้ใช้สื่อสามารถดึงข่าวสารข้อมูลซึ่งตนเองสนใจจากที่ใดก็ได้ในโลกมาใช้ หรือเก็บบันทึกไว้ในคลังข้อมูลส่วนตัว และพร้อมให้เรียกกลับมาใช้อีกเมื่อไรก็ได้ ขณะเดียวกันก็สามารถใช้เทคโนโลยีสื่อประสม (multimedia) สร้างข้อมูลข่าวสารใหม่ที่ประกอบด้วยตัวอักษร (text) กราฟิก (graphics) รูปภาพ

(picture) ภาพเคลื่อนไหว (animation) และเสียง (audio) แล้วนำส่งเข้าบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ซึ่งคนทั่วโลกสามารถดึงข่าวสารเหล่านั้นไปใช้ และอาจร่วมให้ข้อเสนอแนะ กรอกแบบสอบถามหรือสนทนาโต้ตอบถึงกันแบบทันที โดยปราศจากการควบคุมหรือถูกตรวจสอบโดยรัฐและนายประตูข่าวสาร (gatekeeper) ดังเช่นที่เป็นอยู่ในกระบวนการสื่อสารรูปแบบดั้งเดิม กล่าวอย่างสรุปก็คือ นอกจากคุณสมบัติที่โดดเด่นของการเป็นสื่อซึ่งก้าวพ้นอุปสรรคด้านพื้นที่ (space) และเวลา (time) แล้ว ผู้ใช้สื่อ (users) ยังไม่ถูกจำกัดให้เป็นได้เพียงแค่คนรับสาร (receivers) แต่สามารถที่จะกลายเป็นทั้งคนเลือกสรรคนจัดเตรียมและคนแพร่กระจายข่าวสารได้พร้อมกันทีเดียว

ความยิ่งใหญ่และก้าวไกลของระบบสารสนเทศและการสื่อสารข้างต้น กล่าวกันว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากเทคโนโลยีด้านซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ (software) ด้วยเพราะโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีพัฒนาการก้าวหน้าอย่างมากในปัจจุบัน ได้ช่วยทำให้โลกของคอมพิวเตอร์ (computer) สื่อ (media) และโทรคมนาคม (telecommunications) มีการกลืนเป็นเนื้อเดียวกันแทบจะแบ่งแยกออกจากกันไม่ได้¹ หากกล่าวเฉพาะในบริบทของการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Communication: CMC) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้แสดงบทบาทเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดลักษณะของข่าวสารข้อมูล ตลอดจนกระทั่งกิจกรรมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ข่าวสารข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ด้วยเหตุนี้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากในกระบวนการสื่อสารของสังคมยุคใหม่ สังคมการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตล้วนจำเป็นต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แม้อาจเนื่องด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างและหลากหลาย เริ่มตั้งแต่การทำให้ระบบคอมพิวเตอร์ทำงานได้ จนกระทั่งถึงการสนับสนุนกิจกรรมเฉพาะอย่าง อาทิเช่น การจัดรูปแบบของข่าวสารข้อมูล หรือการสร้างความน่าสนใจโดยวิธีที่ให้รูปภาพเคลื่อนไหวได้ เป็นต้น ดังนั้น การขาดแคลนหรือการเข้าไม่ถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำเป็นหรือทันสมัยเพียงพอ ในบริบทของการสื่อสารบนเครือข่าย จึงอาจเป็นไปได้ที่จะหมายถึงกระบวนการสื่อสารซึ่งล้มเหลว ไม่ต่อเนื่องหรือดำเนินต่อไปไม่ได้

เดิมทีเดียว ประเทศไทยคุ้นเคยกับการซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้งานโดยมีซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ติดตั้งอยู่ในเครื่องให้อย่างเสร็จสรรพ จำนวนมากเสียจนกระทั่งบางโปรแกรมไม่เคยมีโอกาสได้ถูกใช้งานเลย นอกจากนี้แล้ว ผู้ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ (hardware) ยังไม่ต้องจ่ายเงินสำหรับการติดตั้งโปรแกรมเหล่านั้นด้วย จึงกลายเป็นเหตุการณ์ปกติที่คนขายเครื่องคอมพิวเตอร์ต้องติดตั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้ให้แก่ผู้ซื้ออย่างจุใจด้วยทุกครั้ง จนถึงกับมีคนไทยบางส่วนเข้าใจไปว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นของที่แจกฟรีและต้องติดตั้งมาให้พร้อมกับเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่แล้วเมื่อรัฐ

¹ สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์, ยุคเครื่องสื่อไทย, (วิภา อุดมฉันท บก., ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น.147.

บาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537² ซึ่งเป็นการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อกำหนดความคุ้มครองสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ พร้อมทั้งระบุนาตรการลงโทษที่เข้มงวดรุนแรงแก่ผู้ทำละเมิดทั้งในทางแพ่งและอาญา นับแต่นั้นเป็นต้นมา การบริโภคข่าวสารข้อมูลหรือการเป็นผู้พิมพ์ผู้โฆษณาบนอินเทอร์เน็ต นอกจากที่ต้องมีความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์อย่างเพียงพอแล้ว ผู้ใช้สื่อยังจำเป็นต้องตระหนักรู้และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างเคร่งครัด เพราะถ้าละเลยหรือไม่เข้าใจเรื่องของสิทธิในการทำงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง ผู้ใช้สื่อที่เพียงแค่อยากจะมีส่วนร่วมกับชุมชนอินเทอร์เน็ตก็อาจต้องกลายเป็นอาชญากรและได้รับโทษทางกฎหมาย³

การคุ้มครองสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นประเด็นปัญหาที่ได้รับความสนใจและถกเถียงกันมายาวนานตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 เริ่มจากที่ว่าควรจะมีการคุ้มครองหรือไม่ ถ้าจะมีการคุ้มครองแล้วควรเลือกใช้กฎหมายแบบใด และขอบเขตของการคุ้มครองควรกำหนดแค่ไหน อย่างไรก็ตาม ปัญหาและความสับสนดังกล่าวได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1964 สำนักงานลิขสิทธิ์สหรัฐฯจึงได้ยินยอมรับจดทะเบียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในฐานะที่เป็นหนังสือ แต่การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ต่อไปถึงความเหมาะสม เพราะหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีลักษณะเป็นงานที่คาบเกี่ยวระหว่างงานนิพนธ์ทางวรรณกรรมซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ กับสิ่งประดิษฐ์ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเครื่องจักรที่อยู่ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร จึงเป็นเหตุให้องค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศนำประเด็นนี้มาศึกษาอย่างจริงจัง และเสนอแนะต่อประเทศต่างๆ ให้ควรคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายพิเศษ (*Sui Generis Law*) เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายลิขสิทธิ์นั้นมิวัตถุประสงค์เฉพาะที่มุ่งเน้นการคุ้มครองงานศิลปะและงานวรรณกรรมจำพวกหนังสือ ดนตรีและศิลปกรรม กอปรกับทั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็ไม่สามารถอ่านได้ด้วยตาเปล่า การคุ้มครองลิขสิทธิ์จึงมิได้เป็นการเปิดเผยความรู้เพื่อตอบแทนคืนแก่สาธารณชน นอกจากนั้น การนำกฎหมายลิขสิทธิ์มาคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งถือเป็นสิ่งประดิษฐ์เพื่อใช้ประโยชน์ ยังอาจก่อให้เกิดความสับสนในการแยกความแตกต่างระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรอีกด้วย⁴

แต่แล้วความพยายามของนานาประเทศภายใต้กรอบของ WIPO ก็ต้องหยุดชะงักลง เพราะแรงผลักดันของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์สหรัฐฯที่เห็นว่าการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์จะเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตนได้มากกว่า เนื่องจากสาเหตุหลายประการ อาทิ มีข้อจำกัดในการคุ้มครอง

² พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 111 ตอนที่ 59 ก เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.2537 แต่กำหนดให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2538 เป็นต้นไป

³ อุดล ขาวละออ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์. (จุลสาร, 2545), น.17-9.

⁴ บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์. (กรุงเทพมหานคร: โอบีซ พับลิชิ่ง, 2538), น.7-8.

ครองเพียงเล็กน้อย ไม่ต้องเสียเวลาหรือมีภาระที่ต้องไปยื่นจดทะเบียนเหมือนกฎหมายสิทธิบัตร ไม่มีข้อยกเว้นพิเศษที่ทำให้ขอบเขตสิทธิในความเป็นเจ้าของมีน้อยลง มีอายุการคุ้มครองยาวนานถึง 50 ปี หลังผู้สร้างสรรค์งานเสียชีวิต โดยเฉพาะหากต้องหันไปใช้กฎหมายอื่นจะทำให้ไม่มีผลย้อนหลัง และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เขียนก่อนหน้านั้นจะไม่ได้รับการคุ้มครองโดยปริยาย ที่สำคัญ การคุ้มครองในฐานะเป็นงานวรรณกรรมจะทำให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้รับการคุ้มครองภายใต้อนุสัญญากรุงเบอร์น (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) โดยอัตโนมัติ ซึ่งเป็นการประกันว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของสหรัฐฯ จะได้รับการคุ้มครองระหว่างประเทศในบรรดาสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบอร์น 90 ประเทศโดยทันที⁵ แรงผลักดันดังกล่าวมีผลทำให้สภาคอนเกรส (Congress) มีมติเมื่อปี ค.ศ.1980 ให้แก้ไขรัฐธรรมนูญสหรัฐฯ เพื่อคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในฐานะเป็นงานวรรณกรรม นอกจากนี้ภาคอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของสหรัฐฯ ยังกดดันให้รัฐบาลของตนดำเนินการแทรกแซงให้รัฐบาลประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยต้องยอมเปลี่ยนแปลงที่และเร่งดำเนินการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์อย่างเคร่งครัด

อย่างไรก็ตาม การตระหนักถึงความสำคัญและคุณประโยชน์ของคอมพิวเตอร์ต่อการพัฒนาสู่ความเป็นสังคมข่าวสารในอนาคตข้างหน้า รวมถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องพึ่งพาเทคโนโลยีซอฟต์แวร์ราคาถูกจากต่างประเทศ ทำให้ท่าทีแรกเริ่มของสังคมไทยมีแนวโน้มต่อต้านการให้มีความคุ้มครองสิทธิประเภททรัพย์สินทางปัญญาไม่ว่าจะด้วยกฎหมายใดก็ตามแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังนั้นความพยายามแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ของรัฐบาลไทยตามแรงกดดันจากฝ่ายสหรัฐฯ ในสมัยนั้นจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์และคัดค้านอย่างรุนแรงจากเกือบทุกฝ่าย ทั้งนักการเมือง นักวิชาการ สื่อมวลชนและประชาชนทั่วไป กระทั่งประเด็นความขัดแย้งนี้ได้ลุกลามกลายเป็นปัญหาทางการเมืองระหว่างพรรคร่วมรัฐบาล และต่อมาได้บานปลายจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2531⁶ แต่ที่ที่สุดแล้ว สหรัฐก็สามารถกดดันไทยและนานาประเทศทั้งหมดได้สำเร็จ ด้วยผลของการเจรจาพหุภาคีรอบใหม่ในสนธิสัญญาสำคัญระหว่างประเทศ ที่ระบุชัดเจนให้ประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองโปรแกรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ในฐานะเป็นงานวรรณกรรม⁷ ภายใต้ความตกลงดังกล่าว ประเทศ

⁵ บัณฑิต หลิมสกุล, “การคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์” ใน ไอทีเฉลิมพระเกียรติ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประชาชน. (เอกสารประกอบการสัมมนา รวบรวมโดยสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, 2538), น. 98-9.; และ บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์. (กรุงเทพมหานคร: โอบีซ พับลิชิ่ง, 2538), น.8.

⁶ พรรคประชาชน, พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ การปกป้องผลประโยชน์ชาติ. (สุรใจ ศิริพงษ์ บก., บันทึกประวัติศาสตร์การเมืองเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์, 2532)

⁷ ประกอบด้วยความตกลง 2 ฉบับ ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, including Trade in Counterfeit Goods: TRIPs) เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบใหม่ที่เกี่ยวข้องกับหลักการพื้นฐานของความตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า หรือ แกตต์ (General Agreement on Tariffs and Trade: GATT) ในการเจรจาอุรุกวัย (the Uruguay Round negotiations) และอนุสัญญากรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม

ไทยในฐานะที่เป็นภาคีในอนุสัญญาจึงไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงให้การคุ้มครองสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้อีกต่อไป และมีพันธกรณีที่ต้องยินยอมแก้ไขและประกาศใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งมีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นให้การคุ้มครองสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามความต้องการของสหรัฐ⁸

การมีกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แม้ฝ่ายทุนเชื่อกันว่าน่าจะก่อให้เกิดผลดีต่อการส่งเสริมและจูงใจให้นักพัฒนา (programmer) และอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ได้คิดสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าแก่สังคมการสื่อสารในระยะยาว แต่การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็ขัดขวางไม่ให้มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้อย่างเสรีด้วยต้นทุนที่ต่ำ จนกระทั่งกลายเป็นอุปสรรคต่อสังคมไทยในการบริโภค สร้างและเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต ดังที่ปรากฏว่าตลอดหลายปีที่ผ่านมาราคาของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ตได้วิ่งสวนทางกับราคาของเครื่องคอมพิวเตอร์ จนกระทั่งปัจจุบัน โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับใช้งานเพื่อการวารสารสนเทศบนเวปไซด์เว็บบ้างบางตัว ก็มีราคาแพงกว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ทั้งชุดหลายเท่าตัว⁹ ดังนั้น การที่ประเทศไทยออกกฎหมายบังคับให้ผู้ใช้สื่อต้องหันไปซื้อและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง รวมถึงนโยบายและมาตรการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ที่เข้มงวดมากขึ้น อาจกล่าวเปรียบเทียบกับได้เหมือนกับการขึ้นราคาข่าวสารข้อมูลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิด้านข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนในยุคที่ต้องใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือหรือตัวกลางในกระบวนการสื่อสาร รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์¹⁰ เคยสนใจศึกษาการเพิ่มขึ้นของต้นทุนราคาในการเข้าถึงสื่อหนังสือพิมพ์ พบว่าการที่กระดาษซึ่งเป็นวัตถุดิบและข่าวสารบนหน้าหนังสือพิมพ์ขึ้นราคา มีผลทำให้คนซึ่งมีฐานะปานกลางจำนวนมากต้องลดปริมาณการซื้อและใช้ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ลงจากเดิม ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลร้ายโดยตรงต่อคุณภาพของข่าวสารที่ประชาชนทั่วไปได้รับในแต่ละวัน ยิ่งกว่านั้นหากเป็นนักเรียนนักศึกษาผู้ซึ่งไม่มีความสามารถซื้อหาหนังสือพิมพ์ซึ่งมีราคาแพงขึ้นได้ และจำเป็นต้องหันไปบริโภคข่าวสารจากการหาอ่านหนังสือพิมพ์ในห้องสมุดแทน แน่นนอนที่สุดว่าความเป็นไปได้ที่บุคคลเหล่านี้จะไม่มีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารประจำวันจากหนังสือพิมพ์ย่อมมีมากขึ้น แต่บุคคลผู้ที่น่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุดจากทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นราคากระดาษหนังสือพิมพ์ หรือการที่ข่าวสารแพงขึ้นจากการให้ความคุ้มครองสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ คือ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและด้อยโอกาสในสังคม ข้อสรุปดังกล่าว

⁸ บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์. (กรุงเทพมหานคร: โอบีซ พับลิชิ่ง, 2538), น.9-16.

⁹ อุดล ขาวละออ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์. (จุลสาร, 2545), น.18.

¹⁰ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, “...” ใน จับจ้องมองสื่อ. (เถรรัตน์ อนุวัชศิริวงศ์ บก., ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), น.74-9

สอดคล้องกับความเห็นของ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์¹¹ ที่ว่า แทนที่พัฒนาการของความรู้และเทคโนโลยีจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างได้ผล แต่ภายใต้ระบอบทรัพย์สินทางปัญญา ความก้าวหน้าดังกล่าวกลับยิ่งซ้ำเติมปัญหาความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่ในฐานแรงมากขึ้น ด้วยการทำให้คนชนชั้นล่างในสังคมต้องจมดิ่งและวนเวียนอยู่กับดักความยากไร้ตลอดไป

นอกเหนือจากปัญหาเรื่องต้นทุนในการเข้าถึงสื่อแล้ว การคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ยังมีแนวโน้มที่จะไม่ประสบความสำเร็จนักในสังคมไทย ดังปรากฏว่านับแต่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มีผลบังคับใช้ สถิติการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยยังคงอยู่ในอัตราที่สูงมากอย่างต่อเนื่อง รายงานล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2545¹² ของกลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ (Business Software Alliance: BSA)¹³ พบว่า ประเทศไทยมีอัตราการการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์สูงถึง 77% หรือคิดเป็นมูลค่ามากกว่า 3,300 ล้านบาท ข้อที่น่าสังเกตรวมทั้งที่การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและเสี่ยงต่อการถูกลงโทษอย่างรุนแรง และบางฝ่ายยังอาจเห็นคล้ายกับแนวคิดที่เชื่อว่าการกระทำดังกล่าวชั่วร้ายหรือผิดศีลธรรม เปรียบเหมือนกับการลักขโมยทรัพย์สินของคนอื่นที่ถือเป็นข้อห้ามสำคัญอย่างหนึ่งทางศาสนา แต่ทำไมประเทศไทยจึงยังไม่สามารถยับยั้งคนทั่วไปให้ไม่กระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ นอกจากนั้น การอธิบายสาเหตุหลักของการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในสังคมไทยว่ามาจากลักษณะนิสัยขี้ขโมยของคนไทยเพียงอย่างเดียว¹⁴ ก็ไม่อาจช่วยให้สามารถเข้าใจกระบวนการที่ผู้ใช้สื่อกลายเป็นโจรสลัด (pirate) ได้ทั้งหมด และความเชื่อดังกล่าวก็ไม่น่าจะส่งผลต่อนักหากเป็นการกล่าวเหมารวม (stereotype) เอากับผู้ทำละเมิดลิขสิทธิ์ทุกๆ คน

¹¹ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์, “โลกาภิวัตน์ทางทรัพย์สินทางปัญญา กับปัญหาสิทธิมนุษยชน” ใน การพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์กับปัญหาสิทธิมนุษยชน: ประเด็นท้าทายภารกิจมหาวิทยาลัย (ครั้งที่ 1). (เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องเดียวกัน, ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 30 มีนาคม 2545), น.56-8.

¹² http://www.technologymedia.com/tnn_new/news14_28feb.html#1

¹³ กลุ่มพันธมิตรธุรกิจซอฟต์แวร์ (บีเอสเอ) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีขอบข่ายทั่วโลก จัดตั้งขึ้นโดยวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการความพยายามในการขจัดการละเมิดลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์และอุปสรรคในตลาดที่มีต่อการจำหน่ายซอฟต์แวร์ บีเอสเอส่งเสริมการเติบโตต่อเนื่องของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ผ่านนโยบายระหว่างประเทศ โดยการให้ความรู้และการบังคับใช้กฎหมายของกลุ่มประเทศต่างๆ ทั่วทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรป เอเชียและอเมริกาใต้ บีเอสเอเป็นตัวแทนของผู้ผลิตซอฟต์แวร์ชั้นนำสำหรับคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล อาทิเช่น อะโดบี, แอปเปิล คอมพิวเตอร์, ฮอโตเดสก์, เบนท์เลย์ ซิสเต็มส์, โดตัส ดีเวลลอปเม้นท์, ไมโครซอฟท์, โนเวลล์, และไซแมนเท็ค คอร์ปอเรชั่น เป็นต้น

¹⁴ ครรชิต มาลัยวงศ์ ชี้ว่า “คนไทยมีนิสัยชอบลักเล็กขโมยน้อย ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่คนหลายคนแสดงความเห็นคัดค้านการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ให้คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพราะคนเหล่านี้เห็นว่า การได้ก๊อปปี้ซอฟต์แวร์ของผู้อื่นมาใช้โดยไม่ต้องซื้อ คือความชอบธรรม” ใน ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ บก., ทัศนะไอที. (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2540), น.20.

จากข้อเท็จจริงอาจกล่าวได้ว่า การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และกฎหมายลิขสิทธิ์ได้กลายเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข่าวสารข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะเว็ลด์ไวด์เว็บของทั้งนักวิชาชีพวารสารสนเทศและผู้ใช้ประเภทบุคคลทั่วไปมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานหลายปี อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมากลับไม่ค่อยได้พบเห็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างเป็นทางการและจริงจังในหมู่ของนักวิชาการและนักศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ทั้งๆที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นหากว่าไปแล้วก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าองค์ประกอบส่วนอื่นๆในกระบวนการสื่อสารผ่านคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะต่อการกำหนดเนื้อหาและรูปแบบของการให้บริการข่าวสารข้อมูลบนเครือข่าย ดังที่ พอล อี. ฮอฟฟ์แมน¹⁵ (Paul E. Hoffman) ได้อธิบายเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการใช้ข่าวสารข้อมูลบนสื่อวารสารสนเทศแบบดั้งเดิมกับสื่อเว็ลด์ไวด์เว็บไว้ว่า ขณะที่ผู้คนทั่วไปเปิดโทรทัศน์เพื่อเลือกชมข่าวสารหรือความบันเทิง เขาเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องให้ความสนใจหรือเสียเวลากับการศึกษาสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ หรือแม้แต่การเมืองที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโทรทัศน์เลย เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะภายในเมืองๆหนึ่งนั้นโทรทัศน์ออกอากาศด้วยลักษณะและเนื้อหารายการแบบเดียวกันหมด ผู้ใช้สื่ออาจเลือกบริโภคข่าวสารได้โดยวิธีการเปลี่ยนช่องหรือการปรับระดับสีและเสียงเท่านั้น ขณะที่สื่อเว็ลด์ไวด์เว็บมีความแตกต่างจากสื่อมวลชนแบบดั้งเดิมอย่างโทรทัศน์ และรวมถึงหนังสือพิมพ์ นิตยสารหรือวิทยุกระจายเสียง เนื่องจากสื่อเว็ลด์ไวด์เว็บไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวเหมือนเช่นเดียวกับสื่อดังที่กล่าวมาแล้ว โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เข้าถึงได้และแตกต่างกันจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้ใช้สื่อทั้งที่เป็นองค์กรและปัจเจกชน ด้วยเหตุนี้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดรูปแบบของการให้บริการ รวมถึงความหลากหลายของเนื้อหาข่าวสารบนเว็ลด์ไวด์เว็บที่ผู้ใช้สื่อแต่ละรายได้รับหรือส่งออกไปสู่สาธารณะ

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงสนใจที่จะบุกเบิกงานศึกษาด้านวารสารศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง ภายใต้บริบทของสังคมที่มีการใช้บังคับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยวิธีเน้นวิเคราะห์ที่กรณีปัญหาและความคิดเห็นจากมุมมองของผู้จัดเตรียมเนื้อหา (content provider) ที่เป็นองค์กรสื่อทางเลือก (alternative media) เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาที่เปิดโอกาสให้องค์กรที่ใช้ประโยชน์จากสื่อเว็ลด์ไวด์เว็บและนักวารสารสนเทศอิสระได้มีส่วนร่วมอธิบาย รวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความสำคัญในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น นอกจากจะช่วยให้เราทราบถึงอิทธิพลของปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ที่มีต่อรูปแบบพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของพวกเขาเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์หรือการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว คำตอบที่ได้รับยังอาจสะท้อนถึงบทบาทและความช่วยเหลือของรัฐต่อ "องค์กรสื่อทางเลือก" ในประเด็นปัญหาการสื่อสารที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะกับสังคมระบบทุนโลกาภิวัตน์ที่มีแนวโน้มจะเหลือเพียงแค่บรรดา "สื่อกระแสหลัก" และ "สื่อเพื่อการค้า"

¹⁵ ฮอฟฟ์แมน, พอล อี. แรกเริ่มเรียนรู้เรื่อง Netscape และ World Wide Web. (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2539), น.71-2.

เท่านั้นที่อยู่รอด นอกจากนั้น การศึกษานี้ยังอาจทำให้เราเข้าใจได้มากยิ่งขึ้นด้วยว่า เพราะเหตุใดทั้งๆที่ประเทศไทยมีกฎหมายให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และได้กำหนดมาตรการลงโทษที่หลากหลายฝ่ายเชื่อว่าเข้มงวดรุนแรงกับผู้กระทำผิดแล้ว แต่ก็ยังปรากฏการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์อยู่ทั่วไป แม้กระทั่งในการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวปไซต์ก็ตาม

ปัญหาคำวิจัย

1. กระบวนการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวปไซต์ขององค์กรสื่อทางเลือก ต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์อะไรบ้าง
2. ราคาสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นภาระทางการเงินต่อการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวปไซต์ขององค์กรสื่อทางเลือกเพียงไร
3. ปัจจัยใดบ้างที่ผลักดันให้องค์กรสื่อทางเลือกบนเวปไซต์เวปไซต์ตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์
4. ผลที่ตามมา (results or consequences) แก่องค์กรสื่อทางเลือกบนเวปไซต์เวปไซต์ จากการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าว มีอะไรบ้าง
5. ในบริบทของการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวปไซต์ องค์กรสื่อทางเลือกคิดเห็นว่าการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์มีความถูกต้องเป็นธรรม (righteousness) หรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

ผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล จากข้อเท็จจริง คำบอกเล่าและความคิดเห็นของบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือก ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) โดยนำมาประกอบกับข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง (documentary research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและอธิบายถึงประเด็นปัญหาการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวปไซต์ขององค์กรสื่อทางเลือก ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่มีการคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์

การเลือกกรณีตัวอย่างในงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เริ่มจากการแสวงหาและรวบรวมรายชื่อสื่อวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวปไซต์ ที่มีเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ มุ่งสื่อสารกับผู้ใช้ข่าวสารเฉพาะกลุ่ม และมีคุณลักษณะเหมาะสมสำหรับเป็นสื่อทางเลือกของประชาชนผู้ใช้บริการข่าวสารบนเวปไซต์เวปไซต์

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกองค์กรผู้ผลิตสื่อทางเลือกที่จะใช้เป็นตัวอย่างและกรณีศึกษา (case study) จำนวนทั้งสิ้น 6 แห่ง โดยพิจารณาให้มีความหลากหลายในด้านลักษณะเนื้อหาและความสนใจของผู้จัดทำ อันได้แก่ (1) เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม (2) เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ ดอทคอม (3) เว็บสมชายแฟนคลับ (4) เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม (5) เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม (6) เว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

สำหรับหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกองค์กรผู้ผลิตสื่อทางเลือกที่ใช้เป็นกรณีศึกษา มีดังนี้

1. ที่ตั้งสถานประกอบการหรือภูมิลำเนาอาศัยของบุคลากร อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. วัตถุประสงค์ปัจจุบันมิได้เป็นการผลิตหรือใช้สื่อ เพื่อกิจการด้านการค้าหรือหาผลกำไร
3. ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และยอมเปิดเผยข้อมูลในระดับที่ผู้วิจัยยอมรับได้

นิยามศัพท์

กระบวนการวารสารบนเวปต์ไวด์เว็บ หมายถึง กระบวนการผลิตสื่อวารสารบนเวปต์ไวด์เว็บ เริ่มตั้งแต่แสวงหาข้อมูล ประมวลข้อมูล จัดให้มีรายงานและบริการต่างๆเกี่ยวกับข่าวสารข้อมูล ตลอดจนกระทั่งดำเนินการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงบริการข่าวสารข้อมูลต่างๆ ให้ทันสมัยถูกต้อง และเป็นที่น่าสนใจของผู้ใช้บริการ

การคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายถึง การให้สิทธิเด็ดขาดแก่ปัจเจกชนในอันที่จะกีดกันผู้อื่นจากการใช้สอยหรือแสวงหาประโยชน์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองและเงื่อนไขของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง หมายถึง การได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมให้สามารถใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นได้โดยไม่ผิดกฎหมาย

การตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายถึง การตัดสินใจเลือกระหว่าง การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยมีสิทธิถูกต้องตามกฎหมาย หรือเรียกกันทั่วไปว่า “การใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์” กับการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเรียกกันทั่วไปว่า “การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์”

ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายถึง ความต้องการใช้ประโยชน์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ จนถึงกับได้จัดหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ต้องการนั้นมาติดตั้งไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อจะได้ใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวตามวัตถุประสงค์

ความถูกต้องเป็นธรรม หมายถึง หมายถึง สภาวะทางจิตใจของคนที่มีรู้ถึงความถูกต้องและเป็นธรรม ความถูกต้องเป็นธรรมจึงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วในจิตใจของแต่ละคน กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นก็ดี กฎหมายอันเกิดจากบรรทัดฐานการตัดสินใจของศาลก็ดี ไม่มีทางลบล้างความรู้สึกว่า “ถูกต้องเป็นธรรม” หรือ “ไม่ถูกต้องเป็นธรรม” อันมีอยู่แล้วในจิตใจของคนผู้นั้นได้

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายถึง คำสั่งหรือชุดคำสั่งที่ถูกเขียนขึ้นด้วยภาษาต่างๆที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้ควบคุมให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงาน หรือเพื่อให้ได้ผลลัพธ์อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่ต้องการ

โดยปกติแล้ว โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะถูกนำมาติดตั้งไว้ในส่วนที่เรียกว่าหน่วยความจำหลักของเครื่องคอมพิวเตอร์ เมื่อจะมีการใช้งานใดๆ ระบบจะทำการโหลดชุดคำสั่งเหล่านี้เข้าไปในหน่วยความจำสำรองหรือแรม (RAM) เพื่อรอประมวลผลและส่งผลลัพธ์ออกแสดงที่จอแสดงผล (monitor) ตามลำดับ

อนึ่ง แม้ว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีความหมายครอบคลุมถึงคำสั่งและชุดคำสั่งทุกชนิดที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นชุดคำสั่งที่ถูกบรรจุอย่างถาวรไว้ในวงจรรวม (integrated circuit) ของเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือเป็นชุดคำสั่งที่เก็บเอาไว้ต่างหากในอุปกรณ์บันทึกข้อมูล แต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สนใจศึกษาเฉพาะที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทหลังเท่านั้น

สิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่มีแก่เจ้าของหรือผู้สร้างสรรค์ในการติดตั้งและการทำงานของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ด้วยเหตุที่การติดตั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์ลงในฮาร์ดดิสก์ของเครื่องคอมพิวเตอร์ หรือการใช้งานโดยคัดลอกโปรแกรมคอมพิวเตอร์ลงหน่วยความจำชั่วคราวที่เรียกว่า “แรม” ล้วนแล้วแต่เข้าองค์ประกอบของ “การทำซ้ำ” ตามความหมายของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ทั้งสิ้น ดังนั้นการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งมีลิขสิทธิ์โดยไม่ให้ละเมิดต่อกฎหมาย จึงต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของหรือผู้สร้างสรรค์โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นเสียก่อน โดยทั่วไปแล้ว สิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์มักอยู่ในรูปของใบอนุญาตใช้งาน (shrink-wrap license) ที่แนบไว้ภายในกล่องบรรจุภัณฑ์ ผู้ซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงได้หรือมีสิทธิในการติดตั้งหรือใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาเท่าที่ใบอนุญาตระบุไว้เท่านั้น การกระทำใดๆที่เกินกว่าขอบเขตหรือเงื่อนไขที่ใบอนุญาตให้สิทธิไว้ จึงเข้าข่ายเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ และต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

สื่อทางเลือก หมายถึง สื่อวารสารสนเทศ ที่ดำเนินการโดยนักสื่อสารมวลชนอิสระ หรือโดยองค์กรที่ไม่ได้จัดตั้งในรูปแบบธุรกิจ ด้วยเหตุที่ไม่ได้ดำเนินการผลิตสื่อเพื่อธุรกิจการค้าหรือแสวงหากำไรสูงสุดเป็นเป้าหมายหลัก สื่อทางเลือกจึงยังไม่ได้เป็นลักษณะการประกอบกิจการในรูปแบบอุตสาหกรรม โดยมากมักมุ่งเน้นสื่อสารกับกลุ่มผู้ใช้ข่าวสารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ได้ดำเนินการเพื่อสนองตอบความต้องการของตลาดในวงกว้าง และมักสื่อสารหรือสะท้อนทัศนคติที่เป็นของกลุ่มหรือตัวนักสื่อสารมวลชนเอง

สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สนใจศึกษาสื่อทางเลือกบนเวปไซด์เว็บบ อินได้แก่ (1) เว็บบครอบครัว สุขสันต์ ดอทคอม (2) เว็บบเพื่อนมุสลิมออนไลน์ ดอทคอม (3) เว็บบสมชายแฟนคลับ (4) เว็บบตามรอยนาซ่า ดอทคอม (5) เว็บบเราคือประชาชน ดอทคอม (6) เว็บบชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

สื่อวารสารสนเทศบนเวปไซด์เว็บบ หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการข่าวสารที่นำเสนอผ่าน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยระบบเวปไซด์เว็บบ และได้รับการปรับปรุงหรือเพิ่มเติมเนื้อหาที่เป็นข่าวสารหรือ ทักษะให้ทันสมัยอยู่เสมอ ประกอบด้วยหน้าเอกสารที่เรียกว่าเว็บบเพจ (webpage) และบริการรูปแบบอื่น ที่ผู้จัดเตรียมเนื้อหา (content provider) จัดไว้ให้ อาทิ บริการรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) บริการสืบค้นข่าวสารข้อมูล (search engine) บริการสนทนาพูดคุย (web chat) บริการฝากข้อความหรือ กระตุ้คำถาม (web board) บริการดาวน์โหลดข่าวสารหรือไฟล์โปรแกรม (download) เป็นต้น

องค์กรสื่อทางเลือก หมายถึง หน่วยที่ดำเนินการผลิตสื่อทางเลือก อันอาจประกอบด้วยบุคคล เพียงคนเดียว กลุ่มเดียว หรือแบ่งแยกเป็นฝ่ายๆก็ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทและความสำคัญของโปรแกรมคอมพิวเตอร์แต่ละชนิดและประเภทที่มี ต่อกระบวนการวารสารสนเทศบนเวปไซด์เว็บบ

2. ผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจช่วยพิสูจน์ในทางยืนยันหรือโต้แย้งความเชื่อบางอย่าง ที่เป็นภาพเหมารวม (stereotypes) ของคนทั่วไป ที่มีต่อบุคคลที่กระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรม คอมพิวเตอร์ เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์เกิดจากการขาดความเข้าใจหรือมีความเข้าใจ ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรม คอมพิวเตอร์แสดงถึงความไม่ตระหนักในคุณค่าและไม่เคารพความคิดและสิทธิของผู้อื่น¹⁶ การมีลักษณะ นิสัยชอบดักเล็กน้อยทำให้บุคคลแสดงความคิดเห็นคัดค้านการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรม คอมพิวเตอร์ และบทลงโทษทางกฎหมายที่เข้มงวดและการบังคับใช้อย่างจริงจังจะสามารถช่วยลดการ ละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้น้อยลงได้มาก¹⁷ เป็นต้น

3. แม้พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้ทำให้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและ เวปไซด์เว็บบกลายเป็นสื่อที่มีศักยภาพ ในด้านที่จะช่วยเสริมสร้างอำนาจแก่ปัจเจกชนธรรมดาทั่วไปให้ สามารถเผยแพร่ หรือเข้าถึงแหล่งข่าวสารและความรู้ รวมถึงการก่อตั้งเครือข่ายความร่วมมือเพื่อนำไปสู่

¹⁶ ร้อยโท สุชาติ เขาวิศิษฐ์ อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา (ตำแหน่งในขณะนั้น) กล่าวใน บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์. (กรุงเทพฯ: ไอบีซี พับลิชิ่ง, 2538), น.ค่านิยม.

¹⁷ ไพรัช วอเตอร์เฮาส์, ความสำคัญของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์สำเร็จรูปบรรจุกล่องที่มีต่อเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้. (เอกสารเย็บเล่ม, 2541), น.14.

ความเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆได้ โดยไม่ถูกจำกัดหรือตอกอยู่ภายใต้การควบคุมโดยตรงจากอำนาจรัฐ ทุนและกลุ่มผู้มีความรู้ เหมือนเช่นเดียวกับที่เคยเป็นในสังคมภายใต้ระบบสื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิม แต่ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจทำให้เราได้มองเห็นถึงอำนาจรัฐและทุนที่ยังคงมีอิทธิพลและบทบาทต่อการควบคุมข่าวสารข้อมูลและความรู้ของปัจเจกชนและสังคม โดยเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้อำนาจไปอยู่ในรูปแบบของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นแบบแผนการควบคุมทางกฎหมายที่พยายามอ้างอิงอยู่กับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม

นอกจากรูปแบบการใช้อำนาจที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังอาจทำให้เราได้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของฝ่ายขององค์กรและนักวิชาชีพอวารสารสนเทศบนเวปไซต์ไวด์เว็บ ทั้งที่เป็นปฏิกริยาซึ่งสื่อแสดงความหมายถึงการต่อสู้และการสยบยอมต่ออำนาจของฝ่ายรัฐและทุน ภายใต้มนทัศน์เรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยผู้วิจัยมีความปรารถนาจะให้ นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้ตระหนัก และเห็นความสำคัญที่จะต้องร่วมกันแสวงหาหนทาง มาตรการและกลยุทธ์ที่เหมาะสม ในอันที่จะนำไปสู่การบรรเทาปัญหาและขจัดอุปสรรคของการใช้บริการข่าวสารบนเครือข่าย อันเนื่องมาจากกฎเกณฑ์และการบังคับใช้กฎหมาย ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพิ่มเติมจากปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ เทคโนโลยีสารสนเทศ (digital divide) ซึ่งเป็นที่สนใจกันทั่วไปอยู่แล้ว ทั้งนี้ เพื่อที่จะทำให้สังคมไทยได้พัฒนาก้าวสู่ความเป็นสังคมสารสนเทศ (information society) ที่ปราศจากปัญหาทั้งเรื่องการเข้าไม่ถึงเทคโนโลยีหรือเครื่องมือทางการสื่อสาร และเรื่องความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจในการบริโภคและส่งออกข่าวสารสู่สาธารณะ

4. ทำให้ทราบถึงศักยภาพในการดำเนินงานขององค์กรสื่อทางเลือกบนเวปไซต์ไวด์เว็บ ภายใต้แรงกดดันทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม จากกรณีลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และอาจนำไปสู่การคาดการณ์แนวโน้มที่การวารสารสนเทศบนเวปไซต์ไวด์เว็บจะกลายเป็นอุตสาหกรรมเช่นเดียวกับสื่อกระแสหลัก อื่นๆในระบบทุนนิยม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องกรรมสิทธิ์ของอุตสาหกรรมสื่อโลก ซึ่งมีระบบทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือและกลไกที่ช่วยปกป้องการแสวงหากำไรส่วนเกิน จากการผลิตและการกระจายสินค้าข่าวสารและวัฒนธรรม กลายเป็นประเด็นปัญหาการสื่อสารที่นักเศรษฐศาสตร์การเมืองให้ความสนใจอย่างมากเรื่องหนึ่งตลอดปลายศตวรรษที่ 20 รวมทั้งคาดว่าน่าจะเป็นประเด็นอภิปรายที่สำคัญต่อไปในศตวรรษที่ 21 นี้ด้วย และเพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อความเสมอภาคในการสื่อสารระหว่างประเทศ นักคิดแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองจำนวนหนึ่งจึงเสนอแนะให้การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ได้มีการนำแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าไปใช้อภิปรายร่วมกับประเด็นปัญหาดังกล่าวด้วย ส่วนนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งที่ให้ความสนใจกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสื่อในระบบตลาด ก็ออกมาแสดงความวิตกกังวล และชี้ให้เห็นถึงอันตรายหากสังคมปล่อยให้สื่อเพื่อการค้ากลืนกินสื่อในระบบอื่นไปจนหมด ที่สำคัญหากต้องการส่งเสริมเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะระบบเว็ลด์ไวด์เว็บให้มีสถานภาพเป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชนอย่างแท้จริง ในยุคที่ข่าวสารข้อมูลในสื่อกระแสหลักอื่น ๆ มีแนวโน้มว่าจะถูกผูกขาดมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ นักคิดในฝ่ายนี้จึงเรียกร้อง และต้องการให้สังคมร่วมช่วยกันปกป้องนักวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เป็นอิสระหรือองค์กรสื่อที่มุ่งทำเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ให้สามารถอยู่รอดและเติบโตต่อไปได้

สำหรับ “แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง” ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้อาศัยกรอบความคิดข้างต้นของนักวิชาการแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นแนวทางในการศึกษา “การวารสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บขององค์กรสื่อทางเลือก” ภายใต้บรรทัดฐานทางกฎหมายที่กำหนดให้สังคมต้องคุ้มครองสิทธิและเคารพในทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลอื่น โดยประกอบด้วยหัวข้อสำคัญดังต่อไปนี้

1. แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์
 - 2.1 นิติปรัชญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์
 - 2.2 แนวคิดเรื่องการใช้งานที่เป็นธรรม
 - 2.3 เศรษฐศาสตร์การเมืองของระบบทรัพย์สินทางปัญญา
 - 2.4 แนวคิดที่ว่าลิขสิทธิ์คือระเบียบข่าวสารโลกใหม่โดยประเทศมหาอำนาจ
3. แนวคิดเรื่องความชอบธรรมของกฎหมาย

¹ วิชา อุตสาหกรรม, โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2546), น.

4. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิการเข้าถึงสื่อ
 - 4.1 ทฤษฎีสิทธิการสื่อสารกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
 - 4.2 สิทธิการเข้าถึงสื่อ: หลักคิดและบทเรียนจากการกระจายเสียง
5. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะธุรกิจ ในอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชน
6. ทฤษฎีองค์การสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันของสังคม
7. แนวคิดเกี่ยวกับเว็ลด์ไวด์เว็บ
8. แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์
9. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน

มาร์กซ์ (Karl Marx) นักคิดชาวเยอรมัน เป็นบุคคลสำคัญในการวางรากฐานทางทฤษฎีให้แก่แนวคิดใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์ ได้วางระบบคิดไว้ว่า “สื่อ” คือ ปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในระบบนี้ปัจจัยการผลิตจะถูกครอบครองผูกขาดโดยชนชั้นนายทุน ชนชั้นนี้คือความเป็นเจ้าของแต่ผู้เดียว และจะใช้ปัจจัยการผลิตเหล่านี้เพื่อสนองผลประโยชน์และความต้องการของกลุ่มตน ชนชั้นนายทุนครอบครองสื่อต่างๆ เพื่อแพร่กระจายความคิดและโลกทัศน์แบบทุนนิยมออกไปยังประชาชนกลุ่มต่างๆ ของสังคม โดยปิดโอกาสไม่ให้มีการเสนอความคิดเห็นอันเป็นปฏิปักษ์ต่อทุนนิยม แนวคิดรากฐานของมาร์กซ์ดังกล่าวนี้เป็นที่รู้จักกันต่อมาในนามว่า “ลัทธิมาร์กซ์” หรือ “วิธีแบบมาร์กซิสต์” ซึ่งหลังจากยุคสมัยของมาร์กซ์แล้วก็ได้มีการแบ่งค่ายในกลุ่ม Marxists ออกเป็น 2 แนวทางใหญ่ๆ คือ

1) กลุ่ม Political Economy of Media มีแนวคิดหลักซึ่งสืบทอดประเพณีของมาร์กซ์ที่ให้น้ำหนักความสำคัญแก่การวิเคราะห์มิติเศรษฐกิจการเมืองเป็นหลัก เพราะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน (infrastructure) ของสังคม โดยถือว่ามิติเรื่องความคิด จิตสำนึก อุดมการณ์นั้น เป็นสิ่งที่ต้องต่อเนื่องตามมาในฐานะที่เป็นโครงสร้างส่วนบน

2) กลุ่ม Neo-Marxist เป็นกลุ่มที่ทำการพัฒนาแนวคิดของมาร์กซ์ โดยจะเน้นความสำคัญในการวิเคราะห์มิติด้านวัฒนธรรม ความคิด อุดมการณ์เป็นหลัก มากกว่าเรื่องโครงสร้างเศรษฐกิจการเมือง เพราะเล็งเห็นถึงอิทธิพลของโครงสร้างส่วนบนที่สามารถดำรงรักษาและให้ความชอบธรรมต่อระบบที่กำลังเป็นอยู่ (reproduction) รวมทั้งยังมั่นใจว่าหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนนี้ การเปลี่ยนแปลงสังคมโดยส่วนรวมจะเป็นไปไม่ได้

หากมุ่งพิจารณาไปที่แนวคิดหลักของกลุ่ม Political Economy of Media แล้ว Garnham อธิบายไว้ว่า แนวคิดตามทฤษฎีนี้เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกับระบบการเมือง และเชื่อมโยงไปยังประเด็นปัญหาว่าใครเป็นผู้ควบคุมสื่อ โครงสร้างเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของในการสื่อสารมวลชนเป็นอย่างไร ระบบสื่อสารมวลชนในฐานะที่เป็นธุรกิจมีกลไกในการทำงานอย่างไร นักวิชาการในแนวคิดนี้เชื่อว่าระบบเศรษฐกิจมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการกำหนดระบบสื่อสารมวลชน เพราะสื่อและเนื้อหาข่าวสารส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยระบบเศรษฐกิจ และรับใช้ระบบนี้เป็นหลักใหญ่

จากสมภาวะที่สื่อมวลชนดำเนินการอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมดังที่กล่าวข้างต้น แนวคิดแบบ Political Economy of Media จึงทำนายถึงปรากฏการณ์ที่จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เช่น²

- สื่อที่ดำเนินการอย่างเป็นอิสระจากระบบทุน (ไม่หวังกำไร) หรือจากนายทุนจะล้มหายตายจากไป สื่อที่ต้องการจะเอาชีวิตรอดอยู่ต่อไปจะทำงานอย่างมีอิสระน้อยลงทุกที

- จะเกิดการรวมศูนย์ของตลาดในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์ของทุนหรือการกระจุกตัวของสื่อ ที่จะมีมากจนถึงระดับเกิดการผูกขาดโดยผู้ผลิตสื่อมวลชนเพียงไม่กี่ราย

- ผู้ทำงานสื่อจะต้องใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด เช่น การนำเอาละครโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ที่เคยสร้างมาแล้วจนผู้ชมรู้จักอย่างดีมาสร้างใหม่อย่างซ้ำซาก ทำให้ไม่มีใครกล้าแหวกตลาดหรือทวนกระแสออกไป สุนทรียะและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กลายเป็นสิ่งที่หาได้ยาก

- มีการลดการลงทุนในสาขาที่ทำกำไรให้น้อย เช่น การทำรายการสารคดีที่มีคุณภาพทางโทรทัศน์จะลดน้อยลง นายทุนทุกรายจะหันไปผลิตรายการเกมโชว์ ละครที่ให้กำไรงาม ผลที่ตามมาคือกลุ่มผู้ชมที่มีอำนาจการซื้อน้อยหรือไม่มีการซื้อ เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ จะกลายเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีผลงานสื่อสำหรับตัวเอง

- เนื้อหาของข่าวสารจะมีลักษณะไม่สมดุลทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อเอาใจเจ้าของทุน ซึ่งมักเป็นผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง เป็นต้น

ดังนั้น ในขณะที่นักวิชาการฝ่ายเสรีนิยม (libertarian) ให้ความสำคัญต่อระบบการเมืองว่าเป็นปัจจัยหลักในการจำกัดหรือส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน นักวิชาการฝ่ายเศรษฐศาสตร์การเมือง (political economist) กลับมองเห็นว่ามิติทางเศรษฐกิจและการเมืองเป็นพื้นฐานการพิจารณาซึ่งควบคู่กันอยู่ จะพิจารณาแยกจากกันไม่ได้ ทั้งนี้เพราะการดำเนินการในฐานะเป็นองค์กรทางธุรกิจของสื่อมวลชนเป็นปัจจัยที่เข้ามากำหนดลักษณะทางการเมืองของสื่อแต่ละประเภท การที่สื่อมวลชนจะมีสิทธิและเสรีภาพมากน้อยเพียงไร จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยทางธุรกิจเป็นสำคัญ³

² กนกศักดิ์ แก้วเทพ, เศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อมวลชน. (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546), น.53-5.

³ อุบลรัตน์ ศิริวุฒิกัด บก., การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น. (กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), น.17.

2. แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

โดยทั่วไป การผูกขาดทางการค้า (monopoly) ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆทางเศรษฐกิจมักจะไม่มีความยั่งยืนเท่าใดนัก เนื่องจากผลกำไรที่เกิดจากการผูกขาดจะเป็นเครื่องล่อใจนักลงทุนรายอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจประเภทนั้น ก่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าซึ่งจะทำลายอำนาจการผูกขาดลงในที่สุด อย่างไรก็ตาม ถ้าการผูกขาดนั้นไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ หากแต่เกิดจากปัจจัยภายนอกอย่างอื่น เช่น โดยการแทรกแซงของรัฐ หรือจากอิทธิพลทางการเมือง การผูกขาดทางการค้านั้นจะมีความแข็งแกร่งและทรงพลังเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น การที่รัฐให้สัมปทาน (concession) หรือให้เอกสิทธิ์ (privileges) ในการประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดแก่เอกชน ผู้ได้รับสัมปทานหรือผู้ได้รับเอกสิทธิ์นั้นย่อมกลายเป็นผู้มีอำนาจผูกขาด ในการจัดจำหน่ายสินค้าหรือบริการนั้นแต่เพียงผู้เดียว หรือสามารถครอบงำตลาดสินค้าหรือบริการทั้งหมดหรือโดยส่วนใหญ่ ซึ่งนักวิชาการเรียกการผูกขาดในลักษณะนี้ว่า “การผูกขาดโดยสมบูรณ์” (perfect monopoly) การผูกขาดที่เกิดจากปัจจัยเหล่านี้จะเป็นอำนาจผูกขาดที่ค่อนข้างแข็งแกร่งแตกต่างจากการผูกขาดที่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจอื่นๆ

การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา มีลักษณะของการที่รัฐเข้าแทรกแซงระบบเศรษฐกิจด้วยการให้สิทธิเด็ดขาดแก่ปัจเจกชน (exclusive right) ในอันที่จะกีดกันผู้อื่นจากการใช้สอยหรือแสวงหาประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองตามกฎหมาย (monopoly right) ซึ่งการเข้าแทรกแซงนี้อาจทำให้เกิดการจำกัดทางการค้า และอาจทำให้ผู้ประกอบการรายหนึ่งรายใดครอบงำการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์นั้น ดังนั้นเมื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอาจก่อให้เกิดการผูกขาดและเป็นภาวะแก่สังคม ค่าถามที่ตามมาก็คือ อะไรเป็นเหตุผลในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และประโยชน์ของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับภาวะที่สังคมต้องแบกรับจากการให้ความคุ้มครองนั้น อย่างไรก็ดีจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน

2.1 นิติปรัชญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์

คำว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” เป็นถ้อยคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษคำว่า “intellectual property” ซึ่งหมายถึงสิทธิเกี่ยวกับผลงานสร้างสรรค์อันเกิดจากความคิดของมนุษย์ เมื่อลิขสิทธิ์เป็นสิทธิทางทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลงานสร้างสรรค์อันเกิดจากความคิดของมนุษย์ ก็หมายความว่ามนุษย์จะต้องคิดที่จะทำสิ่งใดขึ้นมาเป็นงานอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วกฎหมายเห็นความสำคัญของงานนั้น จึงให้สิทธิบางประการแก่ผู้สร้างสรรค์งาน สำหรับกรณีของการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานสร้างสรรค์ทางปัญญานั้น ได้มีการระบุที่มาของแนวความคิดว่ามาจากหลักการและเหตุผล ดังต่อไปนี้⁴

⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ย่อนหลักกฎหมายลิขสิทธิ์. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), น.7-8.

1) เหตุผลแห่งความยุติธรรมของสังคม ผู้สร้างสรรค์เป็นบุคคลผู้ที่สมควรได้รับผลประโยชน์จากงานสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดขึ้นมาได้ด้วยแรงงาน ความอดทนและความมีมือทักษะจากการสร้างสรรค์ของผู้สร้างสรรค์เหล่านั้น

2) เหตุผลทางความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรม เมื่อผู้สร้างสรรค์ต่างได้รับผลตอบแทนอันสมควร ย่อมทำให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสังคม และมีกำลังในการสร้างสรรค์งานใหม่ๆ ออกมาสนองความต้องการของสังคม อันนำไปสู่การเพิ่มพูนงานสร้างสรรค์ประเภทต่างๆ ซึ่งจะกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่สังคมนั้นๆ ต่อไป

3) เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ งานสร้างสรรค์บางชิ้นต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรเป็นอย่างมาก เพื่อสร้างสรรค์ให้เป็นรูปร่างปรากฏเผยแพร่ต่อสาธารณชน เช่น การสร้างภาพยนตร์ การผลิตสิ่งบันเทิงเสียงและการสร้างงานสถาปัตยกรรม เป็นต้น ผู้ผลิตจึงสมควรได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์เหล่านั้น อันจะเป็นผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป

4) เหตุผลทางด้านศีลธรรม ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีคุณูปการต่อสังคม เพราะเป็นผู้ที่ทำให้โลกดำรงอยู่ได้โดยไม่ปราศจากความเจ็บเหงา การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ย่อมเป็นผลทางจิตวิทยาประการหนึ่งให้สังคมรับรู้ถึงการให้ความเคารพต่อผู้สร้างสรรค์ อันนำไปสู่พัฒนาการ สิทธิอันเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง ชื่อเสียงเกียรติคุณของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งเรียกกันว่า “ธรรมสิทธิ” (moral right)

5) เหตุผลทางชื่อเสียงเกียรติคุณของประเทศชาติ เมื่อการให้คุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นผลให้เกิดการเพิ่มพูนงานสร้างสรรค์อันนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมแล้ว ประเทศที่มีพัฒนาการทางวัฒนธรรม สืบทอดเป็นมรดกอันยาวนานย่อมได้รับความเคารพยกย่องชื่นชมจากประเทศอื่นๆ ซึ่งเป็นการสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศที่มีศิลปวิทยาการอย่างมากมายนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดดังกล่าวทั้งหมดนี้ไม่อาจนำมาใช้อธิบายเหตุผลของการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตามที่กฎหมายปัจจุบันบัญญัติไว้ได้ ดังที่ บัณฑิต หลิมสกุล⁵ ได้เคยศึกษาและชี้แจงว่าทำไมเราจึงต้องพิจารณาสาระสำคัญของแนวคิด และความจำเป็นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แยกต่างหากจากงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ

ประการแรก โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักที่จะนำไปใช้งาน (functional work) ดังนั้นโครงสร้างของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่กำหนดเงื่อนไขการพิจารณาเป็นเรื่องแนวความคิด การออกแบบ คุณภาพ ฯลฯ จึงไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สร้างขึ้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างขึ้นมาใช้เฉพาะด้าน และสาเหตุนี้เอง การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์จึงเป็นการลดความสำคัญของเจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ลง เหลือเพียงการคุ้มครองเพื่อเป็นรางวัลตอบแทนผู้สร้างสรรค์เท่านั้น

ประการที่สอง เมื่อพิจารณาหลักการพื้นฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์เกี่ยวกับหลักความคิดสร้างสรรค์ของเจ้าของผลงาน (original expression by the author) จะเห็นได้ชัดว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์มี

⁵ บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์. (กรุงเทพมหานคร: โอบีซ พับลิชิ่ง, 2538), น.26-7.

ลักษณะของการนำข้อมูลทางเทคนิคไปใช้ประโยชน์ในทางการใช้งานด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งหลักแบบนี้เป็นหลักของสิทธิบัตรมากกว่าลิขสิทธิ์ แนวความคิดตามหลักการ originality จึงไม่สามารถนำมาใช้กับการประดิษฐ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำพิพากษาศาลในฝรั่งเศส *La Cour de Cassation* ได้ตัดสินเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ.1986 ว่า originality ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเพียง intellectual contribution เท่านั้น ไม่ใช่ originality ตามหลักกฎหมายลิขสิทธิ์

ประการสุดท้าย การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ทำให้มีผลกระทบต่อหลักการ moral rights ของกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งถือว่าการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะในทางปฏิบัติโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเสมือนหนึ่งวัตถุที่มีชีวิต สามารถปรับปรุง แก้ไขและเพิ่มเติมให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นตลอดเวลา นอกจากนั้นในการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สิทธิและข้อจำกัดในการนำมาใช้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ไม่ใช่เรื่องการทำซ้ำ (reproduction) ตามหลักการของลิขสิทธิ์ เพราะอย่างนี้เอง การคุ้มครองเชิงพาณิชย์จึงมีความสำคัญมากกว่าประโยชน์ทางด้านวัฒนธรรมและการศึกษาที่ถูกละเลยไปในกรณีการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ด้วยเหตุนี้ แม้การกำหนดให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยการมอบสิทธิแต่ผู้เดียวให้แก่ผู้สร้างสรรค์ หรือคิดค้นประดิษฐ์ หรือเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา จะก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะก่อให้เกิดอำนาจผูกขาด (monopoly power) แก่บุคคลเหล่านั้น แต่การไม่ให้อำนาจผูกขาดนี้ผู้สนับสนุนระบบทรัพย์สินทางปัญญาก็เกรงอาจมีผลในทางที่ว่⁶ ประการแรก จะเป็นผลให้บุคคลใดขาดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ค้นคิดสิ่งใด ๆ เนื่องจากเมื่อใช้ความพยายาม อุตสาหะ ความคิด กำลังกายและกำลังเงินในการสร้างสรรค์ค้นคิดสิ่งใดแล้ว กลับถูกบุคคลอื่นซุ่มมือเบิบนำผลงานไปใช้หาประโยชน์โดยไม่ทันที่ผู้สร้างสรรค์จะรับค่าตอบแทนใดๆเลย ประการต่อมาคือ แม้บุคคลใดสร้างสรรค์ค้นคิดสิ่งใดขึ้นมาอีกอาจไม่ยอมลงทุนผลิตเพื่อนำงานของตนออกสู่สาธารณชน เพราะเกรงถูกบุคคลอื่นที่เหนือกว่าแย่งตลาดจนไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ผู้ที่ได้รับผลเสียได้แก่สาธารณชนซึ่งไม่มีโอกาสได้ใช้ประโยชน์จากผลงานนั้น

แต่ข้อสนับสนุนดังกล่าวก็ชี้ว่าจะได้รับการยอมรับและปราศจากข้อสงสัยใดๆเลย เพื่อนำไปสู่การศึกษาโดยละเอียดยิ่งขึ้นต่อแนวความคิด หลักการและเหตุผลที่รัฐต้องปกป้องและให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์งานทางปัญญา จักรกฤษณ์ ควรวจน์⁷ ได้รวบรวมเหตุผลสนับสนุนที่เป็นข้อกล่าวอ้างสนับสนุนระบอบทรัพย์สินทางปัญญาของฝ่ายต่างๆ และชักชวนให้เกิดการวิพากษ์พร้อมทั้งตั้งคำถามต่อหลักการของทฤษฎีต่างๆเหล่านั้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

⁶ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา: พื้นฐานความรู้ทั่วไป. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), น.7.

⁷ จักรกฤษณ์ ควรวจน์, กฎหมายสิทธิบัตร: แนวความคิดและบทวิเคราะห์. (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2544), น.23-

1) เป็นการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล (natural right theory)

เหตุผลประการหนึ่งที่รัฐคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาก็คือ เพื่อให้การรับรองสิทธิตามธรรมชาติของเจ้าของผลงานทางปัญญา ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมากจากการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส และในทุกวันนี้ก็ยังคงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในบรรดานักกฎหมายในประเทศภาคพื้นยุโรปซึ่งยึดมั่นต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน แนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิตามธรรมชาติได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในระบบการคุ้มครองลิขสิทธิ์ดังจะเห็นได้จากที่มีการรับรองธรรมสิทธิ (moral right)⁸

ภายใต้ทฤษฎีนี้ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเกิดขึ้นจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่า การให้ความคุ้มครองโดยรัฐเป็นการรับรู้ถึงสิทธิทางศีลธรรมที่เจ้าของงานมีอยู่เหนือผลงานทางปัญญาของตน เมื่อบุคคลใดได้สร้างสรรค์งานหรือทำการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใดขึ้นมา ผลผลิตทางความคิดดังกล่าวก็ควรตกเป็นทรัพย์สินของบุคคลนั้น ด้วยเหตุนี้ การที่บุคคลใดนำเอาความคิดของผู้ประดิษฐ์ไปแสวงหาประโยชน์โดยไม่มีอำนาจจึงถือว่าการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรง เทียบได้กับการลักทรัพย์ของผู้อื่น นักวิชาการบางกลุ่มและบุคคลที่ส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามักจะเรียกขานการทำละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาว่าเป็นการขโมย (stealing) หรือการเป็นโจรสลัด (piracy) และเช่นเดียวกัน ประเทศที่พัฒนาแล้วก็ได้ใช้ถ้อยคำดังกล่าวนี้เรียกขานประเทศกำลังพัฒนาที่ไม่ได้จัดให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงด้วย

ข้อที่ควรสังเกตในประเด็นนี้ก็คือ การนำเอาการประดิษฐ์ของผู้อื่นไปใช้งานหรือการลอกเลียนความคิดของผู้อื่นที่ถือว่าการขโมยหรือเป็นโจรสลัดนี้ น่าจะหมายความถึงเฉพาะการลอกเลียนผลงานทางปัญญาที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่านั้น และต้องเป็นการกระทำในระหว่างที่การคุ้มครองตามกฎหมายยังมีผลบังคับใช้อยู่ด้วย ส่วนการลอกเลียนความคิดอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความคิดที่ได้รับความคุ้มครอง หรือความคิดที่ความคุ้มครองตามกฎหมายได้สิ้นสุดลงแล้วนั้น ไม่ควรจะถูกถือว่าการกระทำที่เป็นการขโมยหรือเป็นโจรสลัด

กล่าวอีกนัยก็คือ การขโมยหรือการเป็นโจรสลัดทางความคิดนั้นหมายถึง การนำเอาสิ่งที่กฎหมายสงวนไว้สำหรับผู้ทรงสิทธิไปใช้งานโดยไม่มีอำนาจ ถ้ากรณีมิใช่เป็นผลงานทางปัญญาที่กฎหมายสงวนไว้สำหรับผู้สร้างสรรค์แล้ว บุคคลหนึ่งบุคคลใดก็สามารถที่จะนำเอาผลงานทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ ความคิดหรือผลงานทางปัญญาต่างๆ ก็หาได้ตกเป็นทรัพย์สินของผู้ที่ทำการพัฒนาและคิดค้นขึ้นในทุกกรณี ดังเช่นที่ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติได้วางหลักการเอาไว้ไม่ เฉพาะแต่ความคิดหรือผลงานทางปัญญาที่เข้าเกณฑ์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่านั้น จึงจะตกเป็นทรัพย์สินของบุคคล

⁸ ธรรมสิทธิเป็นสิทธิประเภทหนึ่งของผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์มี ซึ่งถือเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์เท่านั้น โดยเป็นสิทธิที่แยกต่างหากจากสิทธิในทางเศรษฐกิจ ธรรมสิทธิที่ได้รับการรับรองโดยข้อ 2 ทวิ ของอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน มีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ สิทธิที่จะให้มีการอ้างอิงชื่อของตนในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์งาน (right of paternity) และสิทธิที่จะป้องกันการกระทำที่เป็นการบิดเบือนหรือทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของผู้สร้างสรรค์ (right of integrity)

และถ้าผลงานการสร้างสรรคทางปัญญาเป็นสิ่งมีสถานะภาพเป็นทรัพย์สินของผู้ทรงสิทธิจริงตามที่ ทฤษฎีสติตามธรรมชาติได้กล่าวไว้ ก็มีข้อนำคิดว่า เหตุใดรัฐจึงต้องกำหนดอายุการคุ้มครองเอาไว้ แทนที่จะถือว่าผลงานทางปัญญาเป็นสิทธิของผู้ทรงสิทธิตลอดไปโดยไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุด ดังเช่นในกรณี ของทรัพย์สินทั่วไป และเหตุใดกฎหมายสิทธิบัตรจึงต้องกำหนดให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรทำการเปิดเผยรายละเอียดการประดิษฐ์อย่างสมบูรณ์และชัดเจน จนถึงขนาดที่จะทำให้บุคคลทั่วไปสามารถนำเอาข้อมูล ความรู้ตามสิทธิบัตรไปใช้ประโยชน์ได้หลังจากที่อายุการคุ้มครองสิทธิบัตรได้สิ้นสุดลง ซึ่งการที่กฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญากำหนดเงื่อนไขที่แตกต่างไปจากการคุ้มครองทรัพย์สินทั่วไปหลายประการเช่นนี้ ได้ ทำให้ความน่าเชื่อถือของทฤษฎีสติตามธรรมชาติลดลงเป็นอย่างมาก

จึงเป็นการไม่เป็นธรรมอย่างยิ่งหากจะกล่าวหาประเทศกำลังพัฒนาที่ให้การคุ้มครองเทคโนโลยี บางสาขาว่ามีการกระทำเป็นโจรสลัด ทั้งนี้เพราะประเทศทุกประเทศล้วนแต่มีอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ที่จะกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของตนได้ตามที่เห็นสมควร รวมทั้งการมีอำนาจอธิปไตยที่ จะกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของตน และเป็นการไม่เป็นธรรมเช่นกันที่จะกล่าวหาว่า การลอกเลียนความคิดหรือการนำเอาผลงานทางปัญญา ที่ผู้อื่นคิดค้นขึ้นไปใช้งานเป็นการกระทำที่เลวร้ายในทุกกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่มีบุคคลนำเอา ความคิดหรือผลงานทางปัญญาที่กฎหมายของประเทศตนมิได้ให้ความคุ้มครองไปใช้ประโยชน์ ด้วย ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ประโยชน์สาธารณะหรือเหตุผลอื่นใด

ควรเป็นที่ยอมรับทั่วกันว่า ไม่มีกฎหมายของประเทศใดที่ให้ความคุ้มครองแก่ความคิดหรือการ ประดิษฐ์ทุกประเภทโดยไม่มีขีดจำกัด และก็ควรเป็นที่ยอมรับเช่นเดียวกันว่า ไม่มีผลงานทางปัญญาหรือ เทคโนโลยีใดที่ถูกคิดค้นขึ้นโดยอาศัยความคิดของผู้สร้างสรรค์แต่เพียงผู้เดียวทั้งหมด เพราะในความเป็น จริง การทำวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่นั้น จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลความรู้และความ คิดที่ผู้อื่นได้คิดค้นไว้ก่อนแล้วทั้งสิ้น ดังนั้น การนำความคิดของผู้อื่นไปใช้งานจึงเป็นการกระทำโดยชอบ เว้นเสียแต่ว่าความคิดนั้นจะเป็นสิ่งที่กฎหมายสงวนไว้ให้แก่ผู้ทรงสิทธิโดยเฉพาะ ด้วยการให้สิทธิตาม กฎหมาย ซึ่งในกรณีนี้บุคคลที่จะนำไปใช้จำเป็นต้องจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทรงสิทธิ ด้วยเหตุผลเหล่านี้ จักรกฤษณ์ ควรพจน์ จึงเห็นว่าทฤษฎีสติตามธรรมชาติเป็นแนวความคิดที่ขาดน้ำหนักเป็นอย่างยิ่ง และ ยังวิพากษ์คำกล่าวที่ว่า “การละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีผลเท่ากับการลักทรัพย์ของผู้อื่น” ว่า เป็นคำกล่าวอ้างที่เลื่อนลอยและขาดน้ำหนักเช่นเดียวกัน

2) เป็นการให้รางวัลแก่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา (reward theory)

นอกจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจก บุคคลแล้ว สิทธิทางกฎหมายยังเปรียบเสมือนรางวัลที่รัฐได้ให้แก่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทาง ปัญญา เพื่อตอบแทนในการที่บุคคลดังกล่าวได้คิดค้นผลงานทางปัญญาที่มีคุณค่าขึ้นอีกด้วย เป็นที่ยอมรับ กันกันว่า การให้รางวัลตอบแทนการสร้างสรรคผลงานนั้นมีความจำเป็น และรางวัลตอบแทนที่น่าจะมีความเหมาะสมมากที่สุดก็คือการให้สิทธิเด็ดขาดในการแสวงหาประโยชน์จากผลงานทางปัญญานั้น

ในประเด็นนี้ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ ชี้ชวนให้คิด และตั้งคำถามถึงการที่กฎหมายให้การคุ้มครองโดยไม่คำนึงถึงกระบวนการในการสร้างสรรค์หรือพัฒนาผลงานทางปัญญาที่ว่า เป็นการตอบแทนการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาที่สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ ทั้งนี้เพราะผลงานทางปัญญาต่างๆที่ได้มีการสร้างสรรค์หรือพัฒนาขึ้นนั้น หาได้เป็นสิ่งที่มีความค่าไปเสียทั้งหมดไม่ จริงอยู่ที่ว่าผลงานหรือเทคโนโลยีบางอย่างเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม และผลงานบางอย่างก็เกิดจากการวิจัยและพัฒนาที่ต้องใช้เวลาที่ยาวนานและใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก แต่ก็มีผลงานทางปัญญาจำนวนมากเช่นกันที่ได้มีลักษณะดังกล่าว หรือมิได้เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนาที่ใช้เวลาที่ยาวนานและใช้การลงทุนเป็นจำนวนมาก

และในความเป็นจริง ผลงานทางปัญญาบางอย่างเกิดขึ้นจากการดัดแปลงองค์ความรู้เดิมเพียงเล็กน้อย หรือเกิดจากความคิดค้นพลันของผู้ประดิษฐ์ที่มีได้อาศัยการคิดค้นหรือการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ จึงตั้งข้อสังเกตว่า หากรัฐมีเจตนารมณ์ในการให้รางวัลแก่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาจริงๆแล้ว เหตุใดกฎหมายจึงไม่ให้การคุ้มครองตามความเหมาะสมกับลักษณะของผลงานทางปัญญา โดยคำนึงถึงค่าใช้จ่ายและการลงทุนที่ได้ใช้ไปในการสร้างสรรค์ผลงานนั้น และไม่ได้สร้างภาระที่เกินสมควรดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแก่สังคม⁹

3) เป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาที่มีประโยชน์ (incentive to invent theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ารัฐให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาลักษณะต่างๆ ก็เพื่อส่งเสริมให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ และก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความค่าขึ้น ว่ากันว่ามาตรการทางกฎหมายที่ให้สิทธิแต่ผู้เดียวในการนำเอาผลงานทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์นั้น มีความสำคัญต่อกระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากการวิจัยและพัฒนาและการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาส่วนใหญ่ก็ต้องอาศัยการลงทุนจำนวนมาก การให้ความคุ้มครองอย่างเหมาะสมจะทำให้เจ้าของผลงานเกิดความเชื่อมั่นว่า ค่าใช้จ่ายและระยะเวลาที่สูญเสียไปเพื่อการดังกล่าว จะได้รับการชดเชยกลับคืนมาในรูปของสิทธิผูกขาดตามกฎหมาย อันจะเป็นเครื่องจูงใจให้บุคคลต่างๆ ลงทุนลงแรงทำการวิจัยและพัฒนาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หากปราศจากการคุ้มครองที่เหมาะสมก็คงจะไม่มีผู้ใดทำการคิดค้นหรือสร้างสรรค์ผลงานใดๆ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางการเป็นอย่างมาก ทฤษฎีนี้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของทรัพย์สินทางปัญญาในทางเศรษฐกิจ โดยไม่ถือว่าผลงานทางปัญญาเป็นทรัพย์สินของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ดังเช่นทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติ

⁹ สหภาพรัสเซียและอดีตประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกได้เคยใช้ระบบประกาศนียบัตรของนักประดิษฐ์ (inventor's certificate) เป็นเครื่องมือรับรู้และตอบแทนผลงานการประดิษฐ์คิดค้นของประชาชน โดยสิทธิในผลงานนั้นจะตกเป็นของรัฐ ผู้ประดิษฐ์จะได้รับประกาศนียบัตรและได้รับค่าตอบแทนจากการที่รัฐได้ใช้ประโยชน์จากการประดิษฐ์นั้น อย่างไรก็ตาม ระบบการให้ค่าตอบแทนการประดิษฐ์ในลักษณะนี้ได้ถูกยกเลิกไปพร้อมกับ การล่มสลายของระบบคอมมิวนิสต์ ในปัจจุบันประเทศรัสเซียและอดีตประเทศสังคมนิยมต่างก็ได้บัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาตามแนวทางประเทศตะวันตก จึงอาจกล่าวได้ว่า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นระบบเดียวในปัจจุบันที่ประเทศต่างๆ ได้นำมาใช้เพื่อตอบแทนการสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานทางปัญญา

อย่างไรก็ดี จักรกฤษณ์ ครอบงำ ได้ตั้งข้อสังเกตจากทฤษฎีนี้ว่า เป็นความจริงหรือไม่ที่บุคคลจะทำการประดิษฐ์คิดค้นก็ต่อเมื่อมีเครื่องจูงใจทางเศรษฐกิจ และหากไม่มีการจูงใจในทางเศรษฐกิจแล้ว การสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาจะสิ้นสุดหรือไม่ โดยเขาอธิบายต่อว่า ในอดีตมนุษย์ในสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาที่มีคุณค่าในทางวรรณกรรมและศิลปกรรม ตลอดจนได้คิดค้นการประดิษฐ์ที่มีความมหัศจรรย์ขึ้นเป็นจำนวนมาก และผลงานเหล่านั้นได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นก่อนที่มนุษย์จะรู้จักระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเสียอีก หากถามว่าอะไรคือมูลเหตุจูงใจให้มีการสร้างปิรามิดในอียิปต์ กำแพงเมืองจีน รูปวาดโมนาลิซ่า วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ฯลฯ คำตอบก็ไม่น่าจะเป็นเพราะว่าบุคคลที่สร้างสรรค์ผลงานเหล่านั้นต้องการสิทธิผูกขาดในการที่จะแสวงหาประโยชน์จากผลงานทางปัญญาของตน

และเมื่อมองไปถึงวิวัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาลักษณะต่างๆ ก็จะทำให้เห็นว่า การคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายแต่ละลักษณะมักจะเกิดขึ้นภายหลังจากที่มนุษย์ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาผลงานทางปัญญาขึ้นแล้ว กล่าวอีกนัยก็คือ เมื่อได้มีการคิดค้นหรือพัฒนาสิ่งใดขึ้น รัฐจึงจะออกกฎหมายมาคุ้มครองสิ่งนั้นในเวลาต่อมา เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ถูกพัฒนาขึ้นก่อนที่กฎหมายลิขสิทธิ์จะถือเอาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานวรรณกรรม หรือผลิตภัณฑ์ยาจำนวนมากได้ถูกพัฒนาขึ้นก่อนที่ประเทศต่างๆ จะให้การคุ้มครองสิทธิบัตรยา เป็นต้น

และหากพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของธุรกิจการค้า ก็จะเห็นถึงความไม่เป็นเหตุเป็นผลของทฤษฎีการเป็นเครื่องจูงใจ เพราะในความเป็นจริง นักประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาส่วนใหญ่ในปัจจุบันมักจะเป็นลูกจ้างในบริษัทอุตสาหกรรม โดยทั้งนายจ้างและลูกจ้างต่างก็มีเหตุผลเฉพาะตัวในการพัฒนาเทคโนโลยีหรือคิดค้นผลงานทางปัญญาขึ้น บริษัทอุตสาหกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาก็ในฐานะที่เป็นผู้ลงทุนออกค่าใช้จ่ายในการทำวิจัยและพัฒนา โดยความมุ่งหมายในการลงทุนของบริษัทก็คือเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ ที่อาจนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตทางอุตสาหกรรม หรือเพื่อประโยชน์ในด้านการตลาดที่สามารถจะเป็นผู้นำในตลาดการค้า ในทางตรงกันข้าม นักประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ที่เป็นลูกจ้างขององค์กรธุรกิจเหล่านั้นก็มีความมุ่งหวังแต่เพียงที่จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการจ้างงาน โดยมีได้คาดหวังถึงประโยชน์ที่จะได้รับสิทธิเด็ดขาดตามกฎหมายแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่างๆ นั้น ผู้ที่มีสิทธิในผลงานทางปัญญาที่เกิดขึ้นก็คือนายจ้าง หาใช่ลูกจ้างผู้ทำการคิดค้นหรือพัฒนาผลงานทางปัญญานั้นไม่ อันแสดงว่า ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานหาได้รับอิทธิพลจูงใจจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาไม่ หากแต่เป็นผู้ที่ลงทุนในการวิจัยและพัฒนาต่างหากที่อาจจะได้รับแรงจูงใจจากสิทธิเด็ดขาดตามกฎหมาย

เท่าที่ผ่านมาไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนที่อาจพิสูจน์ได้ว่า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้ก่อให้เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ หรือก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าขึ้น ในทางกลับกันก็ยังไม่สิ่งใดบ่งชี้ว่า หากปราศจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแล้วจะไม่มีผู้ทำการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา

เนื่องจากในโลกธุรกิจทุกวันนี้ การแข่งขันทางด้านผลิตภัณฑ์ (product competition) มีบทบาทสำคัญมาก เพื่อความเป็นผู้นำทางธุรกิจการค้า องค์การธุรกิจเอกชนต่างๆ จำเป็นที่จะต้องพัฒนาสินค้าใหม่ๆ ออกสู่ท้องตลาดก่อนผู้อื่น การแข่งขันทางด้านผลิตภัณฑ์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะผลักดันให้บริษัทอุตสาหกรรมต่างๆ ลงทุนทำการวิจัยและพัฒนา และด้วยเหตุผลนี้ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์ จึงเชื่อว่าการลงทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีของภาคเอกชนจะคงมีอยู่ต่อไป ถึงแม้ว่าจะปราศจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาก็ตาม

เชอร์เชอร์ (Scherer) ได้สรุปไว้ว่า องค์การธุรกิจอาจลงทุนในการทำนวัตกรรม ถึงแม้ว่าจะไม่มีการคุ้มครองสิทธิบัตร เนื่องจากองค์การธุรกิจเหล่านั้นต่างก็ต้องการที่จะเป็นผู้นำในการค้าด้วยการนำสินค้าใหม่ ออกสู่ตลาดเป็นรายแรก โดยเฉพาะในตลาดที่มีการผูกขาดโดยผู้จัดจำหน่ายรายใหญ่เพียงไม่กี่ราย (oligopolistic market)

กล่าวโดยสรุป สิทธิเด็ดขาดตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เปิดโอกาสให้ผู้ทรงสิทธิแสวงหาประโยชน์ทางพาณิชย์ อาจจะไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริงที่ทำให้ผู้ประกอบการลงทุนในการวิจัยและพัฒนาหรือสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา หากแต่เป็นการแข่งขันทางการค้าในแวดวงอุตสาหกรรม ที่เป็นสาเหตุอันแท้จริงที่ผลักดันให้เกิดกิจกรรมดังกล่าวขึ้น

4) เป็นการส่งเสริมให้มีการเปิดเผยข้อมูลความรู้ต่อสังคม (disclosure of information theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า หากปราศจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว ผู้ที่เป็นเจ้าของผลงานทางปัญญาจะเก็บข้อมูลความรู้ที่ตนได้คิดค้นหรือพัฒนาขึ้นไว้เป็นความลับ ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะไม่เป็นผลประโยชน์แก่ผู้ใดทั้งสิ้น ดังนั้น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามแนวความคิดนี้จึงมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (quid pro quo) ระหว่างเจ้าของผลงานทางปัญญากับสังคม ซึ่งระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เดินตามแนวความคิดนี้มากที่สุดก็คือระบบสิทธิบัตร ซึ่งกำหนดให้ผู้ขอรับสิทธิบัตรต้องทำการเปิดเผยรายละเอียดข้อมูลการประดิษฐ์ต่อสาธารณชน (ผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ) เพื่อแลกเปลี่ยนกับสิทธิเด็ดขาดที่รัฐจะมอบให้

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้ก็ไม่สามารถนำมาใช้อธิบายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่สิ่งประดิษฐ์บางประเภทได้ โดยเฉพาะกรณีของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่นักพัฒนาซอฟต์แวร์หรือบรรษัทเจ้าของผลงานทางปัญญาได้รับสิทธิเด็ดขาดในการหาประโยชน์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งตนได้สร้างสรรค์ขึ้น ภายใต้การคุ้มครองโดยระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ และไม่จำเป็นต้องแลกกับการเปิดเผยรายละเอียดข้อมูลการประดิษฐ์ของตนต่อสาธารณะแต่อย่างใด

5) เป็นการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมและให้การคุ้มครองผู้บริโภค (prevention of unfair competition and consumer protection)

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบางลักษณะมีเจตนารมณ์ที่แตกต่างไปจากกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอื่น โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิตามธรรมชาติของผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญา หากแต่มีความมุ่งหมายสองประการคือ ประการแรก เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้ทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้า และประการที่สอง เพื่อปกป้องผู้ประกอบการมิให้ถูกลอกเลียนเครื่องหมายการค้าโดยไม่เป็นธรรม กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่มีความมุ่งหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค ได้แก่ กฎหมายเครื่องหมายการค้า และกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์

นอกจากนี้ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญายังมีความมุ่งหมายในการป้องกันการกระทำที่เป็นการเอาัดเอาเปรียบกันในทางธุรกิจ แนวความคิดนี้เชื่อว่า การที่บุคคลใดลงทุนลงแรงในการประดิษฐ์คิดค้นหรือพัฒนาผลงานทางปัญญาขึ้น บุคคลนั้นย่อมคาดหวังว่าตนจะได้ใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ตนได้คิดค้นหรือพัฒนาขึ้นนั้น หากบุคคลอื่นสามารถนำเอาผลงานของผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ไปใช้โดยเสรี ก็จะเป็นการไม่เป็นธรรมกับเจ้าของผลงานทางปัญญา เปรียบเทียบได้กับเกษตรกรที่ได้ลงทุนลงแรงปลูกต้นส้มจนออกผล เกษตรกรนั้นย่อมต้องการจะเป็นผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากผลส้มดังกล่าว หากมีบุคคลอื่นลักลอบนำเอาผลส้มนั้นไปเสียจนหมด ก็ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกร ดังนั้น หากการลักลอบส้มเป็นการกระทำที่ไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกรชนิดใด การฉกฉวยเอาผลงานทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ก็ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาอันที่นั้น

อย่างไรก็ดี อาจมีข้อโต้แย้งว่า การนำเอาผลงานทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต มีลักษณะที่แตกต่างจากการลักลอบส้ม ทั้งนี้เพราะการลักลอบส้มเป็นการตัดโอกาสเกษตรกรในอันที่จะใช้ประโยชน์จากผลส้มของตนอย่างสิ้นเชิง แต่การนำเอาผลงานทางปัญญาของผู้อื่นไปใช้ หาได้เป็นการปิดกั้นโอกาสของเจ้าของผลงานทางปัญญาที่จะแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ไม่ เจ้าของผลงานทางปัญญายังคงสามารถใช้ประโยชน์จากผลงานของตนได้อย่างเต็มที่

ผลงานทางปัญญานั้นแตกต่างจากผลิตผลอื่นๆ ในขณะที่มูลค่าของผลิตผลที่เกิดจากแรงงานหรือการลงทุนในลักษณะอื่น (เช่น ผลส้มที่เกิดจากการใช้แรงงานในการเพาะปลูก) จะขึ้นอยู่กับปริมาณและจำนวนของผลิตผลนั้นเป็นสำคัญ แต่มูลค่าของผลงานทางปัญญากลับมิได้ขึ้นอยู่กับปริมาณของผลงานทางปัญญานั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับโอกาสในการใช้ผลงานทางปัญญานั้น แม้ว่าการฉกฉวยนำเอาผลงานทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ จะไม่ได้ทำให้ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาต้องสูญเสียโอกาสในการใช้ผลงานของตนไปก็ตาม แต่การฉกฉวยดังกล่าวก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของผลงานได้ กล่าวคือ ก่อให้เกิดความเสียหายในด้านการเสียโอกาสที่จะแสวงหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากผลงานทางปัญญาของตนได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งสูญเสียโอกาสที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมจากผู้ที่ต้องการใช้ผลงานทางปัญญานั้นด้วย ตัวอย่างเช่น การที่นาย ก. ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์หนังสือมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการพิมพ์หนังสือของตนออกจำหน่าย ย่อมจะทำให้นาย ก. มีโอกาสแสวงหาผลกำไรได้มากกว่ากรณีที่บุคคลอื่นจะสามารถจะพิมพ์หนังสือของนาย ก. ออกจำหน่ายได้ในขณะเดียวกันด้วย

2.2 แนวคิดเรื่องการใช้งานที่เป็นธรรม

Euisun Yoo¹⁰ กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของสินค้าและอุตสาหกรรมข่าวสารที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน โดยชี้ให้เห็นถึงประโยชน์มหาศาลที่ประเทศพัฒนาแล้วได้รับจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีข่าวสาร ด้วยสาเหตุที่ไม่เพียงแต่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีและผู้ผลิตข่าวสารสู่ตลาดโลกเท่านั้น แต่ยังอยู่ในฐานะประชากรส่วนใหญ่ของโลกที่มีโอกาสได้ใช้ข่าวสารในกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น การเป็นประเทศที่ร่ำรวยข่าวสาร (information rich) จึงไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข่าวสาร แต่ยังหมายถึงโอกาสในการผลิต ขายและแพร่กระจายข่าวสารไปยังประชากรส่วนต่างๆของโลก ซึ่งตรงกันข้ามกับประเทศกำลังพัฒนาที่นอกจากจะขาดแคลนเทคโนโลยีและสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อการเข้าถึง ผลิตและแพร่กระจายข่าวสารแล้ว ยังจำเป็นต้องอาศัยพึ่งพาเทคโนโลยีและข่าวสารซึ่งต้องซื้อเข้ามาใช้ในราคาที่แพงเกินสมควร ด้วยสาเหตุนี้เองมาจากมาตรการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เคร่งครัดเกินพอดี และยังบิดเบือนหลักการพื้นฐานของกฎหมาย ภายใต้การขึ้นและบงการของชาติมหาอำนาจที่ได้รับประโยชน์

ด้วยเหตุนี้ Euisun Yoo จึงชี้ว่า การคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะที่ไม่ได้คำนึงถึงความหลากหลาย สถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมตามแต่ลักษณะพื้นที่และกรณีดังกล่าว เป็นการละเลยต่อหลักการการใช้งานที่เป็นธรรม (fair use doctrine) และขัดต่อหลักปรัชญาของกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งให้การรับรองสิทธิความเป็นเจ้าของแก่ผู้สร้างสรรค์เห็นผลงานของตน แต่มีเจตนารมณ์คือต้องการจูงใจให้เกิดกิจกรรมสร้างสรรค์ทางปัญญาเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และศิลปกรรมแก่สังคมโดยรวมเป็นสำคัญ ดังคำปรารภในสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ที่นานาประเทศตกลงร่วมกันเมื่อปี ค.ศ.1996 ว่าการคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็น¹¹ “ความจำเป็นเพื่อการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิของผู้สร้างสรรค์กับผลประโยชน์ที่สำคัญกว่าของสาธารณชน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการศึกษา วิจัยและการเข้าถึงข่าวสารข้อมูล ดังที่ระบุไว้แล้วในอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน”

¹⁰ Euisun Yoo, “How can the fair use doctrine be applied for the appropriate level of copyright protection in the global marketplace?” in *Infoethics 2000: Ethical, legal and societal challenges of cyberspace*. (Final Report and Proceeding: Third International Congress, UNESCO, 2000),

¹¹ อ้างใน Correa, Carlos, M., “Fair Use and Access to Information in the Digital Era” in *Infoethics 2000: Ethical, legal and societal challenges of cyberspace*. (Final Report and Proceeding: Third International Congress, UNESCO, 2000), p.196.

เพื่อความเข้าใจมากขึ้นถึงการใช้งานที่เป็นธรรม Larry Allman¹² อธิบายว่า หลักการดังกล่าว เป็นแนวคิดสำคัญที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ และถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับยุคของระบบทวิพหีสันทางปัญญา โดยมีเจตนารมณ์เพื่อพยายามรักษาสมดุลระหว่างผลประโยชน์ที่เหนือกว่าของสาธารณะกับสิทธิของผู้สร้างสรรค์งาน อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ที่ใช้ตัดสินความเป็นธรรมของการทำงานอันมีลิขสิทธิ์มาใช้ได้นั้น ไม่มีขอบเขตหรือกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสถานภาพของผู้ใช้งานเป็นสำคัญ ดังนั้น สิ่งที่พิจารณาตัดสินว่ามีความเป็นธรรมแล้วในประเทศหนึ่ง ก็มิใช่ว่าจะต้องกลายเป็นความชอบธรรมด้วยในอีกประเทศหนึ่ง ด้วยเหตุที่แต่ละท้องถิ่นต่างมีบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของตนเองในการกำหนดและตัดสินความชอบธรรม ความเป็นธรรมจึงเป็นกระบวนการที่ต้องมีการชั่งน้ำหนัก และหลักการการใช้งานที่เป็นธรรมก็มีฐานะเป็นกลจักรที่ทำให้กิจการของทุกฝ่าย ตั้งแต่เจ้าของสิทธิ (rights holders) สังคมและผู้ที่ต้องการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ผลงานสร้างสรรค์ (society and users) จนกระทั่งถึงบรรษัทขนาดใหญ่ที่ให้เงินทุนสนับสนุนการวิจัยและเผยแพร่ผลงานสามารถดำเนินการต่อไปได้

เมื่อ Deborah Hurley¹³ มองว่า การกำหนดรายละเอียดความคุ้มครองและกฎเกณฑ์ของการทำงานอันมีลิขสิทธิ์มาใช้ได้อย่างเป็นธรรม ต้องขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมถึงความเหมาะสมต่างๆของแต่ละประเทศหรือเขตพื้นที่ซึ่งมีการบังคับใช้กฎหมาย (jurisdiction) เป็นสำคัญ เขาจึงมีความเห็นว่า เนื้อหาสาระของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ใช้บังคับควรจะต้องมีความหลากหลายและแตกต่างกันในแต่ละประเทศ แต่ปรากฏการณ์จริงในปัจจุบันคือ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศต่างๆล้วนเหมือนกัน ด้วยเหตุที่จำเป็นต้องลอกแบบ และกำหนดให้เป็นไปตามความต้องการและพอใจของภาคอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของสหรัฐ สิ่งนี้เองที่ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในความเห็นของ Hurley กลายเป็นความไม่ถูกต้องหรือเป็นธรรมสำหรับสังคมข่าวสารและผู้ใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่อยู่ในประเทศต่างๆ

จักรกฤษณ์ ครอบพจน์¹⁴ ระบุให้กรณีนี้ สหรัฐควรต้องยอมรับมากกว่าที่แสดงการเพิกเฉยต่อความแตกต่างกันในด้านสังคม วัฒนธรรม ปรัชญา เศรษฐกิจและความเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรมของแต่ละประเทศ เนื่องจากกฎหมายใดๆหากจะออกมาบังคับใช้ ก็ควรต้องตราให้สอดคล้องต่อสภาพแวดล้อมภายในของแต่ละประเทศ และควรขึ้นอยู่กับองค์ประกอบเหล่านี้ มากกว่าที่จะมีการบังคับใช้เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นโดยประเทศอื่น หรือของประเทศสหรัฐเอง ทั้งนี้ แนวคิดการบังคับใช้

¹² Larry Allman, "Fair Use, Free Use and Mega-Use of Copyright works in the Networked Digital Environment" in *Infoethics 2000: Ethical, legal and societal challenges of cyberspace*. (Final Report and Proceeding: Third International Congress, UNESCO, 2000).

¹³ Deborah Hurley, "Rethinking Fair Use in the Digital Era" in *Infoethics 2000: Ethical, legal and societal challenges of cyberspace*. (Final Report and Proceeding: Third International Congress, UNESCO, 2000).

¹⁴ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์, *กฎหมายสิทธิบัตร: แนวความคิดและบทวิเคราะห์*. (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม), 2544, น. 283.

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาบนพื้นฐานด้านความพร้อมทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปอยู่แล้ว แม้แต่อนุสัญญากรุงปารีสที่ระบุให้อำนาจแก่รัฐภาคีในการกำหนดสาระ (substance) และระดับ (level) ของการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมได้ตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสังคมในแต่ละเขตพื้นที่

นอกจากนั้น หากมองถึงพฤติกรรมที่ผ่านมาของสหรัฐก็จะเห็นได้ว่า สหรัฐเองก็ยอมรับ และได้ใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นตัวกำหนดนโยบายการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตลอดมาด้วยเช่นกัน ด้วยในอดีตสหรัฐเองก็ไม่ได้ให้ความสนใจที่จะคุ้มครองลิขสิทธิ์อย่างเข้มงวดและจริงจังแก่งานวรรณกรรมและศิลปกรรมของผู้สร้างสรรค์ที่เป็นชาวต่างชาติแต่อย่างใด กระทั่งใครๆก็ทราบกันดีว่า แหล่งลอกเลียนลิขสิทธิ์ที่ใหญ่ที่สุดของโลกตลอดช่วงศตวรรษที่ผ่านมาอยู่นั้นอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา จนจนกระทั่งถึงปลายทศวรรษที่ 80 นี้เอง ที่เมื่อสหรัฐได้พัฒนาตนเองจนมีความพร้อมทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับหนึ่งแล้ว จึงได้ค่อยตัดสติใจเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญากรุงเบอร์น เพื่อให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ชาวต่างชาติอย่างเต็มที่

จากแนวคิดและข้อเท็จจริงข้างต้น จักรกฤษณ์ ควรวจน์¹⁵ จึงเรียกร้องให้ทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงพฤติกรรมของสหรัฐและประเทศอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่แสดงการข่มขู่ต่อประเทศซึ่งมีระดับการพัฒนาน้อยกว่าว่าเป็นการคุกคามและลดทอนอำนาจอธิปไตยทางเศรษฐกิจ (economic sovereignty) วิธีการหนึ่งต่อประเทศที่ยากจนเหล่านั้น อันแสดงถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์จากลัทธิอาณานิคม (colonialism) ในอดีตไปสู่ลัทธิอาณานิคมแบบใหม่ (neo-colonialism) และยังทำให้การดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศกำลังพัฒนาภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่เป็นสิ่งที่กระทำด้วยความยากลำบาก การที่ราคาของสินค้าขั้นประถมที่เป็นสินค้าหลักของประเทศเหล่านี้มีแนวโน้มลดต่ำลงเรื่อยๆ ย่อมผลักดันให้ประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบการผลิตของตนไปในแนวทางที่ก้าวหน้าขึ้น ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจแผนใหม่ เพื่อนำพาประเทศและประชาชนก้าวสู่การเป็นสังคมแห่งความรู้ (knowledge-based society) ได้ก็คือ ข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศอันทันสมัยที่ได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้นเอง

Barry Steinhardt¹⁶ ศึกษาและสรุปถึงระเบียบโลกใหม่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาว่า ได้ทำให้ข่าวสารข้อมูลและบรรดาเครื่องมือสื่อกลางทั้งหลายในอดีตเคยเป็นสิ่งซึ่งเข้าถึงได้ง่ายมีราคาเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก จนกระทั่งแพงเกินกว่าความสามารถที่จะเข้าถึงและครอบครองของบรรดาประเทศกำลังพัฒนา ผลกระทบของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาเพื่อการต่อยอดนวัตกรรม รวมทั้งยังกีดกันการเข้าสู่ตลาดของคู่แข่งรายใหม่ และช่วยสนับสนุนเจ้าของสิทธิ

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, น.284-5.

¹⁶ Barry Steinhardt, "Preserving Fair Use in the Digital Age" in *Infoethics 2000: Ethical, legal and societal challenges of cyberspace*. (Final Report and Proceeding: Third International Congress, UNESCO, 2000).

โปรแกรมคอมพิวเตอร์รายเดิมให้สามารถคงราคาซื้อขายแบบขูดเลือดขูดเนื้อ (price-gouging) ต่อไปได้ ซึ่งทั้งหมดนี้กลายเป็นทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ของการทำธุรกิจแบบผูกขาดภายใต้การคุ้มครองของระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎเกณฑ์การคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามมาตราฐานและความต้องการของผู้ถือครองสิทธิในประเทศพัฒนาแล้ว ที่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อหลักการการใช้งานที่เป็นธรรม จึงก่อให้เกิดผลเสียอย่างมหาศาลต่อบรรดาประเทศกำลังพัฒนาในยุคเศรษฐกิจใหม่ ที่ข่าวสารข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรซึ่งมีคุณค่าและความสำคัญ ยิ่งกว่านั้นคือ กฎหมายก็ไม่สามารถให้ความคุ้มครองและปกป้องสิทธิของผู้สร้างสรรค์ได้ตามวัตถุประสงค์ แต่กลับไปสร้างแรงจูงใจใหม่ชักชวนให้บรรดาผู้ที่ต้องการผลกำไรเข้าสู่กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย (illicit activity) มากขึ้น พร้อมกับทั้งส่งเสริมพฤติกรรมละเมิดลิขสิทธิ์ของประชาชนทั่วไปให้ต้องแสดงออกกันอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

Steinhardt ยกตัวอย่างกรณีของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ซึ่งประชาชนทั่วไปหิวกระหายข่าวสารข้อมูล แต่ไม่สามารถที่จะซื้อหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งผลิตอย่างถูกต้องจากประเทศตะวันตกได้ รัฐบาลจีนจึงได้ส่งเสริมให้บรรดาผู้ใช้ข่าวสารทั้งหลายร่วมกันปรับปรุงและยอมรับโปรแกรมโอเพนซอร์ส (open source) ที่พัฒนาขึ้นใช้เอง อย่างเช่นโครงการลินุกซ์ธงแดง (Red Flag Linux) ทั้งนี้เพื่อทดแทนโปรแกรมใช้งานประเภทเดียวกันจากตะวันตกซึ่งมีราคาแพงกว่ามาก อันเป็นผลจากมาตรการคุ้มครองลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้า อย่างไรก็ตาม เพื่อสนองความต้องการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข่าวสารในชีวิตประจำวัน ประชาชนชาวจีนส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถรอคอยผลสำเร็จจากโครงการดังกล่าวของรัฐบาลได้ ทางออกของพวกเขาคือการละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์โดยทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างผิดกฎหมาย และปรากฏการณ์ปกติแบบนี้ก็กลายเป็นสิ่งซึ่งสามารถพบเห็นได้ทั่วไปเป็นปกติ ทั้งในประเทศแถบแอฟริกา เอเชียและอีกหลายส่วนสำคัญของโลก

ดังนั้น ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนามักได้รับการเรียกร้องจากประเทศพัฒนาแล้วให้เข้มงวดและจริงจังในการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่ Steinhardt¹⁷ กลับเห็นว่าการให้เสรีภาพและอิสรภาพแก่ประเทศกำลังพัฒนาในการผ่อนคลายเป็นและปรับใช้กฎหมาย เพื่อลดอุปสรรคในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศ น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลแก่ประเทศเหล่านั้นในการพัฒนาตนเองได้มากกว่า โดยเฉพาะในโลกปัจจุบันที่มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ทั้งนี้ เขาอ้างถึงจดหมายเปิดผนึกที่นักวิชาการกลุ่มหนึ่งส่งถึงองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ซึ่งมีใจความแสดงความห่วงใยต่อปัญหา และผลกระทบอย่างกว้างขวางที่มีต่อพัฒนาการของเทคโนโลยีข่าวสาร จากการใช้สนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับใหม่ที่พวกเขาเห็นว่า เป็นการกีดกันทางการค้ารูปแบบใหม่ (protectionism) มากกว่าที่จะเป็นการค้าเสรี (free trade) ดังที่สหรัฐอเมริกาอ้าง ดังหลักฐานที่ปรากฏว่า สินค้าซึ่งมีลิขสิทธิ์ถูกต้องเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับราคากับสินค้าซึ่งซื้อขายกันจริงในตลาดเสรี (free market) บางรายการแพงมากกว่ากันถึงหนึ่งพันเท่าตัว

¹⁷ Ibid., pp.237-48.

สารในจดหมายดังกล่าวสอดคล้องกับผลวิเคราะห์ของจักรกฤษณ์ ครอบพจน์¹⁸ ที่ว่า กรณีซึ่งสหรัฐอเมริกา นำประเด็นการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่ระบบของแกตต์ โดยอ้างว่าจะทำให้การค้าระหว่างประเทศเป็นไปโดยเสรีมากยิ่งขึ้นนั้น เป็นการกล่าวอ้างที่ไร้น้ำหนัก และเป็นสิ่งที่ไม่อาจรับฟังได้โดยสิ้นเชิง เนื่องจากลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า เป็นเรื่องของการให้สิทธิผูกขาดที่เป็นการกีดกันคู่แข่งชั้นทางการค้า ซึ่งย่อมไม่มีทางเป็นไปได้ที่จะไปสอดคล้องกับระบบการค้าเสรีได้เลย ดังนั้น การที่สหรัฐอเมริกาปฏิเสธที่จะปรับปรุงระบบการคุ้มครองสิทธิแก่ทรัพย์สินทางปัญญา ในองค์กระระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เขาจึงชี้ว่าไม่ได้เป็นเพราะมีเหตุผลอื่นใด นอกเสียจากที่สหรัฐตระหนักดีว่า การนำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามาสู่แกตต์ จะทำให้การข่มขู่คุกคามรัฐภาคีอื่นๆเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า เนื่องจากสามารถใช้วิธีตอบโต้ทางการค้าได้ในลักษณะครอบจักรวาล

Deborah Hurley¹⁹ ได้วิพากษ์ต่อกฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในลักษณะทำนองเดียวกันว่า หลักการและเหตุผลสำคัญประการเดียวของการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็คือผลประโยชน์ทางการค้าของสหรัฐ ซึ่งจากประวัติศาสตร์แล้วเป็นประเทศที่ได้ใช้ความพยายามทางการทูตอย่างมาก ทั้งด้วยวิธีการที่เป็นมิตรและก้าวร้าวในการผลักดันให้นานาประเทศยอมรับและออกกฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งที่มีข้อพิพาทต่างๆมากมายปรากฏยืนยันถึง ความไม่เหมาะสมในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วก็ตาม

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดประกอบหลักฐานข้อเท็จจริงพบว่า การปรับปรุงแนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย โดยเฉพาะกรณีกฎหมายลิขสิทธิ์ที่สหรัฐอเมริกาได้ใช้มาตรการและความพยายามต่างๆบังคับให้ประเทศไทยต้องออกมาตรการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามมาตรฐานหรือระดับเดียวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา โดยละเลยไม่คำนึงต่อสภาพเศรษฐกิจสังคม (socio-economic environments) และประโยชน์สาธารณะ (public interest) ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น แม้อาจช่วยสนับสนุนการขยายตัวของธุรกิจและอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ในระบบตลาดเสรี แต่ก็เป็น การบิดเบือนหลักการพื้นฐานของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และขัดต่อหลักการการนำงานอันมีลิขสิทธิ์มาใช้ได้อย่างเป็นธรรม โดยชัดเจนที่สุด

¹⁸ จักรกฤษณ์ ครอบพจน์, *กฎหมายสิทธิบัตร: แนวความคิดและบทวิเคราะห์*. (กรุงเทพมหานคร: นิตยธรรม), 2544, น. 281-2.

¹⁹ Deborah Hurley, "Rethinking Fair Use in the Digital Era" in *Infoethics 2000: Ethical, legal and societal challenges of cyberspace*. (Final Report and Proceeding: Third International Congress, UNESCO, 2000).

2.3 เศรษฐศาสตร์การเมืองของระบบทรัพย์สินทางปัญญา

ในเบื้องต้นเพื่อจะทำความเข้าใจความกระจ่างมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นระเบียบการสื่อสารของโลกในยุคปัจจุบัน รวมทั้งเข้าใจถึงกลไกในระบบทุนที่ทำให้กฎระเบียบที่ว่ามี ความชอบธรรมในหลายเรื่อง ไม่จำกัดอยู่เพียงแค่ประเด็นทางเศรษฐกิจเท่านั้น จำเป็นต้องเริ่มจากการ ทบทวนแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มีต่อทรัพย์สินที่ข้ามชาติและระบบทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบถึงบทบาทหรืออิทธิพลขององค์กรธุรกิจที่ข้ามชาติ และสาเหตุสำคัญที่ทำให้ เศรษฐกิจข่าวสารและสินค้าวัฒนธรรมของอเมริกาแข็งแกร่งจนสามารถขยายตัวเติบโตครอบคลุมได้ทั่ว โลก

นักวิชาการแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองอธิบายว่า การเติบโตของระบบทุนนิยมและบริษัทที่สื่ อข้ามชาติไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เป็นไปโดยบังเอิญ แต่เกิดจากการผลักดันอย่างไม่ลดละของนายทุนบริษัท ข้ามชาติที่ทรงอิทธิพล ด้วยความร่วมมือจากอำนาจรัฐในประเทศของตน และการหนุนหลังจากสถาบัน การเงิน ผ่านกลไกสนธิสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศฉบับต่างๆ โดยมีองค์กรระหว่างประเทศที่ จัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรตัวแทนที่คอยดำเนินการเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของนายทุนเหล่านั้น และบังคับ ให้ประเทศต่างๆ ต้องยอมรับเงื่อนไขการค้าที่ไม่เป็นธรรม

การเติบโตอย่างรวดเร็วของบริษัทข้ามชาติ (transnational corporation) เริ่มต้นพร้อมกับการ สิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ. 1945 ประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะผู้ชนะสงครามที่มีกำลัง ทางเศรษฐกิจและทหารเข้มแข็งที่สุดในขณะนั้น ได้กลายเป็นผู้กำหนดระบบและจัดวางระเบียบโลกใหม่ เพื่อให้ทุกอย่างเป็นไปได้ในแนวทางที่จะรับใช้ผลประโยชน์ในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมของตน บริษัทสหรัฐที่ เติบโตเป็นบริษัทข้ามชาติขึ้นมาได้ มักเป็นบริษัทที่มีความเจริญก้าวหน้าต่อเนื่องมาตั้งแต่เริ่มการปฏิวัติ อุตสาหกรรม จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 บริษัทที่มีพลังกำลังกล้าแข็งและมีผลผลิตล้นเกินการรอง รับของตลาดในประเทศ จึงเริ่มหาทางระบายสินค้าออกสู่ตลาดโลก เพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่ก้าว หน้า และการผลิตในปริมาณที่ประหยัดต่อขนาด (economy of scale) เป็นความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง

นอกเหนือจากกฎระเบียบทางการเงินโลก ที่สหรัฐดำเนินนโยบายผ่านกองทุนการเงินระหว่าง ประเทศหรือไอเอ็มเอฟ (IMF: International Monetary Fund) ธนาคารโลก (World Bank) รวมทั้งโครง การเงินกู้และเงินให้เปล่าอีกจำนวนมาก และทำให้อเมริกายังคงครองสถานภาพความเป็นมหาอำนาจ ทางเศรษฐกิจของโลกไว้ได้แล้ว สหรัฐยังประสบความสำเร็จในการวางกฎระเบียบการค้าระหว่างประเทศ ในรูปของข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากรและการค้า หรือ GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) ซึ่งจะทำให้ระบบการค้าของโลกเป็นเสรีและเอื้อประโยชน์แก่บริษัทธุรกิจของสหรัฐอเมริกา มากขึ้น ข้อตกลงของ GATT กำหนดให้มีการลดภาษีศุลกากรแทบทุกประเภทยกเว้นสินค้าเกษตรและสิ่ง ทอซึ่งเป็นสินค้าหลักของประเทศยากจน แต่ได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษในประเทศร่ำรวย เมื่อ GATT ถูก ยกสถานภาพเป็นองค์การการค้าโลก หรือ WTO (World Bank Organization) ในปี ค.ศ. 1993 สหรัฐ

อเมริกาประสบความสำเร็จอีกครั้งในการสถาปนาระบบการค้าโลกแบบใหม่ เพื่อใช้ทดแทนระบบภาวศุลกากรซึ่งเป็นวิธีทางการค้ารูปแบบเดิม พัฒนาการที่เกิดขึ้นมาแทนที่และเป็นเครื่องมือสำหรับการแสวงหากำไรของบริษัทข้ามชาติรูปแบบนี้คือ การคุ้มครอง “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา”

สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property right) ให้อำนาจตามกฎหมายแก่เจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการหาประโยชน์ทางการค้าจากสินค้าที่ได้รับการคุ้มครอง ซึ่งเจ้าของสิทธิเกือบทั้งหมดก็คือบริษัทขนาดใหญ่ในอเมริกาและยุโรป อันที่จริงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ขัดต่อหลักการ “ค้าเสรี” และเป็นช่องทางดูดเงินจากประเทศยากจนไปให้แก่ประเทศร่ำรวยอย่างเห็นได้ชัด ยกตัวอย่างเช่น มีประเทศยากจนจำนวนมากที่ยังไม่รู้จักรหัสสิทธิบัตรยา แต่ก็สามารถคิดค้นและผลิตยาสามัญราคาถูกไว้ใช้กันในประเทศได้ ต่อมาเมื่อสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีผลบังคับใช้ บริษัทยาในประเทศโลกที่สามจำเป็นต้องหยุดผลิตยาที่มีชื่อในสิทธิบัตร ทั้งๆที่เคยผลิตอยู่ก่อนแล้ว ประชาชนยากจนจำต้องหันไปซื้อยาเหล่านั้นจากบริษัทยักษ์ใหญ่ในราคาแพง สำหรับในอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนที่พัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล (digital revolution) ได้ทำให้การผลิตซ้ำเป็นไปได้โดยง่าย ต้นทุนถูกและมีคุณภาพทัดเทียมต้นฉบับ (original) แล้ว ระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่เรียกว่า “ลิขสิทธิ์” ก็มีบทบาทเป็นกลไกสำคัญของระบบทุนข้ามชาติ ในอันที่จะช่วยปกป้องการแสวงหากำไรส่วนเกิน จากการผลิตและการกระจายสินค้าข่าวสารและวัฒนธรรมขององค์กรสื่อข้ามชาติเหล่านี้ ให้สามารถดำเนินต่อไปได้

นักวิชาการแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองชี้ให้เห็นโลกในปัจจุบันที่เกิดมีภาวะความขัดแย้งในตัวเอง อันเป็นผลเนื่องมาจากระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่โลกแห่งการค้ายุคใหม่ได้สถาปนาขึ้น จากปกติเมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้น พลังการผลิตของแรงงาน (labor productivity) ก็มักจะได้รับการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ให้ดีขึ้น เช่น การค้นพบเครื่องจักรไอน้ำ ทำให้โลกก้าวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม สินค้าอุปโภคบริโภคผลิตได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ มนุษย์จึงสามารถใช้ชีวิตที่สะดวกสบายและอุดมสมบูรณ์กว่าในอดีต ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เคยถูกทำลายเพราะการใช้เทคโนโลยีแบบเก่า และความขัดแย้งทางสังคมที่แก้ไม่ตกเพราะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่ยังอยู่ในแบบเก่า ก็พลอยจะได้รับการแก้ไขไปด้วย

แต่ทว่าในปัจจุบัน เมื่อระบบตลาดเสรีอยู่ในฐานะครอบงำโลก แม้เทคโนโลยีจะเจริญก้าวหน้าเป็นประวัติการณ์กว่ายุคใดในอดีต แต่พลังการผลิตของสังคมกลับมีการพัฒนาอย่างเชื่องช้า การทำลายสิ่งแวดล้อมกลับทวีความรุนแรง ขณะเดียวกับที่ความไม่เสมอภาคทางสังคมก็ขยายตัวจนกลายเป็นความแตกต่างทางชนชั้นที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น พลังของระบบตลาดที่มีชัยชนะเหนือทุกสิ่ง ทำให้ความขัดแย้งกันเองภายในระบบที่กล่าวมานี้ไม่สามารถแก้ไขได้ และระบบตลาดเสรีก็ช่างมีประสิทธิภาพพออย่างเหลือเชื่อในการตรวจจับการเคลื่อนไหวใดๆ ที่จะนำไปสู่การปฏิรูปทางสังคมที่เป็นปฏิปักษ์กับระบบ ทำให้การเปลี่ยนผ่านของสังคมสู่ความเป็นประชาธิปไตยยุคข้อมูลข่าวสารต้องประสบกับแรงต้านทานที่ฉกาจจนกระทั่ง

เราไม่เพียงแต่ไม่สามารถสัมผัสกับพลังของระบบตลาดในมิติด้านเศรษฐกิจและการเมืองเท่านั้น อุดมการณ์ของระบบตลาดยังก่อรูปเป็นระบบคิดของสังคมที่แผ่ซ่านไปทั่วโลก กลายเป็นความคิดรวบยอดที่สังคมให้การยอมรับ และนำมาใช้อธิบายความไม่เสมอภาคต่างๆที่ดำรงอยู่ ผู้ที่ให้การหนุนช่วยอย่างแข็งขันต่ออุดมการณ์ระบบตลาด ก็คือกลุ่มคนที่อยู่บนยอดปิรามิดของสังคม ซึ่งได้รับประโยชน์โดยตรงจากกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในระบบตลาด แต่ผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์และเป็นเหยื่อตัวจริงของระบบก็พลอยรับอุดมการณ์ไปโดยไม่รู้ตัวด้วย คนส่วนมากกลับยอมรับด้วยความเชื่อง่ายๆที่ว่า กลไกตลาดเสรีนิยมเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติ คือ พัฒนาการอีกขั้นหนึ่งทางเศรษฐศาสตร์ที่ต้องเป็นไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยทัศนคติเช่นนี้คนส่วนใหญ่ของสังคมจึงกลายเป็นพลังเงียบที่ไม่คิดอ่านจะต่อต้าน

วิชา อุดมทัศน์²⁰ ซึ่งให้เห็นอุดมการณ์ที่เป็นแก่นแกนของทุนนิยมเสรีโลกาภิวัตน์ว่า ประกอบด้วย

1) ทัศนะต่อระบบตลาดที่มองว่า ตลาดเป็นผู้จัดสรรปันส่วนทรัพยากรต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เป็นแนวทางการจัดระบบเศรษฐกิจ (ซึ่งอาจรวมถึงจัดระบบชีวิตของมนุษย์ด้วย) ที่เยี่ยมยอดที่สุด “เสรีภาพ” ตามอุดมการณ์ของระบบตลาดจึงหมายถึงเสรีภาพที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ หมายถึงการดำเนินธุรกิจที่จะต้องไม่มีข้อจำกัดอันเป็นอุปสรรคต่างๆ เสรีภาพด้านอื่นๆเช่นเสรีภาพทางการเมืองจึงเป็นรองและต้องขึ้นต่อเสรีภาพทางเศรษฐกิจ เพราะหากมีเสรีภาพทางเศรษฐกิจแล้ว เสรีภาพทางการเมืองก็จะเกิดขึ้นเองสักวันหนึ่งข้างหน้า ทุนนิยมเสรีจึงใช้เหตุผลข้อนี้ให้การหนุนหลังกลุ่มการเมืองในประเทศต่างๆที่รับใช้ผลประโยชน์ของระบบตลาด อีกทางหนึ่งก็เอาจริงเอาจังกับการกวาดล้างทำลายฝ่ายที่เรียกร้องเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งจะเป็นตัวทำลายบรรยากาศการลงทุนที่ดีของนายทุน

2) ระบบทุนเสรีเผยแพร่ความเชื่อว่า การแทรกแซงโดยรัฐและการออกกฎข้อบังคับโดยรัฐเป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สร้างภาระแก่ผู้ทำธุรกิจอย่างไม่สมเหตุผล รัฐควรทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม คือจำกัดบทบาทตัวเองให้เป็นเพียงผู้ใช้กฎหมายเพื่อปกป้องทรัพย์สินของเอกชนก็พอแล้ว ส่วนที่เหลือกลไกตลาดจะช่วยจัดการให้ทั้งหมด รัฐบาลที่ดีที่สุดจึงเป็นรัฐบาลที่ปกครองน้อยที่สุด ยกเว้นในบางโอกาสที่ธุรกิจต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยกระตุ้นบรรยากาศให้เกิดการแข่งขันอย่างคึกคักเท่านั้น

3) อุดมการณ์ทุนนิยมเน้นเรื่องการควบคุมไม่เกิดภาวะเงินเฟ้อ ดังนั้นนโยบายระดับมหภาคและบรรทัดฐานในการวัดความก้าวหน้าจึงอยู่ที่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งวัดด้วยผลผลิตมวลรวมแห่งชาติ (GDP: Gross Domestic Product) ที่โตขึ้น แต่ไม่ได้พูดถึงการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมมากขึ้นหรือชีวิตความเป็นอยู่ของคนจนที่ควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ระบบโลกาภิวัตน์จึงมีแนวโน้มที่จะไปทำให้ความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจกว้างขึ้น และรายได้ที่เป็นจริงของชนชั้นล่างลดต่ำลงไปอีก นอกจากนี้สวัสดิการที่รัฐให้กับคนยากจนก็ถูกโจมตีและถูกตัด จึงทำให้แนวโน้มของระบบตลาดเสรียิ่งถอยหลังเข้าคลองลึกเข้าไปอีก

²⁰ วิชา อุดมทัศน์, โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2546), น.

อย่างไรก็ตาม การครอบงำทางอุดมการณ์ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้หนึ่งร้อยเปอร์เซ็นต์ ทุกประเทศมีชนชั้นและกลุ่มคนที่มีทัศนคติต่อด้านระบบตลาด แต่เนื่องจากฝ่ายต่อต้านมักเป็นพลังที่อ่อนแอ ขาดเงินทุนและขาดการประสานกำลังรวมหมู่ จุดประสงค์ของการเคลื่อนไหวคัดค้านก็มักไม่เป็นเอกภาพกัน จึงไม่สามารถส่งอิทธิพลต่อสถาบันหลักของสังคมและสื่อมวลชน ตรงกันข้ามกับนักวิชาการที่เป็นมันสมองให้กับฝ่ายนายทุนและหน่วยงานโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ได้รับเงินอัดฉีดอยู่ตลอดเวลา พวกนี้มีอิทธิพลในระบบสื่อ และยังมีอิทธิพลเหนือนักการเมืองที่รับเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งด้วย

2.4 แนวคิดที่ว่าลิขสิทธิ์คือระเบียบข่าวสารโลกใหม่โดยประเทศมหาอำนาจ

แต่ก่อน ประเด็นเรื่องการสื่อสารมักเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันในระดับท้องถิ่นหรือในระดับประเทศ เช่นในยุโรปที่ผู้ประกอบการสื่อภาคเอกชนมักหยิบประเด็นเรื่องถูกรัฐควบคุมขึ้นมาอภิปราย เพราะเป็นนโยบายที่ทำให้สื่อเอกชนในยุโรปไม่สามารถทำอะไรได้เต็มที่ ส่วนในอเมริกาผลประโยชน์ของนายทุนสื่อไม่ถูกรัฐควบคุมอยู่แล้ว ปัญหาที่เกิดกับสื่อจึงเป็นเรื่องการต่อสู้แข่งขันกันภายในหมู่นายทุนด้วยกันเอง เป็นส่วนใหญ่ ในอีกด้านหนึ่ง หากปัญหาการสื่อสารไม่ได้จำกัดอยู่ภายในประเทศ เป็นปัญหาการสื่อสารนานาชาติ ในอดีตก็มักเป็นประเด็นที่มีนัยสำคัญทางการเมือง เช่น เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ ซึ่งมีเรื่องดุเดือดเข้ามาเกี่ยวข้อง เรื่องความไม่เป็นธรรมในการใช้กฎหมายการสื่อสารระหว่างประเทศ เป็นต้น แต่ในระหว่างทศวรรษที่ 1960-1970 ประเด็นเกี่ยวกับการสื่อสารได้เข้าไปแตะต้องถึงสิ่งที่มีนัยสำคัญทางสังคมระหว่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก เกิดมีกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาในเวทีโลกขอให้ “การจัดระเบียบข้อมูลข่าวสารและการสื่อสารระหว่างประเทศใหม่” (NWICO: New World Information and Communication Order) เพื่อแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคและส่งเสริมให้ใช้สื่อเพื่อความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

นับจากนั้นมาจนถึงทศวรรษที่ 1990 การต่อสู้ในประเด็นเกี่ยวกับข่าวสารและการสื่อสารระหว่างประเทศก็หวนกลับมาคืนสู่สังคมและเวทีเจรจาระดับโลกอีกครั้ง แต่กลับกลายเป็นที่ของประเทมหาอำนาจบ้าง ที่ได้ยื่นข้อเรียกร้องให้ทุกประเทศต้องคุ้มครองลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวด บริษัทสื่อยักษ์ใหญ่อ้างว่าได้สูญเสียผลประโยชน์นับพันล้านให้กับสินค้าเถื่อนที่ไม่มีลิขสิทธิ์เป็นประจำทุกปี ไม่ว่าจะภาพยนตร์ หนังสือ เพลง ฯลฯ มีผู้นำไปผลิตซ้ำโดยที่เจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เช่น อ้างว่ากว่า 30% ของเพลงที่ขายในอิตาลีผลิตโดยไม่มีลิขสิทธิ์ ส่วนจีนซึ่งเป็นประเทศที่ไม่เคารพลิขสิทธิ์รายใหญ่ ก็ผลิตเพลงเถื่อนคิดเป็นร้อยละ 40 ของตลาดเพลงทั่วโลก บริษัทสื่อเหล่านี้เกรงว่าหากไม่มีการควบคุมการผลิต รวมถึงจำกัดการแพร่กระจายสินค้าข่าวสารและวัฒนธรรมที่ทำโดยละเมิดลิขสิทธิ์แล้ว จะเป็นอันตรายต่อกลไกทางเศรษฐกิจของระบบทุนในการแสวงหากำไรส่วนเกินจากกระบวนการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่ปัจจุบันกลายเป็นสินค้าสำคัญอันดับแรกสุดที่บริษัทสื่อข้ามชาติเรียกร้องให้ต้องมีการคุ้มครองและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างเข้มงวด

นายทุนสื่อในประเทศตะวันตกคอยกระตุ้นให้รัฐบาลของตนเล่นงานประเทศที่มีนิสัยชอบละเมิดลิขสิทธิ์ จีนเคยถูกอเมริกาขู่จะลงโทษทางเศรษฐกิจเพราะปัญหาลิขสิทธิ์บ่อยๆ แต่ในที่สุดก็สามารถเจรจาตกลงกันได้ ปี ค.ศ.1996 จีนทำข้อตกลงกับอเมริกา สัญญาว่าจะปราบปรามสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ อันที่จริงการคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นปัญหาที่ซับซ้อนมาก นักเศรษฐศาสตร์การเมืองยอมรับว่ากฎหมายลิขสิทธิ์เป็นกฎหมายเผด็จการของประเทศมหาอำนาจ เป็นกฎหมายที่คุ้มครองการผูกขาด ทำให้ราคาสินค้าแพง และเป็น การดูดเงินจากประเทศยากจนไปให้กับประเทศมั่งคั่ง แต่รัฐบาลอเมริกาก็ตั้งต้นที่จะคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้ได้ เพื่อว่าผลกำไรสูงสุดจะไปตกกับนายทุนเจ้าของอุตสาหกรรมสื่อ โดยไม่สนใจความเดือดร้อนของใคร WTO ก็ช่วยหนุนจากภายในด้วยการประกาศให้ปี 2000 เป็นเส้นตายสำหรับประเทศต่างๆที่จะต้องออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวด²¹

3. แนวคิดเรื่องความชอบธรรม

ดังที่ทราบแล้วว่า ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิตามกฎหมาย (legal rights) ประเภทหนึ่ง คือ มีการระบุรองรับความหมายแห่งสิทธินั้นไว้ในตัวบทกฎหมายด้วย ลักษณะของสิทธิตามกฎหมายประกอบด้วย²²

- 1) มีความถูกต้องเป็นธรรม (righteousness) สิทธิตามกฎหมายโดยปกติควรต้องมีความถูกต้องเป็นธรรมเป็นพื้นฐานจึงจะเป็นที่ยอมรับของคนอื่นหรือคนในสังคม แต่มีบางกรณีที่สิทธิตามกฎหมายอาจไม่ถูกต้องเป็นธรรม แต่กฎหมายก็ยอมรับว่าถูกต้องเป็นธรรมตามกฎหมายก็ได้ เรื่องนี้เป็นเรื่องของกฎหมายแต่ละเรื่องที่จะบัญญัติยอมรับไว้เป็นพิเศษ
- 2) มีผู้ถือสิทธิหรือเจ้าของสิทธิหรือที่เรียกว่าผู้ทรงสิทธิ ซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้
- 3) ต้องมีเนื้อหาแห่งสิทธิที่สามารถใช้ยื่นผู้อื่นได้ คือ ข้อความที่สามารถยืนยันได้ว่าสามารถกระทำการได้ หรือไม่กระทำการได้ตามที่ต้องการ และส่งผลให้บุคคลอื่นมีภาระต้องยอมให้ถูกกระทำหรือรับรู้การกระทำที่เรียกว่าหน้าที่
- 4) ก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้รับรู้การใช้สิทธินั้น ซึ่งจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

²¹ วิภา อุตมจันทร์, โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2546), น. 316-7.

²² อรรถสิทธิ์ ชื่นสงวน, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายและความเป็นมาของกฎหมายสื่อสารมวลชน" ใน กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. (เอกสารการสอนสาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), 2532, น.35-8.

คำว่าเสรีภาพเป็นอีกคำหนึ่งที่มีมักพบเห็นว่าถูกใช้เคียงคู่กับคำว่าสิทธิเสมอๆ คือ สิทธิเสรีภาพ จนหลายคนเข้าใจว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน ทั้งที่แท้จริงแล้วคำสองคำนี้มีความหมายต่างกัน คำว่าเสรีภาพหมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือการใช้อำนาจเข้ามาสอดแทรกเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้นได้ อย่างไรก็ตาม นิยามความหมายของเสรีภาพดังกล่าวก็เป็นเพียงในทางปรัชญาเท่านั้น เพราะแท้จริงแล้วการที่มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม แต่ละคนต่างตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด ย่อมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นกฎหมาย ดังนั้นคำว่าเสรีภาพตามความหมายในทางกฎหมาย จึงหมายความว่าอำนาจของคนเราที่จะตัดสินใจด้วยตนเองที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมายบ้านเมือง²³

ดังนั้น แม้ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 19 ได้รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ไว้ว่า “ประชาชนทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอด และในการที่จะแสวงหา เปิดรับและแจกแจงข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น ไม่ว่าจะโดยวิธีใดๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน” แต่ในทางปฏิบัติรัฐและอำนาจเหนือรัฐที่เป็นองค์กรโลกาภิบาลต่างๆ ก็ได้ตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับบางอย่างขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์บางอย่าง ซึ่งมีผลกระทบและเป็นกฎกติกาที่ทำให้บุคคลไม่สามารถแสวงหา บริโภค สร้างหรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลของตนออกสู่สาธารณะอย่างที่ต้องการได้ตามอำเภอใจ ตัวอย่างเช่น การบังคับใช้สิทธิของผู้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ ที่ได้ทำให้ราคาสำหรับการบริโภคและการแสดงความคิดเห็นของสาธารณชนบนเครือข่ายเพิ่มสูงขึ้น จนกลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำลายต่อสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออกของบุคคล เป็นต้น

ดังมีปรากฏในคำอธิบายเรื่องสิทธิตามกฎหมายข้างต้นว่า เมื่อมีสิทธิแล้วก็ต้องมีหน้าที่อยู่ควบคู่กันเสมอ คำว่าหน้าที่นั้นหมายถึง²⁴ ความชอบธรรมในทางเป็นความผูกพันให้บุคคลตกอยู่ในสถานะที่จะต้องกระทำหรืองดเว้นกระทำหรือไม่ให้เขากระทำ เพื่อให้เป็นไปตามผลประโยชน์อันชอบธรรมของผู้อื่น น่าสังเกตว่าเมื่อพูดถึงสิทธิและหน้าที่ นั่นคือ การพูดถึงความชอบธรรมถึงสองครั้ง เพราะสิทธิเป็นความชอบธรรมที่ได้รับประโยชน์ แต่หน้าที่เป็นความชอบธรรมที่ต้องถูกผูกพันให้เสียประโยชน์หรือต้องยอมตาม ผู้มีสิทธิจะเลือกใช้สิทธิหรือไม่ใช้สิทธิก็ได้ แต่ผู้มีหน้าที่จะเลือกไม่ทำหน้าที่ไม่ได้ ดังเช่นที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หมวด 4 ว่าด้วยหน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 67 ได้บัญญัติให้บุคคลมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ ไม่ว่าจะบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็จำเป็นต้องรู้จักและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง การหาเหตุอ้างความไม่รู้กฎหมายมาใช้เป็นข้อแก้ตัวให้

²³ อรรถสิทธิ์ ชื่นสงวน, “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายและความเป็นมาของกฎหมายสื่อสารมวลชน” ใน กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. (เอกสารการสอนสาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), 2532, น.38-9.

²⁴ อรรถสิทธิ์ ชื่นสงวน, “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายและความเป็นมาของกฎหมายสื่อสารมวลชน” ใน กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. (เอกสารการสอนสาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), 2532, น.38.

ไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายนั้นจึงเป็นสิ่งที่กระทำมิได้ ในฐานะเป็นประชาชนพลเมืองธรรมดาสามัญ และในฐานะแห่งสัมมาชีพของตนตามกฎหมาย ประชาชนทั่วไปควรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไปในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเรื่องสิทธิหน้าที่ขั้นมูลฐานของตนไว้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนในฐานะเป็นคนไทย ละเว้นการละเมิดต่อกฎหมายในรูปแบบต่างๆ ยอมรับรู้ในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งรับรู้หรือยอมรับการใช้อำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่หรือทางการด้วย

นอกจากการปฏิบัติหน้าที่เพราะเกรงกลัวต่อความรับผิดทางกฎหมายแล้ว ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม ที่ได้กล่าวถึงคุณธรรมของบุคคลหรือผู้ประกอบการสัมมาอาชีพทั่วไป และจรรยาบรรณที่แปลว่าหลักจริยธรรมที่กลุ่มบุคคล หมู่คณะซึ่งรวมตัวกันเป็นสมาคมวิชาชีพสร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร และใช้เป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพเพื่อให้ยึดถือเอาเป็นความรับผิดชอบ²⁵ จริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นคุณธรรมที่อยู่เหนือและพ้นจากระบบการยุติธรรมทางกฎหมาย เพราะเป็นเรื่องของความสมัครใจของแต่ละบุคคล การปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ การมีหรือไม่มีจริยธรรม จึงก่อให้เกิดผลภายในแก่ตัวผู้ยึดถือเองเป็นรายบุคคล ใครปฏิบัติตามก็มีความภาคภูมิใจ และอาจได้รับการยอมรับ เชื่อถือ เลื่อมใส ยกย่อง มีความรับผิดชอบ ใครไม่ปฏิบัติตามก็มีแนวโน้มที่จะรู้สึกละอายใจ ได้รับความรังเกียจ ดูแคลน ไม่มีความรับผิดชอบ และไม่เป็นที่ศรัทธาของสังคม เช่น การใช้บริการข่าวสารและการสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต ที่มีหลักปฏิบัติซึ่งผ่านกระบวนการปลูกฝังอุดมการณ์ด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบไว้ว่า ต้องไม่คัดลอกโปรแกรมผู้อื่นที่มีลิขสิทธิ์ เว้นแต่เจ้าของลิขสิทธิ์นั้นๆจะได้อนุญาตแล้วเท่านั้น²⁶

แม้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายแล้วว่าการกระทำใดที่รัฐอนุญาตหรือการกระทำใดที่ต้องห้าม แต่อำนาจรัฐเพียงอย่างเดียวก็ไม่มีพลังพอที่จะบังคับบุคคลให้ยอมรับและปฏิบัติตามได้ หากบุคคลรู้สึกหรือเห็นว่าสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายนั้นไม่มีความยุติธรรม หรือปราศจากความชอบธรรม ในทางกลับกันบรรทัดฐานทางสังคมที่เรียกว่าจริยธรรมและความรับผิดชอบ แม้ไม่มีบทลงโทษตามกฎหมาย แต่ก็มีความอำนาจบังคับคนในสังคมให้เชื่อฟังได้ เพียงเพราะความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ให้การยอมรับหลักปฏิบัตินั้น ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ บรมครูของนักกฎหมาย เคยกล่าวไว้ว่า กฎหมายกับความยุติธรรมในบางครั้งอาจไม่ใช่สิ่งเดียวกันก็ได้ เพราะหากทั้งสองสิ่งนี้เป็นสิ่งเดียวกันจริง ก็คงไม่จำเป็นต้องมีคำที่ต่างกันถึง 2 คำ Lord Denning นักกฎหมายผู้ยิ่งใหญ่ชาวอังกฤษ กล่าวเอาไว้ว่า ความยุติธรรมก็คือสภาวะที่คนที่มีจิตใจที่ถูกต้องชอบในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและชอบธรรม ความยุติธรรมจึงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วในจิตใจของคนส่วนใหญ่ในสังคม กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นก็ดี กฎหมายอันเกิดจากบรรทัดฐานการตัดสินใจของศาลซึ่งก็เป็นคนก็ดี ไม่มีทางลบล้างความรู้สึกว่า “ยุติธรรม” หรือ “ไม่ยุติธรรม” อันอยู่ในจิตใจของคน

²⁵ ประมะ สตะเวทิน, การสื่อสารมวลชน: กระบวนการและทฤษฎี. (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2541), น.204.

²⁶ จันทร ชุ่มเมืองปัก, คนนารักยุคไอที. (กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้ากรู๊ป, 2545), น.98-9.

ปกติในสังคมได้ ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ²⁷ อธิบายเรื่องนี้ว่า ความรู้สึกว่าถูกของใครส่วนใหญ่นี้เองที่สร้าง “ความชอบธรรม” (legitimacy) ให้กับอะไรต่อมิอะไร อำนาจไพศาลของบทบัญญัติในกฎหมายได้ก็ตามจะปรากฏมีขึ้นได้ ถ้าคนเห็นว่ายุติธรรมและชอบธรรม ในทำนองกลับกัน อำนาจจะเป็นเผด็จการและรวันสิ้นสูญ ถ้าคนเห็นว่า อยุติธรรมและปราศจากความชอบธรรม

4. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิการเข้าถึงสื่อ

กาญจนา แก้วเทพ²⁸ ชี้ว่า คุณลักษณะพิเศษสำคัญที่กำหนดอย่างยิ่งของเว็ลด์ไวด์เว็บ และทำทนายการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบการผลิต การกระจายและรูปแบบพื้นฐานของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารคือ เรื่องการผลิตที่ใครๆก็ทำได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผลงานของธุรกิจหรือองค์กรสื่อสารมวลชนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เอง สังคมจึงคาดหวังจะให้เห็นเว็ลด์ไวด์เว็บเป็นช่องทาง (medium) ที่เปิดกว้างสำหรับข่าวสารและความคิดเห็นเสรีที่หลากหลายของผู้คนทุกระดับชนชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงส่วนน้อย (minority) และกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงและครอบครองพื้นที่ในสื่อกระแสหลักได้ แต่ประชาธิปไตยในด้านข่าวสารและความคิดเห็นดังกล่าวย่อมไม่อาจปรากฏเป็นจริงขึ้นได้ หากว่าประชาชนยังปราศจากสิทธิในการเข้าถึงเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อการวารสารสนเทศโดยเสมอภาคกัน

4.1 ทฤษฎีสิทธิการสื่อสารกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ทฤษฎีสิทธิการสื่อสารกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม²⁹ เป็นข้อเสนอที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย แนวคิดนี้เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะใช้อำนาจทางการเมืองได้โดยตรง ควบคู่ไปกับการใช้ “สิทธิในเสรีภาพการสื่อสารของพลเมืองและชุมชน” แนวคิดนี้ก่อตัวขึ้นจากกลุ่มนักวิชาการ สมาคมและกลุ่มองค์กรนักวิชาชีพสื่อและองค์กรเอกชน หรือที่เรียกว่าภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม (civil society)

ในรายงานการศึกษาเรื่องปัญหาการสื่อสาร “หลายเสียง โลกเดียวกัน” (Many Voices ,One World) หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อรายงานแม็คไบรด์ (MacBride Report) ได้สรุปแนวคิดเรื่องสิทธิการสื่อ

²⁷ http://www.kpi.ac.th/showarticledr.asp?id_article=1

²⁸ กาญจนา แก้วเทพ, สื่อมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. (กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรส โปรดักส์, 2543), น. 60-1.

²⁹ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ บก., การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม. (กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), น.20-4.

สารไว้ว่า³⁰ “การสื่อสารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สิทธิในการสื่อสาร (right to communicate) มีความหมายกว้างกว่าเรื่องสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารเป็นกระบวนการยุควิถี ซึ่งคู่สื่อสารสนทนาโต้ตอบกันอย่างเสมอภาคและเป็นประชาธิปไตย (dialogue) ไม่ว่าคู่สื่อสารจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ...สิทธิการสื่อสารเป็นการขยายขอบเขตของเสรีภาพ และประชาธิปไตยในสังคมสมัยใหม่ ทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา มนุษย์ได้ต่อสู้เพื่อให้เป็นอิสระจากอำนาจการครอบงำของระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และเสรีภาพของข้อมูลข่าวสารที่เราได้มาจากการต่อสู้ ยังต้องดำเนินต่อไปเพื่อให้ได้การสื่อสารที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น แง่มุมใหม่ในเรื่องเสรีภาพต้องเป็นเรื่องการสื่อสารสองทาง ต้องเป็นการแลกเปลี่ยนอย่างอิสระ ต้องเปิดให้มีการเข้าถึงและการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนเสรีภาพในแบบที่เราเข้าใจและรู้จักกันมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น”

ถ้อยคำในรายงานข้างต้นให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิการสื่อสาร ได้แก่ เรื่องสิทธิการเข้าถึงสื่อ (access) การมีส่วนร่วม (participation) สิทธิความเสมอภาค (dialogue) และความเป็นประชาธิปไตยในการสื่อสาร (democratization of communication) ซึ่งเป็นความหมายที่กว้างกว่าเรื่องเสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็น (freedom of speech and freedom of expression) และเสรีภาพของสื่อมวลชน (freedom of the press)

ที่มาของแนวคิดเรื่องสิทธิในการสื่อสาร (right to communicate) พัฒนารูปร่างขึ้นจากการที่นักวิชาการอเมริกันและนักวิชาการตะวันตกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเชื่อว่าการกล่าวถึงเรื่องเสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็น (freedom of speech and freedom of opinion) ตลอดจนเสรีภาพของข่าวสาร (freedom of information) จำต้องคำนึงถึงปัญหาในเรื่องของสิทธิในการสื่อสารของปัจเจกบุคคลและชุมชนด้วยการตีความเพิ่มเติมจากเดิมที่เห็นว่าสื่อมวลชน (the press) คือตัวแทนอันชอบธรรมในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลโดยทั่วไป นักวิชาการกลุ่มนี้เห็นว่าภายใต้บริบทของสังคมข้อมูลข่าวสารหรือสังคมสารสนเทศ การตีความสิทธิเสรีภาพในรูปแบบเดิม ไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในสภาพการณ์ใหม่ได้อีกต่อไป

ฌอง แม็คไบรด์ (Sean MacBride) เห็นว่า “สิทธิการสื่อสารเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และเป็นสิทธิที่จะนำไปสู่สิทธิมนุษยชนอื่นๆ” เสรีภาพนั้นเป็นสภาพอุดมคติ ในขณะที่สิทธิเป็นหลักประกันของเสรีภาพ การเพิ่มเติมและปรับเปลี่ยนจุดเน้นจากประเด็นของเสรีภาพในการพูดและแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน มาสู่เรื่องสิทธิของปัจเจกบุคคลและชุมชนในการรับฟังผู้อื่น และการที่ผู้อื่นจะรับฟังเรา จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น รากฐานของอำนาจของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยจึงต้องประกอบด้วยสิทธิในการสื่อข้อมูลข่าวสารและสิทธิที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสาร

³⁰ ฉบับพิมพ์ปี 1980, หน้า 172-3.

หลังจากมีการเผยแพร่รายงานแม็คไบรด์ในปี พ.ศ.2523 แล้ว องค์การยูเนสโกได้จัดทำเอกสารเรื่องสิทธิการสื่อสาร The Right to Communicate: A Status Report ขึ้นในปี พ.ศ.2525 รายงานฉบับนี้³¹ ได้ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการเทคโนโลยีการสื่อสารด้านอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และดาวเทียมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด แต่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ได้รับการพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะมาถึง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องย้ำถึงรากฐานความคิดที่ว่าสิทธิการสื่อสารนั้นเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ (basic human right) ที่ผู้อื่นหรือรัฐจะล่วงละเมิดมิได้ และรัฐต้องรับรองและเสริมสร้างสภาพแวดล้อมต่างๆให้เหมาะสมกับการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารอย่างเป็นทางการเป็นธรรมชาติแก่ทุกคนอีกด้วย “...ในเมื่อสิทธิคือสิ่งที่แสดงออกถึงความต้องการของบุคคลอย่างต่อเนื่อง ถ้าขาดไปย่อมกระทบกระเทือนต่อคนๆนั้น เราในฐานะมนุษย์ไม่อาจดำรงตนอยู่ได้ถ้าถูกปฏิเสธสภาพการมีชีวิต โดยนัยเดียวกัน ถ้าเราไม่มีสิทธิในการสื่อสารเสียแล้ว ก็เท่ากับว่าเราถูกลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ลงไป และเท่ากับการปฏิเสธความเป็นคนของเราด้วย”³²

เมื่อศึกษาเรื่องสิทธิการสื่อสารในฐานะวาทกรรมใหม่ จะเห็นสิ่งที่เป็นสาระเด่นชัดคือ สิทธิการสื่อสารของประชาชน โดยมองประชาชนในมิติของการเป็นพลเมือง (citizen) ของประชาคมนั้นๆ ว่าเป็นผู้มีสิทธิและมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและกำหนดนโยบาย แทนที่จะเป็นผู้อ่านหรือคนดูหรือคนฟังรายการที่เล่นบทผู้รับแต่เพียงอย่างเดียว (passive receiver of information) หรือเป็นผู้บริโภคสินค้าและโฆษณา (consumer) แนวคิดเรื่องสิทธิการสื่อสารมีข้อเสนอใหม่ในแง่ที่ได้นำเอาประเด็นสิทธิการสื่อสารโดยตรงของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องสิทธิสื่อสาร และเสนอหลักเกี่ยวกับการคุ้มครองประชาชนจากการละเมิดของสื่อมวลชน เท่ากับมีการตีความใหม่ว่าสิทธิการสื่อสารมิใช่เป็นสิทธิผูกขาดขององค์กรสื่อสารมวลชนดังที่เคยเข้าใจและถือปฏิบัติกันเรื่อยมา แต่เป็นสิทธิของผู้ใช้สื่อที่มีทั้งปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นพลเมืองของชาติและชุมชน มีทั้งกลุ่มคนและชุมชนที่ประกอบกันเป็นประชาคมทางการเมือง วัฒนธรรม สังคมในรัฐชาติ และในประชาคมระหว่างประเทศอีกด้วย และประการสำคัญ เป็นการเสนอที่ทันกาลกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการสื่อสาร ที่พัฒนามาสู่จุดที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารตอบโต้กันได้ทันที (interactive) ทั้งยังมีขนาดเล็กเหมาะกับสื่อทางเลือกของกลุ่มชุมชน และเหมาะกับการสร้างสรรค์การสื่อสารให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

ในการประชุมครั้งที่ 2 ของ MacBride Round Table on Communication ได้มีการเสนอให้นำความคิดเรื่องสิทธิการสื่อสารเข้ามาเป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย นักวิชาการกลุ่มนี้เห็นว่า เป้าหมายของการสื่อสารในอนาคตคือการสร้างให้เกิดกระบวนการประชาธิปไตยในสังคม ซึ่งหมายรวมถึงการสร้างประชาธิปไตยในกระบวนการสื่อสารมวลชน (democratization of mass communication) และกระบวนการสื่อสาร (democratization of communication) ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ และในการประชุมครั้งที่ 4 เมื่อปี พ.ศ.2535 ได้มีการเสนอให้นำประเด็นเรื่อง

³¹ อ้างใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ บก., การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม. (กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), น.103.

³² UNESCO, 1982, pp.18-9

สิทธิการสื่อสารของสตรีเข้ามาเป็นวาระสำคัญในเรื่องสิทธิการสื่อสาร ตลอดจนสิทธิของกลุ่มรากหญ้า กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มทางสังคมต่างๆ และประชาสังคม คนในกลุ่มนี้มักถูกเรียกว่าผู้หญิง คนจน คนใช้แรงงาน คนชายขอบ คนส่วนน้อย เยาวชนนอกคอก คนชั้นล่าง คนดำ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่สื่อมวลชนมองว่าเป็นคนที่ไม่ใช่คน (non-people) หรือเป็นคนที่ไม่มีความอยู่ในสังคม

ต่อมา ที่ประชุมได้เพิ่มเติมประเด็นเรื่องบรรษัทข้ามชาติด้านการสื่อสารและโครงสร้างการสื่อสารใหม่หรือ information superhighway ของประเทศตะวันตก ซึ่งมีปัญหาว่ากลุ่มพลเมืองชายขอบและประชากรที่ยากจนในประเทศโลกที่สามจะมีสิทธิใช้เส้นทางการสื่อสารเส้นใหม่ได้อย่างไร ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเรียกร้องให้มีการสร้างทางสาธารณะ (public lane) ขึ้นมา และต้องให้มีสื่อหลายหลากประเภท เช่น สื่อพื้นบ้าน สื่อชุมชน ได้สิทธิร่วมใช้ช่องทางสาธารณะในโครงข่ายใหม่ด้วย³³

ในปี พ.ศ.2538 กลุ่มนักวิชาการ MacBride Round Table และกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิทธิการสื่อสารและสิทธิมนุษยชน ได้ร่วมกันยกร่างกฎบัตรสิทธิการสื่อสารของประชาชนขึ้น (The People's Communication Charter: An International Covenant of Standards and Rights) ความสำคัญของกฎบัตรฯ อยู่ที่การนำเรื่องสิทธิการสื่อสารของประชาชนเข้ามาอยู่ในกรอบของเรื่องสิทธิมนุษยชน และเสนอให้มีฐานะเป็นข้อตกลงในแนวกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเสนอให้มีการวางนโยบายด้านข่าวสาร ด้านการสื่อสารและวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงมาตรฐานแห่งสิทธิและความรับผิดชอบเรื่องสิทธิการสื่อสาร ไว้ในระบบกฎหมายระหว่างประเทศและในประเทศประชาธิปไตยทั้งหลาย³⁴

แนวคิดที่เป็นหลักการของกฎบัตรได้เขียนไว้ในคำปรารภของกฎบัตรว่า “การสื่อสารเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคลและของชุมชน ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการสื่อสาร และตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องของการสื่อสารในสังคมของตนเองและระหว่างสังคมของตนกับสังคมอื่น ... ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างเป็นอิสระ ทุกคนมีสิทธิที่จะพัฒนาทักษะการสื่อสาร พัฒนาช่องทางและสถาบันการสื่อสารของตน เพื่อบอกเล่าเรื่องราวและเป็นปากเสียงของตัวเองได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี”

วาทกรรมใหม่ที่มีความเชื่อว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น มีความสำคัญและมีความหมายต่อการดำรงอยู่ของอนาคตของมนุษยชาติพอๆกับระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ การรวมตัวเป็นขบวนการในระดับสากลเพื่อเคลื่อนไหวในเรื่องสิทธิแห่งข่าวสารและวัฒนธรรม และเรื่องการปรับโครงสร้างทางด้านการผลิตและการกระจายสินค้าข่าวสารและวัฒนธรรม ภายใต้บริบทเศรษฐกิจและการเมืองโลก ซึ่งมีกลุ่มประเทศที่ร่ำรวยและบรรษัทข้ามชาติขนาดใหญ่เป็นฝ่ายได้เปรียบ การรวมตัวกันเพื่อเสนอกฎบัตรสิทธิการสื่อสารของประชาชนให้เป็นกฎบัตรจากภาคประชาชนทั่วโลก จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญในอันที่จะปกป้องสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชนจากการควบคุมของรัฐ และจากการครอบงำของบรรษัทข้ามชาติหรือระบบทุนนิยมโลก นอกจากนี้ ยังต้องการเรียกร้องให้มีการจัดระเบียบใหม่ในด้านการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม การเสริมสร้างพลังและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

³³ MacBride Round Table on Communication, *Media Development*, 3/1996

³⁴ The People's Communication Charter, *Media Development*, 3/1996

4.2 สิทธิการเข้าถึงสื่อ: หลักคิดและบทเรียนจากการกระจายเสียง

หากพูดถึงการกระจายเสียงจะหมายถึงการกระจายเสียงที่ดำเนินงานโดยกลุ่มคนซึ่งเป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิตและอุปกรณ์การออกอากาศต่างๆ เป็นกลุ่มคนที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพราะการยอมรับกรรมสิทธิ์ในเครื่องมือการผลิต คือเครื่องตัดสินว่าคนกลุ่มนั้นเป็นผู้มีสิทธิ “เข้าถึงการกระจายเสียง” (access to broadcasting) และมีสิทธิเข้าถึงผู้รับสารโดยอัตโนมัติ ส่วนผู้ที่ไม่ได้ครอบครองสิ่งเหล่านั้นคือผู้ที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงสื่อกระจายเสียง และไม่มีโอกาสเข้าถึงผู้รับสาร แต่อาจมีโอกาสได้ปรากฏตัวในสื่อบ้างเป็นครั้งเป็นคราวโดยบังเอิญแล้วก็ผ่านไป โอกาสดังกล่าวมีตั้งแต่ได้รับเชิญให้ไปเล่นเกมทางโทรทัศน์ ตอบปัญหาชิงรางวัล โทรศัพท์เข้าไปร่วมในรายการ (phone-in) ถูกนักข่าวสัมภาษณ์บนถนน หรืออาจในฐานะของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของฆาตกร เช่น ถูกข่มขืน ปล้นฆ่า ทำร้ายร่างกาย หรือประสบอุบัติเหตุสยดสยอง เป็นต้น

แม้ช่วงต้นๆของการกระจายเสียง นอกจากบุคคลกลุ่มแรกซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าถึงสื่อกระจายเสียงและเข้าถึงผู้รับสารอยู่ก่อนแล้ว คนทั่วไปมักไม่ค่อยรู้สึกแปลกใจและไม่ได้คิดถึงเรื่องสิทธิในการเข้าถึงสื่อ จนกระทั่งเมื่อสื่อกระจายเสียงเริ่มปรากฏบทบาทในสังคมอย่างเด่นชัดตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมา ผู้คนจึงเริ่มตื่นตัวและเริ่มตั้งคำถามถึงความชอบธรรมที่กลุ่มคนจำนวนไม่มากเป็นผู้ควบคุมสื่อ มีผู้จุดประกายความคิดเรื่องสิทธิในการเข้าถึงสื่อโดยปัจเจกบุคคล และเรียกร้องให้สื่อกระจายเสียงต้องเปิดกว้างสำหรับคนทั่วไปมากขึ้น โดยเหตุผลสำคัญที่ยกขึ้นมาประกอบข้อเรียกร้องคือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ (UN's Universal Declaration of Human Right) ที่ประกาศว่า บุคคลมีสิทธิที่จะ “แสวงหา เปิดรับ และแจกแจงข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น” (seek, receive and impart information and opinion) แต่ “การแจกแจงข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็น” ซึ่งเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของมนุษย์จะเกิดขึ้นไม่ได้เลย หากบุคคลไม่มีสิทธิเข้าถึงเครื่องมือและอุปกรณ์การกระจายเสียง เพราะถ้าต้องการส่งต่อข้อมูลข่าวสารไปถึงคนที่อยู่ในระยะไกลเกินกว่าเสียงพูดจะไปถึง ต้องกระทำผ่านสื่อกระจายเสียงเท่านั้น³⁵

ด้วยเหตุที่โครงสร้างสังคมมีการควบคุมและผูกขาดคลื่นความถี่วิทยุ การเคลื่อนไหวช่วงชิงสิทธิในการเข้าถึงคลื่นวิทยุจึงเกิดขึ้น การแสวงหาทางเข้าถึงคลื่นความถี่ (access seeking) ในระยะแรกเริ่มด้วยการลักลอบกระจายเสียงจากเรือกลางทะเล จนกลายเป็นชื่อเรียกสถานีที่ออกอากาศผิดกฎหมายนี้ว่า “สถานีโจรสลัด” (pirate station) แม้ภายหลังสถานีเถื่อนส่วนใหญ่จะจัดตั้งขึ้นบนแผ่นดินภายในประเทศแล้วก็ตาม แต่อุดมการณ์ที่ต้องการเห็นการสื่อสารเป็นประชาธิปไตย ทำทลายกฎหมายของรัฐที่ผูกขาด ช่วงชิงสิทธิในการเข้าถึงสื่อของประชาชน ก็เป็นจุดเริ่มต้นร่วมกันของพลังกลุ่มต่างๆใน “ขบวนการ

³⁵ วิชา อุดมฉันท, โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2546), น. 193-211.

เคลื่อนไหวเพื่อการกระจายเสียงที่เสรี” (free broadcasting movement)³⁶ และกลายเป็นสัญลักษณ์การเคลื่อนไหวของมวลชนที่ทำทนายกฎหมายกระจายเสียงที่ถูกรัฐบาลและเอกชนขนาดใหญ่ผูกขาด แม้ว่าเบื้องหลังกระบวนการเคลื่อนไหวอาจมีทั้งเรื่องผลประโยชน์ทางการค้าและอุดมการณ์ทางการเมืองทะเลาะปนกันอยู่หรือไม่ก็ตาม

เมื่อหันกลับมามองด้านการวารสารสนเทศบนเวปไซต์ไวด์เว็บแล้วพบว่า แม้อินเตอร์เน็ตเป็นสื่อระบบเปิดที่ทุกคนเข้าถึงได้ แต่ก็มีจุดอ่อนทางด้านการตลาดและการหาผลกำไร และแม้อินเตอร์เน็ตไม่ได้มีปัญหาเรื่องการใช้คลื่นความถี่เหมือนกับวิทยุหรือโทรทัศน์ จนน่าที่ใครๆก็สามารถเป็นผู้พิมพ์ผู้โฆษณาบนเวปไซต์ไวด์เว็บได้ด้วยความสามารถทางคอมพิวเตอร์แต่พอประมาณ สมดังคำปาฐะประกาศของ New York Times³⁷ ที่ว่า “ใครก็ตามที่มีโมเด็ม ก็สามารถเป็นเจ้าของใบปลิวที่ร่อนไปทั่วโลก” แต่ข้อเท็จจริงจากความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในโครงสร้างแบบทุนนิยม ทำให้ใช่ว่าเพียงแค่ต้องการเท่านั้นก็จะสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และกลายเป็นผู้พิมพ์ผู้โฆษณาบนเวปไซต์ไวด์เว็บได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพราะเมื่อระบบทรัพย์สินทางปัญญาได้ทำให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์กลายเป็นเครื่องมือการสื่อสารบนเวปไซต์ไวด์เว็บราคาแพง และเป็นภาระเกินกว่าที่คนส่วนใหญ่ในหลายภาคส่วนของสังคมจะจ่ายและเข้าถึงได้ด้วยวิถีทางตามกฎหมายแล้ว ก็น่าสนใจว่า สิทธิการสื่อสารขั้นพื้นฐานในการแจกแจงข่าวสารและความคิดเห็นบนเวปไซต์ไวด์เว็บจะเกิดขึ้นได้อย่างไร หากมิใช่จากการเข้าถึงสื่ออย่างโจรสลัด (piracy) เชกเช่นเดียวกับการลักลอบกระจายเสียงของสถานีวิทยุเถื่อนทั้งหลายข้างต้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะธุรกิจในอุตสาหกรรมสื่อมวลชน

ลักษณะของธุรกิจในอุตสาหกรรมสื่อมวลชน เมื่อพิจารณาจากขนาดของทุน รายได้ กำไร ปริมาณผลผลิต และจำนวนบุคลากรแล้ว สามารถจำแนกประเภทของสื่อมวลชนตามขนาดและวัตถุประสงค์ในการประกอบการซึ่งแตกต่างกันได้ ดังนี้³⁸

³⁶ วิภา อุตมฉันท, ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศ. (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), น.271-4.

³⁷ ข้างแล้ว

³⁸ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ บก., การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น. (กรุงเทพมหานคร: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), น.22-35. และ การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม. (กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสารนิทัศน์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), น.149-56.

1) ธุรกิจสื่อขนาดใหญ่ หรือสื่อกระแสหลัก (conglomerate or mainstream media)

ในช่วงสิบปีมานี้ เทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคม อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์และดาวเทียม มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้อุตสาหกรรมสื่อมวลชนมีการเปลี่ยนแปลงและขยายรูปแบบออกไปในหลายทิศทาง นอกจากนี้ การเติบโตของทุนข้ามชาติในอุตสาหกรรมสื่อมวลชนระหว่างประเทศ รวมทั้งการผ่อนคลายกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับในการควบคุมสิทธิและเสรีภาพในการประกอบกิจการด้านสื่อมวลชน ก็มีผลอย่างสำคัญที่ส่งผลให้ระบบสื่อมวลชนในหลายประเทศขยายตัวแบบก้าวกระโดด

อย่างไรก็ดี มีข้อน่าสังเกตว่าการเติบโตของระบบสื่อมวลชนในสังคมอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ มีแนวโน้มเป็นกิจการแบบผูกขาด (monopoly) หรือกึ่งผูกขาด (oligopoly) กล่าวคือ ในกิจการแบบผูกขาดมีบริษัทเพียงบริษัทเดียวดำเนินกิจการประเภทนั้นๆ หรืออาจมีคู่แข่งเพียง 1-2 ราย ตัวอย่างเช่น สื่อโทรทัศน์ในสหรัฐอเมริกา มีเครือข่ายระดับชาติ 3 เครือข่าย (national network) ได้แก่ ABC, CBS และ NBC เป็นเครือข่ายที่ผูกขาดกิจการโทรทัศน์มาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่ปี ค.ศ.1948 (ปัจจุบันมีเครือข่ายของ FOX และ CNN เข้ามาแข่งขันด้วย)

ส่วนอุตสาหกรรมที่มีลักษณะกึ่งผูกขาด หรือมีการกระจุกตัวสูง (concentration) เป็นกิจการที่มีบริษัทขนาดใหญ่ 4-5 บริษัทครอบงำธุรกิจส่วนใหญ่เอาไว้ เช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกามีบริษัทขนาดใหญ่ 7 บริษัทผลิตภาพยนตร์ 50% ของภาพยนตร์ที่ผลิตออกมาฉายในแต่ละปี³⁹

ในอุตสาหกรรมสื่อมวลชนระหว่างประเทศก็มีลักษณะผูกขาด หรือกึ่งผูกขาดด้วยเช่นเดียวกัน อาทิสำนักข่าวระหว่างประเทศ มีสำนักข่าวขนาดใหญ่ดำเนินกิจการอยู่ 4-5 สำนักข่าว ได้แก่ รอยเตอร์ เอพี ยูพีไอ เอเอฟพี สำหรับข่าวโทรทัศน์ก็มีสำนักข่าวเคเบิลขนาดใหญ่อย่างซีเอ็นเอ็นที่มีเครือข่ายครอบคลุมอย่างกว้างขวาง แม้ว่าจะเพิ่งก่อตั้งมาเป็นเวลาไม่ถึง 20 ปี ส่วนกิจการโทรทัศน์ดาวเทียมข้ามชาติสตาร์ทีวีซึ่งตั้งอยู่ที่ฮ่องกงก็เป็นสถานีที่ผูกขาดการส่งรายการมายังประเทศต่างๆกว่า 40 ประเทศในย่านเอเชีย-แปซิฟิก

สำหรับอุตสาหกรรมสื่อมวลชนไทย ก็มีลักษณะผูกขาดหรือกึ่งผูกขาดในธุรกิจสื่อหลายประเภทปรากฏค่อนข้างชัด ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ หรือวิทยุ-โทรทัศน์ ตัวอย่างเช่นในธุรกิจหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ มียอดจำหน่าย 800,000 เล่ม/วัน และเดลินิวส์มียอดจำหน่าย 600,000 เล่ม/วัน รวมกัน 1.4 ล้านเล่ม/วัน จึงมากกว่าครึ่งหนึ่งของยอดจำหน่ายหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยระดับชาติทั้งหมดรวมกัน ซึ่งมียอดจำหน่ายรวม 2.5 ล้านฉบับ/วัน

สำหรับธุรกิจวิทยุกระจายเสียง การเป็นเจ้าของคลื่นตามกฎหมายมีลักษณะกึ่งผูกขาดคือ ผู้มีสิทธิเป็นเจ้าของสถานีตาม พ.ร.บ.วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ.2498 ได้ต้องเป็นส่วนราชการ

³⁹ บริษัทขนาดใหญ่ในอุตสาหกรรมภาพยนตร์สหรัฐ ประกอบด้วย Buena Vista International, Inc., Metro-Glodwyn-Mayer, Paramount Pictures Corporation, Sony Pictures Entertainment, Inc., Twentieth Century Fox International Corporation, Universal International Films, Inc., และ Warner Bros.

ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น รัฐจึงดำเนินการแบบผูกขาดกรรมสิทธิ์คลื่นวิทยุและโทรทัศน์ตั้งแต่ต้น และให้เอกชนเข้าดำเนินการในลักษณะการให้สัมปทานสถานีหรือการเช่าช่วงเวลา

บริษัทเอกชนที่เข้าไปดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียงโดยได้รับสัมปทานเช่าเวลาวิทยุในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 104 บริษัท แบ่งเป็นบริษัทที่ได้รับสัมปทานวิทยุ เอ เอ็ม จำนวน 42 บริษัท และ เอฟ เอ็ม จำนวน 117 บริษัท (บางบริษัทได้รับสัมปทานทั้งคลื่น เอ เอ็ม และ เอฟ เอ็ม) โดยหน่วยงานของรัฐเปิดให้เอกชนเข้าดำเนินการ 312 สถานี จากจำนวนสถานีทั้งหมด 524 สถานี (หรือร้อยละ 59.5) บริษัทขนาดใหญ่ที่ได้รับสัมปทานคลื่นวิทยุ เอ เอ็ม และ เอฟ เอ็ม ในกรุงเทพมหานครและภูมิภาค 5 ลำดับแรก ได้แก่ เคซีเอส แอดเวอร์ไทซิง, อินดิเพนเด็น, วิไลเซ็นเตอร์, ธนวัฒน์ธุรกิจ, และอาร์ เค มีเดีย สำหรับธุรกิจวิทยุที่เป็นกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ในตลาดด้วยรุ่นและตลาดคนทำงานในกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ บริษัท เอ-ไทม์ มีเดีย, บริษัท คลิก เบริโอ, บริษัท ฟาติมา, บริษัท เอ็นพีจี บรอดคาสติ้ง, และบริษัท บีซี วีร์ลด์

ในด้านธุรกิจโทรทัศน์ มีบริษัทเอกชนที่ได้รับสัมปทานจากหน่วยงานของรัฐ 3 บริษัท ประกอบด้วย บ.บางกอก เอ็นเตอร์เทนเมนท์ ช่อง 3, บ.กรุงเทพวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 7 และบริษัท ไอทีวี ดำเนินธุรกิจแข่งขันกับองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อ.ส.ม.ท.) ช่อง 9, กรมประชาสัมพันธ์ ช่อง 11, และกองทัพบก ช่อง 5

สื่อใหม่ เช่น เคเบิลทีวีซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2533 มีลักษณะกึ่งผูกขาดสูงมากในช่วงแรก กล่าวคือในเขตกรุงเทพมหานคร มีบริษัทไอบีซีและบริษัทไทยสกาย ดำเนินกิจการอยู่ 2 กลุ่ม และต่อมามีบริษัทยูทีวี ที่เริ่มเปิดดำเนินการในปี 2537 โดยแพร่ภาพในระบบใยแก้วนำแสง แต่ในปี 2540 บริษัทไอบีซีและยูทีวีได้รวมกิจการเข้าเป็นกิจการเดียวภายใต้ชื่อ ยูบีซี ทำให้ธุรกิจด้านเคเบิลในกรุงเทพมหานครเกิดสภาพผูกขาดเหลือผู้ประกอบการเพียงรายเดียว ในปี 2542 ยูบีซีได้ขึ้นอัตราค่าบริการสมาชิกโดยอ้างเหตุผลว่าประสบกับภาวะขาดทุนจากวิกฤตเศรษฐกิจ

จากตัวอย่างสภาพอุตสาหกรรมสื่อมวลชนไทยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ามีลักษณะผูกขาดหรือกึ่งผูกขาดอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่เช่น ตลาดล่าง (หนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่หรือโทรทัศน์มวลชน) และตลาดบนของกลุ่มผู้บริโภคที่กำลังซื้อสูง (เคเบิลทีวี) บริษัทขนาดใหญ่ซึ่งมีทุนมาก มีกำลังผลิตและทรัพยากรบุคคลมากจึงมีความได้เปรียบบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กในทางธุรกิจ

นักวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ชี้ให้เห็นว่า การผูกขาดกิจการด้านข่าวสารและศิลปวัฒนธรรม นอกจากจะทำให้เจ้าของกิจการกลายเป็นผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองแล้ว ยังทำให้ขาดความหลากหลายของเนื้อหาและรูปแบบของข้อมูลข่าวสารและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นของประชาชนผู้รับสาร ดังนั้น ธุรกิจสื่อขนาดกลางและขนาดเล็กจึงมีความสำคัญต่อระบบสื่อในการสร้างดุลยภาพในทางเศรษฐกิจและการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของเวทีสื่อสารมวลชน แต่การเติบโตของธุรกิจสื่อขนาดใหญ่ที่มีทุนมากและศักยภาพในการแข่งขันสูงก็มีอิทธิพลกดดันให้สื่อที่เล็กกว่าต้องปิดกิจการหรือถดถอยเพราะพ่ายแพ้ในการแข่งขัน ในปัจจุบัน เราจึงมีแนวโน้มที่จะเห็นธุรกิจยักษ์ใหญ่ในระดับชาติและระดับนานาชาติเข้าครอบงำตลาดมากขึ้นเรื่อยๆ

2) ธุรกิจสื่อขนาดกลาง (medium or standard media)

ในธุรกิจหนังสือพิมพ์ของอุตสาหกรรมสื่อมวลชนไทย ที่จัดว่าเป็นหนังสือพิมพ์ขนาดกลางจะมียอดจำหน่ายระหว่าง 80,000-200,000 เล่ม/วัน ซึ่งในจำนวนนี้มีหนังสือพิมพ์ระดับชาติ 8 ฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชนในเครือมติชน หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ในเครือโพสต์พับลิชชิง หนังสือพิมพ์เดอะเนชั่น และกรุงเทพธุรกิจในเครือเนชั่น มัลติมีเดีย ซึ่งหนังสือพิมพ์ในกลุ่มนี้เป็นกิจการที่มีธุรกิจสื่อหลายประเภทหรือหลายฉบับอยู่ในเครือเดียวกัน และเป็นบริษัทมหาชนที่เข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา

จะเห็นได้ว่าในกลุ่มผู้ผลิตหนังสือพิมพ์ขนาดกลางมีจำนวนธุรกิจหนังสือพิมพ์ที่เข้าครอบครองส่วนแบ่งการตลาดมากกว่าจำนวนธุรกิจหนังสือพิมพ์ของผู้ผลิตรายใหญ่ในตลาดล่าง (ไทยรัฐและเดลินิวส์) จึงอาจกล่าวได้ว่าตลาดระดับล่างเป็นตลาดกึ่งผูกขาดที่กำลังมีผู้ประกอบการรายใหม่เข้าสู่การแข่งขัน ได้แก่ ข่าวสาร และคมชัดลึก ในขณะที่ตลาดของกลุ่มผู้ผลิตขนาดกลางเป็นตลาดที่มีการกระจุกตัว (concentration) อยู่ในกลุ่มธุรกิจหนังสือพิมพ์เพียง 4-5 กลุ่ม เมื่อนำมาพิจารณารวมๆกัน สภาพตลาดธุรกิจหนังสือพิมพ์จะกลายเป็นสภาพที่จัดว่า เป็นตลาดที่มีความหลากหลายอยู่บ้าง แม้ว่าจะเป็นความหลากหลายอย่างค่อนข้างจำกัด

ในธุรกิจนิตยสาร นิตยสารสตรีที่จัดว่าเป็นนิตยสารขนาดใหญ่คือ ขวัญเรือนและกุลสตรี ในขณะที่ ดิฉัน แพรว สกุลไทย สตรีสารและแฟชั่นรีวิว จัดว่าเป็นนิตยสารขนาดกลางของกลุ่มนิตยสารสตรีสำหรับธุรกิจบันเทิง เช่น บริษัทผลิตเทปและซีดีเพลง มีบริษัทจีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ และอาร์ เอส เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ และมีบริษัทในกลุ่มที่ผลิตเพลงลูกทุ่งเป็นบริษัทขนาดกลาง บริษัทผลิตละครโทรทัศน์ มีบริษัทดาราวีดีโอ และกันตนา เป็นบริษัทขนาดใหญ่ และมีบริษัทขนาดกลาง เช่น บริษัทอัครมีเดีย บริษัทบรอดคาทซ์ และบริษัทแอ็กแซ็กทีในเครือจีเอ็มเอ็ม แกรมมี่ เป็นต้น

3) ธุรกิจสื่อขนาดเล็ก (small media)

เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อขนาดใหญ่และสื่อขนาดกลาง สื่อขนาดเล็กเป็นสื่อที่มีทุนในการดำเนินธุรกิจน้อยกว่าสื่อ 2 ประเภทแรก ขณะเดียวกัน ก็กระจายถึงผู้รับกลุ่มที่เล็กกว่า ซึ่งหมายความว่าผู้รับเป็นกลุ่มที่มีความสนใจร่วมกันในด้านใดด้านหนึ่ง (common interest) อาจจะเป็นเนื้อหาในสื่อชิ้นๆ หรือเป็นแนวความคิดทางการเมืองหรือสังคม

ในธุรกิจหนังสือพิมพ์ ไทยโพสต์ สยามรัฐ แนวหน้า พิมพ์ไทย และอาทิตย์วิเคราะห์ จัดเป็นหนังสือพิมพ์ขนาดเล็ก แต่มีจุดเด่นของตนเอง กล่าวคือสะท้อนทัศนะและตัวตนของเจ้าของหรือคอมลันนิสต์หลักของหนังสือพิมพ์ เช่น ไทยโพสต์ มี เปลว สีเงิน เป็นคอมลันนิสต์เด่น หรือสยามรัฐในยุค มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นเจ้าของผู้ก่อตั้ง และเขียนบทความประจำแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์บ้านเมืองและประเด็นทางสังคมวัฒนธรรม สื่อสารกับกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่ที่เป็นข้าราชการและปัญญาชน แนวหน้า มี ประสงค์ สุ่นศิริ เป็นคอมลันนิสต์เด่น เขียนวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลจากมุมมองของพรรคฝ่ายค้าน เป็นต้น

นิตยสารวิเคราะห์ข่าวการเมืองรายสัปดาห์ที่มีอยู่หลายฉบับนั้น ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจในเครือของหนังสือพิมพ์รายวัน เช่น มติชนสุดสัปดาห์ เนชั่นสุดสัปดาห์ สยามรัฐสุดสัปดาห์วิจารณ์ แต่ยังมีบางฉบับที่เป็นฉบับเล็กๆ เช่น อาทิตย์ หลักไท ซึ่งในกลุ่มหลังนี้มียอดจำหน่ายน้อย มุ่งเน้นกลุ่มผู้อ่านที่สนใจเนื้อหาการวิเคราะห์การเมืองระดับลึก ไม่ต้องการรูปแบบหรือระบบการพิมพ์ที่สวยงามนัก

จะเห็นได้ว่า กลุ่มธุรกิจสื่อขนาดเล็กมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารกับผู้รับกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นการเฉพาะ มิได้หว่านเนื้อหาไปยังผู้รับในวงกว้าง ข้อดีของการมีสื่อขนาดเล็กคือทำให้อุตสาหกรรมสื่อมวลชนมีความหลากหลายทั้งในรูปแบบและเนื้อหาสาระ หากมีจำนวนสื่อขนาดเล็กมาก ก็เอื้อให้ผู้รับที่มีความสนใจสิ่งที่แตกต่างกันจากสิ่งที่เสนอในสื่อกระแสหลักมีทางเลือกมากขึ้น

4) สื่อทางเลือก (alternative media)

ผู้ผลิตสื่อทางเลือก เป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างจากกลุ่มที่ดำเนินธุรกิจสื่อขนาดใหญ่ กลางและเล็กค่อนข้างมาก คือผู้ผลิตมีความประสงค์ต้องการสื่อสารหรือสะท้อนทัศนคติบางอย่างต่อผู้รับสารและสังคม แนวความคิดที่เสนอมักเป็นเรื่องใหม่ที่ทำหายความเชื่อ ค่านิยมดั้งเดิมของสังคม หรือเป็นการทวนกระแสหรือวิพากษ์สังคม ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการแสวงหากำไร สื่อทางเลือกโดยทั่วไปจึงมักมีขนาดเล็ก และผลการดำเนินงานอาจขาดทุนหรือเพียงเสมอตัว

ผู้ประกอบการในกลุ่มสื่อทางเลือกอาจเป็นกลุ่มบุคคล หน่วยงานหรือบริษัท เช่น

- 1) สมาคมคุ้มครองผู้บริโภค
- 2) มูลนิธิสาธารณะประโยชน์
- 3) สมาคมครู-ผู้ปกครอง สมาคมนักเรียนเก่า ฯลฯ
- 4) กลุ่มตัวแทนชุมชน
- 5) กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน
- 6) กลุ่มสมาคมวิชาชีพ
- 7) กลุ่มนักวิชาชีพอิสระ

ด้วยเหตุที่สื่อทางเลือกมิได้ผลิตเพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรสูงสุด แต่อาจเป็นกิจการที่มีการดำเนินการกึ่งธุรกิจ จึงมักไม่มีระบบการจัดจำหน่ายตามช่องทางจัดจำหน่ายทั่วไป หรือมีบ้างในลักษณะที่แคบหรือเฉพาะเจาะจงบางจุด เช่น นิตยสารฉลาดซื้อ ของมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค นิตยสารอาจารย์สาร ของมูลนิธิโกมล คีมทอง และมีหลายฉบับที่ใช้การส่งถึงสมาชิกโดยตรง เช่น นิตยสารทิศทางไท ของสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา จุลสารแลได้ ของกลุ่มนักพัฒนาภาคใต้ เป็นต้น ในปัจจุบัน มีหนังสือและนิตยสารทำมือของกลุ่มที่ต้องการแสดงความคิดเห็นแต่ไม่มีโอกาสเข้าถึงสื่อ จึงเลือกวิธีการผลิตสื่อทางเลือกของตนเองขึ้นมาจำหน่าย หรือแจกจ่ายกันในกลุ่มผู้ที่ชมชอบเรื่องราวหรือมีทัศนคติใกล้เคียงกัน รายการโทรทัศน์แนวอภิปรายหรือสนทนาที่สนับสนุนโดยมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์ เช่น รายการมองต่างมุม รายการตามดูผู้แทน จัดว่าเป็นรายการในแนวสื่อทางเลือก ซึ่งมีทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่แตกต่างไปจากราย

การอื่นๆ ที่นำเสนอในธุรกิจโทรทัศน์ เมื่อรายการเหล่านี้เริ่มเป็นที่ยอมรับของผู้ชม ก็มีผู้ผลิตกลุ่มอื่นๆ ทำรายการแนวคล้ายคลึงกันออกมา

สื่อทางเลือกที่ไม่มีวัตถุประสงค์ทางการค้าในตอนแรกเริ่ม (non-commercial media) เช่น สื่อที่ผลิตโดยนักเขียนหรือศิลปินเพลงแนวอินดี้หรือใต้ดิน เมื่อแนวความคิดที่เสนอได้รับการตอบสนองจากผู้รับก็อาจปรับเปลี่ยนเป็นสื่อขนาดเล็ก เป็นต้นว่าศิลปินเพลงใต้ดินบางกลุ่มทำเพลงร็อคที่มีแนวเพลงรุนแรง เนื้อหาทวนกระแสค่านิยมหลักของสังคม หรือวิพากษ์สังคม ผลงานสามารถจับอารมณ์ความรู้สึกของคนฟังได้ จากลักษณะการผลิตเอง ขายเอง ก็อาจเปลี่ยนไปอยู่กับบริษัทเพลงบางบริษัทที่เห็นว่าผลงานแนวนี้น่าจะขายได้ ในกรณีนี้ วัตถุประสงค์ก็เปลี่ยนไปอยู่ในกลุ่มธุรกิจที่มีการผลิตเพื่อการค้าและแสวงหากำไร (commercial media)

ในส่วนของอุตสาหกรรมสื่อมวลชน (media industry) ที่นำเสนอมาทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นถึงสภาพทางเศรษฐกิจการเมืองของระบบสื่อสารมวลชน สื่อขนาดใหญ่ที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อธุรกิจการค้าและแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลัก มักมีรูปแบบและเนื้อหาสาระที่เอาใจตลาด สอดคล้องกับค่านิยมความเชื่อที่ถือเป็นบรรทัดฐานของสังคม หากสังคมใดมีการผูกขาดในกิจการสื่อสารมวลชนสูง การผูกขาดทางความคิดก็พลอยสูงตามไปด้วย การมีสื่อขนาดกลางและขนาดเล็กที่มีรูปแบบและเนื้อหาแตกต่างไปจากสื่อขนาดใหญ่ จึงช่วยให้สังคมมีความหลากหลายทางความคิดและวัฒนธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีสื่อทางเลือกซึ่งเป็นสื่อที่สะท้อนเสียงที่แตกต่างออกไปจากอุตสาหกรรมสื่อทั้งหมด ดังนั้น ในสังคมที่เปิดให้ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การส่งเสริมและปกป้องสื่อทางเลือกจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญที่จะรักษาสภาพเวทีสาธารณะของระบบสื่อสารมวลชนเอาไว้

6. ทฤษฎีองค์กรสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันของสังคม

Wallis และ Baron⁴⁰ กล่าวว่า สื่อมวลชนเป็นองค์กรหรือสถาบันอย่างหนึ่ง มีทั้งที่เป็นองค์กรหรือสถาบันที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อผลิตสินค้าและแสวงหากำไรให้มากที่สุด และองค์กรหรือสถาบันที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อผลิตสินค้าเช่นกัน แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะมุ่งการแสวงหากำไร อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่องค์กรต่างๆ เหล่านี้ล้วนตกอยู่ภายใต้กระบวนการจัดสถาบัน (institutionalization) ดังนั้น เพื่อการดำรงอยู่และดำเนินภารกิจของตนต่อไป องค์กรจึงไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ จำเป็นต้องผูกพันกับกลุ่มและสภาพแวดล้อมอื่นๆ ด้วย

⁴⁰ Wallis and Baron, 1990, pp.216-24.

ทัศนะดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของ Hodge และ Anthony⁴¹ ที่ชี้ว่า “องค์กรจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีการจัดโครงสร้าง รูปแบบขององค์กรที่สอดคล้องกับความต้องการของสิ่งแวดล้อม” ดังนั้นจึงน่าสนใจว่า องค์กรซึ่งมีโครงสร้าง พฤติกรรมและบทบาทที่ค่อนข้างแปลกแยกแตกต่างจากอุตสาหกรรม ดังเช่นสื่อทางเลือก จะตัดสินใจและดำเนินการรับใช้อุดมการณ์ของตนตามแนวทางวิชาชีพสื่อสารมวลชนอย่างเป็นอิสระอย่างไร เมื่อต้องเผชิญหน้ากับแรงกดดันรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลจากระบบทุน ที่มาในรูปแบบของการคุ้มครองและบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

Denis Mcquail⁴² ระบุว่า มีปัจจัยซึ่งเป็นแรงผลักดันทั้งจากภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการและการตัดสินใจขององค์กรสื่อสารมวลชน โดยอธิบายด้วยแบบจำลองดังต่อไปนี้

รูปที่ 1 แสดงแบบจำลององค์กรสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันจากสังคม (The Media Organization in a field of Social Forces)

⁴¹ Hodge, B.J. and Antony, W.P., *Organization Theory*. 2nd ed. (Mass: Allyn and Bacon, 1984).

⁴² Denis Mcquail, *Mass Communication Theory*. 3rd ed. (California: Sage Publication, 1994), pp.190-2.

องค์กรสื่อสารมวลชนอาจประกอบด้วยบุคลากรคนเดียว กลุ่มเดียว หรือแบ่งแยกเป็นฝ่ายๆก็ได้ วัตถุประสงค์ก็อาจเป็นในเชิงการค้าหากำไรหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่ว่าเป็นในรูปแบบใดก็ล้วนดำเนินการอยู่ภายใต้แรงกดดันทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์ด้านผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องในเชิงประนีประนอมต่อรอง (negotiation) แลกเปลี่ยน (exchange) หรือขัดแย้ง (conflict) กับ

- 1) สังคม
- 2) เจ้าของ ลูกค้า และผู้ค้า (supplier)
- 3) แหล่งข้อมูลข่าวสารและสินค้าวัฒนธรรม
- 4) ผู้อ่าน ผู้ชมหรือผู้ฟัง (ผู้ใช้บริการข่าวสาร) และ
- 5) ภายในองค์กรสื่อ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านการจัดการ (เกี่ยวกับการบริหารปัจจัยการผลิต 4Ms อันได้แก่ บุคลากร เงิน วัตถุดิบ และวิธีการ) ปัจจัยด้านเทคนิควิธีการผลิต และปัจจัยด้านความเป็นวิชาชีพสื่อสารมวลชน

จากสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า องค์กรสื่อสารมวลชนในสังคมทุนนิยมต้องดำเนินการภายใต้แรงบีบคั้นรอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันทางเศรษฐกิจ เหตุที่องค์กรสื่อสารมวลชนทุกองค์กรเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันเศรษฐกิจ ดังนั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของเศรษฐกิจและสังคม เช่น ค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงขึ้น คู่แข่งขันหรือผู้ประกอบการเพิ่มมากขึ้น รายได้จากการประกอบกิจการลดน้อยลงหรือไม่เพิ่มขึ้น ความต้องการหรือพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น ก็ย่อมส่งผลกระทบต่ออย่างสำคัญต่อการดำเนินการขององค์กรสื่อสารมวลชน เพื่อให้อยู่รอดได้ในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป องค์กรสื่อสารมวลชนจำนวนมากจึงจำเป็นต้องหาทางออก โดยการปรับเปลี่ยนตนเองไปให้ความสำคัญต่อการขยายตลาด แสวงหามูลค่าส่วนเกิน (surplus value) จากปัจจัยการผลิต เพื่อผลกำไรที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความเสี่ยงภัยในรูปแบบต่างๆด้วย

7. แนวคิดเกี่ยวกับเว็ลด์ไวด์เว็บ

เว็ลด์ไวด์เว็บ (World Wide Web หรือ WWW หรือ W3 หรือ Web) เป็นบริการทางด้านข่าวสารข้อมูลแบบสื่อผสม (multimedia) ประเภทหนึ่งบนอินเทอร์เน็ต⁴³ ที่อนุญาตให้บุคคลทั่วไป

⁴³ อินเทอร์เน็ตเป็นกลุ่มของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ อันประกอบด้วยคอมพิวเตอร์และเครือข่ายย่อยจำนวนมากจากทั่วโลกที่ต่อเชื่อมเข้าด้วยกัน ภายใต้มาตรฐานโปรโตคอลแบบทีซีพี (Transmission Control Protocol) และไอพี (Internet Protocol) หรือเรียกรวมๆกันว่า TCP/IP แบบเดียวกันหมด ซึ่งมีผลทำให้คอมพิวเตอร์ต่างชนิดกันเมื่อนำมาใช้ในเครือข่ายแล้วสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ โดยคุณลักษณะสำคัญของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตคือการอนุญาตให้มีการเข้าถึงสารสนเทศและบริการในรูปแบบของสาธารณะ (public access)

สามารถเข้าถึงได้ในรูปแบบสาธารณะ (public access) ความพิเศษคือการถูกออกแบบมาให้ไม่ต้องมีศูนย์กลางของการติดต่อหรือศูนย์กลางการควบคุม ข่าวสารข้อมูลและบริการต่างๆที่มีอยู่บนเว็ลด์ไวด์เว็บ จึงกลายเป็นบริการที่ผู้ใช้สื่อเองเป็นผู้สร้างขึ้น ทั้งยังอาจทำเป็นเชิงการค้าหากำไรหรือไม่ก็ได้ ด้วยเหตุนี้เอง ขนาดของชุมชนและปริมาณข่าวสารข้อมูลบนเว็ลด์ไวด์เว็บจึงสามารถขยายเติบโตขึ้นได้อย่างไม่มีขีดจำกัด จนนักวิชาการสื่อสารมวลชนจำนวนมากคาดหวังว่า เว็ลด์ไวด์เว็บจะกลายเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลของผู้สนใจรับและส่งข่าวสารจากทั่วโลก

บริการข่าวสารข้อมูลบนเว็ลด์ไวด์เว็บมีคุณลักษณะสำคัญอยู่ที่การเชื่อมโยงกันระหว่างข้อมูลแบบไม่ใช่เชิงเส้น (nonlinear) และความสามารถในการแสดงผลข่าวสารข้อมูลหลายประเภทที่มีรูปแบบแตกต่างกันได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ด้วยลักษณะพิเศษในการทำงานและเชื่อมโยงกันของข่าวสารข้อมูลบนระบบเครือข่ายขนาดใหญ่คล้ายใยแมงมุมดังกล่าว ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นที่มาของชื่อเว็ลด์ไวด์เว็บนี้ ได้ทำให้การบริโภค รวมถึงการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับตามรายการที่ผู้สร้างจัดไว้ก็ได้ นอกจากนี้รูปแบบที่เรียบง่ายและสวยงามยังช่วยให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงบริการบนอินเทอร์เน็ตได้ง่ายมากยิ่งขึ้น จากแต่เดิมที่บริการข่าวสารข้อมูลต้องใช้วิธีรับส่งถึงกันบนโปรโตคอล telnet และใช้ ftp (file transfer protocol) เพื่อการแลกเปลี่ยนไฟล์เท่านั้น ดังนั้นกล่าวได้ว่าสิ่งที่ทำให้เว็ลด์ไวด์เว็บนำตื่นเต้นและมีประโยชน์ โดยเฉพาะทางด้านการวารสารสนเทศ ก็เนื่องจากข่าวสารที่ได้เห็นบนเว็ลด์ไวด์เว็บนั้นถูกบันทึกอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งต่อเชื่อมกับเครือข่ายในที่ต่างๆทั่วทุกมุมโลก และเว็ลด์ไวด์เว็บก็เป็นช่องทางสำหรับการบริโภคและเผยแพร่ข่าวสารบนอินเทอร์เน็ตที่ใช้งานได้ง่ายและน่าสนใจ

เว็ลด์ไวด์เว็บถือกำเนิดขึ้นในปี ค.ศ.1989 โดย Tim Berners-Lee นักพัฒนาซอฟต์แวร์ซึ่งทำงานในสถาบัน CERN อันเป็นห้องปฏิบัติการฟิสิกส์แห่งยุโรป (European Particle Physics Laboratory) ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้ริเริ่มและประสบความสำเร็จในการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยให้อินเทอร์เน็ตใช้งานได้ง่ายขึ้น รวมทั้งยังทำให้ผู้ใช้สามารถสร้างเอกสารบนอินเทอร์เน็ตที่สามารถเชื่อมโยง (link) ไปยังเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกันได้อีกจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่โปรแกรมดังกล่าวยังสามารถให้บริการข่าวสารข้อมูลได้เฉพาะในรูปแบบตัวอักษร (text) เท่านั้น จึงทำให้ในระยะแรกของเว็ลด์ไวด์เว็บยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก กระทั่งถึงปี ค.ศ.1993 สถาบัน National Center for Supercomputing Application (NCSA) แห่งมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ได้พัฒนาซอฟต์แวร์ MOSAIC ซึ่งมีความสามารถในการให้บริการข่าวสารข้อมูลในรูปแบบกราฟิกขึ้น นับแต่นั้นบริการเว็ลด์ไวด์เว็บก็เป็นที่รู้จักและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ด้วยคุณลักษณะปัจจุบันของเว็ลด์ไวด์เว็บที่ใช้งานง่าย มีบริการข่าวสารข้อมูลหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่ข้อความ รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดีโอ ทั้งไม่จำกัดแหล่งข่าวสาร และยังสามารถเชื่อมต่อไปยังข่าวสารอื่นๆได้อีก กอปรกับที่สามารถให้บริการผู้ใช้ข่าวสารข้อมูลครอบคลุมถึงบริการรูปแบบอื่นๆบนอินเทอร์เน็ตได้ เช่น การรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) การสืบค้นข่าวสารข้อมูล การ

สนทนาพูดคุย (chat) การรับฝากข้อความหรือตั้งกระทู้คำถาม การโฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมถึงการดาวน์โหลดข่าวสารข้อมูลหรือไฟล์โปรแกรม (download) เป็นต้น ทั้งหมดนี้เองที่ทำให้เวปไซด์เวปกลายเป็นระบบบริการข่าวสารข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตที่ได้รับความนิยมสูงสุดอยู่ในขณะนี้ และกำลังถูกกระแสการตลาดโลกผลักดันให้เป็นสื่อหลัก หรือ mainstream medium เช่นเดียวกับสื่อสิ่งพิมพ์วิทยุและโทรทัศน์ในอดีต ดังคำกล่าวที่ว่า “หากถนนทุกสายกำลังมุ่งสู่อินเทอร์เน็ต ก็คงกล่าวได้ว่าถนนทุกสายในอินเทอร์เน็ตกำลังมุ่งสู่เวปไซด์เวป”⁴⁴

เวปไซด์เวปจัดเป็นสื่อประเภทหนึ่งบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่สามารถให้บริการค้นหาหรือแสดงข่าวสารข้อมูลด้วยหลักการของระบบข้อความหลายมิติหรือไฮเปอร์เท็กซ์ (hypertext system) และมีการทำงานด้วยโปรโตคอลแบบไคลเอนต์/เซิร์ฟเวอร์ (client/server model) ที่เรียกว่า HTTP (Hypertext Transfer Protocol)⁴⁵ ซึ่ง พอล อี ฮอฟฟ์ (Paul E. Hoffman)⁴⁶ อธิบายว่าเป็นรูปแบบของการสื่อสารข้อมูลที่ประกอบด้วย เนื้อหา (content) โปรแกรมไคลเอนต์ (client program) และเซิร์ฟเวอร์ (server) โดยที่เนื้อหาเป็นข่าวสารข้อมูลซึ่งผู้ใช้บริการสามารถอ่าน เห็นหรือได้ยินบนเว็บ ในขณะที่โปรแกรมไคลเอนต์หรือเว็บไคลเอนต์เป็นสิ่งที่ผู้ใช้สื่อสั่งทำงานบนเครื่องคอมพิวเตอร์ของตน เพื่อการเข้าถึงและใช้บริการข่าวสารข้อมูลบนเวปไซด์เวป สำหรับเซิร์ฟเวอร์หรือเว็บเซิร์ฟเวอร์นั้นก็คือเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ผู้ใช้บริการเวปไซด์เวปติดต่อด้วย โดยผ่านการช่วยเหลือของโปรแกรมไคลเอนต์ กล่าวอีกทางหนึ่ง คอมพิวเตอร์ที่เรียกว่าเซิร์ฟเวอร์นี้ก็คือนี่สำหรับเก็บข่าวสารข้อมูลซึ่งมีไว้ให้บริการบนเวปไซด์เวปนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ การที่จะเรียกใช้หรือสืบค้นข่าวสารข้อมูลบนเวปไซด์เวปได้นั้น ผู้บริโภคข่าวสารจึงจำเป็นต้องมีโปรแกรมไคลเอนต์ (client program) ที่เครื่องคอมพิวเตอร์ของตนก่อน โปรแกรมนี้จะช่วยในการสืบค้นหาข่าวสารข้อมูลบนเวปไซด์เวป และทำงานร่วมกับโปรแกรมเซิร์ฟเวอร์ (server program) ของเครื่องแม่ข่าย (internet host) โดยโปรแกรมไคลเอนต์จะติดต่อไปยังโปรแกรมเซิร์ฟเวอร์เพื่อทำงานร่วมกัน โปรแกรมทั้งสองตัวนี้จึงสำคัญและทำให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงข่าวสารบนเวปไซด์เวปได้ ปกติแล้วโปรแกรมไคลเอนต์เหล่านี้ได้รับการออกแบบมาให้ทำงานกับโปรแกรมเซิร์ฟเวอร์แต่ตัวอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น โปรแกรม internet explorer client จะทำงานกับโปรแกรม internet explorer server เท่านั้น ทั้งนี้เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายหรือเซิร์ฟเวอร์อาจมีโปรแกรมเซิร์ฟเวอร์หลายตัว เพื่อให้สอดคล้องกับโปรแกรมไคลเอนต์ของผู้ใช้⁴⁷

⁴⁴ วาสนา สุขกระสานติ, โลกของคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.8-22.

⁴⁵ โปรโตคอลนี้เป็นส่วนหนึ่งของ TCP/IP

⁴⁶ ฮอฟฟ์, พอล อี. แรกเริ่มเรียนรู้เรื่อง Netscape และ World Wide Web. (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2539).

⁴⁷ ลอง ลาร์. Computers: เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ. (กรุงเทพมหานคร: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า, 2543), น.123.

บราวเซอร์ (browser) หรือเว็บเบราว์เซอร์ (web browser) คือโปรแกรมไคลเอนต์สำคัญที่ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงบริการข่าวสารบนเวปไซต์ได้ โดยมีระบบติดต่อกับผู้ใช้ (user interface) ทั้งที่เป็นแบบข้อความและแบบกราฟิก เพื่อช่วยในการสืบค้น (searching) หา (finding) เรียกดู (viewing) จัดการ (managing) ข่าวสารบนเครือข่าย เมื่อผู้ใช้บริการติดต่อเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตผ่านหน่วยงานไอเอสพี (Internet Service Provider: ISP) ซึ่งเป็นเสมือนผู้ใช้บริการเครือข่ายผู้หนึ่งที่มีการเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ตด้วยความเร็วสูงแล้ว ผู้ใช้ก็สามารถค้นหาข่าวสารข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ให้บริการที่เรียกว่าเว็บเซิร์ฟเวอร์หรือเว็บไซต์ (website) ได้โดยอาศัยโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ และการระบุที่อยู่ (address) ประจำของเอกสารข่าวสารที่ต้องการร้องขอ หรือที่เรียกว่า URL (Uniform Resource Locator) ยกตัวอย่างเช่น <http://www.chula.ac.th> เป็นต้น

ด้วยวิธีการดังกล่าวผลที่ได้บนโปรแกรมเบราว์เซอร์ก็คือ เอกสารข่าวสารแบบไฮเปอร์เท็กซ์หรือไฮเปอร์มีเดีย (hypermedia) ซึ่งเป็นเอกสารข่าวสารที่มีบางจุดในข้อความหรือรูปภาพ สามารถเลือกเพื่อโยง (link) ไปยังที่ต่างๆซึ่งมีข่าวสารข้อมูลเพิ่มเติมหรือเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกัน โดยที่ข่าวสารข้อมูลซึ่งโยงไปถึงอาจเป็นข่าวสารข้อมูลที่เกิดขึ้นในคอมพิวเตอร์เครื่องเดียวกัน หรืออาจเป็นคอมพิวเตอร์เครื่องอื่นที่อยู่ต่างประเทศกันก็ได้ และด้วยการเชื่อมโยงเอกสารถึงกันผ่านจุดเชื่อมโยงหลายมิติ ซึ่งเรียกว่า ไฮเปอร์ลิงก์ (hyperlinks) หรือฮอตลิงก์ (hotlink) นี้ ได้ทำให้บริการข่าวสารบนเวปไซต์ได้กลายเป็นเครือข่ายเสมือนขนาดใหญ่ ซึ่งมีการเชื่อมต่อกันอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอีกชั้น สำหรับข้อสังเกตซึ่งแสดงถึงจุดเชื่อมโยงในเอกสารข่าวสารบนเวปไซต์ได้คือ อยุ่ที่สีเส้นและความโดดเด่นของข้อความซึ่งแตกต่างจากข้อความอื่นๆ โดยทั่วไปเมื่อคลิกการเชื่อมโยงดังกล่าว หรือขณะที่เลื่อนตัวชี้เมาส์ (cursor) ผ่านไปยังข้อความหรือจุดซึ่งมีการเชื่อมโยงนี้แล้ว รูปร่างของตัวชี้เมาส์จะเปลี่ยนไปเป็นรูปมือ เพื่อให้ผู้ใช้ข่าวสารรู้ว่าที่ตรงนี้อินนุญาติให้มีการคลิกเพื่อเชื่อมโยงไปยังเอกสารหน้าอื่นได้ และเมื่อกลับมาจากเอกสารหน้าที่เชื่อมโยงไปถึงแล้ว สีข้อความของจุดเชื่อมโยงอาจเปลี่ยนไปเป็นสีอื่นที่ต่างจากเดิม เพื่อให้รู้ว่าจุดเชื่อมโยงนี้ได้เคยใช้หรือเข้าไปชมแล้ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการของโปรแกรมอ่านเว็บเพจแต่ละตัว

บริการข่าวสารบนเวปไซต์ได้ประกอบด้วยแฟ้มเอกสารจำนวนมากกระจายอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมทั่วโลก โดยข่าวสารข้อมูลที่ผู้ใช้เรียกสั่งบนโปรแกรมเบราว์เซอร์จากเวปไซต์ได้เว็บจะมีลักษณะคล้ายกับหน้าเอกสารที่เป็นกระดาษหน้าหนึ่ง ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่าเว็บเพจ (webpage) และหน้าเว็บหน้าแรกที่ผู้ใช้จะพบเมื่อเรียกเข้าไปยังเว็บไซต์ใดเว็บไซต์หนึ่งจะเรียกว่าโฮมเพจ (homepage) หรือหน้าต้อนรับ (welcome page) ซึ่งทำหน้าที่เสมือนแหล่งเริ่มต้นสำหรับการเข้าสู่บริการข่าวสารข้อมูลต่างๆ หรือเปรียบเหมือนหน้าสารบัญที่บอกกล่าวหัวข้อเรื่องราวเกี่ยวกับเว็บไซต์นั้น แต่บางเว็บไซต์อาจมีหน้านำเข้า (entry page หรือ splash page หรือ front door) รวมอยู่ด้วย และหน้านำเข้านี้ก็อาจเปรียบเหมือนเป็นชื่อเรื่องหรือปกเปิดของหนังสือก่อนที่จะนำเข้าไปสู่หน้าโฮมเพจ

สำหรับข่าวสารข้อมูลและบริการต่างๆที่มีอยู่บนเว็บไซต์เว็บ กล่าวไปแล้วบ้างว่าเป็นบริการที่ผู้มีส่วนร่วมบนเว็บไซต์เว็บทั้งหลายเป็นผู้สร้างขึ้น ไม่ใช่เพียงเฉพาะแค่นักสื่อสารมวลชนอาชีพเป็นผู้เผยแพร่ตั้งแต่ก่อน การสร้างข่าวสารเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์เว็บหรือที่เรียกว่าเว็บเพจนั้น ทำได้โดยการเขียนข้อความบรรยายลักษณะของหน้าด้วยภาษาเฉพาะในการสร้างไฮเปอร์เท็กซ์ที่เรียกว่า HTML (Hypertext Markup Language) ซึ่งค่อนข้างจะซับซ้อน เพื่อให้ง่ายขึ้นผู้ใช้สื่อทั่วไปจึงนิยมใช้โปรแกรมสร้างเว็บ (web authoring) ช่วยอำนวยความสะดวกในการผลิตเอกสารข่าวสาร ด้วยพัฒนาการของโปรแกรมคอมพิวเตอร์รุ่นใหม่ ๆ สามารถช่วยให้ผู้ใช้เขียนเว็บเพจได้เช่นเดียวกับการใช้โปรแกรมประมวลผลคำ (word-processing software) ทั่วๆไป โดยไม่จำเป็นต้องทราบวิธีเขียนภาษา HTML เลย และเมื่อผู้ใช้สร้างเว็บเพจที่ต้องการนำเข้าสู่อินเทอร์เน็ตสำเร็จแล้ว ก็จะนำเข้าไปบริการแก่สาธารณชนบนอินเทอร์เน็ต โดยฝากไว้ที่เครื่องคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ หรืออาจโดยการตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ทำหน้าที่เป็นเว็บเซิร์ฟเวอร์ขึ้นมาเองก็ได้⁴⁸

อธิบายง่ายขึ้นได้ว่า เว็บไซต์ คือเครื่องคอมพิวเตอร์ระบบหนึ่งที่ใช้ระบบปฏิบัติการเครือข่าย และมีโปรแกรมจัดการทำให้เครื่องดังกล่าวเป็นเว็บเซิร์ฟเวอร์ หน้าทีของเว็บไซต์คือการให้บริการส่งข่าวสารข้อมูลแก่ผู้ที่ติดต่อเรียกขอข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตเข้ามา เครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นเว็บเซิร์ฟเวอร์นี้จะบรรจุข่าวสารข้อมูลที่เป็นเว็บเพจต่างๆ ซึ่งเจ้าของระบบได้จัดเตรียมไว้ นอกจากนั้นยังจำเป็นต้องเชื่อมต่อเข้ากับอินเทอร์เน็ตตลอดเวลาอีกด้วย สำหรับเว็บเพจหรือข้อมูลในเว็บเซิร์ฟเวอร์ก็คือข้อมูลเอกสารแบบหนึ่งที่เก็บอยู่ที่ฮาร์ดดิสก์ เหมือนกับเครื่องคอมพิวเตอร์บุคคลที่เก็บข้อมูลอยู่ที่ฮาร์ดดิสก์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไดรว์ C: แต่ข้อมูลที่เกิดขึ้นเป็นข่าวสารข้อมูลที่ตั้งใจจะเผยแพร่สู่สาธารณะ รวมทั้งต้องการให้ผู้ที่อยู่บนเว็บไซต์เว็บสามารถเข้ามาอ่านดูได้พร้อมๆกันหลายคน

อย่างไรก็ดี นอกจากเว็บเซิร์ฟเวอร์จะมีหน้าที่ในการให้บริการเอกสารต่างๆแล้ว ปัจจุบันความสามารถของเว็บเซิร์ฟเวอร์ยังมีมากกว่านั้น โดยการผนวกกับ Script Language ต่างๆ เช่น Visual Basic Script ภายใต้เทคโนโลยีของ Active Server Page (ASP) ซึ่งจะมีอยู่ใน Microsoft Internet Information Server และ Microsoft Personal Web Server หรือ ภาษา Script ของ Professional Home Page (PHP) ที่สามารถใช้กับเว็บเซิร์ฟเวอร์ได้หลายๆยี่ห้อและหลายๆแพลตฟอร์ม ซึ่งพัฒนาการเหล่านี้ทำให้เว็บเซิร์ฟเวอร์มีความสามารถในการทำงานต่างๆได้เต็มรูปแบบและหลากหลายยิ่งขึ้น

เช่นเดียวกับเว็บเบราว์เซอร์ซึ่งเป็นโปรแกรมสำหรับใช้ในการอ่านเอกสารต่างๆจากเว็บไซต์ นับตั้งแต่ Mosaic ซึ่งเป็นเว็บเบราว์เซอร์ตัวแรก จนกระทั่งถึงยุคสมัยของ Netscape Navigator และ Microsoft Internet Explorer แม้หน้าที่ของเว็บเบราว์เซอร์ยังคงเหมือนเดิม นั่นคือการแปลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้จัดทำด้วยโครงสร้างของ HTML แต่พัฒนาการของเว็บเบราว์เซอร์ในปัจจุบันก็ได้ทำให้ความสามารถในการแสดงผลแบบสื่อผสมและการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้มีมากขึ้น เพราะนอกจากแสดงผลการแปลเอกสาร HTML แล้ว เว็บเบราว์เซอร์ยังทำการแปลรหัสโปรแกรมต่างๆ เช่น ภาษา JAVA Script, VBScript หรือ

⁴⁸ วาสนา สุขกระสานติ, โลกของคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.8-23.

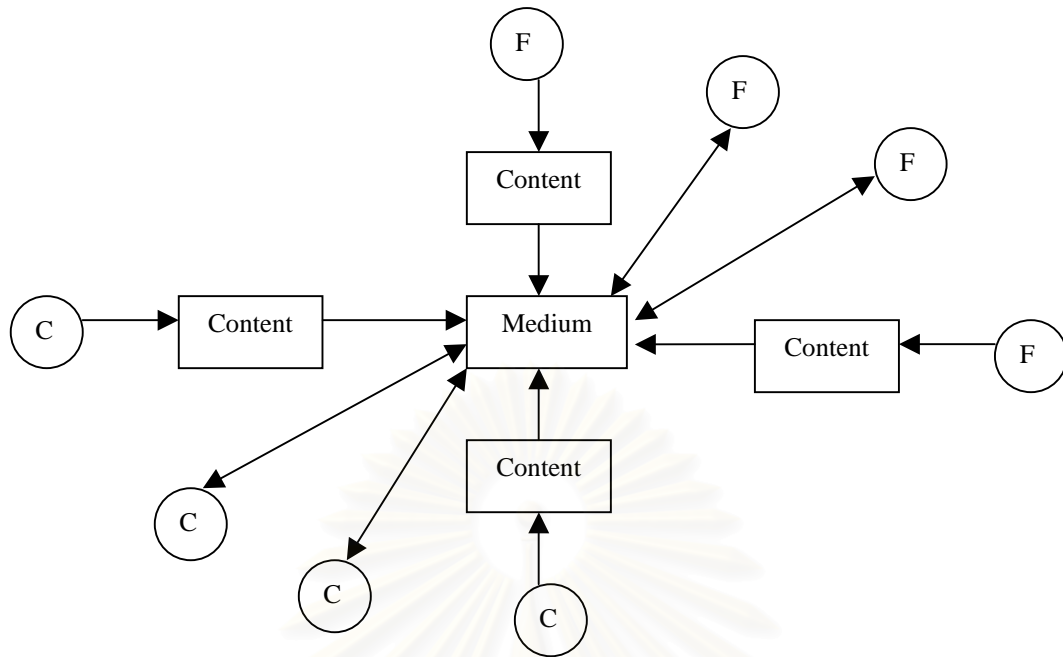
JAVA ให้เป็นเอกซ์คิวทีเทเบิลโมดูล (executable module) แล้วส่งให้ทำงานอยู่ภายในเว็บเบราว์เซอร์นั้น รวมทั้งยังมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์อื่นซึ่งทำหน้าที่เป็นส่วนขยายความสามารถของโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ เรียกว่า เอกซ์เทนชันโมดูล (extension module), ปลั๊กอิน (plug-in) หรือ เวิร์ดปาร์ตี (third party) ตัวอย่างของโปรแกรมคอมพิวเตอร์เหล่านี้ เช่น Macromedia Flash & Shockwave, Adobe Acrobat, Apple Quicktime, Microsoft Media Player และ Real Player เป็นต้น

ดังนั้น นอกจากการบริการข่าวสารข้อมูลบนเวปไซด์เวปในรูปแบบเว็บเพจแล้ว ในปัจจุบันนี้จึงมีเว็บไซต์จำนวนมากที่ได้นำบริการอื่นๆที่หลากหลายมากขึ้น เข้ามาไว้เป็นส่วนหนึ่งของบริการบนเวปไซด์เวปด้วย เช่น chat เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันเข้ามาพูดคุย แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลโดยการพิมพ์ข้อความโต้ตอบระหว่างกัน ซึ่งจะจัดเป็นห้องๆเรียกว่า chat room และเมื่อนำมาใช้บนเว็บเพจ จึงเรียกว่า web chat ส่วนบริการอีกประเภทที่นิยมนำมาไว้บนเวปไซด์เวปไม่แพ้กันคือ web board โดยเป็นรูปแบบของการฝากข้อความหรือคำถามไว้ เมื่อมีผู้อื่นเข้ามาก็สามารถอ่านเสนอความคิดเห็นหรือตอบคำถามนั้น บริการทั้งสองประเภทนี้มีจุดเด่นที่คอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นไคลเอนต์ไม่จำเป็นต้องมีโปรแกรมอื่นมากไปกว่าแค่เว็บเบราว์เซอร์เพียงตัวเดียว ผู้ใช้สื่อก็สามารถเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนข่าวสารและความคิดเห็นเรื่องนั้นๆได้⁴⁹

นอกจากนี้ยังมีบริการข่าวสารอีกประเภทหนึ่งที่สำคัญมาก และได้รับความนิยมสูงสุดจากผู้ใช้เวปไซด์เวปในปัจจุบันคือ บริการรับส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) บนเวปไซด์เวป เนื่องจากเป็นรูปแบบของการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกันที่ง่ายและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งผู้ใช้บริการยังสามารถระบุตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้อย่างเฉพาะเจาะจงอีกด้วย เห็นได้ชัดเจนว่าการให้บริการเสริมประเภทต่างๆเหล่านี้ช่วยให้การสื่อสารบนเวปไซด์เวปไม่จำกัดเฉพาะต้องมาจากกลุ่มคนที่จัดทำเว็บเพจเท่านั้น แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สื่อทุกคนได้มีส่วนร่วมในการสร้างข่าวสาร ซึ่งมีผลทำให้เวปไซด์เวปกลายเป็นแหล่งของข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

แม้การสื่อสารบนเวปไซด์เวปจะเป็นการสื่อสารชนิดหนึ่ง แต่ก็มีกระบวนการและองค์ประกอบที่มีลักษณะเฉพาะตัวแปลกแตกต่างจากการสื่อสารชนิดอื่นที่มนุษย์เคยรู้จัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งศักยภาพในการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ ที่สามารถเป็นได้ทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารมวลชน Hoffman และ Novak อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารบนเวปไซด์เวป โดยอาศัยแบบจำลองใหม่ที่เขาเองเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งแสดงดังภาพต่อไปนี้

⁴⁹ พันจันทร์ ธนวัฒน์เสถียร. *Internet Explorer, Chat&ICQ*. (กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย, 254...), น.357-60.

ภาพที่ 2 แสดงแบบจำลองการสื่อสารบน World Wide Web

แบบจำลองดังกล่าว Hoffman และ Novak⁵⁰ ได้อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารบนเว็บไซต์เว็บ ซึ่งประกอบด้วย

1) เนื้อหาข่าวสาร (content) ที่เป็นไฮเปอร์เท็กซ์หรือไฮเปอร์มีเดีย
 2) เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เป็นสื่อหรือช่องทางในการแพร่กระจายของข่าวสารข้อมูล (medium) โดยมีคุณลักษณะของการเป็นเครือข่ายข่าวสารซึ่งมีศักยภาพโดยครอบคลุมถึงประชากรในทุกมุมโลก และอาศัยหลักการทำงานประสานกันระหว่างฮาร์ดแวร์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือเพื่อนำทางให้แก่

3) ผู้ประสงค์จะเผยแพร่ข่าวสาร (F) และผู้บริโภคข่าวสาร (C) ดังเช่น องค์กรวิชาชีพวารสาร สหประชาชาติ องค์กรธุรกิจ หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน นักเรียน นักศึกษา นักวิชาการและประชาชนผู้สนใจ เป็นต้น ที่ต่างสามารถมีส่วนร่วมกับการข่าวสารข้อมูลบนเครือข่ายได้ ไม่ว่าจะด้วยการจัดเตรียม เข้าถึงและมีปฏิสัมพันธ์กับข่าวสารในลักษณะของการโต้ตอบกับคอมพิวเตอร์ (machine interactivity) ผ่านบริการข่าวสารในรูปแบบเว็บเพจ หรือด้วยการสื่อสารอย่างมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์โดยวิธีพูดคุยสนทนา ฝากข้อความ ส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

⁵⁰ Donna L. Hoffman & Thomas P. Novak, "Marketing in Hypermedia Computer-Mediated Environments: Conceptual Foundations" (working paper No.1: Revised July 11,1995) in <http://elab.vanderbilt.edu/research/papers/html/manuscripts/cmepaper.revision.july11.1995/cmepaper.html>

ด้วยกระบวนการสื่อสารซึ่งมีคอมพิวเตอร์และระบบของการโยงใยแบบเครือข่ายเป็นตัวกลาง เวิลด์ไวด์เว็บจึงกลายเป็นสื่อซึ่งมีศักยภาพสูงในการเสริมสร้างอำนาจแก่ปัจเจกชนธรรมดาในการที่จะเผยแพร่ข้อมูล ความรู้และก่อตั้งเครือข่ายแห่งความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่ความเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆ ซึ่งในอดีตนั้นช่องทางหลักๆทางการสื่อสารและใช้ประโยชน์ข้อมูลถูกจำกัดไว้ในมือของกลุ่มอำนาจเก่า ไม่ว่าจะเป็นรัฐ ทูตและกลุ่มผู้มีความรู้ในสังคม แม้กระนั้น เวิลด์ไวด์เว็บก็ไม่ใช่สมบัติหรือเครื่องมือของปัจเจกบุคคลแต่สถานเดียว หากแต่เป็นพื้นที่ที่ต้องประชันขันแข่งกัน (contested terrain) ระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆในสังคม

Andrew L. Shapiro⁵¹ อธิบายว่า ขณะที่คนธรรมดา คนด้อยโอกาส องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนพยายามใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติต่างๆของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดังที่กล่าวไปข้างต้น รัฐและองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ก็พยายามหาทางควบคุมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานใหญ่ที่สุดของเทคโนโลยีด้านนี้ ด้วยวิธีการต่างๆเพื่อตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มตน การพยายามควบคุมดังกล่าวปรากฏให้เห็นทั้งทางด้านโครงสร้าง (structure) เช่น การออกแบบระบบเครือข่าย การสร้างคุณลักษณะเฉพาะในตัวฮาร์ดแวร์ เป็นต้น และทางด้านรหัส (code) ที่ใช้ในกระบวนการทำงานของเทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ และมาตรฐานกลางของการติดต่อสื่อสารในเครือข่าย (protocol) ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงเป็นการต่อสู้ทางอำนาจที่มีความหลากหลายทั้งในด้านของมิติและแง่มุม

ดังเช่นเมื่อคราวที่คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล (PC) เปลี่ยนจากเครื่องตั้งโต๊ะโดดๆ (stand alone) มาเป็นเครื่องที่ต่อเข้ากับระบบเครือข่ายได้ บริษัทไมโครซอฟท์ (Microsoft) ผู้ผลิตซอฟต์แวร์สำหรับคอมพิวเตอร์บุคคลที่เคยยิ่งใหญ่ในตลาดซอฟต์แวร์พีซีทั่วโลก ก็แสดงการตื่นตัวครั้งใหญ่ โดยก้มหน้าก้มตามุ่งคิดค้นทางเทคนิค เพื่อให้อินเทอร์เน็ตใช้ได้กับระบบพีซีของตนที่ครอบครองตลาดอยู่แล้วถึง 80% เช่นเดียวกัน ออเรเคิล (Oracle) ซัน (Sun Microsystems) และเนทสเคป (Netscape) คู่แข่งด้านซอฟต์แวร์ที่สำคัญก็ไม่รอช้าเช่นกัน ต่างเร่งมือวิจัยค้นคว้าเพื่อหาควบคุมและครอบครองตลาดอินเทอร์เน็ตที่มีขนาดใหญ่ให้ได้

Microsoft คิดค้นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทุกอย่างที่จะใช้กับอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งโปรแกรมที่เรียกว่า “บราวเซอร์” (browser) สำหรับเข้าสู่ระบบเวิลด์ไวด์เว็บ Netscape เคยเป็นผู้นำทางด้านบราวเซอร์อยู่ในช่วงต้น แต่ในที่สุดก็ถูก Microsoft ซึ่งมีความเห็นอกว่าทั้งทรัพยากรและการตลาดแย่งตำแหน่งไป สงครามแย่งโปรแกรมบราวเซอร์ครั้งนี้มีผู้กล่าวว่ายิ่งใหญ่กว่าการแย่งส่วนแบ่งตลาดระหว่าง Coke กับ Pepsi เสียอีก เพราะผู้ที่ได้ไปจะมีอำนาจในการสร้างมาตรฐานเว็บไซต์และสามารถผูกขาดซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ได้แต่ผู้เดียว ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์ว่า Microsoft ต้องการเป็นให้ครบ

⁵¹ พิรงรอง รามสูต วรรณนันทน์, “อินเทอร์เน็ต” ใน การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ บก., โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.425-7.

ทั้งบริษัทที่ให้บริการเนื้อหาสื่อ บริษัทที่ให้บริการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต บริษัทผู้สร้างซอฟต์แวร์สำหรับอินเทอร์เน็ต และบริษัทวางโครงสร้างพื้นฐานของอินเทอร์เน็ต ดังที่ บิล เกตส์ (Bill Gates) ได้ประกาศไว้ว่า “อินเทอร์เน็ตไม่ต่างจากการตื่นทอง และโชคดีที่การตื่นทองครั้งนี้มีทองอยู่จริงๆ”⁵²

8. แนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์

หากพิจารณาถึงระบบคอมพิวเตอร์ จะเห็นได้ว่าคอมพิวเตอร์ทำงานโดยอาศัยส่วนประกอบสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ ฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ (hardware) หมายถึง ส่วนที่เป็นอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องกลของระบบคอมพิวเตอร์ อันประกอบไปด้วยหน่วยประมวลผลส่วนกลางของเครื่องคอมพิวเตอร์ (central processing unit: UPC) คีย์บอร์ด (keyboard) จอแสดงผล (monitor) และหน่วยความจำ (memory) สำหรับซอฟต์แวร์ (software) ก็คือสิ่งที่มีความสำคัญต่อการควบคุมการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งประกอบด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสิ่งอื่นที่ใช้ประกอบกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อประโยชน์ในการใช้งาน เช่น คู่มือและเอกสารประกอบต่างๆ

โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในระบบของคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ (hardware) ที่ประกอบออกมาจากโรงงานจะยังไม่สามารถทำงานใดๆได้ และจำเป็นต้องมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นชุดคำสั่งที่สั่งให้ฮาร์ดแวร์ทำงานต่างๆตามต้องการ โดยชุดคำสั่งหรือโปรแกรมนั้นจะเขียนขึ้นมาจากภาษาคอมพิวเตอร์ภาษาใดภาษาหนึ่ง โดยมีนักพัฒนา (programmer) หรือบริษัทซอฟต์แวร์ (software house) เป็นผู้ใช้ภาษาคอมพิวเตอร์เหล่านั้นเขียนเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบต่างๆขึ้นมา

โปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. โปรแกรมระบบ (system program)

หมายถึง โปรแกรมหรือคำสั่งที่ทำหน้าที่ติดต่อ ควบคุมการปฏิบัติงาน และอำนวยความสะดวกสำหรับการทำงานพื้นฐานต่างๆของคอมพิวเตอร์ฮาร์ดแวร์ ตลอดจนควบคุมการสื่อสารข้อมูลในระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

⁵² วิชา อุตมฉันทน์, โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2546), น.

โปรแกรมระบบที่สำคัญประกอบด้วย

1) ระบบปฏิบัติการ (operating system: OS) เป็นโปรแกรมสำคัญที่สุดที่จะขาดไม่ได้สำหรับคอมพิวเตอร์ มีหน้าที่จัดสรรการใช้ทรัพยากรและการใช้คำสั่งพื้นฐานต่างๆ เช่น การเปิด-ปิดไฟล์ การสร้าง-ลบไฟล์ การสื่อสารกันระหว่างชิ้นส่วนต่างๆภายในเครื่อง รวมทั้งการส่งข้อมูลออกสู่เครื่องพิมพ์หรือจอภาพ เป็นต้น ก่อนที่คอมพิวเตอร์แต่ละเครื่องจะสามารถอ่านไฟล์ต่างๆหรือสามารถใช้โปรแกรมประยุกต์ต่างๆได้ จะต้องผ่านการติดตั้งระบบปฏิบัติการออกมาฝังตัวอยู่ในหน่วยความจำก่อน ระบบปฏิบัติการแบ่งได้ตามประเภทของคอมพิวเตอร์ฮาร์ดแวร์ที่ทำงานด้วยเป็น

1.1) ระบบปฏิบัติการบนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ในปัจจุบันนี้ ระบบปฏิบัติการบนเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลที่ได้รับความนิยม จะแยกตามฮาร์ดแวร์ที่ใช้งานได้เป็น 2 ระบบ คือ ระบบปฏิบัติการที่ทำงานบนเครื่องไอบีเอ็มพีซี (IBM PC) หรือเลียนแบบไอบีเอ็มพีซี (IBM PC Compatible) และระบบปฏิบัติการที่ทำงานบนเครื่องแมคอินทอช (Macintosh)

โดยปกติแล้ว โปรแกรมประยุกต์ใดๆจะสามารถทำงานบนระบบปฏิบัติการตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น เช่น โปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ดที่ถูกออกแบบมาให้ทำงานบนเครื่องไอบีเอ็มพีซี ก็จะไม่สามารถนำไปใช้งานบนเครื่องแมคอินทอช เพราะเครื่องไอบีเอ็มพีซีจะใช้ระบบปฏิบัติการของไมโครซอฟต์คือไมโครซอฟต์วินโดวส์ (Microsoft Windows) หรือระบบปฏิบัติการแบบเปิดในตระกูลยูนิกซ์ ในขณะที่เครื่องแมคอินทอชใช้ระบบปฏิบัติการที่เรียกว่า แมคอินทอชซิสเต็มเซเว่น (Macintosh System 7) หรือ Mac OS X ซึ่งออกแบบโดยบริษัทแอปเปิล

การที่เครื่องสองชนิดใช้ระบบปฏิบัติการต่างกัน เนื่องมาจากมีหน่วยประมวลผลกลางไม่เหมือนกัน ผู้ผลิตซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์จะต้องเลือกที่จะผลิตซอฟต์แวร์ให้ใช้บนระบบใดระบบหนึ่ง หรือถ้าจะให้ใช้ได้บนระบบปฏิบัติการทั้งสองชนิดก็ต้องพัฒนาซอฟต์แวร์ขึ้นมาสองชุด

1.2) ระบบปฏิบัติการเครือข่าย (network operating system: NOS) เป็นระบบปฏิบัติการที่ถูกออกแบบมาสำหรับจัดการงานด้านการติดต่อสื่อสารระหว่างคอมพิวเตอร์ และช่วยให้คอมพิวเตอร์ที่ต่ออยู่กับเครือข่ายสามารถใช้อุปกรณ์ต่างๆเช่น ฮาร์ดดิสก์ หรือเครื่องพิมพ์ร่วมกันได้ ระบบปฏิบัติการเครือข่ายจะมีคุณสมบัติพิเศษคือการจัดการเกี่ยวกับเครือข่ายและการใช้อุปกรณ์ร่วมกัน รวมทั้งมีระบบการป้องกันการสูญหายของข้อมูลด้วย

ระบบปฏิบัติการเครือข่ายที่นิยมใช้งานในปัจจุบัน จะใช้หลักการประมวลผลแบบไคลเอนต์-เซิร์ฟเวอร์ โดยส่วนประกอบสำหรับการเรียกใช้แฟ้มข้อมูลและการจัดการโปรแกรมจะทำงานอยู่บนเครื่องเซิร์ฟเวอร์ ในขณะที่ส่วนประกอบอื่นๆของระบบปฏิบัติการเครือข่ายจะอยู่บนเครื่องไคลเอนต์ เช่น การติดต่อกับผู้ใช้ การประมวลผล เป็นต้น การจัดการให้ผู้ใช้เห็นว่างานและอุปกรณ์ทั้งหลายที่ใช้นั้นเสมือนหนึ่งอยู่บนเครื่องไคลเอนต์เอง ถือว่าเป็นหน้าที่หลักอันหนึ่งของระบบปฏิบัติการเครือข่าย

2) ตัวแปลภาษาคอมพิวเตอร์ (translator) การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้เขียนโปรแกรมหรือที่เรียกว่าโปรแกรมเมอร์นั้นจะเลือกใช้ภาษาให้เหมาะสมกับลักษณะงานและความถนัดของผู้เขียน

โปรแกรม โปรแกรมซึ่งเขียนขึ้นที่เรียกว่าโปรแกรมต้นฉบับ หรือซอร์สโค้ด (source code) จึงมีลักษณะโครงสร้างของภาษาที่แตกต่างกันออกไป ในการทำงานของคอมพิวเตอร์นั้น คอมพิวเตอร์จะไม่สามารถเข้าใจภาษาที่ใกล้เคียงกับภาษามนุษย์ที่เรียกว่า ภาษาระดับสูง เนื่องจากคอมพิวเตอร์จะรับข้อมูลที่เป็นสัญญาณไฟฟ้าซึ่งแทนด้วยรหัสเลขฐานสอง (0 หรือ 1) หรือที่เรียกว่า ภาษาเครื่อง (machine language) เท่านั้น

ดังนั้นในการสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงาน จึงจำเป็นต้องมีโปรแกรมแปลภาษาคอมพิวเตอร์เป็นตัวกลางที่ทำหน้าที่แปลภาษาระดับสูงต่างๆซึ่งเป็นโปรแกรมต้นฉบับนี้ ให้ไปอยู่ในรูปของโปรแกรมเรียกใช้งานที่เครื่องคอมพิวเตอร์เข้าใจและสามารถทำงานได้ ซึ่งเรียกว่าออบเจคโค้ด (object code) ตัวแปลภาษาสามารถแบ่งตามลักษณะการทำงานได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ คอมไพเลอร์ (compiler) อินเตอร์พรีเตอร์ (interpreter) และแอสเซมบลอ (assembler)

3) โปรแกรมกลุ่มยูทิลิตี้ (utilities) โปรแกรมกลุ่มยูทิลิตี้เป็นโปรแกรมที่สร้างขึ้นมาให้มีหน้าที่พิเศษและเฉพาะ เช่น เพื่อซ่อมฮาร์ดดิสก์ เพื่อตรวจสอบคอนฟิกูเรชัน (configuration) ของเครื่อง เพื่อแบ่งพาร์ติชันของฮาร์ดดิสก์โดยไม่ต้องลบข้อมูลในฮาร์ดดิสก์ออก ทำการแปลงไฟล์เพลง MP3 ให้เป็นเพลงสำหรับเล่นในเครื่องเสียงได้ เพื่อตรวจสอบคำศัพท์ เป็นต้น ซึ่งบางหน้าที่อาจเป็นสิ่งที่โปรแกรมระบบปฏิบัติการก็ทำได้ แต่อาจเป็นการเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ได้มากขึ้น หรือบางโปรแกรมอาจเป็นหน้าที่เสริมที่โปรแกรมระบบปฏิบัติการทำไม่ได้ แต่โดยทั่วไป โปรแกรมระบบปฏิบัติการต่างๆมักจะรวมโปรแกรมยูทิลิตี้พื้นฐานมาให้แล้วจำนวนหนึ่ง การเลือกติดตั้งโปรแกรมยูทิลิตี้ใดๆนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้แต่ละคน และความต้องการในแต่ละขณะ เพราะบางโปรแกรมเพื่อความปลอดภัยอาจไม่เหมาะที่จะติดตั้งไว้ในเครื่องตลอดเวลา เช่น โปรแกรมช่วยสร้างพาร์ติชันของฮาร์ดดิสก์ใหม่ เนื่องจากเป็นโปรแกรมที่มักไม่ต้องเรียกใช้บ่อยๆ และยังเกิดความผิดพลาดได้ง่ายจากการที่ผู้ใช้คนอื่นที่ไม่มีความชำนาญมาใช้ หรืออาจทำการแก้ไขการติดตั้งฮาร์ดดิสก์ไปโดยไม่รู้ตัว วิธีที่ปลอดภัยคือ ภายหลังการใช้งานเสร็จควรดำเนินการยกเลิกการติดตั้งทุกครั้ง เป็นต้น

2. โปรแกรมประยุกต์ (application program)

โปรแกรมประยุกต์เป็นโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อให้คอมพิวเตอร์ทำงานด้านต่างๆตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น การติดต่อเพื่อเข้าสู่บริการเว็ลด์ไวต์เว็บ การออกแบบเว็บเพจ การสร้างกราฟิกหรือภาพเคลื่อนไหว และตลอดจนงานด้านอื่นๆตามแต่ผู้ใช้ต้องการ จึงอาจกล่าวได้ว่าซอฟต์แวร์ประยุกต์นี้เองที่ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถใช้บริการเว็ลด์ไวต์เว็บได้อย่างกว้างขวาง และทำให้เว็ลด์ไวต์เว็บกลายเป็นสื่อที่มีเสน่ห์ รวมทั้งกระตุ้นความสนใจของผู้ใช้ข่าวสารได้อย่างมาก

โปรแกรมประยุกต์แบ่งตามรูปแบบการพัฒนาและใช้งานได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) โปรแกรมเฉพาะงาน (custom program หรือ tailor-made program) เป็นโปรแกรมที่ถูกพัฒนาขึ้นตามความต้องการขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือเพื่องานที่มีความต้องการเฉพาะด้าน ข้อดีของโปรแกรมประเภทนี้คือ มีความเหมาะสมกับงานและสามารถแก้ไขตามความต้องการได้ แต่ข้อเสียคือ ค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลานานสำหรับการพัฒนาเพื่อให้ใช้ได้

2) โปรแกรมสำเร็จรูป (package program หรือ general purpose program หรือ commercial program) เป็นโปรแกรมที่บริษัทซอฟต์แวร์ต่างๆพัฒนาขึ้นในเชิงพาณิชย์สำหรับงานทั่วไป วางจำหน่ายเป็นชุดสำเร็จรูปให้ผู้ที่ต้องการใช้ในงานประเภทนั้นสามารถซื้อไปประยุกต์ใช้งานได้ทันที ข้อดีด้านที่ช่วยประหยัดเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายได้ทำให้โปรแกรมประเภทนี้เป็นที่นิยมอย่างสูงจากผู้ใช้งานทั่วไป โปรแกรมสำเร็จรูปนี้เองที่ทำให้ประชาชนทั่วไปซึ่งมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ไม่มากนัก ได้รับความสะดวกและสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในบริการข่าวสารบนเครือข่ายเว็ลด์ไวด์เว็บได้อย่างกว้างขวางเช่นในปัจจุบัน

นอกจากนั้น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ยังอาจถูกจัดจำแนกเป็นชนิด ตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการใช้งานได้ ดังนี้

1. คอมเมอร์เชียลแวร์ (commercial ware) หรือซอฟต์แวร์เชิงพาณิชย์ เป็นชื่อเรียกโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผลิตมาเพื่อจำหน่าย ซึ่งเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่พบเห็นได้ทั่วไป ผู้ใช้จะต้องจ่ายเงินซื้อ ก่อนจึงจะได้สิทธิในการใช้งาน

2. แชร์แวร์ (shareware) เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เจ้าของให้สิทธิทดลองใช้ก่อนได้ หากทดลองแล้วไม่พอใจก็ไม่ต้องซื้อหรือชำระเงิน โปรแกรมประเภททดลองใช้หรือแชร์แวร์ เจ้าของสิทธิจะนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไปใส่ไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อได้ หรือนำไปให้กับสถาบันที่เชื่อมต่อได้ เพื่อแจกจ่ายให้กับผู้ที่ต้องการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยผู้ที่ต้องการทดลองโปรแกรมจ่ายเงินเพียงเล็กน้อยหรือไม่ต้องจ่ายเลย หลังจากนั้น หากทดลองใช้แล้วพอใจต้องการใช้ต่อไปเป็นกิจจะลักษณะ ผู้ใช้ก็ต้องชำระเงินแก่เจ้าของสิทธินั้น

โดยทั่วไปแล้วโปรแกรมประเภททดลองใช้จะหยุดการทำงานต่างๆเอง เมื่อถึงเวลาที่เจ้าของสิทธิกำหนดไว้ และจนกว่าผู้ทดลองใช้จะจ่ายชำระเงินแก่เจ้าของสิทธิ เมื่อชำระค่าสิทธิการใช้โปรแกรมแล้ว เจ้าของสิทธิจะส่งโปรแกรมชุดที่ไม่มีกำหนดเวลามาให้ใช้แทน หรืออาจส่งรหัสผ่านมาให้โปรแกรมสามารถใช้งานได้อีกครั้ง สำหรับโปรแกรมทดลองใช้บางประเภทอาจมีการกำหนดจำนวนครั้งที่สามารถใช้งานได้บนโปรแกรมแทนกำหนดระยะเวลา บางโปรแกรมอาจมีเพียงข้อความเตือนให้กรูณำเงินไปชำระเท่านั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการและเจตนารมณ์ของเจ้าของสิทธิ

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตั้งใจที่จะขาย แต่ปกติแล้วแชร์แวร์จะมีราคาขายไม่สูงนัก เนื่องจากสามารถลดค่าใช้จ่ายในการจัดสรรจุหีบห่อ การโฆษณา ตลอดจนการจำหน่ายสินค้าไปได้มาก ผู้ใช้ที่ลงทะเบียนจะได้รับผลประโยชน์เพิ่มเติมคือ จะได้รับการช่วยเหลือในการใช้งานจากผู้

ขาย รวมถึงการสามารถอัปเดต (upgrade) ได้ ซึ่งก็คือการได้รับโปรแกรมเวอร์ชัน (version) ใหม่โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเพียงเล็กน้อยนั่นเอง

3. ฟรีแวร์ (freeware) เป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผู้ผลิตพัฒนาขึ้นโดยไม่หวังผลทางการค้า นั่นคือโปรแกรมประเภทนี้จะแจกจ่ายให้ผู้ใช้โดยไม่คิดมูลค่าใดๆ รวมทั้งผู้ใช้อาจยังสามารถนำไฟล์โปรแกรมไปถ่ายโอนต่อให้ผู้อื่นได้อีก แต่ผู้ผลิตจะยังคงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ (copyrighted) ในโปรแกรมนั้นอยู่นั่นคือไม่อนุญาตให้ผู้ใช้ใดแก้ไขเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งของโปรแกรม หรือจัดจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ จุดด้อยของฟรีแวร์คือมักไม่มีการสนับสนุนหลังการขายจากผู้ผลิต รวมทั้งโปรแกรมประเภทนี้จำนวนมากมักไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้พัฒนาขาดเงินทุนสนับสนุนและแรงจูงใจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เราอาจพบฟรีแวร์ในชื่ออื่นได้ตามแต่เจ้าของสิทธิกำหนดว่าต้องการสิ่งใดตอบแทน เช่น ไปสการ์ดแวร์ (postcardware) ซึ่งต้องการเพียงไปสการ์ดขอบคุณเจ้าของสิทธิ หรือ แคร์แวร์ (careware) ซึ่งต้องการเพียงให้ผู้ใช้ใส่ใจในเพื่อนร่วมโลกมากขึ้น เป็นต้น

4. โปรแกรมที่เป็นสาธารณะสมบัติ (public domain) หมายถึง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผู้พัฒนาได้มอบให้เป็นสมบัติของสาธารณะ นั่นคือไม่มีลิขสิทธิ์ (copyrighted) ในโปรแกรมประเภทนี้ ผู้ใช้สามารถนำไปใช้ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ยกเว้นเพียงค่าวัสดุหรือค่าบริการจัดการเล็กน้อย รวมทั้งยังอนุญาตให้มีการนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือแจกจ่ายให้ใครๆ ใช้งานได้ โปรแกรมประเภทนี้โดยมากจะได้รับการสนับสนุนหรือพัฒนาจากสถาบันต่างๆ ของรัฐบาล

นอกจากการจัดแบ่งประเภทและชนิดของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทเดียวกันตัวเดียวกัน ยังอาจมีการจัดชั้นของระดับการใช้งานที่แตกต่างกันได้อีก ดังนี้⁵³

1. Learning Edition หรือ Personal Edition หรือ Home Edition หรือชื่ออย่างอื่นที่มีความหมายคล้ายๆ กันนี้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์รูปแบบนี้จัดเป็นระดับต่ำสุด เหมาะสำหรับไว้ใช้ศึกษาหรือทดลอง ดังนั้นการใช้งานจึงอยู่ในระดับพื้นฐานๆ ลูกเล่นต่างๆ เจ้าของโปรแกรมจะไม่ให้มาด้วย ผู้ใช้สามารถใช้งานได้เฉพาะตามหน้าที่หลัก ความจำเป็นของเจ้าของที่ต้องทำโปรแกรมในระดับนี้คือ ต้องการทำให้มีราคาถูกที่สุดเหมาะกับผู้ใช้ซึ่งมีเงินน้อย หรือเพียงต้องการใช้งานพื้นฐานๆ เช่น นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น

2. Professional Edition เป็นรูปแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถเพิ่มขึ้นอีกระดับ ผู้ใช้งานสามารถพัฒนาหรือออกแบบงานต่างๆ ได้เอง โดยทั่วไปเจ้าของโปรแกรมจะมุ่งขายให้แก่นักพัฒนาซอฟต์แวร์ นักพัฒนาระบบหรือผู้ใช้งานที่มีความรู้ความสามารถอย่างดีในเรื่องนั้นๆ

3. Enterprise Edition หรือ Server Edition เป็นรูปแบบที่ถือว่าได้รับการใส่เครื่องไม้เครื่องมือสำหรับการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาให้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุดกว่า 2 ประเภทแรก ใช้งานได้กับระบบเครือข่าย ส่วนใหญ่ผู้ใช้งานจะเป็นประเภทองค์กรหรือสถาบัน

⁵³ อุดล ขาวละออ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์. (จุลสาร: ธรรมนิติ, 2545), น.30-1.

4. Beta หรือ Beta Testers หรือ Pre Beta หรือ Demo หรือชื่ออื่นที่คล้ายกัน คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการพาณิชย์รุ่นทดสอบที่ปล่อยออกมาให้ผู้ใช้ได้ทดลองใช้ก่อนการขายจริง ทั้งนี้เพื่อการทดสอบหรือประเมินผลโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงของจริงมากที่สุด โดยที่ผู้ใช้ไม่สามารถใช้โปรแกรมประเภทนี้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพนัก เช่น บางคำสั่งอาจไม่สามารถใช้งานได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม โปรแกรมรุ่นทดสอบนี้มักมีความไม่สมบูรณ์ (error) ให้เห็นได้อยู่เสมอ การใช้งานต่างๆจึงควรต้องให้ความระมัดระวังค่อนข้างมาก ด้วยเหตุดังกล่าว โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้จึงมักไม่มีราคาซื้อขาย แต่ผู้ผลิตจะได้รับคำแนะนำหรือติชม ที่จะสามารถนำมาใช้แก้ไขปรับปรุงการทำงานของโปรแกรมให้ดีขึ้นเป็นการตอบแทน สำหรับผู้ใช้ซึ่งต้องการได้โปรแกรมที่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ก็จำเป็นที่จะต้องรอให้เจ้าของผลิตภัณฑ์ได้นำโปรแกรมเวอร์ชันจริงที่มีความสมบูรณ์ออกมาวางตลาดเสียก่อน

ดังนั้นการจัดการหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้ใช้งาน ผู้ใช้ข่าวสารและคอมพิวเตอร์ต้องคิดพิจารณาหาระดับชั้นของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมกับความจำเป็นในการใช้งาน แต่ก็ไม่ใช่ว่าโปรแกรมทุกตัวจะมีระดับชั้นเป็นตามทีกล่าวมาข้างต้นทั้งหมด เพราะโปรแกรมบางตัวอาจผลิตเพียงระดับชั้นเดียว บางตัวก็อาจผลิตหลายระดับชั้นมากกว่านี้ สุดแล้วแต่กลยุทธ์ของผู้พัฒนาซอฟต์แวร์แต่ละราย นอกจากการจัดประเภท ชนิดและระดับชั้นของโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว โปรแกรมคอมพิวเตอร์ส่วนใหญ่โดยเฉพาะที่เป็นการผลิตเพื่อเชิงพาณิชย์มักได้รับการพัฒนาต่อยอดให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น หรือสามารถใช้งานง่ายยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้ผู้ใช้บริการข่าวสารบนเวปไซด์ไวด์เว็บและคอมพิวเตอร์มักจะพยายามปรับเปลี่ยนและพัฒนาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของตน โดยการติดตั้งหรือปรับปรุงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้อยู่ให้เป็นรุ่นที่ทันสมัยมากขึ้นเรื่อยๆเช่นกัน

ดังได้กล่าวถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วว่าแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ โปรแกรมระบบ กับ โปรแกรมประยุกต์ และการเข้าใช้บริการข่าวสารบนเวปไซด์ไวด์เว็บไม่ว่าเพื่อการบริโภค สร้างหรือเผยแพร่ข่าวสารบนเครือข่าย ล้วนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้และพึ่งพาโปรแกรมทั้งสองประเภทนี้ สำหรับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้บริการข่าวสารบนเวปไซด์ไวด์เว็บ ประกอบด้วย

8.1 โปรแกรมระบบปฏิบัติการ

ระบบปฏิบัติการเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในระบบของคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ (hardware) ที่ประกอบออกมาจากโรงงานจะยังไม่สามารถทำงานใดๆได้ และจำเป็นต้องมีโปรแกรมระบบปฏิบัติการเป็นชุดคำสั่งพื้นฐานเพื่อสั่งให้ฮาร์ดแวร์ทำงานต่างๆได้ตามที่ต้องการ รวมถึงสนับสนุนการทำงานของโปรแกรมประยุกต์ต่างๆ ดังที่กล่าวไว้แล้วพอสังเขปในหัวข้อระบบปฏิบัติการ

โปรแกรมระบบปฏิบัติการสามารถแบ่งตามรูปลักษณะของระบบติดต่อกับผู้ใช้ (user interface) ได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1) ระบบปฏิบัติการที่ใช้รูปลักษณะของระบบติดต่อกับผู้ใช้เป็นแบบอักษร (text mode) ผู้ใช้โปรแกรมระบบปฏิบัติการประเภทนี้ต้องสามารถจดจำคำสั่งเพื่อการป้อนผ่านทางแป้นพิมพ์ได้

2) ระบบปฏิบัติที่ใช้รูปลักษณะของระบบติดต่อกับผู้ใช้เป็นแบบกราฟิก (graphic mode หรือ GUI) โปรแกรมระบบปฏิบัติการประเภทนี้ได้รับความนิยมอย่างมากและใช้กันทั่วไปในปัจจุบัน เนื่องจากสวยงาม ง่ายต่อการใช้งาน และยังสนับสนุนการทำงานของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกพัฒนาใหม่จำนวนมาก โดยเฉพาะโปรแกรมที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการข่าวสารบนเวปไซต์ไวด์เว็บ

โดยทั่วไปแล้ว ผู้ใช้ข่าวสารและคอมพิวเตอร์จำนวนมากจะไม่สนใจว่าจะใช้ระบบปฏิบัติการใด แต่จะเลือกโปรแกรมประยุกต์ที่สามารถทำงานให้ได้ประโยชน์สูงสุดตามต้องการ แล้วจึงพิจารณาว่าโปรแกรมนั้นทำงานบนระบบปฏิบัติการชนิดใด แต่ผู้ใช้บางกลุ่มก็อาจจะเลือกใช้ระบบปฏิบัติการที่ได้รับความนิยมหรือเป็นมาตรฐาน เพราะมีโปรแกรมประยุกต์ให้เลือกใช้ได้มากมาย และไม่มีปัญหาในการถ่ายโอนหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับคอมพิวเตอร์เครื่องอื่น ตัวอย่างของโปรแกรมระบบปฏิบัติการที่นิยมใช้ในปัจจุบัน เช่น Windows XP, LINUX และ Mac OS X เป็นต้น

8.2 โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์

การเข้าไปใช้บริการข่าวสารบนเวปไซต์ไวด์เว็บได้จำเป็นต้องมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า เว็บเบราว์เซอร์ (web browser) หรือบางครั้งเรียกสั้นๆว่า เบราวเซอร์ ซึ่งก็คือโปรแกรมพื้นฐานที่ใช้ติดต่อกับระบบเก็บข้อมูลรวมบนเครื่องเซิร์ฟเวอร์ ทั้งในด้านการรับ ส่งและแสดงแฟ้มข่าวสารข้อมูลของเว็บเพจ หรือใช้เพื่อเปิดไฟล์ประเภท HTML (HyperText Markup Language) ซึ่งเป็นไฟล์เฉพาะที่ใช้สร้างเพื่อการเชื่อมโยงข้อมูลในอินเทอร์เน็ต นอกจากนั้นยังสามารถใช้โปรแกรมเบราว์เซอร์เปิดไฟล์ HTML ที่มีอยู่ในคอมพิวเตอร์ของผู้ใช้เองขึ้นมาอ่านได้เช่นกัน การเข้าไปยังเว็บเพจของเว็บไซต์ใดๆ ผู้ใช้จะต้องระบุที่อยู่ โดยใช้ Uniform Resource Location หรือ URL เพื่อชี้ไปยังตำแหน่งของแหล่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต อย่างไรก็ตาม ภาษา HTML ในปัจจุบันมีมากมายหลายเวอร์ชัน และแน่นอนว่าเวอร์ชันที่ใหม่กว่าย่อมมีเทคนิคพิเศษมากกว่าเวอร์ชันเก่าก่อน รวมทั้งอาจเป็นไปได้ว่าเว็บเบราว์เซอร์บางยี่ห้อหรือบางรุ่นอาจไม่สนับสนุนการทำงานของ HTML บางเวอร์ชัน

เว็บเบราว์เซอร์ตัวแรกเป็นโปรแกรมที่สั่งโดยใช้ข้อความ (text commands) และแสดงผลในรูปแบบของข้อความ (text) เท่านั้น จึงทำให้ไม่ได้รับความนิยมมากนัก แต่เมื่อห้องปฏิบัติการ CERN ออกโปรแกรม MOSAIC ซึ่งเป็นเบราว์เซอร์ที่ใช้ระบบการติดต่อกับผู้ใช้แบบกราฟิก (Graphical User

Interface: GUI)⁵⁴ ตัวแรก ก็ทำให้โปรแกรมบราวเซอร์ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ทั่วไปที่ไม่มีความรู้ทางคอมพิวเตอร์มากนัก เนื่องจากระบบการติดต่อกับผู้ใช้แบบกราฟิก ทำให้ผู้ใช้สามารถให้บริการข่าวสารข้อมูลต่างๆบนอินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดายด้วยการชี้แล้วคลิก (point and click)⁵⁵ โดยแทบจะไม่ต้องใช้งานแป้นพิมพ์เลย รวมทั้งบราวเซอร์กราฟิกยังทำให้สามารถสร้างเว็บเพจที่มีสีสันและรูปภาพสวยงาม อันเป็นการดึงดูดใจให้มีผู้นิยมใช้มากขึ้นเรื่อยๆ และช่วยให้การสื่อสารหรือแจ้งข่าวสารบนอินเทอร์เน็ตเป็นไปได้ง่ายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน MOSAIC ไม่ได้มีการพัฒนาต่อแล้ว เนื่องจากห้องปฏิบัติการ CERN ไม่ได้เป็นหน่วยงานที่หวังผลกำไร การพัฒนา MOSAIC เป็นการพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเท่านั้น⁵⁶

ในเวลานี้มีผู้พัฒนาซอฟต์แวร์หลายรายได้พัฒนาโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ออกมาให้ผู้ใช้ได้ใช้งานกันมากมายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มีทั้งที่เป็น freeware, shareware และ commercial ware โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์แต่ละตัวมีความแตกต่างกันในความสามารถและรายละเอียดปลีกย่อย เช่น ความเร็วในการทำงาน การสิ้นเปลืองหน่วยความจำของคอมพิวเตอร์ การรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ระดับของการรองรับภาษา HTML และภาษาพิเศษอื่น ความสามารถในการแสดงผล ความยากง่ายในการใช้งาน ความสามารถในการใช้งานกับแพลตฟอร์มหรือระบบปฏิบัติการที่แตกต่างกัน รวมถึงการบรรจุลูกเล่นต่างๆ เช่น ระบบความช่วยเหลือในการใช้งาน การแสดงรายละเอียดความคืบหน้าในการรับส่งข้อมูล การติดตั้งโปรแกรมการใช้งานเสริมอื่นๆบนเว็ลด์ไวด์เว็บที่จำเป็นร่วมมาด้วย เป็นต้น⁵⁷

สำหรับโปรแกรมเบราว์เซอร์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบันคือเบราว์เซอร์ฟรีแวร์จาก Microsoft ชื่อ Internet Explorer (IE) ส่วนอันดับสองคือ Netscape Navigator จาก Netscape ซึ่งโปรแกรมเบราว์เซอร์ทั้งสองตัวได้มีการขยายขีดความสามารถใหม่ๆมากมาย เช่น การใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) การประชุมทางไกล (video conference) การสร้างเว็บเพจ (web authoring) รวมทั้งได้มีการสนับสนุนมาตรฐานเทคโนโลยีใหม่ๆที่ช่วยให้การพัฒนาหน้าเว็บทำได้ง่ายและสวยงามขึ้น เช่น Dynamic HTML (DHTML), Style Sheet, VRML และ XML เป็นต้น

⁵⁴ การติดต่อกับผู้ใช้แบบกราฟิก หมายถึง การติดต่อกับผู้ใช้โดยใช้ภาพและสัญลักษณ์ทางกราฟิก จียูไอเป็นวิธีการติดต่อกับผู้ใช้ที่ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้ากว่าวิธีแบบบรรทัดคำสั่ง (command line) ซึ่งผู้ใช้ต้องจำคำสั่งที่ต้องการใช้งานได้ จึงสามารถสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงานต่างๆที่ต้องการ ทำให้การใช้งานคอมพิวเตอร์เป็นเรื่องที่ง่ายและน่ากลัวสำหรับผู้ใช้งานส่วนใหญ่

⁵⁵ การใช้งานจียูไอ ปกติแล้วจะเป็นการใช้งานเมาส์ (mouse) ร่วมกับแป้นพิมพ์ (keyboard) โดยใช้เมาส์บังคับคีย์บอร์ด (pointer) ซึ่งส่วนมากจะเป็นรูปลูกศรให้เลื่อนไปยังสิ่งที่ต้องการ จากนั้นจึงกดปุ่มซ้ายหรือปุ่มขวาของเมาส์เพื่อเลือกการทำงานกับสิ่งที่อยู่ เรียกว่าการใช้งานเช่นนี้ว่าชี้และคลิก (point and click) นอกจากนี้ยังมีการใช้เมาส์ที่นิยมอีกอย่าง คือการเลื่อนพอยน์เตอร์ไปยังสิ่งที่ต้องการและกดปุ่มเมาส์ซ้ายค้างไว้ จากนั้นทำการลากสิ่งนั้นไปวางโดยปล่อยการกดปุ่มเมาส์ยังตำแหน่งที่ต้องการ เรียกว่าการใช้งานเช่นนี้ว่าลากแล้ววาง (drag and drop)

⁵⁶ วาสนา สุขกระสานติ, โลกของคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.8-24 ถึง 26.

⁵⁷ ตัน ตัณฑิ์สุทธิวงศ์, ครอบรู้ Internet และ World Wide Web. (กรุงเทพมหานคร: โปรวิชั่น, 2539), น.218-29.

8.3 โปรแกรมเวิร์ดปาร์ตี

เวิร์ดปาร์ตี (third party) หรือปลั๊กอิน (plug-in) หรือแอดออน (add-on) หรือเอ็กเทนชันโมดูล (extension module) เป็นโปรแกรมช่วยเหลือ (helper application) ที่เข้ามาเป็นส่วนขยายความสามารถของเว็บเบราว์เซอร์ให้ทำงานได้หลากหลายยิ่งขึ้น ด้วยเหตุที่ปัจจุบันมีความต้องการสื่อและบริโภคนวัตกรรมข้อมูลในรูปแบบสื่อผสมที่มีความหลากหลายและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงเป็นเหตุให้ผู้พัฒนาซอฟต์แวร์จำนวนมากหันมาให้ความสนใจพัฒนาโปรแกรมเสริมที่เรียกว่าเวิร์ดปาร์ตี เพื่อเพิ่มความสามารถให้กับเว็บเบราว์เซอร์ในด้านต่างๆ ที่เป็นเช่นนี้เพราะความสามารถบางประการเว็บเบราว์เซอร์ไม่สามารถทำได้ เช่น การทำงานแบบสื่อผสม งานแบบสามมิติ งานด้านการถ่ายทอดภาพและเสียง รวมทั้งงานด้านเอกสารบางอย่าง เป็นต้น โดยโปรแกรมเวิร์ดปาร์ตีจะทำงานร่วมกับเว็บเบราว์เซอร์เหมือนกับเป็นโปรแกรมเดียวกัน ปัจจุบันมีเว็บไซต์หลายแห่งที่ผู้ใช้บริการข่าวสารบนเว็บบราวเซอร์จำเป็นต้องติดตั้งโปรแกรมเวิร์ดปาร์ตีที่ก่อน จึงจะสามารถเปิดดูเนื้อหาได้อย่างเต็มที่และครบถ้วน

เวิร์ดปาร์ตีต่างๆ ในปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ มีทั้งเป็นซอฟต์แวร์เชิงพาณิชย์ ฟรีแวร์และแชร์แวร์ อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของเว็บเบราว์เซอร์รุ่นใหม่ๆ ก็ทำให้โปรแกรมเวิร์ดปาร์ตีบางตัวที่เคยจำเป็นในอดีตไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม เราสามารถจำแนกประเภทของเวิร์ดปาร์ตีตามลักษณะของข่าวสารที่ช่วยดำเนินการแสดงผล ดังนี้

1) เอกสารและข้อความ (document & text)

ด้วยเหตุที่โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์มีความสามารถในการอ่านเอกสารเท็กซ์เฉพาะที่เป็นข้อความธรรมดา (.txt) และเอกสารไฮเปอร์เท็กซ์ (.html และ .htm) เท่านั้น จึงมีการพัฒนาโปรแกรมประเภท viewer ซึ่งเป็นเวิร์ดปาร์ตีที่ทำให้สามารถเปิดดูเอกสารเท็กซ์ที่สร้างโดยโปรแกรมเฉพาะบางตัว เช่น MS Word บนเว็บเพจได้ โดยที่ผู้ใช้ข่าวสารไม่จำเป็นต้องมีโปรแกรมนั้นติดตั้งในเครื่องที่เป็นไคลเอนต์ ปัจจุบันมีผู้ผลิตซอฟต์แวร์จำนวนมากที่ได้พัฒนา viewer สำหรับใช้เปิดดูข่าวสารข้อมูลที่สร้างจากโปรแกรมประเภทต่างๆ แต่ที่ได้รับความนิยมอย่างมากคือ Acrobat Reader ซึ่งเป็นเวิร์ดปาร์ตีของบริษัท Adobe ใช้อ่านเอกสารในฟอร์แมต Portable Document Format (.pdf) ซึ่งมีคุณสมบัติเด่นคือไม่ว่าใช้โปรแกรมใด ฟอนต์แบบไหน ก็สามารถส่งไฟล์ไปอ่านที่เครื่องไคลเอนต์ใดก็ได้ที่ใช้ Acrobat Reader เป็นตัวอ่าน โดยไม่จำเป็นต้องมีโปรแกรมที่ใช้สร้างเอกสารนั้นเลย viewer จึงเป็นเวิร์ดปาร์ตีที่ช่วยอำนวยความสะดวกได้อย่างมากสำหรับการแลกเปลี่ยนเอกสารบนเว็บบราวเซอร์ ทั้งยังช่วยลดความต้องการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของผู้ใช้บริการข่าวสารบนเว็บบราวเซอร์ได้อีกด้วย

2) กราฟิก (graphic)

โดยปกติแล้วเว็บเบราว์เซอร์จะสามารถแสดงรูปภาพได้ในสามฟอร์แมตคือ GIF, JPG และ PNG⁵⁸ จึงทำให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นภาพกราฟิกบนเว็บไซต์เว็บถูกจำกัดให้อยู่เพียงแต่ในสามฟอร์แมตนี้เท่านั้น แต่เวิร์ดปาร์ตี้สามารถช่วยทะลายข้อจำกัดนี้ลงได้ เช่น Corel CMX Viewer ซึ่งเป็นเวิร์ดปาร์ตี้ที่พัฒนาโดยบริษัทเดียวกับ Corel Draw และ Corel Photopaint อันเป็นโปรแกรมสร้างงานกราฟิกที่ได้รับความนิยมจากผู้ใช้อย่างแพร่หลายอยู่แล้ว เวิร์ดปาร์ตี้ตัวนี้จะช่วยให้เว็บเบราว์เซอร์สามารถอ่านภาพกราฟิกนามสกุล .cmx ซึ่งเป็นไฟล์ที่วาดแบบเส้นเวกเตอร์ และแตกต่างจากภาพกราฟิกแบบบิตแมพทั่วไป คือแทนที่การบันทึกเป็นลักษณะของจุดๆต่อกัน ก็เปลี่ยนเป็นรูปแบบการวาดแทน ทำให้ภาพกราฟิกที่แสดงบนเว็บไซต์เว็บดูมีรายละเอียดสวยงามมากยิ่งขึ้น และ WHIP! ซึ่งเป็นเวิร์ดปาร์ตี้ที่ช่วยให้เว็บเบราว์เซอร์สามารถแสดงภาพกราฟิกนามสกุล .dwg ซึ่งวาดโดยโปรแกรม AutoCAD ได้ เป็นต้น

3) แอนิเมชันและอินเตอร์แอคทีฟมัลติมีเดีย (animation & interactive multimedia)

เวิร์ดปาร์ตี้ที่ช่วยงานด้านการแสดงภาพเคลื่อนไหวต่างๆ และได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบันคือ Shockwave Flash เนื่องจาก Shockwave เป็นเทคโนโลยีที่สามารถแสดงภาพเคลื่อนไหวบนเว็บให้ผู้ใช้เห็นได้ทันที เพียงการคลิกเมาส์ครั้งเดียวแทนที่จะต้องดาวน์โหลดภาพเคลื่อนไหวทั้งหมดก่อนจึงจะสามารถเรียกดูได้ นอกเหนือจากคุณลักษณะเด่น และการใช้ตัวอย่างแพร่หลายอยู่แล้วของโปรแกรมสร้างงานแอนิเมชันและอินเตอร์แอคทีฟมัลติมีเดียจากบริษัท Macromedia ซึ่งประกอบด้วย Macromedia Authorware, Macromedia Director และ Macromedia Flash เป็นต้น เพราะด้วยจุดเด่นที่ใช้งานง่าย ไม่ยุ่งยาก และได้ไฟล์ที่มีขนาดเล็ก จึงทำให้การดาวน์โหลดและอัปโหลดข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังเป็นโปรแกรมที่ทำงานแบบเวกเตอร์อิมเมจที่ทำให้การย่อและขยายภาพทำได้สวยงาม

ปัจจุบัน Shockwave Flash ได้กลายเป็นเวิร์ดปาร์ตี้มาตรฐานของเว็บเบราว์เซอร์สำคัญอย่าง Internet Explorer 4.0 ขึ้นไป และ Netscape Navigator 4.5 ขึ้นไป ระบบปฏิบัติการชั้นนำอย่าง Windows 98 ขึ้นไป และ Mac OS 8.5 ขึ้นไป รวมถึงโปรแกรม Quicktime 4.0 ขึ้นไป ก็มี Shockwave Flash รวมอยู่ด้วยเช่นกัน

4) ออดิโอและวิดีโอ (audio & video)

4.1) ด้วยเหตุที่เว็บเบราว์เซอร์ไม่ได้รองรับการแสดงข่าวสารชนิดเสียงโดยตรง⁵⁹ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้โปรแกรมจากภายนอกเบราว์เซอร์ช่วยในการแสดงผลไฟล์เสียง เพื่อให้สามารถรองรับไฟล์เสียงได้หลายรูปแบบ Real Audio เป็นเวิร์ดปาร์ตี้ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง

⁵⁸ จะกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อ 2.4.5 โปรแกรมด้านกราฟิก

⁵⁹ เว็บเบราว์เซอร์ยอคนิยมทั่วไปสามารถรองรับไฟล์เสียงได้หลายรูปแบบ เช่น Apple AIFF, Sun Workstation AU,

SND และ Windows WAV เป็นต้น

โปรแกรมหนึ่ง เนื่องจากสามารถเล่นไฟล์เสียงนามสกุล .ra ซึ่งมีข้อดีที่ไฟล์ชนิดนี้ไม่ต้องรอการดาวน์โหลดให้เสร็จสมบูรณ์ แต่สามารถเล่นไปพร้อมๆกับการดาวน์โหลดไฟล์เสียงได้

4.2) การจัดการไฟล์ดิจิทัลวิดีโอมีลักษณะเหมือนกับไฟล์เสียง ในการแสดงผลดิจิทัลวิดีโอต้องมีคอมพิวเตอร์ที่มีความสามารถในการแสดงผลภาพวิดีโอที่รวดเร็ว และตั้งกำหนดโปรแกรมจากภายนอกเว็บเบราว์เซอร์ที่ช่วยในการแสดงผลดิจิทัลวิดีโอ เวิร์ดปาร์ตีที่ช่วยงานด้านการถ่ายภาพและเสียงแบบสื่อผสมบนเวปไซต์ไวด์เว็บที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน อาทิ Real Player, Quicktime Movie และ Windows Media Player สำหรับแสดงผลไฟล์ดิจิทัลวิดีโอมาตรฐานแบบ AVI, MOV, MPEG และ Motion JPG เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ด้วยขนาดของไฟล์สื่อผสมชนิดนี้ที่ล้วนมีขนาดใหญ่ การดาวน์โหลดและอัปโหลดไฟล์จึงค่อนข้างกินเวลานาน โดยเฉพาะสำหรับผู้พัฒนาเว็บไซต์ที่ไม่มีเซิร์ฟเวอร์เป็นของตัวเอง

5) นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมเวิร์ดปาร์ตีที่ช่วยการแสดงผลในลักษณะอื่นๆอีก เช่น โปรแกรม HTML page-description language⁶⁰ ช่วยให้สามารถแสดงตัวอักษรแบบใหม่บนเว็บเพจได้ แสดงแบ็กกราวด์ได้หลายสีและหลากหลายรูปแบบ และสามารถทำงานได้พร้อมกันหลายหน้าต่างหรือหลายเฟรมได้ เป็นต้น

8.4 โปรแกรมสร้างเว็บเพจ

เว็บเพจเปรียบเสมือนหน้าหนังสือที่ประกอบด้วยข้อความและภาพ เรียกได้ว่าเป็นหน้าสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ แต่สิ่งนี้แตกต่างจากหน้าสิ่งพิมพ์ทั่วไปคือ เว็บเพจเป็นข่าวสารข้อมูลที่เกิดจากการเข้ารหัสด้วยภาษา HTML กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า HTML คือ ชุดคำสั่งที่ผู้ต้องการสร้างข่าวสารบนเวปไซต์ไวด์เว็บนำมาแทรกเพิ่มเข้าไปในข่าวสารที่เป็นข้อความธรรมดา เพื่อเปลี่ยนข้อความเหล่านั้นให้เป็นเว็บเพจ คำสั่ง HTML จะช่วยกำหนดโครงสร้างของบริการข่าวสารข้อมูลบนเวปไซต์ไวด์เว็บ โดยบอกเว็บเบราว์เซอร์ทราบว่าจะแสดงใดเป็นเว็บเพจ และควรจะแสดงข่าวสารบนเวปไซต์ไวด์เว็บนั้นอย่างไร เช่น คำสั่ง HTML ที่บอกเบราว์เซอร์ว่าจะวางข้อความไว้ที่ส่วนไหนของหน้าจอแสดงผล หรือคำสั่ง HTML ที่กำหนดว่าคำต่างๆควรจะปรากฏอย่างไร เป็นต้น รหัส HTML เป็นภาษาสากลที่คอมพิวเตอร์ทุกแบบสามารถเข้าใจได้ (platform-independent) และจะใช้คอมพิวเตอร์แบบใดเขียนรหัสนี้ก็ได้ HTML จึงเป็นภาษาพิเศษที่ทำงานได้ทั้งบนเครื่องพีซีและเครื่องแมคอินทอช

ในการจัดเตรียมข่าวสารให้อยู่ในรูปแบบเว็บเพจสามารถทำได้ 2 วิธี วิธีแรกในการสร้างเว็บเพจได้แก่การเขียนรหัสภาษา HTML บนโปรแกรมเท็กซ์เอดิเตอร์ (text editor) และจัดการบันทึกไฟล์ (save) ให้เป็นนามสกุล .html หรือ .htm เท่านั้นเอกสารธรรมดาก็จะกลายเป็นเว็บเพจที่พร้อมจะนำส่งเข้าสู่

⁶⁰ เพอร์รี่, พอล เจ. สร้างสรรค์เว็บเพจสวยๆด้วยภาษา JAVA. (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2539), น.39-40.

บริการบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต วิธีนี้จึงมีข้อดีที่อาศัยเพียงโปรแกรมเท็กซ์เอดิเตอร์ช่วยเท่านั้น และโปรแกรมระบบปฏิบัติการส่วนใหญ่ก็ติดตั้งโปรแกรมเท็กซ์เอดิเตอร์มาให้อยู่แล้ว อาทิ ระบบปฏิบัติการไมโครซอฟท์วินโดวส์ (Microsoft Windows) จะมีโปรแกรมโน้ตแพด (Notepad) รวมมาให้ด้วย และเครื่องแมคอินทอชส่วนใหญ่ก็จะมีโปรแกรมชื่อ SimpleText รวมอยู่ด้วยเช่นกัน เป็นต้น

ส่วนวิธีที่สองคือการเลือกใช้โปรแกรมช่วยสร้างเว็บเพจที่เรียกว่า เว็บเอดิเตอร์ (web editor) หรือ Web Authoring Tool ซึ่งจะช่วยในการสร้างรหัสภาษา HTML ให้โดยอัตโนมัติแทนที่ต้องเขียนรหัสคำสั่งดังกล่าวขึ้นด้วยตนเอง ผู้พัฒนาเว็บเพจเพียงแค่พิมพ์ข้อความ ใส่รูปภาพและลูกเล่นต่างๆ บนหน้าเอกสารเท่านั้น และรหัสเหล่านั้นจะถูกสร้างและซ่อนไว้ เมื่อมีการเรียกเปิดดูเว็บเพจนั้น โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ก็จะทำการอ่านรหัสและแสดงข่าวสารในลักษณะเว็บเพจขึ้นมา การใช้โปรแกรมช่วยสร้างเว็บจึงเป็นการอำนวยความสะดวก และลดภาระรวมถึงความยุ่งยากในการเขียนรหัสได้มาก ผู้พัฒนาเว็บเพจวิธีนี้ไม่จำเป็นต้องจะเรียนรู้หรือเชี่ยวชาญภาษา HTML ก็สามารถสร้างหรือเพิ่มเติมข่าวสารข้อมูลในลักษณะของเว็บเพจบนเว็ลด์ไวด์เว็บได้ ปัจจุบันมีโปรแกรมเว็บเอดิเตอร์ให้เลือกใช้มากมายหลายโปรแกรม เช่น Claris Home Page, Hotdog Express, QuarkXpress, PageMaker, Adobe PageMill, Adobe Golive, HomeSite, SiteMill, FrameMaker และ Netscape Composer เป็นต้น แต่โปรแกรมสำเร็จรูปซึ่งได้รับความนิยมเป็นเว็บเอดิเตอร์แบบ WYSIWYG⁶¹ และที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันมี 2 โปรแกรม⁶² คือ FrontPage และ Dreamweaver

1) Microsoft FrontPage เป็นโปรแกรมที่ช่วยในการสร้างและออกแบบเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมโปรแกรมหนึ่ง จุดเด่นของโปรแกรมนี้อาศัยความง่ายในการใช้โปรแกรม เนื่องจากโปรแกรมมีหน้าต่างคล้ายๆ กับ Microsoft Office ที่ผู้คนส่วนใหญ่คุ้นเคย ทั้งนี้เพราะเป็นโปรแกรมที่พัฒนาโดยบริษัท Microsoft ผู้ใช้โปรแกรมนี้อาจไม่ต้องมีพื้นฐานเกี่ยวกับการเขียนโปรแกรมใดๆ ไม่ว่าจะเป็น HTML, JAVA, ASP หรือ CGI เป็นต้น จึงทำให้การสร้างเว็บเพจสามารถทำได้โดยง่าย โดยเฉพาะโปรแกรมรุ่นที่พัฒนาใหม่ (update version) ซึ่งได้รับการปรับปรุงระบบการทำงานที่มีผลทำให้เครื่องแองค์น้อยลง และมีความสะดวกต่อผู้ใช่มากขึ้น ขณะที่ FrontPage รุ่นเก่ามีปัญหายุ่งยากและมีข้อจำกัดในการทำงานมากกว่า การสร้างเว็บเพจด้วย FrontPage สามารถเลือกรูปแบบการสร้างได้ 2 วิธี คือ การสร้างจากเพจใหม่ (new

⁶¹ WYSIWYG ย่อมาจาก "What you see is what you get" ขณะที่สร้างเว็บเพจด้วยเว็บเอดิเตอร์แบบนี้ โปรแกรมชนิดนี้จะแสดงให้เห็นว่าเว็บเพจนั้นมีหน้าตาอย่างไรเมื่อดูด้วยเบราว์เซอร์ ดังนั้น ผู้สร้างเว็บเพจจึงได้เห็นข้อความ รูปภาพและภาพเคลื่อนไหวทั้งหมดในเว็บเพจว่าเป็นอย่างไรที่ต้องการหรือไม่

⁶² สิรินทร ไชยศักดิ์ดา, ก้าวสู่เว็บมาสเตอร์ด้วยตัวเอง. (กรุงเทพมหานคร: เสริมวิทย์ อินฟอร์เมชั่น เทคโนโลยี, 25...), น. 58-92.

page) หรือการสร้างจาก template⁶³ ที่มีมาให้ นอกจากการสร้างเว็บเพจใหม่แล้ว โปรแกรมยังสามารถช่วยให้การแก้ไขเว็บเพจที่มีอยู่แล้วสะดวกและง่ายดายมากขึ้นอีกด้วย

2) Macromedia Dreamweaver เป็นโปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้ในการสร้างเว็บเพจที่มีประสิทธิภาพสูงมาก โปรแกรมหนึ่ง มีจุดเด่นที่การใช้งานที่ง่าย สะดวก และสามารถใช้ออกแบบเว็บเพจได้อย่างรวดเร็ว โดยที่ผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานเกี่ยวกับภาษา HTML หรือ JAVA นอกจากนั้น โปรแกรมนี้ยังสามารถช่วยลดขั้นตอนที่ยุ่งยากในการสร้างลูกเล่นของเว็บเพจด้วยภาษา JAVA ได้อีกด้วย รวมทั้งความสามารถอื่นๆ เช่น CSS style, Dynamic HTML (แสดงภาพเคลื่อนไหว), การแสดงผลผ่านระบบ Flash, การออกแบบด้วย template, การใส่ script เพิ่มในเว็บ, การทำ interactive ที่ง่ายและใช้ได้ผลดี เป็นต้น ทำให้การใช้ Dreamweaver ในหมู่ผู้พัฒนาเว็บไซต์มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

การเลือกใช้ โปรแกรมเอดิเตอร์ต่างๆนั้น โดยปกติจะเป็นไปตามความต้องการและความถนัดของผู้พัฒนาเว็บเพจแต่ละคน บางคนก็ถนัดเขียนคำสั่งทั้งหมดด้วยภาษา HTML ก็อาจใช้ Notepad หรือ Crimson Editor ซึ่งมีเครื่องมือแยกสีชุดคำสั่งช่วยให้การเขียนโปรแกรมสะดวกขึ้น ขณะที่การเลือกใช้โปรแกรมจำพวกเว็บเอดิเตอร์ก็จะดูว่าง่ายและสะดวกรวดเร็วกว่ามาก แต่ก็ต้องยอมรับภาระค่าสิทธิในการใช้โปรแกรมราคาแพง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันมีการพัฒนาโปรแกรมประมวลผลคำที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับ HTML editor ตัวอย่างเช่น MS Word ที่มีส่วนโปรแกรมที่เรียกว่า Internet Assistant ซึ่งสนับสนุนให้โปรแกรมประมวลผลคำสามารถสร้างเอกสาร HTML ง่ายๆได้โดยไม่ต้องพึ่งพาโปรแกรมเว็บเอดิเตอร์

แต่กระนั้น อซา คัลแบก⁶⁴ ก็เสนอแนะให้ผู้สร้างเว็บเพจหรือข่าวสารต่างๆบนเวปไซด์ไว้ว่า จะด้วยวิธีการหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ตัวใดก็ตาม ควรได้ทดสอบการนำเสนอข่าวสารที่จัดขึ้นใหม่กับเครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมที่แตกต่างกันหลายแบบ เพื่อตรวจสอบดูว่าเว็บเพจหรือข่าวสารที่สร้างขึ้นนั้นสามารถใช้ได้ดีกับคอมพิวเตอร์ทุกแบบหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะว่าเว็บเพจหรือข่าวสารอาจปรากฏผลในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เมื่อมีการดูด้วยคอมพิวเตอร์ บราวเซอร์ ระบบปฏิบัติการหรือรูปแบบการติดต่อกับอินเตอร์เน็ตที่แตกต่างกัน

⁶³ template คือ เว็บต้นแบบที่มีกรกำหนดโครงสร้างและหน้าตาของเว็บเพจไว้สำเร็จแล้ว เพียงให้ผู้ผู้ใช้ข้อมูลที่ต้องการลงไปเท่านั้น

⁶⁴ คัลแบก, อซา. สุนัขกับการสร้างเว็บไซต์. (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, 2542), น.33.

8.5 โปรแกรมชุดสำนักงาน

เป็นชุดโปรแกรมสำเร็จรูปพื้นฐานสำหรับการวารสารสนเทศที่นิยมใช้กันมากและมีความสามารถที่หลากหลาย โดยโปรแกรมทุกตัวในชุดมักมีการใช้อินเตอร์เฟซที่เป็นแบบเดียวกัน และสามารถทำงานเชื่อมโยงกันได้หมด ประกอบด้วย

1) โปรแกรมจัดการระบบงานเอกสาร (word processor) เป็นโปรแกรมอัจฉริยะเกี่ยวกับงานเอกสารที่ไม่เพียงแต่ใช้พิมพ์เอกสารเท่านั้น แต่ยังสามารถอื่น ๆ เช่น สะกดคำ ค้นหา แทนที่ ตัดต่อ และจัดระบบดัชนี เป็นต้น ตัวอย่างโปรแกรมจัดการระบบงานเอกสารที่รู้จักกันดี เช่น Microsoft Word เป็นต้น

2) โปรแกรมตารางคำนวณอัตโนมัติ (spreadsheet) เป็นโปรแกรมที่แสดงแผ่นงานเปล่าๆ สำหรับให้กรอกตัวเลขและสูตรเพื่อใช้คำนวณโดยอัตโนมัติ โปรแกรมประเภทนี้สามารถช่วยเหลืองานวารสารสนเทศในการสรุป รวบรวม วิเคราะห์ หรือตีความหมายของข้อมูลจำนวนมากมาย รวมทั้งยังอาจนำไปใช้ในการคำนวณงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายต่างๆขององค์กร เช่น Microsoft Excel เป็นต้น

3) โปรแกรมจัดการระบบฐานข้อมูล หรือ “ดาต้าเบส” (database manager) นอกจากงานโปรแกรมตารางคำนวณอย่างง่ายแล้ว ระบบการจัดการฐานข้อมูลยังสามารถจัดการระบบข้อมูลข่าวสารจำนวนมากได้ โดยสามารถทำงานให้ตามรายการ (item) ที่ผู้ใช้งานระบุไว้ ซึ่งรวมถึงการสรุปข้อมูลข่าวสาร หรือการรวมกลุ่มข้อมูลสองกลุ่มเข้าด้วยกัน ตัวอย่างของโปรแกรมประเภทนี้ เช่น Microsoft Access เป็นต้น

4) การจัดทำหน้าเอกสารเพื่อส่งพิมพ์ หรือระบบการพิมพ์ตั้งโต๊ะ (desktop publisher) เป็นระบบการพิมพ์ที่ใช้คอมพิวเตอร์ร่วมกับเครื่องพิมพ์ สแกนเนอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปอื่นๆ สำหรับการเรียงพิมพ์และบันทึกข้อมูลต่างๆเข้าไปเก็บไว้ในฮาร์ดดิสก์ แล้วนำมาใช้ในการออกแบบและประกอบหน้าเพื่อจัดเตรียมสิ่งพิมพ์ โปรแกรมที่ได้รับความนิยมเช่น PageMaker เป็นต้น

8.6 โปรแกรมด้านกราฟิก

ในปัจจุบันเว็บเบราว์เซอร์ที่ได้รับความนิยมอย่างเช่น Internet Explorer และ Netscape Navigator ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เว็บเบราว์เซอร์ของตนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น รวมถึงด้านความปลอดภัยในการใช้งานบนอินเทอร์เน็ต และยังเปิดโอกาสให้เจิร์ดปาร์ตี้สามารถพัฒนาส่วนขยายต่างๆเพื่อต่อเติมขีดความสามารถด้านการแสดงผลและติดต่อกับผู้ใช้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะเห็นข่าวสารบนเวปไซด์เวปในรูปแบบลักษณะที่เป็นงานด้านกราฟิก โปรแกรมและเทคนิคเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับงานประเภทดังกล่าว จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อผู้ใช้สื่อที่ต้องการสร้างและเผยแพร่ข่าวสารบนเวปไซด์เวป

ดังที่ ชัยยุทธ ลิ้มลาวัลย์⁶⁵ เคยชี้ให้เห็นว่า นอกเหนือจากการออกแบบดีไซน์ที่สวยงาม (web graphics design) หรือการใช้เทคนิคด้านโปรแกรมต่างๆ (web programming) มาประกอบเพื่อให้เว็บเพจดูน่าสนใจมากขึ้นแล้ว คุณภาพของข่าวสารข้อมูลยังขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้เครื่องมือในการพัฒนา (tools developer) โดยเฉพาะโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมด้วย เพื่อให้การสื่อข่าวสารบนเว็ลด์ไวด์เว็บบรรลุเป้าหมายตามความต้องการของทั้งฝ่ายผู้ส่งสารและผู้รับสาร

โดยเฉพาะโปรแกรมสำหรับสร้างภาพหรืองานด้านกราฟิก ซึ่งกลายเป็นสิ่งซึ่งขาดแทบไม่ได้ในแต่ในหน้าของเว็บเพจ เพราะนอกจากว่ารูปภาพจะเป็นการเพิ่มสีสันและความน่าสนใจได้มากกว่าเว็บเพจข่าวสารที่มีเฉพาะตัวอักษรแต่เพียงอย่างเดียวแล้ว รูปภาพยังช่วยให้ผู้บริโภคสื่อสามารถทำความเข้าใจกับข่าวสารข้อมูลได้ง่ายและดียิ่งขึ้นด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า A picture's only worth a thousand words หรือ ภาพหนึ่งภาพมีค่ามากกว่าร้อยคำเป็นพันคำ

ก. รูปแบบของกราฟิกบนเว็ลด์ไวด์เว็บ

กราฟิก (graphic) หมายถึง ภาพที่เกิดจากการสร้าง ดัดแปลง หรือพิมพ์สิ่งที่เป็นภาพด้วยคอมพิวเตอร์ โดยภาพนั้นอาจเป็นภาพวาดลายเส้น ภาพระบายสี ภาพถ่าย หรือตัวอักษรที่นำมาตกแต่งด้วยซอฟต์แวร์ตกแต่งภาพ ภาพกราฟิกที่ใช้บนเว็ลด์ไวด์เว็บปกติแล้วจะต้องอยู่ในรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเฉพาะ แต่ที่ได้รับความนิยมมีเพียง 3 รูปแบบ และมักมีบ่อยครั้งที่ผู้สร้างและเผยแพร่ข่าวสารบนเว็ลด์ไวด์เว็บจำเป็นต้องใช้ทั้ง 2 หรือ 3 รูปแบบควบคู่กันไป โดยไม่สามารถเลือกเฉพาะแบบใดแบบหนึ่งสำหรับนำมาใช้งานเท่านั้น

1. GIF ย่อมาจาก Graphic Interchange Format มีนามสกุลเป็น .gif เป็นรูปแบบของไฟล์รูปภาพที่ถูกพัฒนาโดยบริษัท CompuServe ในช่วง 1980s และปรับปรุงมาเรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน GIF เป็นไฟล์ภาพกราฟิกที่ให้ความแตกต่างของสีต่อจุดได้สูงสุด 256 สี (8 bits) โดยใช้หลักการในการแม็พสีต่างๆที่มีอยู่บนรูปภาพลงไว้ในตารางสี (palette) ด้วยจำนวนสีเพียงเท่านี้และใช้เทคโนโลยีในการแม็พสีต่างๆ ก็สามารถทำให้แยกแยะความแตกต่างในสิ่งต่างๆบนรูปภาพได้ดีพอสมควร อย่างไรก็ตามด้วยจำนวนสีที่จำกัด กราฟิกชนิดนี้จึงเหมาะสำหรับภาพที่ต้องการความละเอียดของสีไม่มาก เช่น แผนผังภาพตราสัญลักษณ์ ตัวอักษรกราฟิก หรือตัวการ์ตูน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเหมาะสำหรับภาพถ่ายขนาดเล็กและไม่มีความละเอียดของจุดสีมากนัก แต่จากการพัฒนาคุณภาพของซอฟต์แวร์อย่างต่อเนื่อง ทำให้การแสดงผลรูปภาพแบบ GIF บนเว็บมีประสิทธิภาพและรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ Standard GIF, Transparent GIF, Interlaced GIF และ Animated GIF เป็นต้น รวมทั้งยังสามารถบีบอัดไฟล์ให้มีขนาดเล็กลงได้ด้วย แม้อาจไม่สามารถเทียบเท่ากับกราฟิกในรูปแบบ JPG ก็ตาม

⁶⁵ ชัยยุทธ ลิ้มลาวัลย์, Webmaster กับการบริหารเว็บไซต์ (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2544), น.217-25.

กราฟิกในรูปแบบ GIF มีจุดเด่นสำคัญหลายประการ ดังนี้

1) รูปแบบ GIF สามารถใช้ข้ามโครงสร้างระบบได้ ซึ่งหมายถึงว่าคอมพิวเตอร์ระบบใดก็ตามที่สามารถอ่านภาพกราฟิกในรูปแบบนี้ได้ทั้งหมด ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ไม่ว่าระบบใดก็ตามจึงสามารถรับส่งภาพกราฟิกในรูปแบบ GIF ถึงกันและกันได้บนเครือข่ายเว็ลด์ไวด์เว็บ

2) สามารถบีบอัดกราฟิกในรูปแบบ GIF ได้เพื่อลดขนาดแฟ้มให้เล็กลง ตัวอย่างเช่น ภาพขนาด 2x2 นิ้วในรูปแบบ TIFF ใช้เนื้อที่ 900 กิโลไบต์ แต่ถ้าเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบ GIF แล้วจะมีขนาดเพียง 5 กิโลไบต์เท่านั้น การบีบอัดนับเป็นสิ่งสำคัญบนอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้เพื่อให้สามารถถ่ายโอนแฟ้มได้อย่างรวดเร็ว ถ้าภาพกราฟิกบนเว็บเพจเป็นแฟ้มขนาดเล็กแล้ว เว็บเพจนั้นจะสามารถดาวน์โหลดหรืออัปโหลดได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และทำให้การใช้สื่อเว็ลด์ไวด์เว็บมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) แฟ้มภาพกราฟิกในรูปแบบ GIF สามารถกำหนดให้มีสีแบบโปร่งใสได้ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการสร้างสรรค์ข่าวสารบนเว็บให้มีความสวยงามและมีรูปแบบที่หลากหลาย ขณะที่แฟ้มภาพกราฟิกชนิดอื่นที่ใช้บนเว็บ เช่น JPG ไม่สามารถกำหนดพื้นที่โปร่งใสได้

4) การปรากฏตัวแบบ interlace เป็นคุณลักษณะพิเศษอีกอย่างของภาพกราฟิกในรูปแบบ GIF การกำหนดให้มีการปรากฏตัวขึ้นเป็นขั้นๆและค่อยๆเพิ่มความคมชัดของภาพจนถึงชัดเจนในที่สุด ช่วยให้ผู้ใช้บริโภคว่าสารบนเว็บไม่ต้องใช้เวลาเพื่อรอการดาวน์โหลดภาพให้สมบูรณ์ จึงจะสามารถอ่านหรือเข้าใจได้

5) ภาพกราฟิกในรูปแบบ GIF สามารถสร้างเป็นภาพเคลื่อนไหว (animation) ได้ เป็นต้น

2. JPG หรือ JPEG ย่อมาจาก Joint Photographic Expert Group มักมีนามสกุลเป็น .jpg, .jpe และ .jpeg เป็นรูปแบบของไฟล์รูปภาพที่เหมาะสมกับภาพถ่าย ภาพศิลปะและภาพที่ต้องการรายละเอียดของสีมากๆ การแสดงรายละเอียดของสีในรูปแบบนี้จะสามารถแสดงได้ถึง 16.7 ล้านสี (24 bits) ซึ่งเป็นจำนวนสีที่มากเกินไปที่จะทำให้มนุษย์สามารถแยกแยะสีต่าง ๆ นั้นออกมาได้ จึงเป็นรูปแบบกราฟิกที่เหมาะสมสำหรับการเก็บบันทึกภาพถ่าย หรือภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงของสี ความลึก แสง หรือโทนสี

กล่าวโดยเปรียบเทียบ แฟ้มกราฟิก JPG สามารถใช้ข้ามโครงสร้างระบบปฏิบัติการของคอมพิวเตอร์ และบีบอัดแฟ้มภาพได้เช่นเดียวกับภาพรูปแบบ GIF แต่สิ่งที่ไม่เหมือนกับ GIF คือ การบีบอัดของ JPG จะอยู่ในรูปแบบ lossy compression ซึ่งเป็นเทคนิคการบีบอัดในอัตราสูง โดยการนำข้อมูลบางส่วนที่ซ้ำซ้อนออกไปและคงไว้ซึ่งข้อมูลสำคัญเท่านั้น การบีบอัดแบบนี้จะรวมเทคนิคการเข้ารหัสการรับรู้ไว้ด้วย ซึ่งเป็นความพยายามจำกัดการสูญเสียข้อมูลเพื่อให้มนุษย์สังเกตเห็นได้น้อยที่สุด และยังอนุญาตให้สามารถเลือกระดับของการบีบอัดได้ อีกทั้งพัฒนาการของภาพกราฟิกในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Progressive JPG ซึ่งมีอยู่ในโปรแกรม PhotoShop ตั้งแต่เวอร์ชัน 4 เป็นต้นไป ก็สามารถทำให้กราฟิกในรูปแบบนี้ปรากฏตัวในลักษณะเดียวกับ interlace ของ GIF ได้อีกด้วย

แต่ข้อเสียที่สำคัญของภาพกราฟิกแบบ JPG นี้คือ ไม่สามารถกำหนดให้มีลักษณะโปร่งใสเหมือนอย่างรูปแบบ GIF ได้ นอกจากนี้ ภาพกราฟิกรูปแบบ JPG ยังยากที่จะแก้ไข เพราะการแก้ไขภาพในรูปแบบนี้เป็นการตกแต่งแปลงจุดสีในแบบบิตแม็พ มากกว่าที่จะเป็นการแก้ไขข้อมูลในภาพโดยตรง ข้อจำกัดที่สำคัญอีกอย่างของการใช้กราฟิกรูปแบบนี้คือเรื่องการเก็บบันทึกซ้ำ (resaving) เพราะจะทำให้คุณภาพของภาพที่ต้องการสื่อสารด้อยลงได้ อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่กราฟิกรูปแบบ JPG มีขนาดไฟล์ใหญ่ ผู้พัฒนาเว็บไซต์จำนวนมากจึงหลีกเลี่ยงไม่นำไปไว้บนเว็บเพจ เว้นแต่จะต้องการความเหมือนจริงของสีภาพ โดยเฉพาะกับภาพถ่าย หรือภาพที่วาดด้วยดินสอ ถ่าน หรือระบายด้วยสีน้ำ เป็นต้น

3. PNG ย่อมาจาก Portable Network Graphics มีนามสกุลเป็น .png หรือ .ping

เป็นแฟ้มภาพกราฟิกรูปแบบใหม่ที่เพิ่งได้รับการพัฒนาขึ้น โดยสามารถใช้ข้ามโครงสร้างระบบและบีบอัดได้เช่นเดียวกับกราฟิกรูปแบบ GIF และ JPG รวมทั้งใช้การบีบอัดแบบคงสัญญาณเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับ GIF ซึ่งไม่มีการสูญเสียข้อมูลใดๆไปเลยในการบีบอัด ในทางที่จริงแล้วรูปแบบ PNG สามารถเก็บแฟ้มได้เล็กกว่า GIF ถึงแม้จะสามารถใช้สีได้มากกว่าก็ตาม อย่างไรก็ตาม อาจต้องใช้เวลาอีกเล็กน้อยที่รูปแบบนี้จะมาแทนที่ GIF ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เนื่องจากโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้ใช้รูปแบบ PNG ได้เป็นอย่างดี และต้องมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถใช้สร้างแฟ้มรูปแบบนี้ได้มากขึ้น โดยปัจจุบันมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์จำนวนหนึ่งรวมถึง PhotoShop และเวิร์ดปาร์ตี้อีกหลายตัวที่สามารถสร้างและสนับสนุนกราฟิกรูปแบบ PNG นี้

กราฟิกแบบ PNG มีข้อดีกว่า GIF ที่สามารถใช้สีได้ทั้ง indexed color จำนวนสูงสุด 256 สี หรือสีจริงสูงสุด 16.7 ล้านสี รวมทั้งสีเทา 16 bits ได้อีกด้วย นอกจากนี้ ขณะที่กราฟิกรูปแบบ GIF สามารถเลือกสีโปร่งใสได้เพียงสีเดียว แต่ PNG สามารถใช้ทั้ง 256 ระดับสีให้มีคุณลักษณะโปร่งใสได้ทั้งหมด เช่นเดียวกัน PNG สามารถทำให้เห็นภาพค่อยๆปรากฏในลักษณะ interlace ได้แบบเดียวกับ GIF แต่สิ่งที่น่าสนใจกว่าคือ ในรูปแบบ PNG นั้นภาพความคมชัดต่ำที่เห็นในตอนแรกจะชัดเจนพอที่จะบอกได้ว่าภาพนั้นคืออะไร เพื่อให้ผู้บริโภคข่าวสารสามารถตัดสินใจได้ว่าจะรอดูภาพนั้นจนคมชัดเต็มที่หรือจะผ่านเลยไปยังหน้าอื่นๆต่อไป

ลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งของแฟ้มกราฟิกแบบ PNG คือ รูปแบบนี้รวมข้อมูลแกมมา (gamma) เข้าไว้ด้วย แกมมาหมายถึงความสว่างของภาพ ความสามารถแก้ไขความสว่างของภาพที่มีอยู่ในรูปแบบแฟ้ม PNG จะช่วยให้ภาพสามารถปรับตัวเองได้ตามจอมอนิเตอร์ และปรากฏขึ้นมาตามระดับความสว่างแท้จริงที่ควรจะเป็น ด้วยเหตุที่จอมอนิเตอร์ของเครื่องคอมพิวเตอร์ระบบแมคอินทอช (Macintosh) มีความสว่างมากกว่าเครื่องพีซี ดังนั้น ภาพที่สร้างบนจอของเครื่องแมคอินทอชจึงควรจะถูกปรากฏในลักษณะที่คมชัดกว่าบนเครื่องพีซี และภาพที่สร้างบนจอของเครื่องพีซีก็ควรจะถูกปรากฏในลักษณะที่ซีดจางกว่าบนเครื่องแมคอินทอช แต่ถ้าใช้ภาพกราฟิกรูปแบบ PNG ปัญหาเรื่องนี้จะสามารถแก้ไขให้หมดไปได้

ข. โปรแกรมผลิตงานภาพกราฟิกเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์ไวด์เว็บ

การผลิตข่าวสารในรูปแบบภาพกราฟิกเพื่อเผยแพร่บนเว็บไซต์ไวด์เว็บนั้น นักพัฒนาเว็บไซต์สามารถที่จะเลือกใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการสร้างภาพได้หลากหลาย แต่มีบางครั้งที่การสร้างแก้ไข หรือตกแต่งกราฟิกเพื่อให้ได้ไฟล์รูปภาพตามต้องการ อาจจำเป็นต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์หลายตัวเข้ามาช่วย เพราะเหตุที่แต่ละโปรแกรมก็มีจุดเด่นและความยากง่ายในการทำงานแตกต่างกัน รวมทั้งยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของกราฟิก ความยากง่ายซับซ้อนของเทคนิควิธี ความถนัดและความสะดวกในการใช้งาน ทั้งนี้ตามแต่ลักษณะของงานภาพกราฟิกในคอมพิวเตอร์ที่แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ⁶⁶ คือ

1) งานภาพกราฟิกแบบบิตแม็พหรือแรสเตอร์

หลักการทำงานของบิตแม็พหรือแรสเตอร์อิมเมจ (bitmap or raster image) คือ การนำจุดสี (pixel) ต่างๆมาวางเรียงกันเพื่อก่อให้เกิดเป็นภาพต่างๆขึ้น ความสามารถในการแสดงสีของแต่ละภาพขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้สร้างสรรค์ โดยวิธีการกำหนดความลึกของจุดสี (bit) ขณะที่ทำการบันทึกภาพ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สนับสนุนงานผลิตภาพกราฟิกแบบบิตแม็พหรือแรสเตอร์จะอนุญาตให้ใช้เครื่องมือ เช่น แปรงและยางลบ รวมถึงความสามารถแก้ไข ลงสี แรเงา ฯลฯ ในแต่ละจุดภาพได้ ข้อสังเกตคือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้ส่วนใหญ่มักมีคำว่า paint หรือ photo รวมอยู่ในชื่อโปรแกรมด้วย

2) งานภาพกราฟิกแบบเวกเตอร์

การทำงานของเวกเตอร์อิมเมจ (vector image) จะแตกต่างจากบิตแม็พอิมเมจโดยสิ้นเชิง เนื่องจากเป็นการจัดการภาพต่างๆในเชิงมุมแทนที่จะเป็นการจัดการภาพในเชิงจุด โดยการบันทึกพิกัดของมุมที่เชื่อมต่อกันระหว่างจุดต่างๆทั้งหมดเอาไว้ ดังนั้นเมื่อมีการขยายภาพ ภาพนั้นจะไม่มีกรเปลี่ยนแปลงคุณภาพเลยแม้แต่น้อย ข้อสังเกตเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สนับสนุนการผลิตงานภาพกราฟิกแบบเวกเตอร์ อยู่ที่การอนุญาตให้เลือกวัตถุและเปลี่ยนสีภายในภาพได้ รวมถึงความสามารถในการเปลี่ยนจุดตำแหน่งจับบนภาพ เพื่อปรับเปลี่ยนขนาดหรือรูปทรงของภาพตามโครงสร้างสูตรคณิตศาสตร์ รวมทั้งโปรแกรมประเภทนี้ยังมักมีคำว่า hand หรือ illustrate รวมอยู่ในชื่อโปรแกรมด้วย โดยมากงานกราฟิกแบบเวกเตอร์ที่ถูกสร้างขึ้นมักเป็นภาพซึ่งสร้างขึ้นด้วยมือ เช่น ภาพโลโก้และภาพสัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ภาพกราฟิกในรูปแบบแฟ้ม GIF, JPG หรือ PNG ที่ใช้กันบนเว็บไซต์ไวด์เว็บจะเป็นภาพกราฟิกแบบบิตแม็พหรือแรสเตอร์เสมอ แต่ขณะที่การผลิตงานภาพกราฟิกในคอมพิวเตอร์ นักพัฒนาเว็บไซต์ส่วนใหญ่มักจะสร้างสรรค์อาร์ตเวิร์กต้นฉบับด้วยโปรแกรมที่ใช้ทำงานแบบเวกเตอร์อิมเมจ ดังนั้น หากต้องการนำไปใช้งานจริงบนเว็บไซต์ไวด์เว็บ จะต้องนำไฟล์ภาพกราฟิกดังกล่าวมาเปิดและทำการบันทึกข้ามโปรแกรมที่ทำงานแบบบิตแม็พหรือแรสเตอร์อิมเมจ เพราะเว็บเบราว์เซอร์ต่างๆไม่มีการ

⁶⁶ ทรูเพกซ์เพื่องานดีไซน์, Web Design. (กรุงเทพมหานคร: ชัม ชิสเท็ม, 2543), น.128-56.

สนับสนุนการทำงานของภาพกราฟิกแบบเวกเตอร์ เว้นแต่จะมีการใช้เวิร์ดปาร์ตี้จัดการภาพกราฟิกก่อน เช่น Macromedia Flash ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ทำงานแบบเวกเตอร์อิมเมจในการสร้างภาพเคลื่อนไหวต่างๆ เป็นต้น

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยพัฒนากราฟิกบนเว็บเพจมีให้เลือกมากมายหลายประเภท แต่ที่ได้รับความนิยมมากได้แก่

1) Adobe Photoshop เป็นโปรแกรมสำหรับจัดการและตกแต่งภาพถ่ายให้ออกมาในรูปแบบที่ต้องการ เช่น ทำให้ภาพสว่างขึ้น ทำรูปสามมิติ เพิ่มตัวอักษร ผสมผสานภาพถ่ายหลายๆภาพให้เป็นภาพเดียวกัน ย่อหรือขยายขนาดของภาพ หรือขยายภาพขนาดใหญ่ให้แบ่งออกเป็นส่วนๆเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการข่าวสารบนเครือข่ายให้ดียิ่งขึ้น Photoshop เป็นโปรแกรมที่มีการพัฒนาเวอร์ชันใหม่ๆออกมาอย่างต่อเนื่อง และมีผลให้ความสามารถในการสร้างสรรค์ภาพต่างๆพัฒนาขึ้นอย่างไม่จำกัด

2) Adobe Illustrator โปรแกรมนี้มีประโยชน์มากสำหรับการใช้ในลักษณะจำลองหน้ากระดาษ โดยเริ่มจากการใช้ต้นแบบซึ่งมีเส้นกริดแนวนอนของเว็บเพจที่กำลังใช้งานอยู่ รวมถึงส่วนประกอบต่างๆที่ปรากฏอยู่บนทุกหน้า นักพัฒนาสามารถวางกราฟิกจากโปรแกรม PhotoShop ได้โดยตรงบนหน้าเอกสารของ Illustrator และหากต้องการอาร์ตเวิร์กที่เป็นภาพกราฟิกแบบเวกเตอร์อิมเมจก็สามารถทำได้ด้วยโปรแกรมนี้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังสามารถเก็บบันทึกกราฟิกไว้ในรูปแบบของ GIF หรือ JPG ได้โดยตรงด้วย

นอกจากนี้ ยังมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สนับสนุนการสร้างงานภาพกราฟิกอีกมากมาย เช่น Corel Draw, Macromedia Freehand, Adobe Ready, Adobe Image Styler, Paint Shop Pro, ImageMax และ Visio เป็นต้น

8.7 โปรแกรมด้านงานเทคนิค

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นเครื่องมือช่วยติดตั้งเทคนิคต่างๆประเภทภาพเคลื่อนไหวแบบแอนิเมชัน (animation)⁶⁷ และการมีปฏิสัมพันธ์ (interactive) ให้แก่เว็บเพจ เพื่อทำให้บริการข่าวสารบนเวปไซด์เว็บบรูว์มีสีสัน มีชีวิตชีวาและน่าในใจมากยิ่งขึ้น เช่น

1) GIF animation เป็นภาพเคลื่อนไหวที่ได้รับความนิยมอย่างมากบนเวปไซด์เว็บบรูว์ เนื่องจากสร้างได้ง่าย และบราวเซอร์ใดๆที่แสดงไฟล์ GIF ได้ก็สามารถเล่นไฟล์ภาพเคลื่อนไหวรูปแบบนี้ได้ การสร้าง GIF animation ต้องใช้โปรแกรมสร้างภาพ GIF ร่วมกับ GIF animation editor ซึ่งเป็นโปรแกรมสำหรับการสร้างชุดของไฟล์ GIF ให้ดำเนินอย่างต่อเนื่องกันได้ Ulead GIF Animator เป็นโปรแกรมสำหรับการทำแอนิเมชันที่ได้รับความนิยมมากโปรแกรมหนึ่ง เนื่องจากมีจุดเด่นที่การใช้งานง่าย เพียงแค่

⁶⁷ แอนิเมชัน คือ ภาพเคลื่อนไหวที่สร้างจากชุดของภาพหรือเฟรม (frame) ที่มีลำดับต่อเนื่อง แต่ละเฟรมจะแตกต่างกันกับภาพก่อนเล็กน้อย เมื่อภาพเหล่านั้นถูกแสดงต่อเนื่องอย่างรวดเร็ว สิ่งที่อยู่ในภาพจะปรากฏเหมือนกำลังเคลื่อนไหว

มีภาพที่ต้องการก็สามารถนำมาทำเป็นแอนิเมชันได้ รวมถึงความสามารถในการสร้างลูกเล่นต่างๆ เช่น การทำตัวอักษรให้กระพริบ เป็นต้น

2) Macromedia Flash เป็นโปรแกรมสำหรับการสร้างภาพแอนิเมชันที่ได้รับความนิยมมากอีกตัวหนึ่ง กล่าวคือ Flash สามารถสร้างชิ้นงานให้เป็นเรื่องเป็นราว มีสี สัน ไล่เสียงและเอฟเฟกต์ต่างๆ (effect) ทำให้ดูตื่นตาตื่นใจและชวนให้สนใจติดตาม

8.8 โปรแกรมเสียง

ในการสร้างเสียง ผู้พัฒนาเว็บไซต์ต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ช่วยอัดและปรับแต่งเสียง ซึ่งปัจจุบันมีให้เลือกจำนวนมาก รวมถึง Sound Recorder ที่เป็นโปรแกรมปรับแต่งเสียงซึ่งให้มาพร้อมกับระบบปฏิบัติการ MS Windows โปรแกรมเสียงช่วยทำให้ผู้ใช้ข่าวสารได้เสียงซึ่งมีคุณภาพในขนาดไฟล์ที่เหมาะสม นอกจากนี้ บางโปรแกรมยังมีคุณสมบัติที่สามารถเพิ่มเทคนิคพิเศษหรือผสมเสียงได้ เช่น การทำเสียงสะท้อน หรือกลับเสียงให้ได้ยินในลักษณะย้อนกลับได้ เป็นต้น

ไฟล์เสียงมีหลายรูปแบบ แบบที่มักใช้บนเว็บได้แก่⁶⁸

- 1) ไฟล์ AU ใช้ได้กับคอมพิวเตอร์ทุกชนิด แต่ไฟล์เหล่านี้บางครั้งมักประสบปัญหาเสียงแตกพว้างบ้าง
- 2) ไฟล์ MIDI ใช้ได้กับคอมพิวเตอร์ทุกชนิด และให้คุณภาพเสียงที่ดีกว่าไฟล์ AU
- 3) ไฟล์ WAV เป็นรูปแบบไฟล์เสียงของไมโครซอฟท์วินโดวส์ เว็บเบราว์เซอร์ส่วนใหญ่ทำงานกับไฟล์เสียงชนิดนี้ได้
- 4) ไฟล์ AIFF เป็นรูปแบบไฟล์เสียงของแมคอินทอช เว็บเบราว์เซอร์ส่วนใหญ่สามารถเล่นไฟล์ชนิดนี้ได้เช่นกัน

8.9 โปรแกรมทำเว็บโฮสติ้ง

การให้บริการข่าวสารข้อมูลบนเวปไซด์เว็บ ผู้ให้บริการต้องจัดเตรียมพื้นที่สำหรับทำเว็บไซต์ซึ่งเรียกว่า เว็บโฮสติ้ง (web hosting) เพื่อให้บุคคลที่อยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตสามารถเข้าใช้บริการข่าวสารข้อมูลที่ต้องการนำเสนอได้ ในปัจจุบันนี้มีผู้ให้บริการพื้นที่สำหรับทำเว็บไซต์จำนวนมาก มีทั้งการให้บริการแบบฟรีและการให้เช่าพื้นที่แบบต้องเสียค่าใช้จ่ายแน่นอนว่าการเป็นผู้ให้บริการแบบฟรีย่อมมีข้อจำกัดมากกว่า อาทิ ต้องรับฝากป้ายโฆษณา มีพื้นที่เก็บข้อมูลค่อนข้างจำกัด และไม่รองรับการทำงาน of โปรแกรมบางตัว เป็นต้น สำหรับการเช่าบริการพื้นที่ทำเว็บไซต์นั้น ผู้ให้บริการข่าวสารบนเวปไซด์เว็บสามารถเลือกเช่าพื้นที่ได้จากผู้ให้บริการที่มีอยู่มากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยผู้

⁶⁸ คัลแบก, อชา. สนุกกับการสร้างเว็บไซต์. (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, 2542), น.26-7.

ให้บริการเว็บไซต์ต่าง ๆ จะมีเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายไว้รองรับหลายระบบ เช่น Window NT, UNIX หรือ Linux เป็นต้น แล้วแต่ความถนัดของผู้พัฒนาเว็บเพจ เช่น ถ้าถนัดเขียนโปรแกรมแบบ ASP ก็ต้องเลือกระบบ Windows NT ถ้าถนัดแบบ Perl Script ก็ต้องเลือกระบบ UNIX หรือ Linux เป็นต้น แต่ถ้าข่าวสารบนเว็บเพจเป็นเพียงแคตัวอักษรกับภาพกราฟิก ก็อาจเลือกใช้ระบบใดก็ได้

หากผู้พัฒนาเว็บเพจต้องการลงทุนดำเนินการทำเว็บไซต์ตัวเอง ก็ต้องมีเครื่องแม่ข่ายเอง มีการเช่าสัญญาตนเอง มีการจัดการระบบซอฟต์แวร์เอง มีผู้ดูแลระบบเอง ซึ่งผู้ที่ดำเนินการในลักษณะนี้ ต้องพร้อมและมีความรู้ด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์และระบบเครือข่ายดีพอสมควร โดยเว็บไซต์ตั้งนั้น ประกอบด้วย

1) เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย (server) ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นทั้งเว็บเซิร์ฟเวอร์ คือมีหน้าที่ให้บริการซอฟต์แวร์ประยุกต์ต่างๆภายในเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย และยังทำหน้าที่เป็นเมลเซิร์ฟเวอร์ (mail server) เพื่อคอยจัดการระบบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดในระบบ

2) สื่อในการส่งผ่านข้อมูล (media) ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ อาทิ สื่อสายโทรศัพท์แบบ leased line สื่อเครือข่าย ISDN (Integrated Services Digital Network) สื่อผ่านดาวเทียม สื่อสัญญา ญาณโมโครเวฟ และสื่อระบบสายโทรศัพท์ทั่วไป เป็นต้น

3) อุปกรณ์อื่นๆ เช่น router ซึ่งเป็นอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ทำหน้าที่เสมือนชุมสายโทรศัพท์ และคอยชี้ตำแหน่งของสัญญาณที่จุดเชื่อมต่อภายในเครือข่าย, modem ซึ่งทำหน้าที่แปลงสัญญาณแบบอนาล็อก (analog) ของสายโทรศัพท์ให้เป็นสัญญาณดิจิทัล (digital) แล้วส่งไปยังคอมพิวเตอร์

4) โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับเว็บไซต์ ที่เว็บเซิร์ฟเวอร์หรือคอมพิวเตอร์เครื่องที่ให้บริการเว็ลด์ไวด์เว็บ นอกจากต้องมีระบบปฏิบัติการเครือข่าย (Network Operating System: NOS) แล้ว ก็ต้องมี การติดตั้งโปรแกรมที่เรียกว่าเว็บเซิร์ฟเวอร์ เพื่อทำหน้าที่จัดส่งข้อมูลเว็บเพจของตนไปให้กับผู้ใช้บริการที่ส่งคำสั่งขอข้อมูลเข้ามา โปรแกรมเว็บเซิร์ฟเวอร์ในปัจจุบันมีให้เลือกใช้มากมาย ทั้งที่เป็น freeware, shareware และ commercial ในโปรแกรมแต่ละตัวจะมีความสามารถและหน้าที่ใช้งานคล้ายกัน หรืออาจแตกต่างกันเพียงในรายละเอียด เช่น สามารถตรวจสอบดูว่าข้อมูลที่สร้างขึ้นเป็นเว็บเพจถูกต้องหรือไม่ บางโปรแกรมก็สามารถรองรับโปรโตคอลรักษาความปลอดภัยของข้อมูล ช่วยให้มั่นใจว่าข้อมูลที่รับส่งผ่านกันโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นความลับ จะไม่ถูกดักถอดความและนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ได้ อย่างไรก็ตามเพื่อให้เว็บไซต์ตั้งทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ โปรแกรมที่นำไปติดตั้งควรจะสามารถรองรับการให้บริการข่าวสารในรูปแบบต่างๆได้ด้วย เช่น PHP, CGI, REAL เป็นต้น

8.10 โปรแกรมสื่อสารข้อมูลกับเครื่องแม่ข่าย

กล่าวแล้วว่าเพื่อที่ข่าวสารสามารถให้บริการแก่ผู้ใช้นบนเครือข่ายเว็ลด์ไวด์เว็บได้ ผู้สื่อสารจะต้องนำเว็บไซต์ไปเก็บไว้บนเว็บเซิร์ฟเวอร์ และหากไม่มีเซิร์ฟเวอร์เป็นของตนเอง ก็ต้องอาศัยเช่าหรือขอใช้พื้นที่

ที่บนเซิร์ฟเวอร์ของผู้อื่นที่เขาอนุญาต การคัดลอกไฟล์จากคอมพิวเตอร์ของผู้พัฒนาเว็บไซต์ไปไว้บนคอมพิวเตอร์อีกเครื่องหนึ่งที่ต่อเชื่อมถึงกันภายในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเรียกว่า การอัปโหลด (uploading) ไฟล์ต่างๆมักถูกอัปโหลดด้วยวิธีการที่เรียกว่า FTP (File Transfer Protocol) โดยผู้พัฒนาเว็บไซต์ต้องใช้ซอฟต์แวร์ที่เรียกว่า FTP client เพื่อนำไฟล์ที่เก็บอยู่บนคอมพิวเตอร์ซึ่งเรียกว่าคอมพิวเตอร์ภายใน (local computer) หรือด้านของผู้สร้างข่าวสาร โอนย้ายไปเก็บไว้บนคอมพิวเตอร์เครื่องอื่นหรือรีโมทคอมพิวเตอร์ (remote computer) ซึ่งทำหน้าที่เป็นเว็บเซิร์ฟเวอร์ และเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นโฮสต์นี้เองที่จะช่วยในการกระจายข่าวสารแก่ผู้ใช้บริการเว็ลด์ไวด์เว็บในที่ต่างๆทั่วโลก

ปัจจุบันนี้มีโปรแกรมสำหรับส่งข้อมูลขึ้นเครื่องแม่ข่ายให้เลือกใช้จำนวนมาก อาทิ⁶⁹

1) WS_FTP ถือเป็นโปรแกรม FTP ยอดนิยมตัวหนึ่งที่ทำงานบนวินโดวส์ ผู้พัฒนาเว็บไซต์สามารถใช้โปรแกรมนี้เข้าไปยังไซต์ FTP แล้วจัดระบบไฟล์ในไดเรกทอรีของตัวเองที่เซิร์ฟเวอร์ของผู้ให้บริการเว็บโฮสติ้งได้

2) Fetch เป็นโปรแกรม FTP ยอดนิยมที่ทำงานบนแมคอินทอช โปรแกรมนี้มีประโยชน์มากในงานที่ต้องมีการทำซ้ำบ่อยๆ เพราะมีความสามารถในการบันทึกขั้นตอนการทำงานไว้ และเรียกขั้นตอนนั้นขึ้นมาทำงานใหม่ได้

3) CuteFTP เป็นโปรแกรมที่ทำงานบนระบบปฏิบัติการวินโดวส์ มีระบบการทำงานที่ง่ายมาก เหมือนการทำงานบน file manager โดยหน้าจอด้านหนึ่งแสดงรายการไฟล์ในคอมพิวเตอร์ของผู้พัฒนาเว็บไซต์ ขณะที่อีกด้านแสดงรายการไฟล์ของไซต์ FTP การก็อปปี้ไฟล์ใดไปใช้ก็เพียงคลิกเมาส์ลากไฟล์จากด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่งเท่านั้น

8.11 โปรแกรมต่อต้านไวรัส

ไวรัสคอมพิวเตอร์ (computer virus) คือชุดคำสั่งหรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่พยายามเข้าไปอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยไม่ให้เจ้าของเครื่องทราบ ไวรัสคอมพิวเตอร์แพร่พันธุ์ได้โดยการเกาะติดกับโปรแกรมใช้งานหรือไฟล์ข่าวสารข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต และอาจถึงขั้นแฝงตัวมาพร้อมกับระบบปฏิบัติการเลยก็มี ลักษณะของไวรัสทุกตัวคือการเข้าไปอยู่ในหน่วยความจำของเครื่อง และพยายามแพร่พันธุ์ผ่านทางแผ่นดิสก์ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ภายในองค์กรและอินเทอร์เน็ต เมื่อใดที่คอมพิวเตอร์เครื่องหนึ่งนำข่าวสารข้อมูลซึ่งมีไวรัสมาใช้ ก็อาจทำให้คอมพิวเตอร์เครื่องอื่นๆติดไวรัสไปด้วย ปัจจุบันมีไวรัสเกิดขึ้นจำนวนมาก ซึ่งไวรัสแต่ละชนิดมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ไวรัสบางชนิดอาจสร้างความปั่นป่วนหรือความยุ่งยากเพียงเล็กน้อยให้แก่เครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น แสดงข้อความตลกๆเมื่อถึงวันที่ไวรัสถูกกำหนดให้

⁶⁹ ปกรณ์ พาณิชยกิจ, *เรียนการใช้งาน Internet และ World Wide Web ด้วยตนเอง*. (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2541), น.231.

ทำงาน แต่ไวรัสบางชนิดอาจสร้างปัญหาหนักกว่านั้นมาก เช่นโดยการทำลายไฟล์ข่าวสารข้อมูลในเครื่อง หรือจนกระทั่งทำให้ระบบการทำงานพื้นฐานของคอมพิวเตอร์ไม่สามารถทำงานต่อไปได้

การสร้างความเสียหายให้กับระบบของไวรัส⁷⁰ อาจเกิดขึ้นทันทีที่ไวรัสเริ่มทำงาน หรือเริ่มเมื่อมีการใช้งานระบบไปตามปกติระยะหนึ่ง การสร้างความเสียหายเมื่อเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งในระบบเกิดขึ้น จะเรียกว่าลอจิกบอมบ์ (logic bomb) และหากการสร้างความเสียหายเกิดขึ้นเมื่อถึงเวลาใดเวลาหนึ่งจะเรียกว่าไทม์บอมบ์ (time bomb) ระบบคอมพิวเตอร์ที่ได้รับไวรัสจะได้รับผลเสียขั้นต่ำคือ สูญเสียทรัพยากรของระบบไปกับการทำงานของไวรัสนั้น ซึ่งไวรัสบางตัวอาจเรียกใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนระบบล่ม และต้องเริ่มทำงานใหม่ (reboot) หรืออาจจะถูกลบแฟ้มที่เก็บอยู่ หรือถูกล้าง (format) ฮาร์ดดิสก์จนสูญเสียข้อมูลทั้งหมด ตลอดจนอาจถูกขโมยข้อมูลที่เก็บอยู่ในระบบส่งผ่านเครือข่ายไปยังผู้สร้างไวรัสนั้นก็ได้

โดยปกติแล้วในการใช้บริการข่าวสารบนเวปไซด์ไวด์เว็บ โอกาสที่เป็นไปได้ของการติดไวรัสมีไม่มากนัก หากผู้ใช้สื่อเพียงเลือกรับข่าวสารด้วยการดาวน์โหลดไฟล์รูปภาพ ภาพยนตร์หรือเสียงจากระบบเครือข่าย เนื่องจากไวรัสส่วนใหญ่จะเกาะติดกับไฟล์ที่เป็นโปรแกรมหรือมาโคร⁷¹ แต่เมื่อใดที่ผู้ใช้สื่อต้องการดาวน์โหลดโปรแกรมจากเว็บเพจบนอินเทอร์เน็ตแล้ว ควรต้องเลือกปฏิบัติตามข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งสองข้อ ดังต่อไปนี้⁷²

1) ตรวจสอบให้แน่ใจว่าแหล่งข้อมูลหรือเว็บไซต์ที่จะทำการโหลดไฟล์เป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงเชื่อถือได้หรือไม่ เพราะโดยปกติองค์กรที่มีความสำคัญหรือมีขนาดใหญ่จะป้องกันไม่ให้มีไวรัสแฝงอยู่ในไฟล์โปรแกรม

2) อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้คอมพิวเตอร์หรือบริการข่าวสารบนเวปไซด์ไวด์เว็บควรต้องมีโปรแกรมต่อต้านไวรัสติดตั้งอยู่ในเครื่องคอมพิวเตอร์ของผู้ใช้งาน และทำการตรวจสอบไฟล์โปรแกรมที่ได้รับจากผู้อื่นทุกครั้งก่อนนำมาใช้งาน รวมทั้งยังต้องดำเนินการตรวจสอบแกนไวรัสเป็นประจำอีกด้วย

โปรแกรมต่อต้านไวรัส (antivirus หรือ vaccines)⁷³ หมายถึง โปรแกรมที่ใช้เพื่อค้นหา ป้องกัน และกำจัดไฟล์ไวรัสออกจากคอมพิวเตอร์ เช่น Norton Antivirus และ McAfee เป็นต้น ความจริงแล้วโปรแกรมต่อต้านไวรัสถือเป็นโปรแกรมประเภทยูทิลิตี้ แต่ด้วยเหตุที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจาก

⁷⁰ วาสนา สุขกระสานติ, โลกของคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.3-2 ถึง 3-24.

⁷¹ มาโคร (macro) คือ ชุดคำสั่งที่ใช้ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น ไมโครซอฟท์เวิร์ด

⁷² พันจันทร์ ธนวัฒน์เสถียร. Internet Explorer, Chat&ICQ. (กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย, 254..), น.100-1.

⁷³ เพียงหยั อินกัน, รวมการใช้/แก้ไขปัญหาซอฟต์แวร์ใน PC. (กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2544), น.106.

โปรแกรมยูทิลิตี้อื่นๆ รวมถึงเป็นโปรแกรมพิเศษที่ควรต้องทำการติดตั้งไว้ในคอมพิวเตอร์ทุกเครื่อง ผู้เชี่ยวชาญด้านคอมพิวเตอร์จำนวนมากจึงจัดแยกประเภทของโปรแกรมชนิดนี้ไว้อีกกลุ่มหนึ่งต่างหาก

โดยปกติแล้ว โปรแกรมป้องกันไวรัสจะทำหน้าที่ในการตรวจจับการทำงานของโปรแกรมไวรัส และหยุดการทำงานของไวรัสที่พบ ตลอดจนสามารถกำจัดส่วนของไวรัสออกจากแฟ้มโปรแกรม (file) ที่ติดไวรัสไปแล้ว หรือลบแฟ้มที่ติดไวรัสในกรณีที่ไม่สามารถแยกส่วนของไวรัสออกไปได้ อย่างไรก็ตาม โปรแกรมป้องกันไวรัสทำงานโดยการตรวจจับรูปแบบของไวรัสที่เคยตรวจพบมาก่อนแล้ว ในกรณีของไวรัสใหม่ๆ ที่โปรแกรมป้องกันไวรัสไม่มีข้อมูล ก็จะพยายามตรวจสอบรูปแบบการทำงานว่าใช้ไวรัสหรือไม่ ซึ่งบ่อยครั้งก็ไม่สามารถตรวจพบไวรัสได้ ดังนั้น ผู้ใช้คอมพิวเตอร์จึงต้องพยายามปรับปรุงข้อมูลโปรแกรมป้องกันไวรัสให้ทันสมัยอยู่เสมอ⁷⁴

8.12 โปรแกรมอื่นๆ

ด้วยเหตุที่ข่าวสารข้อมูลบนเวปไซด์เวปเป็นบริการที่ถูกจัดเตรียมสำหรับผู้ใช้สื่อจากทั่วโลก ข่าวสารข้อมูลส่วนใหญ่จึงเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษากลางที่ถูกกำหนดให้ใช้สื่อสารกันระหว่างประชากรชาติต่างๆ ดังนั้น ผู้ที่จะสนทนากับการเก็บเกี่ยวข้อมูลข่าวสารบนเวปไซด์เวปจึงต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ในการใช้ภาษาต่างประเทศได้หลากหลายภาษา หรืออย่างน้อยที่สุดก็ต้องมีทักษะด้านภาษาอังกฤษที่ดี แต่ข้อเท็จจริงคือคนไทยส่วนใหญ่จำนวนมากว่าก่อนประเทศขาดทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ จึงอาจมีความจำเป็นต้องอาศัยหรือพึ่งพาโปรแกรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแปลภาษา อาทิ โปรแกรมพจนานุกรม และโปรแกรมช่วยแปลรูปประโยค

นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมที่ช่วยในการบริโภค สร้างและเผยแพร่ข่าวสารบนเวปไซด์เวปอื่นๆ อีก ทั้งนี้ ตามแต่วัตถุประสงค์และความจำเป็นของผู้ใช้แต่ละคน เช่น โปรแกรม Outlook Express สำหรับใช้ในการรับส่งอิเล็กทรอนิกส์เมลล์ เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁴ วาสนา สุขกระสานติ, โลกของคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.3-2 ถึง 3-24.

9. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในด้านของการออกกฎหมายให้คุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น ปริญญา ตีผดุง⁷⁵ ได้แสดงความเห็นด้วยในประเด็นที่ว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานสร้างสรรค์ซึ่งเกิดจากสติปัญญาของมนุษย์ และเป็นงานซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ควรอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความคุ้มครองตามกฎหมายแก่ผู้สร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้สร้างสรรค์มีกำลังใจที่จะสร้างงานใหม่และเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์ต่อไป และเพื่อที่จูงใจผู้อื่นให้คิดสร้างสรรค์งานใหม่ด้วย

อย่างไรก็ดี เขารู้สึกว่าระยะเวลาของการให้ความคุ้มครองแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน น่าจะไม่เป็นการเหมาะสม เพราะความจริงอายุการใช้งานของโปรแกรมคอมพิวเตอร์แต่ละโปรแกรมอยู่ในช่วงระยะเวลาไม่ยาวนานนัก กล่าวคือ อยู่ในราว 2 ถึง 3 ปี เท่านั้น จึงไม่น่าจะจำเป็นต้องให้ความคุ้มครองแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ยาวนานตลอดอายุผู้สร้างสรรค์และบวกไปอีก 50 ปีภายหลังจากผู้สร้างสรรค์งานถึงแก่ความตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ลักษณะของการให้ความคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์น่าจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในประเทศนั้น เพราะระบบการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์นั้น ผู้สร้างงานไม่จำเป็นต้องเปิดเผยขั้นตอนการสร้างงานอย่างในระบบการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรการประดิษฐ์ ดังนั้น โอกาสที่ประเทศเหล่านี้จะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีในด้านนี้จึงมีน้อยมาก และประเทศเหล่านี้ก็อาจไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอด้วยซ้ำที่จะทำเช่นนั้นได้ เนื่องจากมีภาระต้องใช้งบประมาณสำหรับพัฒนาประเทศชาติในด้านอื่นที่จำเป็นมากกว่า

แม้ว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จะได้คำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณชนที่อาจจะใช้ประโยชน์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์บางประการได้บ้าง โดยไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ก็ตาม แต่เขาก็ยังเห็นว่า การให้ความคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์นั้นได้ให้ประโยชน์แก่สาธารณะน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่ฝ่ายเจ้าของสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้รับจากบทบัญญัติของกฎหมายเดียวกัน

สำหรับในด้านการใช้งานและการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ รัชตมนต์ ฉันทนะ⁷⁶ ปริญญามหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างในงานศึกษาของเธอส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ผ่านสื่อต่างๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ พวกเขายังทราบถึงข้อดี ข้อเสีย และโทษของการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยรับรู้ว่าการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นเรื่องผิดกฎหมาย เป็นการเอาเปรียบผู้พัฒนาซอฟต์แวร์ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของไทย รวมทั้งส่ง

⁷⁵ ปริญญา ตีผดุง “ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา” ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา รวบรวมโดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, (กรุงเทพฯพินิต, 2543), น.75-6.

⁷⁶ รัชตมนต์ ฉันทนะ, การประชาสัมพันธ์เพื่อการใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ของบริษัท ไมโครซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด. (รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญามหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545).

ผลเสียหายต่อเศรษฐกิจภาคส่งออกของประเทศ ด้วยการรับรู้ในลักษณะดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จึงเห็นว่า การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องจึงเป็นสิ่งจำเป็นและพึงต้องกระทำ

สำหรับพฤติกรรมการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ส่วนในงานศึกษาของเธอ ซึ่งประกอบด้วย องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ องค์กรธุรกิจขนาดกลางกับขนาดเล็ก และผู้ใช้ทั่วไปตามบ้าน ทัศนคติ ฉันทนะ รายงานว่า องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่เกือบทั้งหมดใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง ด้วยสาเหตุที่องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่เหล่านั้นไม่ต้องการนำชื่อเสียงขององค์กรไปเสี่ยงกับเรื่องผิดกฎหมาย นอกจากนี้ยังเป็นการลดความเสี่ยงในเรื่องข้อบกพร่อง (bug) อันเนื่องมาจากการใช้โปรแกรมที่ละเมิดลิขสิทธิ์ จนอาจสร้างความเสียหายหรือเป็นปัญหาต่อระบบคอมพิวเตอร์ขององค์กร อย่างไรก็ตาม องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่จำนวนมากเหล่านี้ก็ไม่ได้เคร่งครัด หรือสั่งห้ามพนักงานไม่ให้นำโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์มาลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ที่แต่ละคนใช้งาน เนื่องจากเห็นว่าการกระทำดังกล่าวไม่ได้มีเจตนาทำลายชื่อเสียง แต่เป็นไปเพื่อการศึกษา ทดลองใช้ หรือเก็บเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งเพื่อจะเสนอให้มีการจัดซื้อหาโปรแกรมที่มีประโยชน์ไว้ใช้อย่างถูกต้องในโอกาสต่อไป

สำหรับการศึกษาในส่วนขององค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้น เธอพบว่ามีการทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์กันอยู่เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม มีองค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนหนึ่ง ที่ภายหลังทราบถึงมาตรการตรวจจับและปรับผู้ที่ทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว ก็ได้ดำเนินการปรับเปลี่ยนนโยบายหันมาซื้อและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้อง โดยให้เหตุผลว่าไม่คุ้มกับค่าปรับที่ต้องเสียเมื่อถูกจับดำเนินคดี แต่ทั้งนี้ไม่ได้เพราะเป็นห่วงในเรื่องชื่อเสียงของบริษัทแต่อย่างใด

ในส่วนของผู้ใช้ทั่วไปตามบ้านนั้น จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่แล้วมีการทำลายละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์กันทั่วไป แม้ว่าพวกเขาเหล่านั้นจะรับรู้ว่าเป็นการทำผิดกฎหมาย และทราบดีถึงผลกระทบต่างๆจากการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งยังแสดงความเห็นด้วยกับการต้องไม่ละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็ตาม แต่เมื่อถึงเวลาต้องตัดสินใจซื้อหรือใช้ประโยชน์โปรแกรมคอมพิวเตอร์จริงๆแล้ว การเลือกที่จะละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่นั้น ผู้ใช้ยังต้องคำนึงถึงเรื่องราคาเป็นปัจจัยหลักสำคัญอย่างหนึ่งในการตัดสินใจ นอกจากนั้นแล้ว ราคาที่ต้องจ่ายสำหรับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ยังมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกที่จะนำคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์หรือไม่อีกด้วย

การศึกษาของ ทัศนคติ ฉันทนะ ยังพบอีกว่า แม้ว่าผู้บริโภคอ้างว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของไมโครซอฟท์มีราคาแพงเกินไป แต่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ก็ยังเลือกใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของไมโครซอฟท์ทั้งที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องหรือจากการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยไม่เปลี่ยนไปใช้โปรแกรมตัวใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาให้เป็นทางเลือก ไม่ว่าจะเป็นฟรีแวร์หรือโปรแกรมลิขสิทธิ์ตัวอื่นที่มีราคาถูกกว่า เพราะในการใช้คอมพิวเตอร์นั้น พวกเขาเห็นว่า ข่าวสารข้อมูลต่างๆต้องสามารถโอนย้ายและนำไปใช้ต่อบนเครื่องคอมพิวเตอร์อื่นได้ ดังนั้นโปรแกรมที่ใช้ในเครื่องคอมพิวเตอร์จึงควรต้องเป็นโปรแกรมเดียวกันหรือเป็นโปรแกรมที่สามารถเข้ากันได้ นอกจากนั้น การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ไม่สามารถเปลี่ยนไปใช้ของใหม่ได้ในทันที และในปัจจุบันคน

ส่วนใหญ่ยังคงยอมรับและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของไมโครซอฟท์กันทั่วโลก กว่าที่โปรแกรมใหม่จะเป็นที่ยอมรับและถูกเลือกใช้น่าจะต้องใช้เวลาอีกสักกระยะหนึ่ง การที่ผู้ใช้คอมพิวเตอร์เลือกที่จะละเมิดลิขสิทธิ์โดยไม่เปลี่ยนไปใช้โปรแกรมตัวใหม่นั้น ก็เนื่องมาจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางเลือกอื่น ๆ ยังไม่เป็นที่แพร่หลายและได้รับการยอมรับโดยทั่วไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคมนั่นเอง

ผลการศึกษาดังกล่าวจึงสอดคล้องกับแนวคิดของ อดุล ชาวละออ⁷⁷ ที่ว่า แม้โดยปกติแล้วในทุกๆประเภทโปรแกรมการใช้งานมักมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็น shareware หรือ freeware ออกมาเป็นทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคเสมอ แต่ปัญหาสำคัญที่ยังทำให้ไม่สามารถลดปริมาณการทำละเมิดลิขสิทธิ์ได้ก็คือ การทำให้ผู้ใช้ที่คุ้นเคยกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตัวเดิมอยู่แล้ว หันมาศึกษา ทดลองและเปลี่ยนมาใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตัวใหม่นั้นเอง

ด้วยเหตุนี้แทนที่จะต้องเปลี่ยนไปใช้ shareware หรือ freeware ลอร์เรนซ์ มากิต⁷⁸ จึงเสนอแนะวิธีที่ดีกว่าในการได้โปรแกรมใช้งานที่จำเป็นในราคาที่ประหยัด วิธีแรกที่เขาแนะนำคือ การซื้อโปรแกรมแบบผสม (integrated) โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบนี้เป็นโปรแกรมที่ได้รวบรวมเอาความสามารถของหลายๆโปรแกรม มารวมอยู่ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพียงตัวเดียว เช่น สามารถทำหน้าที่ได้ทั้งการเป็นประมวลผลคำ กระดานคำนวณ สื่อสาร กราฟิก เป็นต้น แต่บ่อยครั้งที่จะพบว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีคุณสมบัติรวมๆเช่นนี้ มีคุณสมบัติหรือฟังก์ชันในการทำงานไม่เท่าเทียมกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งมีการใช้งานเฉพาะแบบแยกจากกัน แต่ก็เพียงพอกับการใช้งานโดยทั่วไป และเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการจะใช้โปรแกรมหลายๆแบบแต่มีงบประมาณไม่เพียงพอ

สำหรับอีกวิธีหนึ่งที่ได้รับความนิยมกว่า คือ การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ขายรวมกันเป็นชุด (packaged) เนื่องจากบริษัทผู้พัฒนาซอฟต์แวร์จำนวนมาก นอกจากที่จะขายโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผลิตออกมาแยกต่างหากแล้ว ยังทำตลาดโดยการนำเอาโปรแกรมต่างๆที่คิดว่าน่าจะต้องใช้งานร่วมกัน มาขายพร้อมกันเป็นชุด ตัวอย่างเช่นการนำโปรแกรมประมวลผลคำ กระดานคำนวณ จัดการฐานข้อมูล นำเสนองาน และจัดระบบข้อมูลส่วนบุคคล มาบรรจุหีบห่อขายรวมกันเป็นชุด โดยตั้งราคาขายถูกกว่าการซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์แยกทีละตัว มีการตั้งชื่อใหม่โดยลงท้ายด้วยคำว่า office เช่น Microsoft Office หรือการรวมชุดโปรแกรมสำหรับการใช้งานด้านกราฟิกและแอนิเมชันบนเวปไซด์ไวด์เว็บ เช่น Adobe & Macromedia Package เป็นต้น โปรแกรมคอมพิวเตอร์แบบรวมชุดดังกล่าวไม่ใช่โปรแกรมแบบผสมที่นำเอาความสามารถทุกอย่างมารวมอยู่ในตัวเดียวกัน แต่เป็นโปรแกรมแยกตัวแบบตัวใครตัวมัน เพียงถูกจับนำเอามาใส่ไว้ในกล่องเดียวกัน และตั้งราคาขายถูกกว่าการซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทีละตัวเท่านั้น

⁷⁷ อดุล ชาวละออ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์. (จุลสาร: ธรรมนิติ, 2545), น.19-23.

⁷⁸ มากิต, ลอร์เรนซ์. ภาณุมาศ เดชอาคม, แปล. ก้าวแรกสู่การเรียนรู้คอมพิวเตอร์. (กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2540), น.

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “องค์กรสื่อทางเลือกบนเว็บไซต์เว็บ กับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์” เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (documentary research) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) แล้วนำมาประมวลผล ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบคำถามวิจัยที่ตั้งไว้ ดังรายละเอียดที่จะอธิบายต่อไปนี้

แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ประกอบด้วย

1.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับองค์กรสื่อทางเลือกบนเว็บไซต์เว็บแต่ละแห่งที่เป็นกรณีตัวอย่างของการศึกษานี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษารวบรวม ทั้งจากเอกสารภายในและเอกสารพิมพ์เผยแพร่ต่างๆที่เคยมีการจัดทำขึ้น

1.2 เอกสารข้อมูลประเภทตำรา หนังสือวิชาการ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์และกระบวนการวารสารสนเทศบนเว็บไซต์เว็บ ผู้วิจัยใช้วิธีการสืบค้นและรวบรวมจากเครือข่ายห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

2.1 บุคลากรขององค์กรสื่อทางเลือกที่เป็นกรณีตัวอย่าง ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับบุคลากรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวารสารสนเทศบนเว็บไซต์เว็บ ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหาร การเงินหรือการผลิต ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และแนวคิด โครงสร้าง การดำเนินงาน รายการทางการเงิน ความต้องการและสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผลที่ตามมาจากการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตลอดจนกระทั่งถึงความคิดเห็นของพวกเขาเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ บุคคลที่เป็นแหล่งข้อมูลในกลุ่มนี้ ประกอบด้วย (ชื่อของบุคคลและองค์กรสื่อทางเลือกเป็นนามสมมติ)

1) นายสาธิต กุรมาวตารยุทธ์	อายุ 43 ปี	ครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม
2) นายสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด	อายุ 28 ปี	เพื่อนมุสลิมออนไลน์ ดอทคอม
3) น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล	อายุ 28 ปี	สมชายแฟนคลับ ออนไลน์
4) นายลีโอ กุสุมากรณียะกิจ	อายุ 25 ปี	สมชายแฟนคลับ ออนไลน์
5) นายธงไชย แซ่มอุตมฉันท	อายุ 16 ปี	สมชายแฟนคลับ ออนไลน์
6) นายเต๋า อานันทนนะโกสม	อายุ 16 ปี	สมชายแฟนคลับ ออนไลน์
7) น.ส.นิกกี้ สหสังสีมีโชค	อายุ 17 ปี	สมชายแฟนคลับ ออนไลน์
8) นายชัยวัฒน์ สวีระนทณี	อายุ 38 ปี	ตามรอยนาซ่า ดอทคอม
9) นายสสาร ฟีนฟ้าอจินไตย	อายุ 26 ปี	ตามรอยนาซ่า ดอทคอม
10) นายปรีดี อจลศรัทธาชาติ	อายุ 45 ปี	เราคือประชาชน ดอทคอม
11) นายเปรม โอภาสราชดำเนิน	อายุ 34 ปี	เราคือประชาชน ดอทคอม
12) นายสหบาน เก่งอนงค์เลขา	อายุ 39 ปี	ชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

2.2 นักวิชาการด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ ครอบพจน์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาแบบมีโครงสร้างที่แน่นอน โดยอาศัยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

- 1) แบบฟอร์มบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อบันทึกข้อมูลจากเอกสาร และคำสัมภาษณ์ตามโครงสร้างคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อีกทั้งบรรดาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอันอาจพบได้ในระหว่างการสัมภาษณ์
- 2) เทปบันทึกเสียง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ขณะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อประหยัดเวลาในการจดบันทึก และสามารถนำเทปบันทึกเสียงมาฟังทบทวนได้หลายครั้ง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ส่วนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ โครงสร้างและการเงินขององค์กร

ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรสื่อทางเลือกบนเว็ลด์ไวด์เว็บแต่ละแห่งเป็นการเบื้องต้น หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการนัดหมายขอสัมภาษณ์ผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อซักถามถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ โครงสร้างและสถานภาพทางการเงินขององค์กร โดยมีโครงสร้างคำถามดังต่อไปนี้

1.1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโครงสร้างองค์กร

- ประวัติความเป็นมา
- พัฒนาการของแนวคิดการจัดทำสื่อ
- พัฒนาการของนโยบายทางธุรกิจ
- พัฒนาการของโครงสร้างองค์กรและวิธีการดำเนินงาน
- ปัญหาและอุปสรรค
- แนวทางในอนาคต

1.2 สถานภาพทางการเงิน

- ปริมาณและแหล่งของเงินทุน
- รายได้
- รายจ่ายประจำ
- ผลการดำเนินงานทางธุรกิจ
- การลงทุนและความเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจครั้งสำคัญ
- วิกฤตหรือความยากลำบากทางธุรกิจ

2. ส่วนการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ศึกษาข้อมูลเอกสารจากตำรา หนังสือวิชาการ วารสาร บทความ และข่าวสารต่างๆที่เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งเรื่องของราคาซื้อขายสิทธิการใช้งาน ชนิดประเภท และประโยชน์ในกระบวนการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวป ต่อจากนั้น ผู้วิจัยก็จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกระบวนการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวป โดยมีประเด็นที่สนใจศึกษาดังต่อไปนี้

2.1 โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จัดหามาใช้ในกระบวนการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวป

- ชื่อการค้าและรุ่น (version) ของโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- สิทธิการใช้งาน (ลิขสิทธิ์/ละเมิด)
- จำนวนสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้และติดตั้งใหม่

2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์

- โฆษณา คู่ค้าและแหล่งเงินทุนสนับสนุนอื่น
- เจ้าของ ผู้บริหาร บุคคลหรือองค์กรอื่นที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะคล้ายกัน
- ลักษณะหรือรูปแบบของช่องทางการสื่อข่าวสารบนเวปไซต์เวป
- ความสนใจและความต้องการของผู้ใช้สื่อ

- สถาบันทางสังคมอื่นๆ อาทิ สถาบันการศึกษา สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันสื่อสารมวลชน สถาบันสังคม เป็นต้น

- เหตุการณ์ แหล่งข้อมูลข่าวสารและสินค้าวัฒนธรรม
- การบริหารจัดการด้านเงินทุน บุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์และทักษะความสามารถ เป็นต้น
- พัฒนาการความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการผลิตสื่อวารสารบนเว็บไซต์เว็บ

3. ส่วนเกี่ยวกับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ศึกษาปัจจัยที่ผลักดันให้องค์กรสื่อทางเลือกบนเว็บไซต์เว็บตัดสินใจในเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตลอดจนถึงผลที่ตามมาทั้งในทางที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ รวมทั้งสอบถามทัศนะความคิดเห็นของนักสื่อสารมวลชนเหล่านี้ต่อประเด็นเรื่องความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อการนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือก โดยมีประเด็นคำถามดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

- แรงกดดันทางเศรษฐกิจ
- แรงกดดันทางสังคมและการเมือง

3.2 ผลที่ตามมาจากการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

- ด้านสื่อ
- ด้านองค์กร
- ด้านตัวบุคคล

3.3 ทัศนะความคิดเห็นต่อความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

- พื้นฐานแนวคิดต่อระบบทรัพย์สินทางปัญญา
- หลักการและเหตุผล
- ประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม
- มาตรการบังคับปราบปราม
- ความถูกต้องเป็นธรรม

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ระยะเวลาศึกษาเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2546 กระทั่งถึงมกราคม 2547 ส่วนในด้านของการเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้ระยะเวลาระหว่าง วันที่ 15 ธันวาคม 2546 ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2547

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

1. ข้อมูลประเภทเอกสาร การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลประเภทเอกสาร จะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง ที่มาของเอกสาร รายละเอียดของผู้เขียน สถานการณ์หรือช่วงเวลาที่ยื่น พร้อมทั้งมีการตรวจสอบรายละเอียดซ้ำเกี่ยวกับชื่อบุคคล สถานที่ สถิติอ้างอิง ตัวเลข ฯลฯ กับเจ้าตัวหรือบุคคลที่ควรเชื่อถือได้ ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบและหาความถูกต้องตรงกันของข้อมูล
2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ดังนี้
 - 2.1 ใช้คำถามเดียวกันกับผู้ให้สัมภาษณ์หลายคน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องตรงกันของข้อมูล หากกรณีมีข้อมูลที่ขัดแย้งกัน ผู้วิจัยก็จะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารหรือหลักฐานอื่น แล้วใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่า ข้อมูลใดน่าเชื่อถือมากกว่ากัน
 - 2.2 ใช้คำถามซ้ำ เพื่อยืนยันคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์คนเดิม
 - 2.3 ใช้การสังเกตจากสภาพความเป็นจริง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่ององค์กรสื่อทางเลือกบนเวปดไวด์เวป กับลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ทำการศึกษาองค์กรสื่อทางเลือกบนเวปดไวด์เวปโดยแบ่งตามเกณฑ์เนื้อหาและความสนใจ ดังต่อไปนี้

1. องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านเด็ก เยาวชนหรือครอบครัว (เวปครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม)
 - นายสาธิต กูรมาวตารยุทธ์
2. องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านศาสนา ศิลปะหรือวัฒนธรรม (เวปเพื่อมุสลิมออนไลน์)
 - นายสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด
3. องค์กรที่มีความสนใจด้านบันเทิงหรือสันทนาการ (เวปสมชายแฟนคลับ ออนไลน์)
 - น.ส. ลุกเกต นวมะสิริกุล
 - น.ส. นิกกี้ สหัสรังสีมีโชค
 - นายลีโอ กุสุมากรณียะกิจ
 - นายธงไชย แทมอุตมจันทร์
 - นายเต๋า อานันทนนะโกสุม
4. องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี (เวปตามรอยนาซ่า ดอทคอม)
 - นายชัยวัฒน์ สวีระนทณี
 - นายสสาร พันฟ้าอจินไตย
5. องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านการเมือง (เวปเราคือประชาชน ดอทคอม)
 - นายปรีดี อจลศรัทธาชาติ
 - นายเปรม ใภษาสราษดำเนิน
6. องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านเศรษฐกิจหรืออาชีพ (เวปชมรมมัดคุเทศก์ ดอทคอม)
 - นายสหบาน เก่งอนงค์เลขา

ผลการวิจัย แบ่งการรายงานออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโครงสร้างขององค์กร
- ตอนที่ 2 ความต้องการและการะค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ตอนที่ 4 ผลที่ตามมาจากการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ตอนที่ 5 ทักษะต่อความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ตอนที่ 1 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโครงสร้างขององค์กร

ผลการวิจัยส่วนนี้เป็นการศึกษาถึงพัฒนาการทางประวัติความเป็นมา โครงสร้างและการดำเนินงานขององค์กรสื่อทางเลือกบนเวปไซต์ไวด์เว็บที่เป็นกรณีศึกษา โดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาข้อมูลซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวารสารสนเทศบนเวปไซต์ไวด์เว็บขององค์กรสื่อทางเลือก โดยนำเสนอเนื้อหาแยกเป็นแต่ละองค์กรเพื่อเป็นพื้นฐานแก่การเข้าใจข้อมูลส่วนอื่นๆ สำหรับรายละเอียดแบ่งตามหัวข้อดังนี้

- พัฒนาการและแนวคิดในการจัดทำสื่อ
- โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน
- เงินทุนในการดำเนินงาน

1.1 องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านเด็ก เยาวชนหรือสถาบันครอบครัว

ชื่อโดเมน ครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

พัฒนาการและแนวคิดในการจัดทำสื่อ

เว็บครอบครัวสุขสันต์เป็นเว็บประเภทให้ข่าวสารความรู้ ส่งเสริมคุณธรรม และสนับสนุนการใช้เวลาว่างร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ก่อตั้งขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ.2542 โดยครอบครัวกุรมาวดารยุทธที่มีอาชีพรับจ้างออกแบบและสร้างสรรค์งานกราฟิกให้แก่ผู้ผลิตวิดีโอวีซีดี เริ่มแรกเว็บครอบครัวสุขสันต์จัดทำและเผยแพร่สู่สาธารณะภายใต้ชื่อโดเมนว่า Thai.Net / ครอบครัวสุขสันต์ โดยเป็นการใช้บริการพื้นที่เซิร์ฟเวอร์ฟรีของ Thai.Net จนกระทั่งปลายปี พ.ศ.2542 จึงมีการจดทะเบียนชื่อโดเมนของตัวเองว่า ครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม ปัจจุบันเว็บครอบครัวสุขสันต์มีผู้เข้าใช้บริการข้อมูลในปัจจุบันแต่ละวันเฉลี่ยสองร้อยกว่าคน¹ กว่าหนึ่งหมื่นแอสเซส (access)² และเคยได้รับเกียรติคุณยกย่องให้เป็นสื่อมวลชนประเภทเว็บดีเด่นมาแล้ว 2 รางวัล

คุณสาธิตย้อนความหลังให้ฟังถึงจุดเริ่มต้นที่นำพาครอบครัวกุรมาวดารยุทธเข้าสู่โลกของอินเทอร์เน็ตว่า “ปี 2541 ตอนนั้นเพิ่งไม่รู้จักอินเทอร์เน็ตเลย เนื่องจากที่บ้านทำธุรกิจจะใช้อยู่แต่แมคอินทอช (Macintosh) ซึ่งการเอาแมคอินทอชไปใช้ต่อเชื่อมระบบอินเทอร์เน็ตมันน้อยมากในช่วงนั้น แต่บังเอิญว่าพี่ไปซื้ออะไรสักอย่างหนึ่งแล้วได้รับแจกชั่วโมงอินเทอร์เน็ตให้ใช้ฟรี 15 ชั่วโมง กลับถึงบ้านจึง

¹ ข้อมูลจาก True Hit

² จำนวนครั้งในการเรียกขอใช้บริการข้อมูล: สถิติจากผู้ใช้บริการเซิร์ฟเวอร์

นำมาลองต่อและหัดเล่นดู เมื่อที่เล่นเป็นแล้วก็คิดอยากจะศึกษาและฝึกหัดสร้างเว็บเพจ จึงไปหาซื้อหนังสือมาลองเปิดดู พื้ไม่เคยเรียนหรือมีพื้นฐานความรู้ด้านคอมพิวเตอร์มาก่อน โปรแกรมที่ใช้ในธุรกิจทุกวันนี้ก็ศึกษาด้วยตนเองเหมือนกัน เพราะฉะนั้นที่จึงเชื่อว่าเพียงขอให้มีการโปรแกรมนั้นแล้วมีไกด์ไลน์ (guidelines) วิธีทำสักหน่อยหนึ่ง เราสามารถศึกษาด้วยตนเองได้”

สำหรับแรงบันดาลใจให้เลือกพัฒนาเว็บครอบครัวสุขสันต์ คุณสาธิตเล่าว่า “สมัยนั้นส่วนใหญ่ยังมีแต่เว็บฝรั่ง เว็บของคนไทยมีน้อยมาก แต่จากการได้เข้าไปท่องบนอินเทอร์เน็ตครั้งนั้น ทำให้รู้สึกประทับใจและเห็นประโยชน์ของอินเทอร์เน็ต เพียงแต่เว็บที่มีอยู่มันยังไม่มีความน่าสนใจ เราไม่มีแต่เว็บวัยรุ่น เนื้อหาที่จะเป็นลักษณะเอาใจวัยรุ่น ส่วนตัวเราอยากเห็นเว็บสำหรับเด็กๆ เว็บสำหรับครอบครัว เว็บสำหรับผู้ใหญ่ซึ่งสามารถดูได้ทั้งครอบครัวบ้าง กอปรกับที่มีลูก 2 คน ย้อนหลังไปตอนนั้นก็คงอายุประมาณ 8 ขวบกับ 10 ขวบ เว้นกันสองปี ก็เลยอยากจะทำเว็บไซต์ให้ลูกดู เรารู้สึกว่าเด็กๆ เค้าน่าจะดูได้ฝึกทักษะในการเข้าถึงคอมพิวเตอร์ เข้าถึงอินเทอร์เน็ต แล้วเรากำลังมีลูกอยู่ เราก็ยังมีไฟที่จะทำอะไรให้กับเด็กๆ ก็เลยลองทำดู ปรากฏว่าทำออกมาแล้วมีคนชื่นชม มีคนดู ก็เลยกลายเป็นกำลังใจให้เราพัฒนาเว็บนี้ต่อมาเรื่อยๆ”

ด้วยความที่เป็นเว็บเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวและมีเนื้อหาในเชิงสร้างสรรค์ ทำให้มีสื่อมวลชนจำนวนหนึ่งนำเว็บครอบครัวสุขสันต์ไปทำการโฆษณาและเขียนถึงอยู่เสมอ แต่การที่มีผู้ใช้บริการข้อมูลเพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการได้รับเกียรติให้ถูกกล่าวถึงจากสื่อ ก็นำพาให้ครอบครัวกรมวดารยุทธรู้สึกผูกพัน และตัดสินใจทิศเงินส่วนตัวแบ่งให้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการทำเว็บ คุณสาธิตอธิบายให้ฟังว่า “ทำไมจึงคิดจดทะเบียนเป็น ครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม ทั้งๆที่ใช้ Thai.Net / ครอบครัวสุขสันต์ มาตั้งนานสาเหตุตอนนั้นเป็นเพราะเซิร์ฟเวอร์ของ Thai.Net ล่มบ่อยมาก คนที่จะเข้ามาใช้บริการข้อมูลเว็บเราเค้าเข้าไม่ได้ เราอยากเพิ่มเติมข้อมูลก็อัปเดตไม่ได้ คนที่ทำเว็บใหม่ๆอย่างที่จะขยันทำข้อมูลอัปเดตมาก ก็จะอัปเดตข้อมูลเกือบทุกวัน เมื่อมีเหตุการณ์ใหม่ๆเกิดขึ้น เราก็อยากจะอัปเดตเรื่องราวข่าวสารนั้นให้คนอื่นทราบ เดียวมีเรื่องนั้น เดียวมีเรื่องนี้ ไฟแรงไง แต่พอเจเซิร์ฟเวอร์ล่ม เข้าไม่ได้ อัปเดตไม่ได้ จึงทำให้ต้องกลับมาคิดว่าจะทำอย่างไร ก็เลยตัดสินใจเริ่มที่จะมองหาเซิร์ฟเวอร์ที่เสถียรดี พอเริ่มสืบเสาะหา ก็เห็นว่าตรงนี้เราพอ support ได้ ค่าจดทะเบียนเราพอ support ได้ แล้วเรารู้สึกว่ามันก็เป็นประโยชน์สำหรับทุกคน แล้วเราก็ได้รับ credit จากการที่สื่อเค้าเขียนเชียร์ด้วย หากจะทิ้งไปเลยก็เสียดาย จึงตัดสินใจทำต่อแล้วยอมเสียเงิน support ตรงนี้”

แม้ปัจจุบันเว็บครอบครัวสุขสันต์จะมีความโดดเด่นที่คุณภาพของเนื้อหาจนได้รับการยอมรับ แต่ครอบครัวกรมวดารยุทธก็สารภาพว่าเว็บนี้ยังขาดบริการข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย เช่น บริการเว็บบอร์ด แชนแนล รูปภาพกราฟิกที่สวยงาม ตลอดจนกระทั่งเทคนิคการเล่นต่างๆที่ดึงดูดความสนใจของผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะเด็กๆซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของเว็บครอบครัวสุขสันต์ คุณสาธิตชี้แจงถึงสาเหตุที่ไม่มีบริการข้อมูลในลักษณะดังกล่าวบนเว็บนี้ว่า “เราอยากจะทำเหมือนกัน เราอยากจะทำอะไรที่让孩子ให้เด็กแสดงประชนชาติ อยากทำมาก แต่ทำไม่ได้เสียที เพราะความรู้เราไม่ค่อยถึง เมื่อก่อนเราเคยมีเว็บบอร์ดเหมือนกัน เป็นการเปิดให้เด็กอวยพรวันเกิดแก่กัน แต่มันก็มีพวกจิตแตรมมาใช้คำพูดไม่เข้าท่า

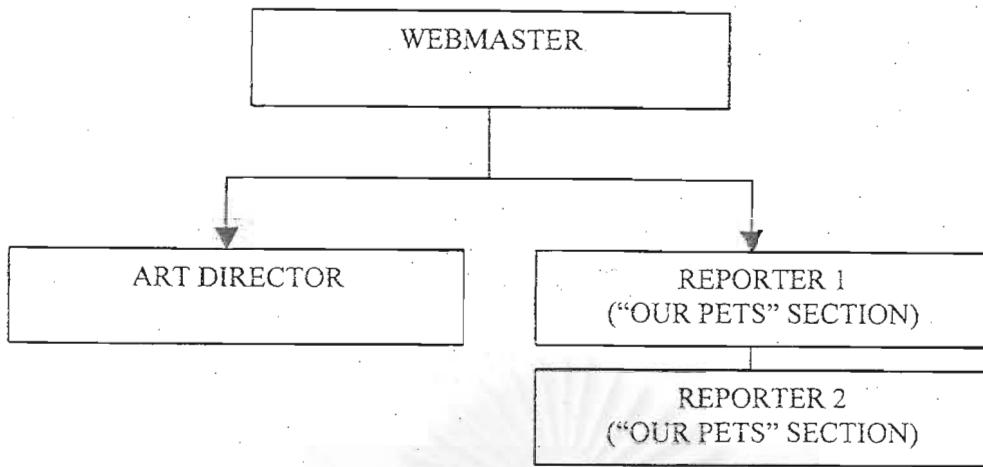
เราก็เลยถอดออก ดังนั้นต่อไปถ้าคิดจะมีเว็บบอร์ดหรืออะไรที่ต้อง control ตลอดเวลา เราคงจำเป็นต้องมีระบบลงทะเบียน login อะไรควบคุมไปด้วย แต่เราก็ทำไม่เป็น ไม่รู้เรื่อง อะไรเกี่ยวกับ database เราไม่เป็นเลย ไม่มีความรู้เลยด้วย เพราะฉะนั้นปัจจุบันเราจึงทำเฉพาะในส่วนที่เราควบคุมได้ อย่างวิธีทำเว็บเราก็ยังทำแบบโบราณ เพราะสมัยนี้เค้าก้าวไปถึง PHP เค้าใช้โปรแกรมสำเร็จรูปอะไรเออะเยอะไปหมด เรายังทำไม่เป็นเลยทุก พี่โทรปรึกษากับ host พี่เป็นลิบรอบแล้ว เค้าก็บอกว่าหumm มาก อย่างนี้ซี ไปดาวน์โหลดนี่มา แล้วไปใส่นู่น แต่ทุกวันนี้พี่ก็ยังไม่ได้"

"เราเป็นคนโบราณ อายุมากแล้ว ขึ้นให้เราไปตามความเคลื่อนไหวในวงการว่าโปรแกรมอะไรภาษาอะไร ไม่ไหวแล้ว ถ้าจะให้มาเรียนรู้อะไรใหม่ๆเกี่ยวกับภาษา เกี่ยวกับการใช้อะไรมากมาย ถ้าเป็นวิธีการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปพอเรียนได้ แต่ถ้าลงลึกถึงขนาดใช้คำสั่ง ใช้ภาษา ไม่ไหวแล้วครับ ไม่มีพื้นฐานทางนี้ คือถ้าจะให้หนึ่งเรียนนี้ มันต้องเป็นโปรแกรมที่ลงมือเรียนแล้วต้องได้เงิน ทำแล้วต้องได้เงิน อย่างโปรแกรมกราฟิกสำหรับวิดิทัศน์ โปรแกรมตัดต่อ โปรแกรมอะไรพวกนั้น เราต้องหาเงินไง เราก็ยอมเรียน ยอมซื้อหนังสืออะไรพวกนี้ อย่างจาวา (JAVA) เราก็ไม่เป็นนะ เราซื้อหนังสือ 2-3 เล่มเกี่ยวกับจาวา ทุกวันนี้เราก็ยังไม่มีเวลาทำ ขนาดโปรแกรม Flash เราก็ยังทำไม่เป็น ใหม่ๆที่ Flash มันเกี่ยวกับกราฟิกนะ มันน่าจะง่ายถ้ามีเวลาทำ แต่มันไม่ใช่งานของเรา" คุณสาธิตอธิบาย

โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงานเว็บครอบครัวสุขสันต์มีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของบุคคลในครอบครัว โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แบบ PC เป็นอุปกรณ์ในการทำงานทั้งหมด ซึ่งเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์แยกต่างหากจากที่ครอบครัวกุมารมาตารยูทรีใช้ในอาชีพรับจ้างผลิตงานกราฟิกสำหรับสื่อ วิดิทัศน์ ดังนั้นการทำเว็บครอบครัวสุขสันต์จึงเป็นการใช้เวลาว่างที่เหลือจากการทำงานรับจ้าง และหลังจากการปฏิบัติการกิจประจำวันของสมาชิกที่เกี่ยวข้อง บุคลากรในองค์กรเว็บครอบครัวสุขสันต์ ประกอบด้วย

- 1) นายสาธิต กุมารมาตารยูทรี อายุ 43 ปี สถานภาพหัวหน้าครอบครัว เป็นเว็บมาสเตอร์ ดูแลรับผิดชอบรูปแบบการนำเสนอและการจัดทำเนื้อหาข้อมูลทั้งหมด
- 2) นายถนอมศักดิ์ กุมารมาตารยูทรี อายุ 31 ปี สถานภาพสมาชิกครอบครัว เป็นอาร์ตไดเรคเตอร์ รับผิดชอบงานเขียนโครงสร้างเว็บเพจ ออกแบบและสร้างสรรค์ด้านเทคนิคและงานศิลป์
- 3) น้องนุช กุมารมาตารยูทรี อายุ 14 ขวบ สถานภาพสมาชิกครอบครัว รับผิดชอบจัดทำเนื้อหาในส่วน "Our Pets"
- 4) น้องนัท กุมารมาตารยูทรี อายุ 12 ขวบ สถานภาพสมาชิกครอบครัว รับผิดชอบจัดทำเนื้อหาในส่วน "Our Pets"

ภาพที่ 3 แสดงผังโครงสร้างองค์กรของเว็บครอบครัวสุสันต์

คุณสาธิต อธิบายถึงการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างตัวเขากับคุณณอมศักดิ์ว่า "ถ้าเป็นงานศิลป์เค้าจะทำ เช่นออกแบบหน้าตาเว็บเพจ ลูกเล่นทางด้านเทคนิค เค้า mouse ไปวางแล้วคลิกได้ หรืออะไรที่เกี่ยวกับงานศิลป์และเทคนิค เค้าจะดูแลทั้งหมด เพราะเค้าจบทางด้านศิลป์มาก็ทำงานศิลป์ ส่วนตัวที่จะดูแลเรื่องเนื้อหา อะไรที่ไม่ใช่รูปภาพที่จัดการ แต่ก็ทำบนทรัพยากรเดียวกัน โปรแกรมตัวเดียวกัน เช่น ใช้ FrontPage เหมือนกัน ใช้ Photoshop เหมือนกัน ที่อาจจะใช้ Photoshop น้อยหน่อย ที่อาจแค่สแกนรูปเข้าไปในเครื่อง แล้วนำไปเดือนขอบกรอบหลังออก ไล่พื้นขาว อะไรอย่างนี้ แต่เขาจะทำอะไรที่มากกว่านั้น โปรแกรม FrontPage ก็เหมือนกัน เค้าใช้ในการจัดรูปร่างหน้าตา ทำ table ทำเทคนิคอะไรอย่างนี้เพื่อให้มันออกมาดูสวย ส่วนที่ทำแค่เอาข้อความมาใส่ เค้ารูปมาวางแปะเท่านั้น"

สำหรับเนื้อหาของเว็บที่เป็นส่วนของคุณสาธิตรับผิดชอบ คุณสาธิตเล่าให้ฟังว่า "ทุกเช้าที่จะเข้าเว็บหนังสือพิมพ์ มีข่าวอะไรที่มันประเทือนปัญญาเด็กๆ ผู้ใหญ่ ครอบครัวบ้าง ข่าวที่มันเป็นข่าวทางด้านวิทยาศาสตร์ ข่าวทางด้านโบราณคดี ข่าวทางด้านดาราศาสตร์ หรือแม้กระทั่งโภชนาการที่เด็กควรรู้... แต่ก็พยายามย่อข่าวให้เหลือสั้นๆ เหลือแค่ประมาณ 2-3 บรรทัด อ่านจบภายใน 2-3 บรรทัด เด็กคงไม่อ่านยาว คือผู้ใหญ่จะอ่านก็อ่านแล้วก็ไปเล่าให้ลูกให้หลานฟัง ไม่ได้ serious ว่าจะให้หนักสมอง... บางครั้งก็เป็นการคัดสรรเอานิทาน หรือหยิบยกเรื่องราวที่เราเจอในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะที่เป็นคุณงามความดีของคนมาเล่าและถ่ายทอด เพื่อหวังว่าเด็กจะได้ซึมซับคุณธรรมและจริยธรรมตรงนี้" "ในส่วนของกิจกรรมเด็กที่จัดขึ้นตามที่ตั้งใจไว้ พี่ก็มักสนใจติดตามเก็บเอาข้อมูลมาลง เมื่อก่อนพี่ขยันมาก เคยไปติดต่อกับทางประชาสัมพันธ์ของสวนสัตว์เขาดิน บอกเค้าว่าถ้ามีข้อมูลอะไรใหม่ๆ เกี่ยวกับสวนสัตว์ อะไรเกิดลูกมา อยากให้ตั้งชื่ออะไร อยากชักชวนให้เด็กๆ ทำกิจกรรมอะไร ก็ส่งข่าวให้หมบบ้างสิ แรกๆ เค้าก็ส่งให้เราอย่างดี พอลึกพักเค้าเจียบหาย เราก็ต้องไปหาเค้าอีก ไปหาที่ก็ได้ข่าวมาที่หนึ่ง ... แต่ช่วงหลังนี้กลายเป็นว่ามีคนส่งหรือฝากข่าวสารมาให้เราช่วยประชาสัมพันธ์ค่อนข้างมาก อย่างการบินไทย พิพิธภัณฑเด็ก

สวนหลวง ร.9 กิจกรรมนี้กิจกรรมนั้น คำก็อีเมลมาบอก ตอนหลังพิจจึงไม่ต้องทำงานหนักเหมือนเมื่อก่อน แค่อัปปีแล้วก็เอาไปแปะไว้”

ส่วนหน้าที่ความรับผิดชอบของน้องนุบ และน้องนับ ภูรมาวตารยุทธ์ คุณสาธิตให้สัมภาษณ์ว่า “เค้าสองคนจะช่วยกันรับผิดชอบเนื้อหาของ “Our Pets” ในส่วนนี้ของเค้าจะพูดถึงวิธีการดูแลสัตว์เลี้ยง หรือเอาเรื่องราวของสัตว์เลี้ยงเค้ามาเล่าให้ฟังในแต่ละวัน ช่วงนี้ลูกของพี่เค้ากำลังสนใจเลี้ยงสัตว์ พี่ก็เลยอนุญาตและส่งเสริมให้เค้าเลี้ยง แต่บอกให้เค้าต้องมาช่วยพ่อทำเว็บนะ ซึ่งเค้าก็โอเค เนื้อหาส่วนนี้เค้าก็จะรับผิดชอบเลยทั้งหมด พี่ให้เค้าคิดเองเลยว่าวันนี้จะเล่าเรื่องอะไร มันเหมือนกับว่าให้เค้าสร้างไดอารี่ (diary) ของเค้าขึ้นมาเอง ด้วยการสอนให้เค้าใช้โปรแกรม FrontPage แบบง่ายๆ ...แต่เด็กก็คือเด็ก ถ้าช่วงปิดเทอมเราก็พยายามที่จะให้เค้าทำทุกวัน ช่วงเปิดเทอมมีเรื่องการเรียน การบ้าน กิจกรรมต่างๆ ประดังเข้ามา บางทีก็หายไป เว็บส่วนนั้นก็เลยนิ่งอยู่สักพักหนึ่ง พอเรารู้สึกว่ามันเริ่มจะนิ่ง เราก็กระตุ้นให้เค้าทำต่อ”

สำหรับคำถามที่ว่าปัจจุบันให้เวลาในการทำข้อมูลหรืออัปเดตบ่อยแค่ไหน คุณสาธิตตอบว่า “ปัจจุบันนี้ไม่ได้ทำทุกวันแล้ว เพราะว่างานอย่างอื่นก็ต้องทำ และอีกอย่างหนึ่ง เว็บมันอยู่ตัวแล้ว คือพยายามคุยกับคุณถนอมศักดิ์ว่า เราจะทำอย่างไรให้เราไม่ต้องเหนื่อยทุกวัน คือใหม่ๆเราอาจจะไฟแรง อัปเดตทุกวันจนมาถึงจุดนี้ ปัจจุบันบางทีเราไม่ว่างทั้งเดือนจะทำอย่างไรให้เว็บมันยังนั่นนอยอยู่ได้ ก็เลยตอนหลังพยายาม หน้าแรกพี่ link เยอะมาก link ไป content นั้น link ไปเรื่องโน้นเรื่องนี้ ถ้าเปิดเว็บหน้าแรกของพี่ก็จะ link ไปได้เกือบทุกหน้า ก็คือเปลี่ยนวิธีนำเสนอใหม่ เมื่อก่อนนี่กว่าจะเข้าได้แต่ละหน้านั้นมันก็ซับซ้อนพอสมควร แต่ปัจจุบันนี้เข้าหน้าแรกแล้วเห็นหมดเลยว่า เออ ในเว็บนี้ประกอบด้วยอะไรบ้าง หากอยากไปหน้าไหนกดครั้งเดียวก็เข้าถึงได้หมด ตอนนี้อ่างอิงจะอัปเดตทุกวัน ถ้าไม่ว่างก็จะอาทิตย์ละครั้ง สองอาทิตย์ครั้ง ก็แล้วแต่ความสะดวก คือเราไม่ได้ทำเป็นธุรกิจ เพราะฉะนั้นก็จะไม่มีอะไรบีบคั้นเราให้ต้องอัปเดตตลอดเวลา ถ้าคุณไม่อัปเดต เดี่ยว hit rate คุณตก เดี่ยวสปอนเซอร์จะไม่พอใจเออานะ เราไม่มีข้อมูลโดยตรงนี้ พี่ก็เลยยังสบายๆอยู่”

เงินทุนในการดำเนินงาน

ค่าใช้จ่ายหลักๆในการดำเนินงานเว็บครอบครัวสุขสันต์ประกอบด้วย ค่าชื่อโดเมน ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์และค่าเชื่อมต่อเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต โดยค่าจดทะเบียนชื่อโดเมนเสียในอัตราราคา 70 เหรียญสหรัฐต่อ 2 ปี จ่ายชำระครั้งแรกเมื่อปลายปี 2542 และเพิ่งมีการจ่ายชำระงวดล่าสุดเมื่อปลายปี 2546 ซึ่งเป็นการต่ออายุชื่อโดเมนครั้งที่ 3 นับตั้งแต่มีการก่อตั้งเว็บครอบครัวสุขสันต์ขึ้นมา สำหรับค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์เริ่มมีรายการจ่ายครั้งแรกเมื่อปลายปี 2542 เช่นกัน ในอัตราราคา 500 บาทต่อเดือน โดยจ่ายชำระในอัตรานี้มาตลอดช่วงเวลา 2 ปีแรก จนกระทั่งขึ้นปีที่ 3 จึงมีการปรับเพิ่มขึ้นเป็นเดือนละ 800 บาท ด้วยสาเหตุเพราะความต้องการพื้นที่เพื่อใช้เก็บข้อมูลเพิ่มมากขึ้น คุณสาธิตให้เหตุผลสำหรับการขยายพื้นที่ครั้งนั้นว่า “เนื่องจากเว็บเราเป็นเว็บข้อมูล แล้วข้อมูลส่วนใหญ่ก็เป็นข้อมูลที่ไม่ว่างสบาย มันเก็บ

ไปได้เรื่อยๆ คือมันมีแต่เพิ่ม มันไม่มีลด ไม่เหมือนข่าวที่เมื่อพ้นเวลา ข้อมูลหมดอายุ เราก็ทิ้งมันแล้ว เปลี่ยนเอาข้อมูลใหม่ใส่เข้าไปแทน แต่ข้อมูลส่วนใหญ่ของเราไม่ใช่ข่าว แต่เป็นเกร็ดและความรู้รอบตัวที่ เก็บไว้ได้ตลอดไป ไม่ล้าสมัย"

ในส่วนการต่อเชื่อมเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ตมีค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียคือ ค่าโทรศัพท์และค่าบริการของไอเอสพี (Internet Service Provider) ซึ่งตลอดระยะเวลา 3 ปีแรก ค่าบริการของไอเอสพีอย่างเดียว มียอดค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละพันกว่าบาท กระทั่งขึ้นปีที่ 4 จึงค่อยๆ ปรับลดลงมาเหลือเฉลี่ยเพียงเดือนละแปดร้อยกว่าบาท เนื่องจากผู้ประกอบการแข่งขันกันมากขึ้น ล่าสุดครอบครัวกูรมาวตารยุทธ์เลือกใช้ บริการอินเทอร์เน็ตของ KSC โดยต้องจ่ายชำระเป็นราย 6 เดือน ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 5 ร้อยกว่าบาท เป็นบริการแบบไม่จำกัดปริมาณการใช้งาน แต่กำหนดระยะเวลาการใช้งานแต่ละครั้งไม่เกิน 5 ชั่วโมง

นอกจากค่าใช้จ่ายหลักๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายอีกประเภทหนึ่งที่ประเมินเป็นมูลค่าได้ยาก เช่น ค่าหนังสือที่เป็นแหล่งสาระสำหรับเว็บครอบครัวสุขสันต์ ค่าถ่ายรูปเพื่อนำมาใช้เป็นภาพประกอบ เป็นต้น คุณสาธิตเล่าให้ฟังว่า "อย่างงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติทุกปี ที่ต้องไปตระเวนหาหนังสือเกี่ยวกับเด็ก อะไรที่เปิดดูแล้วมีความรู้ก็เอามาหมด ซื้อหนังสือเป็นตั้ง หิ้วกันจนตัวออส ส่วนใหญ่จะเป็นนิทานและความรู้ทั้งหลาย... ในส่วนของค่าถ่ายรูป ค่าถ่ายวิดีโอ ค่าม้วนเทปอีก พวกนี้ประเมินลำบากเหมือนกัน คือบางอย่างก็มาจากค่าใช้จ่ายส่วนตัวของเราเอง เพราะเวลาเดินทางไปไหนก็จะพกกล้องวิดีโอไปอันหนึ่ง เทปอัดเสียงไปอันหนึ่ง และกล้องถ่ายภาพนิ่งอีกอันหนึ่ง ก็มีค่าล้างอัดฟิล์ม ค่าม้วนวิดีโอ เพราะบางครั้งเราก็ถ่ายส่วนตัวและนำมาใช้ในเว็บด้วย"

ที่ผ่านมาเว็บครอบครัวสุขสันต์ยังไม่เคยมีรายได้จากค่าโฆษณาเลย แต่เคยได้รับรางวัลเป็นเงินจำนวน 10,000 บาท คุณสาธิตกล่าวในเรื่องนี้ว่า "เพื่อประโยชน์ของสังคม หรือเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม อะไรก็ได้แล้วแต่จะคิด เรารู้สึกแล้วว่าดีที่เราได้ทำ จึงทำเรื่อยมาจนทุกวันนี้ก็ยังออกเงินเอง ยังควักกระเป๋าจ่ายเอง ก็ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่มันเป็นภาระ เรายังจ่ายได้เราก็ทำต่อไป"

1.2 องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านศาสนา ศิลปะหรือวัฒนธรรม

ชื่อโดเมน เพื่อนมุสลิมออนไลน์ ดอทคอม

พัฒนาการและแนวคิดในการจัดทำสื่อ

เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปลายปี 2546 โดยการจัดทำของกลุ่มมุสลิมประชาธรรม ด้วยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ชาวมุสลิมโดยเฉพาะสมาชิกของกลุ่มมีช่องทางข่าวสารเพิ่มขึ้น และเป็นสื่อทางเลือกสำหรับการบริโภคข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโลกมุสลิม ที่เป็นข้อเท็จจริงยิ่งกว่าข่าวสาร

บนสื่อกระแสหลักที่มาจากฝ่ายตะวันตกและคนต่างศาสนา อันน่าจะนำไปสู่เป้าหมายคือ หลักปฏิบัติที่ดีงามและความสมานฉันท์ของชนชาวมุสลิมด้วยกัน

กลุ่มมุสลิมประชาธรรมก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2545 เริ่มต้นมาจากกลุ่มคนเล็กๆซึ่งมีความคิดเห็นคล้ายๆกัน คือมองเห็นความอยุติธรรมต่างๆ และการบิดเบือนข่าวสารที่เกี่ยวกับมุสลิมในสื่อกระแสหลัก จึงรวมกลุ่มกันเพื่อรณรงค์ด้านสิทธิของชาวมุสลิม และแก้ไขความไม่ถูกต้องของข่าวสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากโลกตะวันตก เช่น การบิดเบือนว่าชนชาวมุสลิมเป็นพวกหัวรุนแรงและนิยมการก่อการร้าย เป็นต้น ด้วยวิธีการรับทำหน้าที่เป็นตัวแทนนำข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเที่ยงตรง มาเผยแพร่ให้พี่น้องมุสลิมได้รับรู้ข้อเท็จจริงผ่านสื่อต่างๆที่กลุ่มจัดทำขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องถูกสื่อมวลชนทั่วไปหลอกหลวงด้วยคำพูด ข้อความ เสียงและอื่นๆ อันอาจทำให้ความรับรู้ของพี่น้องมุสลิมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ถูกต้องหรือหลงเข้าใจผิดในเหตุการณ์ต่างๆจากข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนนั้นแต่เพียงข้างเดียว พร้อมกันนี้ ทางกลุ่มก็จะช่วยรณรงค์ส่งเสริมรูปแบบปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม ต่อต้านการกระทำทุกรูปแบบที่รุกรานบั่นทอนสิทธิเสรีภาพของชาวมุสลิม รวมตลอดทั้งขจัดไม่ความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับมุสลิมโดยสันติวิธี

ปัจจุบันสมาชิกของกลุ่มมุสลิมประชาธรรมมีอยู่ทั่วประเทศประมาณหนึ่งพันคนเศษ ส่วนบุคคลที่เป็นแกนนำในการดำเนินงานต่างๆของกลุ่มจัดตั้งอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการ มีจำนวนทั้งสิ้นสามสิบกว่าคน โดยแต่ละคนจะมีหน้าที่รับผิดชอบต่างๆกันไปตามความสามารถและความถนัดของตน ซึ่งก่อนหน้านี้จะมีเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ กลุ่มมุสลิมประชาธรรมมุ่งเน้นเผยแพร่ข่าวสารและบทความวิชาการทางศาสนาผ่านสื่อจุลสารเป็นหลัก มีกำหนดออกเป็นรายสัปดาห์ตามแต่ประเด็นหรือสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น โดยทางกลุ่มได้จัดตั้งกองบรรณาธิการวารขึ้นมาคณะหนึ่ง มีหน้าที่รับผิดชอบการผลิตจุลสารเพื่อนำไปแจกจ่ายแก่สมาชิกและเพื่อนมุสลิมที่สนใจ แต่ภายหลังเมื่อมีการจัดตั้งเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ขึ้นแล้ว ทางกลุ่มจึงหันมาเน้นให้ความสำคัญกับสื่อบนอินเทอร์เน็ตแทน เนื่องจากสื่อเว็ลด์ไวด์เว็บมีต้นทุนการผลิตที่ถูกกว่า และการเผยแพร่ก็ทำได้สะดวกรวดเร็วกว่าการออกจุลสารข่าวอย่างแต่ก่อนมาก

นับตั้งแต่เริ่มโครงการเว็บไซต์จนถึงปัจจุบัน ทางกลุ่มได้มอบหมายให้นายสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด สมาชิกซึ่งมีอาชีพอิสระรับจ้างออกแบบและเขียนเว็บเพจ ช่วยเหลือรับผิดชอบการสร้างเว็บเพจในฐานะของอาสาสมัครมาโดยตลอด คุณสุกิจให้สัมภาษณ์ถึงแหล่งข่าวในการทำเว็บว่า เนื้อหาเกือบทั้งหมดบนเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์เป็นการรวบรวมข่าวสารที่มีผู้ทำไว้อยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอินเทอร์เน็ต เพียงแต่ทางกลุ่มต้องนำมาประมวล ตรวจสอบและวิเคราะห์หาความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ แล้วเลือกสรรนำมาเสนอเฉพาะข่าวสารที่ทางกลุ่มเห็นว่าเป็นข้อมูลที่ต้องตรงกับข้อเท็จจริง ซึ่งทางกลุ่มอาจให้เครดิตด้วยวิธีการระบุถึงแหล่งข่าวที่อ้างอิงมาใช้ หรือสร้างจุดเชื่อมโยงให้ผู้ชมเข้าไปยังหน้าเนื้อหาของแหล่งข่าวที่ทางกลุ่มพิจารณาแล้วเห็นว่าควรเชื่อถือได้

นอกจากข่าวสารและสถานการณ์ประจำวันแล้ว เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ยังเน้นให้ความรู้ รวบรวมและเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา โดยนำเสนอบทความวิชาการ บทวิเคราะห์ข้อความ ตลอดจนตอบปัญหาเกี่ยวกับหลักปฏิบัติและกิจกรรมทางศาสนา ในแนวทางที่กลุ่มเห็นว่าถูกต้องไม่เบี่ยงเบน

จากความเป็นจริง เพื่อให้วัตรปฏิบัติของเพื่อนมุสลิมได้เป็นไปในแนวทางของคัมภีร์อัลลอฮ์กรุอันอันมีเกียรติ ซึ่งปัจจุบันในส่วนนี้ได้รับผลตอบรับจากผู้เข้าชมค่อนข้างมาก จนกลายเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางศาสนาอีกแห่งที่ได้รับความนิยมจากบรรดาสมาชิกที่เข้ามาใช้บริการ และนอกจากบริการข้อมูลบนเว็บเพจแล้ว กลุ่มมุสลิมประชาธรรมยังได้จัดทำแบบฟอร์มบนเว็ลด์ไวด์เว็บ เพื่อให้ผู้เข้าใช้บริการอินเทอร์เน็ตสามารถขอรับบริการข้อมูลข่าวสารทางอีเมลล์ หรือข้อความ SMS บนมือถือได้อีกด้วย

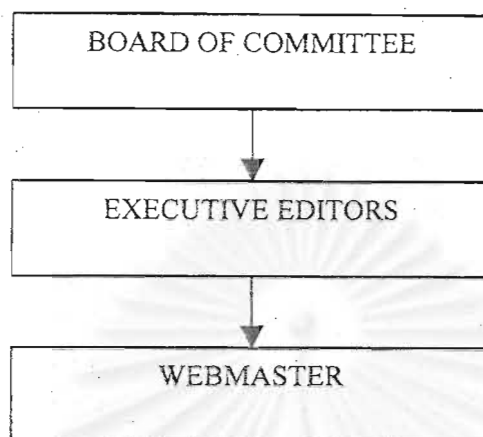
คุณสุกิจบอกเล่าว่า ปัจจุบันมีบุคคลที่แวะเข้ามาใช้บริการข้อมูลของเว็บไซต์เฉลี่ยวันละ 10-12 คน และจากผู้เข้าชมดังกล่าวมีแจ้งความจำนงสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ทุกวันๆละสองถึงสามคน ซึ่งเป็นปริมาณผู้เข้าชมที่ค่อนข้างน่าพอใจสำหรับเว็บเฉพาะกลุ่มที่เพิ่งเปิดใหม่และยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับเว็บอื่นซึ่งมีเนื้อหาประเภทเดียวกันที่เปิดมานานกว่า สาเหตุก็น่าจะมาจากข่าวสารข้อมูลที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเกือบทุกสองวัน หรืออย่างน้อยที่สุดอาทิตย์ละครั้ง รวมถึงการมีระบบแจ้งหัวข้อข่าวใหม่ๆให้แก่สมาชิกผ่านทางอีเมลล์ นอกเหนือจากดีไซน์ของหน้าเว็บเพจที่ประสานรวมความสวยงามทันสมัย คุณประโยชน์ใช้สอย และความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างลงตัว อีกทั้งยังมีการนำเทคนิคทางโปรแกรมมาใช้ เพื่อให้รูปภาพและหน้าเว็บสามารถปรับเปลี่ยนตัวเองได้อัตโนมัติ ผู้ชมจึงรู้สึกว่าการเข้าชมของเราทันสมัยหรือมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การนำเสนอข่าวสารบนเว็บเพื่อมุสลิมออนไลน์ในปัจจุบันใช้เพียงภาษาไทยภาษาเดียว เนื่องจากยังเน้นสมาชิกและกลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นคนไทย นอกจากนี้ทางกลุ่มยังขาดแคลนคนทำงานที่เกี่ยวข้องในภาษาต่างประเทศอื่นๆ สำหรับรูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาต่อไป คุณสุกิจกล่าวว่า "ยังไม่ได้มีการวางแผนหรือแนวทางที่กำหนดเป็นรูปธรรมแน่นอนเลย เนื่องจากเราต้องการรอดูผลตอบรับจากบรรดาสมาชิกและผู้เข้าชมก่อน ว่ารู้สึกอย่างไรหรือต้องการให้มีการเพิ่มเติมข้อมูลส่วนใดอีกบ้างหรือไม่ ซึ่งทางกลุ่มกำลังอยู่ในระหว่างพิจารณาประเมินผลและรอฟังความคิดเห็นจากบรรดาสมาชิก ตอนนี้จึงอาจถือว่าอยู่ในกระบวนการลองผิดลองถูกไปเรื่อย จนกว่าจะมีสรุปแนวทางหรือแผนงานที่แน่นอนจากการปรึกษาหารือกันของบรรดาสมาชิกที่เป็นแกนนำ"

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน

ภาพที่ 4 แสดงผังโครงสร้างองค์กรของเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

มีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ทั้งสิ้นจำนวน 3 คน ประกอบด้วย คุณสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด อายุ 28 ปี อาชีพอิสระรับจ้างออกแบบและเขียนเว็บเพจ เป็นเว็บมาสเตอร์ รับผิดชอบดูแลทั้งเนื้อหา การออกแบบ การสร้างและการปรับปรุงข่าวสารต่างๆทั้งหมด ส่วนอีกสองคนซึ่งมีสถานภาพเป็นแกนนำของกลุ่มทำหน้าที่เหมือนกับเป็นกองบรรณาธิการ คือเป็นผู้ให้คำปรึกษา กำกับควบคุม ตรวจสอบ จัดทำและคัดเลือกเนื้อหาต่างๆที่จะนำเสนอ เพื่อให้ข่าวสารมีความถูกต้อง สมบูรณ์ ครบถ้วนและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม แต่การดำเนินงานดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้นโยบายและงบประมาณที่คณะกรรมการเป็นผู้จัดสรรให้ทั้งสิ้น

คุณสุกิจรู้จักและเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มมุสลิมประชากรครั้งแรกเมื่อต้นปี 2546 จากการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่อต้านการพยายามเข้ารุกรานประเทศอิรักของสหรัฐอเมริกา ภายใต้การชักชวนของคนที่รู้จัก ด้วยความรู้สึกยกย่องและศรัทธาแนวทางการดำเนินงานของกลุ่ม นับตั้งแต่นั้นคุณสุกิจจึงอาสาให้ความช่วยเหลืองานของกลุ่มตลอดมา จนกระทั่งกลางปี 2546 จึงได้การร้องขอให้มาช่วยเหลือดำเนินโครงการผลิตสื่อเว็ลด์ไวด์เว็บ คุณสุกิจเล่าว่า "เมื่อคณะกรรมการทราบว่าผมมีความสามารถในการออกแบบและเขียนเว็บ เขาจึงมาปรึกษาและมอบหมายผมให้ช่วยดำเนินการจัดตั้งและรับผิดชอบสร้างและดูแลเว็บไซต์ของกลุ่ม ...ผมก็ทำงานกับเครื่องคอมพิวเตอร์ที่บ้านนี้แหละ วันๆจึงต้องจัดสรรเวลาจากงานประจำที่รับจ้างทำเว็บให้คนอื่น มานั่งออกแบบและเขียนเว็บเพจให้แก่กลุ่มด้วย"

ภายหลังจากที่ออกแบบและเขียนเว็บเพจ จนสามารถจัดตั้งเว็บไซต์ของกลุ่มมุสลิมประชากรได้สำเร็จแล้ว คุณสุกิจก็ต้องรับผิดชอบที่จะปรับปรุงข่าวสารข้อมูลให้มีความทันสมัยตลอดเวลา ซึ่งงานประจำที่คุณสุกิจต้องทำในแต่ละวันคือ การอ่านและรวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับโลกมุสลิมจากสื่อต่างๆ แล้ว

นำมาดำเนินการตรวจสอบวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือได้ของข่าวสาร กับบุคคลที่มีความรู้และความเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ก่อนที่จะนำมาสรุปและจัดทำข้อมูลเพื่อให้นำเสนอ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ที่นำมาเผยแพร่บนเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์เป็นข้อมูลที่แกนนำของกลุ่มสองคนจัดทำและส่งมาให้ นอกจากนี้บางครั้งก็ยังมีสมาชิกคนอื่น ๆ ส่งข่าวสารข้อมูลมาให้เผยแพร่บ้าง ความรับผิดชอบของคุณสุกิจคือต้องนำข้อมูลนั้นมาแปลงหรือจัดทำให้เป็นไฟล์ข้อมูลที่สามารถส่งขึ้นไปเผยแพร่บนเว็ลด์ไวด์เว็บได้ ตลอดทั้งยังต้องจัดส่งข่าวสารข้อมูลประจำวันที่สำคัญให้แก่เพื่อนสมาชิกที่ยื่นความจำนงขอรับข้อมูลทางอีเมลล์หรือ SMS บนโทรศัพท์มือถือด้วย

เงินทุนในการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มมุสลิมประชาธรรมเป็นลักษณะงานอาสาสมัคร ไม่มีสำนักงาน ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ที่ให้บริการแก่คนทำงาน บุคลากรทุกคนทำงานบนฐานทรัพยากรที่ตัวเองมีอยู่ และอาจต้องเสียสละเงินเล็กน้อยเป็นต้นทุนสำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มตามที่ตนเองได้รับมอบหมาย การดำเนินงานเกี่ยวกับเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ของคุณสุกิจก็เช่นกัน ค่าใช้จ่ายิจาณะต่างๆ เช่น ค่าโทรศัพท์ ค่าเดินทาง ค่าเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ฯลฯ คุณสุกิจต้องรับผิดชอบเองทั้งสิ้น ไม่รวมถึงคอมพิวเตอร์ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการทำงาน ซึ่งเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์และโปรแกรมตัวเดียวกันกับที่สุกิจใช้ในงานอาชีพที่หารายได้ปกติ

ดังนั้นกระบวนการวารสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บของกลุ่มมุสลิมประชาธรรมในปัจจุบัน จึงไม่มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับแรงงานหรือการบริหารจัดการต่างๆ มีเพียงค่าจดทะเบียนชื่อโดเมน 600 บาทต่อปี และค่าเช่าให้บริการเว็บโฮสติ้ง 4,200 บาทต่อปี ซึ่งรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 4,800 บาทต่อปีเท่านั้น แต่รายการค่าใช้จ่ายส่วนนี้มีเงื่อนไขว่าต้องจ่ายล่วงหน้าทุกสองปี และค่าบริการเว็บโฮสติ้งอาจเพิ่มขึ้นอีก เพราะคาดว่าผู้ใช้บริการคงจะเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องขยายพื้นที่สำหรับเก็บข้อมูลเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากว่าการดำเนินงานเกี่ยวกับเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ยังเพิ่งอยู่ในขั้นเริ่มต้นเท่านั้น สำหรับเว็บโฮสติ้งที่เลือกใช้บริการ คุณสุกิจให้ความเห็นว่ามียาราคาค่อนข้างแพงเมื่อเปรียบเทียบกับเว็บโฮสติ้งของผู้ให้บริการรายอื่น แต่ก็จำเป็นต้องเลือกใช้เนื่องจากมีความเห็นอกว่าในด้านการรองรับการทำงานของโปรแกรมที่หลากหลาย มีเงื่อนไขที่สะดวกต่อการทำงานของเว็บมาสเตอร์ ความเสี่ยงที่จะเจอปัญหาเว็บเซิร์ฟเวอร์ล่มเป็นไปได้น้อย ความปลอดภัยของข้อมูลเชื่อถือได้ และค่อนข้างมีประสิทธิภาพและความรวดเร็วในด้านของการสื่อสารข้อมูล

เนื่องจากกลุ่มมุสลิมประชาธรรมไม่ใช่เป็นองค์กรเพื่อการค้าหรือหากำไร อีกทั้งการจัดตั้งเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ก็มีวัตถุประสงค์เกี่ยวข้องข้องกับการศาสนา ดังนั้นการจะหารายได้จากโฆษณา (banner) ก็เป็นการไม่สมควร และอาจหมิ่นเหม่ให้บุคคลเข้าใจวัตถุประสงค์ของกลุ่มผิดได้ สำหรับปี 2546 คณะกรรมการบริหารกลุ่มมุสลิมประชาธรรมได้จัดสรรเงินงบประมาณให้แก่โครงการเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ สำหรับเพื่อจ่ายเป็นค่าจดทะเบียนชื่อโดเมนและค่าเช่าให้บริการเว็บโฮสติ้งล่วงหน้า 2 ปี

เป็นเงินจำนวน 9,600 บาท หรือคิดเป็น 27 เปอร์เซ็นต์ของเงินประมาณทั้งหมด ทั้งนี้ ที่มาของเงินงบประมาณและเงินทุนสำหรับการทำกิจกรรมของกลุ่มมุสลิมประชาธรรมได้มาจากการบริจาคทั้งสิ้น

1.3 องค์กรที่มีความสนใจด้านบันเทิงหรือสันทนาการ

- ชื่อโดเมน
- (1) จีไอซีดี ดอทคอม / สมชายแฟนคลับ
 - (2) ไทย ดอทเน็ต / สมชายแฟนคลับ
 - (3) สมชายแฟนคลับ ดอทไอโก ดอทคอม
 - (4) สมชายแฟนคลับ ดอทไทย ดอทเน็ต

พัฒนาการและแนวคิดในการจัดทำสื่อ

“วันแรกที่รู้จักวงนายสมชายจำได้ว่าเห็นใน MV ไทรทัศน์ ตอนนั้นก็ไม่ได้สนใจอะไร หน้าตาภิธรรมดาออกจะดูแปลกๆเสียด้วยซ้ำ หลังจากนั้นก็เห็น MV ตัวที่ 2 เพลงนี้เป็นเพลงเร็ว เลยไม่ค่อยชอบเท่าไร แต่ก็ติดหูมากเพราะได้ยินบ่อย สำหรับเพลงที่ 3 ครั้งแรกที่ได้ยินเพราะพี่ที่ทำงานเปิดให้ฟัง แล้วเค้าบอกว่าชอบเพลงนี้จัง ตอนนั้นยังไม่รู้ว่าเป็นเพลงของวงนายสมชายด้วยซ้ำ แต่ฟังดูแล้วก็ เออ เพราะดีเหมือนกันแฮะ พอมาเห็น MV ก็น่ารักดี แต่ที่ทำให้มาชอบวงนายสมชายแบบโดนจังๆเลยก็ตอนที่ไปดูสมาคมชมดาว ตอนที่วงนายสมชายมาครั้งแรก จำได้ว่าเห็นท่าทางขี้เล่น กวนๆของนายสมชายแล้วชอบมากเลย ดูสดใส จริงใจดี แต่จากที่เห็นนายสมชายให้สัมภาษณ์ในหลายๆ รายการตอนนั้นรู้สึกได้ว่านายสมชายเป็นเด็กค่อนข้างเก็บความรู้สึกนะ ดูเหมือนมีอะไรในใจ แต่ไม่ยอมพูดออกมา ตอนนั้นแฟนเพลงของวงนายสมชายเค้าเยอะแล้วละ ยังคิดอยู่เลย เออ วงนี้แฟนเพลงเยอะดีนะ ตอนนั้นถึงจะเริ่มชอบนายสมชายแล้ว แต่ก็ไม่ได้ติดตามผลงานอะไรมากนัก ไม่รู้ตารางงาน ไม่รู้ว่าจะมาออกรายการอะไรบ้าง จะไปดูก็ต่อเมื่อเปิดไปเจอเท่านั้น เพราะช่วงนั้น เป็นช่วงที่เรากำลังวุ่นวายกับเรื่องเรียนของตัวเองอยู่ด้วยมั้ง เลยไม่มีเวลาไปสนใจเรื่องคนอื่นมากนัก ก็ได้แค่ซื้อ CD/ VCD มาฟังและดูเท่านั้น คอนเสิร์ตอะไรก็ไม่ได้ไปดูเลย จะว่าไปแล้วเราเพิ่งมาติดตามผลงานของวงนายสมชายแบบจริงจัง ก็ช่วงหลังจากที่จัดการเรื่องเรียนของตัวเองเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีเวลาว่างมากขึ้น ตอนนั้นแหละถึงได้ติดตามค้นหาประวัติของนายสมชายแล้วก็วงของเค้า เพราะเวลาทำอะไรเค้าจะไปด้วยกันทั้งวงตลอด ก็มีซื้อหนังสือมาอ่านบ้าง แต่ส่วนใหญ่เน้นๆเลยคือบนอินเทอร์เน็ตนี่แหละ เป็นอะไรที่ลงทุนน้อย คันท่าง่ายและได้ข้อมูลเยอะ ช่วงนั้นแบบว่าข้อมูลของ วงนายสมชายมีเต็มหัวสมองเลย ก็เก็บข้อมูลมาเรื่อยๆ จนกระทั่งวันหนึ่งว่างจัด ไม่มีไรทำไง เลยทำเว็บให้นายสมชาย ตอนนั้นก็แค่ตั้งใจว่าจะทำแค่เก็บไว้ดูเอง เพราะข้อมูลเรามีเยอะ ไม่รู้จะเอาไว้ไหนดี เลยคิดว่าเก็บไว้บนเว็บดีกว่า ไม่หายไปไหนด้วย คนอื่นจะได้รู้ด้วย ตอนนั้นพอทำเสร็จก่อนที่จะเปิดตัวแบบเป็นทางการก็มีการบอกให้นายสมชายเค้ารู้ก่อนนะว่า เออ เราทำเว็บให้นะ เข้าไปดูด้วยนะ อะไรประมาณนี้ เราก็คิดเข้าข้างตัวเองนะว่าเค้าน่าจะจะได้เข้ามาดู อ้อ ก็เรื่องตัวเองนี่นา ไม่เข้ามา

ดูก็ใจร้ายเกินไปแล้ว ทำได้สักพักก็มีน้องคนหนึ่งมาชวนให้ทำแฟนคลับนายสมชาย ไร่เราก็ว่างอยู่ด้วยใน
แถมมาเจอคนที่ชอบนายสมชายเหมือนกันอีก ก็เลยลองดู คิดว่าทำไปก็ไม่เสียหายอะไร จึงได้เกิดสมชาย
แฟนคลับอย่างที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้...”³

เว็บสมชายแฟนคลับก่อตั้งขึ้นโดยการใช้เวลาว่างภายหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท
ของคุณลูกเกต นวมะสิริกุล ซึ่งปัจจุบันเป็นเว็บมาสเตอร์ ด้วยเหตุผลอันเนื่องจากความชื่นชอบและชื่น
ชมศิลปินนักร้องคนนี้เป็นส่วนตัว กอปรกับการมีข้อมูลข่าวสารและรูปภาพของนายสมชายเก็บสะสมไว้
เป็นอันมาก จึงคิดจัดทำเว็บเพื่อรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลของนายสมชายให้เป็นระบบ ด้วยหวังว่ารูป
ภาพและข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจหรือบุคคลที่นิยมชมชอบนายสมชายเหมือนกับตนเอง
ภายหลังการจัดตั้งเว็บไซต์ดังกล่าวสำเร็จ คุณลูกเกตก็ได้รับการติดต่อจากคุณนิ๊กกี้ สหัสรังสีมิโชค ซึ่งเป็น
แฟนเพลงที่นิยมชื่นชอบนายสมชายเหมือนกัน การที่คุณลูกเกตและคุณนิ๊กกี้ได้มีโอกาสรู้จักและสนทนา
แลกเปลี่ยนข้อมูลกันเกี่ยวกับศิลปินนักร้องที่ตนเองชื่นชอบ กลายเป็นการชักชวนกันริเริ่มจัดตั้งกลุ่มสม
ชายแฟนคลับขึ้นในเวลาต่อมา และเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเว็บของคุณลูก
เกตให้กลายเป็นชุมชนสำหรับกลุ่มแฟนคลับของนายสมชายนับตั้งแต่นั้น

กลุ่มสมชายแฟนคลับก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคนที่
เป็นแฟนคลับของนายสมชายให้มีโอกาสได้มาพบปะ รู้จักและทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การไปช่วยกันซุ
บ้าย และการร้องตะโกนส่งเสียงเชียร์ให้กำลังใจแก่นายสมชายในโอกาสต่างๆ ทั้งงานโชว์ตัว งานแสดง
คอนเสิร์ตและกิจกรรมอื่นๆ โดยมีเว็บไซต์ของกลุ่มเป็นช่องทางสำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร
ระหว่างกัน รวมทั้งใช้สำหรับนัดหมายในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน คุณลูกเกตย้อนอธิบายถึงความรู้สึก
ของตนเองขณะนั้นว่า “วัตถุประสงค์ที่ทำเว็บเกี่ยวกับนายสมชายเว็บนี้มาตั้งแต่ต้น ก็แค่อยากจะได้เผยแพร่
ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนายสมชาย ให้คนที่รักนายสมชายได้สัมผัสถึงตัวตนของเค้า ได้รับรู้ถึงผลงานของ
เค้า ได้แลกเปลี่ยนความรู้สึกรักและเป็นห่วงเค้า เราเจอว่ามีแฟนเพลงบางคนที่พวกเขาไม่มีโอกาสได้ไป
แลกเปลี่ยนพูดคุยกับใครที่ไหน และอีกหลายคนไปพูดคุยกับใครแล้วก็ไม่มีใครเข้าใจ เราจึงทำเว็บนี้ขึ้น
เพื่อให้พวกเขาสามารถเข้ามาหาคนที่เข้าใจได้ที่นี่”

จุดเด่นของเว็บสมชายแฟนคลับอยู่ที่ความสวยงามของการออกแบบและบริการข้อมูลเกี่ยวกับ
นายสมชายที่มีความหลากหลาย ตั้งแต่บริการเว็บบอร์ด บริการห้องสนทนา บริการดาวน์โหลดเสียงเรียก
เข้าโทรศัพท์มือถือ เพลง (ringtone) วอลล์เปเปอร์ (wallpaper) โมบายวอลล์เปเปอร์ (mobile
wallpaper) และสกินวินแอมป์ (skin Winamp) จนกระทั่งถึงบริการนวนิยายสั้นที่มีนายสมชายเป็นตัว
เอกของเรื่อง อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของเว็บก็อยู่ที่การนำเสนอข่าวสารและความเคลื่อนไหวของนาย
สมชายที่เน้นเรื่องความละเอียดและรวดเร็ว โดยทีมงานจะดำเนินการเพิ่มเติมและปรับปรุงข่าวสารอย่าง
น้อยที่สุดอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง ยกเว้นกรณีมีเหตุการณ์หรือข่าวสารใดที่เห็นว่ามีมีความสำคัญก็จะนำออก

³ คัดลอกจากข้อความที่เว็บมาสเตอร์ “สมชายแฟนคลับ” โพสต์ไว้บนเว็บบอร์ดของ www.rcaweb.com

เผยแพร่และรายงานบนเว็บทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสถานการณ์ที่นายสมชายตกเป็นข่าวโด่งดังไปทั้งสังคม ซึ่งตลอดเวลาดังกล่าวแฟนคลับที่เป็นที่มุงงานทำเว็บต้องทำหน้าที่อย่างหนักในการติดตามข่าวสารของนายสมชายมารายงานบนเว็บอย่างต่อเนื่องแทบจะชั่วโมงต่อชั่วโมง จนกระทั่งเว็บสมชายแฟนคลับได้กลายเป็นที่พึ่งพิงด้านข่าวสารที่สำคัญไม่เพียงแต่เฉพาะของแฟนคลับ แต่ยังรวมถึงบุคคลทั่วไปที่สนใจติดตามข่าวสารและความคืบหน้าของนายสมชายอีกด้วย นอกเหนือจากการเป็นสื่อกลางอีกทางหนึ่งในการดำเนินกิจกรรมและให้กำลังใจแก่นายสมชายและครอบครัว

ปัจจุบันเว็บสมชายแฟนคลับยังคงพึ่งพิงเซิร์ฟเวอร์ที่ให้บริการพื้นที่ฟรีอยู่ ดังนั้นจึงมักประสบกับปัญหาจนกระทั่งถึงกับต้องย้ายหรือเปลี่ยนแปลงเซิร์ฟเวอร์ที่ให้บริการบ่อยครั้ง สาเหตุเป็นเพราะการใช้ปริมาณ bandwidth ที่สูงเกินกว่าเงื่อนไขที่ผู้ให้บริการกำหนด จึงทำให้เว็บโฮสติ้งแจ้งระงับการให้บริการสำหรับเว็บโฮสติ้งที่ยังคงให้บริการพื้นที่ฟรีแก่เว็บสมชายแฟนคลับอยู่ ก็มักมีปัญหาเซิร์ฟเวอร์ล่มบ่อยครั้งจนไม่สามารถให้บริการข้อมูลได้ ด้วยเพราะมีผู้เข้ามาใช้บริการเรียกดูข้อมูลพร้อมๆ กันเกินกว่าที่เซิร์ฟเวอร์จะรองรับได้ ซึ่งที่ผ่านมาทีมงานได้แก้ปัญหาโดยใช้วิธีแบ่งเนื้อหาแล้วนำไปฝากไว้กับเซิร์ฟเวอร์หลายๆ แห่ง จึงเป็นเหตุผลให้ปัจจุบันข้อมูลที่ให้บริการถูกแยกจัดเก็บอยู่อย่างกระจัดกระจาย แม้กระทั่งหน้าโฮมเพจก็ต้องมีที่อยู่ URL ถึง 4 แห่ง การจัดเก็บข้อมูลไว้หลายที่เช่นนี้ไม่เพียงแต่สร้างความสับสนให้บรรดาแฟนคลับที่เข้าใช้บริการข้อมูลเท่านั้น แต่ยังเป็นภาระยุ่งยากให้แก่ทีมงานที่ต้องเข้าไปอัปเดตข้อมูลหลายรอบในแต่ละครั้ง อีกทั้งศักยภาพของเซิร์ฟเวอร์ที่ให้บริการฟรีก็มีข้อจำกัดที่ทำให้ทีมงานไม่สามารถจัดบริการข่าวสารข้อมูลได้อย่างที่คาดหวัง ด้วยเหตุนี้ที่ทีมงานจัดทำเว็บจึงปรารถนาว่าสักวันหนึ่งจะได้มีโอกาสจดชื่อโดเมนและเช่าใช้เซิร์ฟเวอร์เป็นของตนเอง แต่จนกระทั่งถึงปัจจุบันทางกลุ่มก็ยังไม่มีความพร้อมทางด้านการเงินที่จะกระทำการดังกล่าวได้

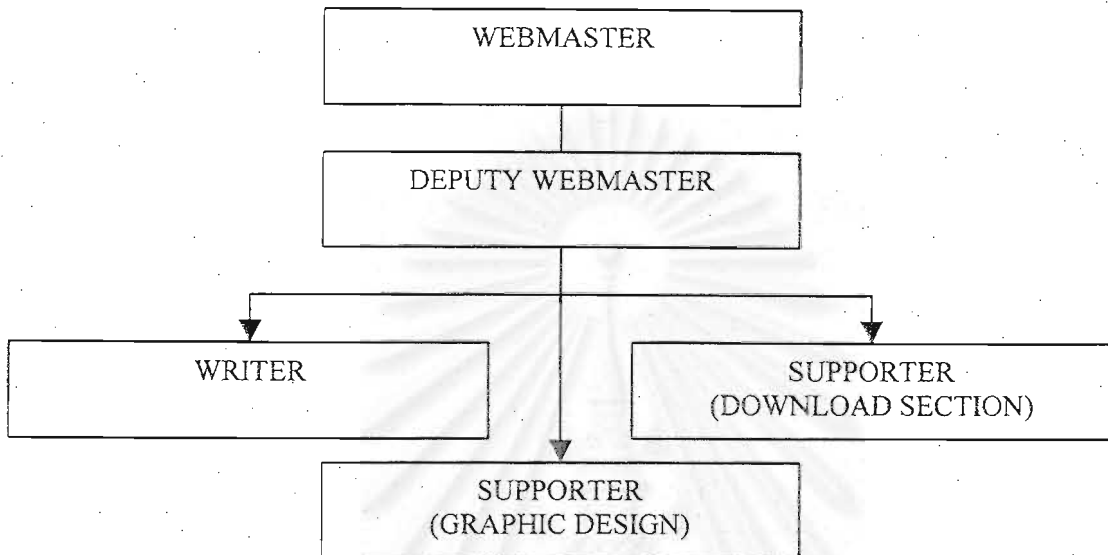
โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน

ปัจจุบันสมาชิกแฟนคลับที่มีความเกี่ยวข้องข้องกับการจัดทำเว็บของกลุ่มมีจำนวนทั้งสิ้น 5 คน โดยเกือบทั้งหมดไม่เคยพบปะหรือเจอหน้ากันเลย ยกเว้นเพียง 2 คนที่มีโอกาสพบเจอกันบ่อยๆ จากการที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ในการไปชมคอนเสิร์ตและให้กำลังใจศิลปินคนโปรดในโอกาสต่างๆ การวารสารสนทนาบนเว็บบอร์ดเว็บของกลุ่มสมชายแฟนคลับจึงเป็นลักษณะคล้ายกับต่างคนต่างทำในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบแล้วนำมาประกอบรวมกัน โดยผ่านการปรึกษาหารือและติดต่อประสานข้อมูลกันทางโทรศัพท์ โปรแกรม MSN และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) รวมทั้งมีการแบ่งหน้าที่กันตามความถนัดและความสนใจของสมาชิกแต่ละคนที่อยู่ในทีมงาน

สมาชิกในทีมจัดทำเว็บสมชายแฟนคลับ ประกอบด้วย

- 1) น.ส. ลูกเกด นวมะศิริกุล อายุ 28 ปี อาชีพพนักงานบริษัท เป็นเว็บมาสเตอร์
- 2) นายลีโอ กุสุมากรณียะกิจ อายุ 25 ปี อาชีพพนักงานในองค์กรของรัฐ เป็นผู้ช่วยเว็บมาสเตอร์

- 3) น.ส. นิกกี้ สหัสรังสีมีโชค อายุ 18 ปี นักเรียนมัธยม รับผิดชอบการเขียนนวนิยาย
- 4) นายธงไชย แซ่มอุตมฉันท์ อายุ 16 ปี นักเรียนมัธยม รับผิดชอบงานกราฟิกและแอนิเมชัน
- 5) นายเต๋า อานันทนະโกສຸມ อายุ 16 ปี นักเรียนมัธยม รับผิดชอบส่วนบริการดาวน์โหลด

ภาพที่ 5 แสดงผังโครงสร้างองค์กรของเว็บสมชายแฟนคลับ

หลังจากก่อตั้งกลุ่มสมชายแฟนคลับแล้ว คุณลูกเกตก็ชักชวนให้คุณนิกกี้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเว็บร่วมกัน โดยคุณนิกกี้รับช่วยเหลือในส่วนของการทำข้อมูลข่าวเล็กๆน้อยๆ และเขียนนวนิยายที่มีนายสมชายเป็นตัวเอกส่งมาให้ทำการเผยแพร่เป็นตอนๆบนเว็บ กระทั่งถึงปลายเดือนกรกฎาคม 2546 คุณลูกเกตก็ได้รับการติดต่อทางอินเทอร์เน็ตจากคุณธงไชย แซ่มอุตมฉันท์ ขอเข้ามาร่วมในทีมพัฒนาเว็บอีกคน ซึ่งคุณธงไชยก็ได้รับมอบหมายให้ช่วยในการจัดทำรูปภาพ กราฟิกและแอนิเมชันต่างๆที่ใช้บนเว็บเพจ หลังจากนั้นคุณลูกเกตได้พยายามหาสมาชิกแฟนคลับให้เข้าร่วมเป็นทีมงานมากขึ้น และที่สุดก็ได้เพิ่มขึ้นอีก 2 คน คือ คุณลิโอ กุสุมกรณียะกิจ และคุณเต๋า อานันทนະโกສຸມ ตามลำดับ คุณลิโอเป็นคนที่มีความสามารถในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับงานออกแบบกราฟิกและสร้างเว็บเพจ คุณลูกเกตจึงวานขอให้ช่วยรับผิดชอบปรับปรุงและตกแต่งรูปร่างหน้าตาเว็บเพจให้มีความสวยงามรวมทั้งไว้วางใจให้ช่วยเหลืออัปเดตข้อมูลบนเว็บแทนได้ขณะที่ไม่ว่าง ส่วนคุณเต๋าขออนุญาตคุณลูกเกตรับผิดชอบการออกแบบและจัดทำข้อมูลซึ่งประกอบด้วย เสียงเรียกเข้าโทรศัพท์มือถือ เพลง สกินวินแอมป์ วอลล์เปเปอร์บนโทรศัพท์มือถือและบนหน้าจอคอมพิวเตอร์ เพื่อที่จะให้สมาชิกสมชายแฟนคลับได้ใช้บริการดาวน์โหลดฟรีบนเว็บของกลุ่ม

เนื่องจากการมีส่วนร่วมในทีมพัฒนาเว็บของแต่ละคนมีลักษณะเป็นงานอาสาสมัคร สมาชิกแต่ละคนในทีมซึ่งต่างก็มีภาระหน้าที่ตามบทบาทของตน จึงจำเป็นต้องจัดสรรเวลาว่างจากภารกิจปกติเหล่านั้นมาดูแลรับผิดชอบงานที่ตนเองได้รับมอบหมาย โดยการหยิบขยเอาเครื่องมือที่ตนเองมีและสามารถเข้าถึงได้ในแต่ละช่วงเวลาและสถานการณ์มาใช้ในการทำงาน เช่น คุณลูกเกิดและคุณลีโอที่ทำงานแล้วก็จะใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัวที่บ้านในการทำงาน และบางครั้งก็ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ทำงานบ้างในงานเล็กๆน้อยๆ เช่น การปรับปรุงข้อมูลบนเว็บให้ทันสมัย เป็นต้น ส่วนคุณนิ๊กก็ คุณธงชัยและคุณเต๋า ซึ่งมีสถานภาพเป็นนักเรียนมัธยม ก็จำเป็นต้องทำงานบนเครื่องคอมพิวเตอร์ของตนเองที่บ้านเพียงอย่างเดียว เพราะไม่มีความสะดวกในการใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์ที่โรงเรียนเหมือนกับพี่อีกสองคนที่ทำงานแล้ว

เงินทุนในการดำเนินงาน

เว็บสมชายแฟนคลับไม่มีทั้งค่าใช้จ่ายและรายได้ที่เป็นเฉพาะขององค์กรเอง เนื่องจากข้อมูลทั้งหมดนำไปฝากไว้กับเว็บโฮสติ้งที่เปิดให้บริการพื้นที่เซิร์ฟเวอร์ฟรี อีกทั้งทางกลุ่มก็ไม่เคยมีการจัดกิจกรรมหารายได้ใดๆตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการมา ด้วยรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะต่างคนต่างทำ หรือการอาสารับผิดชอบต่องานเฉพาะที่ตนเองชอบและมีความถนัด จึงทำให้ความตกลงร่วมมือกันในการพัฒนาเว็บสมชายแฟนคลับมีลักษณะเป็นเหมือนกับงานอดิเรกของแต่ละคน ดังนั้นค่าใช้จ่ายเล็กๆน้อยๆที่อาจมีขึ้นได้ก่อนหรือระหว่างการทำงาน เช่น ค่าโทรศัพท์ใช้ติดต่อเพื่อประสานการทำงานระหว่างกัน และค่าเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น สมาชิกแต่ละคนในทีมจำเป็นต้องรับผิดชอบหรือจัดหาเงินเอง

1.4 องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านวิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยี

ชื่อโดเมน ตามรอยนาซ่า ดอทคอม

พัฒนาการและแนวคิดในการจัดทำสื่อ

ด้วยความที่เพิ่งเรียนจบปริญญาเกี่ยวกับการออกแบบและเขียนเว็บเพจ กอปรกับเป็นผู้ที่มีความชื่นชอบและสนใจในเรื่องของอวกาศมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก แต่มักประสบปัญหาว่ามีแหล่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับอวกาศที่เป็นภาษาไทยให้ค้นคว้าได้น้อยมาก แม้แต่บนอินเทอร์เน็ตขณะนั้นก็ยังไม่มีเว็บเกี่ยวกับอวกาศที่เป็นของคนไทยเลย ด้วยเหตุนี้ คุณสสาร ฟันฟ้าอจินไตยจึงตัดสินใจใช้เวลาว่างก่อนที่จะเริ่มต้นอาชีพจัดทำเว็บเรื่องนี้ขึ้น เพื่อหวังว่าเว็บนี้จะเป็นประโยชน์แก่คนไทยที่สนใจเรื่องของอวกาศเหมือนเช่นเดียวกับเขา คุณสสารต้องใช้เวลาราว 2 เดือนในการจัดทำข้อมูลและเขียนเว็บเพจก่อนที่จะสามารถ

เปิดให้บริการข้อมูลได้ในกลางปี 2543 โดยได้ดำเนินการจดทะเบียนใช้ชื่อโดเมนนี้ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง หลังจากเว็บนี้เปิดตัวได้หนึ่งสัปดาห์ คุณชัยวัฒน์ สิริระหนณี ซึ่งปัจจุบันเป็นเว็บมาสเตอร์ร่วม บังเอิญทองอินเตอร์เน็ตมาเจอเข้ากับเว็บนี้ จึงได้ติดต่อเข้ามาทาง ICQ เพื่อทำความรู้จักและขอเป็นเพื่อนพูดคุยด้วยจากการได้สนทนากันทำให้คุณสสารทราบว่าคุณชัยวัฒน์ค่อนข้างเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องอวกาศ อีกทั้งยังสามารถใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้หลากหลาย จึงทำให้คุณสสารตัดสินใจชักชวนคุณชัยวัฒน์ให้เข้ามาช่วยพัฒนาเว็บที่ตัวเขาเพิ่งจัดตั้งขึ้น

คุณชัยวัฒน์เล่าถึงเว็บตามรอยนาซาในยุคเริ่มต้นว่า "ตอนที่ทำก็เริ่มจากข้อมูลเนื้อหาเล็กๆ ก่อน พยายามทำเนื้อหาให้อ่านง่าย ให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ด้านนี้มาก่อนปกติแล้วถ้าเป็นเว็บอื่นใครอยากดูก็เข้ามาดูข้อมูลไปดูได้ แต่สำหรับเรื่องของอวกาศ ดวงดาวหรือปรากฏการณ์บนท้องฟ้าจำเป็นต้องมีภาคปฏิบัติ คือต้องมีภาคสนาม เราก็เลยคุยกันว่าน่าจะมีการจัดกิจกรรมดูดาวและปรากฏการณ์บนท้องฟ้ากันจริงๆ ดังนั้นเมื่อเดือนธันวาคม 2541 ก็เลยถือโอกาสเปิดตัวเป็นครั้งแรกว่า เว็บตามรอยนาซา นอกจากข้อมูลบนเว็บแล้วก็มีกิจกรรมนอกสถานที่ด้วยนะ หมายความว่าบนเว็บเราเนี่ยแหละ ก่อนหน้านั้นเรามีการเปิดรับสมาชิกด้วย โดยใครที่อยากรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องอวกาศหรือดวงดาว เขาก็จะให้ e-mail เราไว้ แล้วเราก็ทำเมลล์รูปเพื่อใช้ส่งข่าวสาร เราไม่มีการเก็บเงินค่าสมาชิก ใครต้องการข้อมูลก็สมัครไว้ ก็มีคนสนใจพอสมควร แล้วบังเอิญช่วงที่เปิดตัวครั้งแรก มีสถานีวิทยุเอฟเอ็มในกรุงเทพฯ ชองหนึ่ง จำชื่อไม่ได้แล้ว เค้าบังเอิญทราบข่าวว่ามีการจัดกิจกรรมดูดาว ก็เลยจัดสัมมนาเราออกทางวิทยุ ทำให้มีคนที่รู้จักและตามมาเข้าร่วมกิจกรรมกันมาก ได้สมาชิกใหม่ๆ หลายคนเพิ่มขึ้นจากกิจกรรมวันนั้น"

"กิจกรรมดูดาวหรือปรากฏการณ์บนท้องฟ้าอื่นๆ เราจะประชาสัมพันธ์บนเว็บว่าจะไปกันที่ไหนเมื่อไหร่ โดยที่ไม่มีการเก็บค่าใช้จ่าย ต่างคนต่างไปกันเอง จะติดรถกันไปก็ได้ อาหารกินไปกันเองหรือแชร์กันจ่าย ไปกางเต็นท์ที่เขากล่องดูดาวร่วมกัน เหมือนเป็นการไปรวมกลุ่มคนที่มีความรู้เกี่ยวกับอวกาศเหมือนกัน จัดขึ้นประมาณปีละครั้งถึง 2 ครั้งครับ เพื่อให้โอกาสคนที่ไม่มีกล้องดูดาวได้ไปดูดาวร่วมกับคนที่มิก้อง คนที่มิก้องอาจแลกเปลี่ยนกันดูดาวผ่านกล้องคนละรุ่นคนละแบบ เพื่อให้เห็นความแตกต่าง แชร์ประสบการณ์กัน ไม่คิดเรื่องหากำไร เพราะไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายในการร่วมกิจกรรม ต่างคนต่างออกค่าใช้จ่ายของตัวเอง"

คุณชัยวัฒน์เล่าให้ฟังต่อไปว่า "หลังจากนั้นเมื่อมีคนอื่นรู้จักเว็บตามรอยนาซามากขึ้น เราเองก็ทำกิจกรรมเยอะขึ้น จึงทำให้เว็บโตขึ้นเรื่อยๆ จากมีคนเข้าชมวันละ 20-30 คนก็กลายเป็นวันละ 2-3 ร้อยคน พอโตขึ้นมากๆ มีคนเข้ามาดูเยอะขึ้น มีนักเรียนเข้ามาดูข้อมูลไปใช้ทำรายงาน จากเดิมที่เซิร์ฟเวอร์เค้าให้พื้นที่ฟรีซึ่งมีขนาดจำกัด เพื่อให้เราแค่ทดลองทำเว็บไซต์เพื่อการฝึกวิชา ทางเจ้าของเซิร์ฟเวอร์จากเมืองนอกเค้าก็เริ่มคิดที่จะเก็บเงินจากเรา แต่เค้ายังไม่เก็บจากเราโดยตรง แต่เริ่มจากการเอาแบนเนอร์ (banner) เข้ามาติดไว้ พอใครเข้ามาก็มีแบนเนอร์ขึ้นมาบังเลย ทุกคนที่เข้ามา ก็จะบ่นว่าทำไมจึงเป็นอย่างนี้ อ่านข้อมูลบนเว็บไม่สะดวกเลย เราสองคนก็เลยมาปรึกษากันว่าจะทำอย่างไร ก็ได้ข้อสรุปว่าน่าจะหาพื้นที่ใหม่ดีกว่า ยอมที่จะเสียเงินหน่อยเพื่อไม่ให้มีแบนเนอร์มารบกวน"

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเว็บตามรอยนาซ่าย้ายเซิร์ฟเวอร์มาแล้วถึง 3 ครั้ง ครั้งแรกประมาณต้นปี 2544 โดยย้ายจากพื้นที่ฟรีของ Hypermart ไปที่ Supersave Host แต่อยู่ได้เพียงระยะหนึ่งก็เป็นช่วงของปรากฏการณ์ฝนดาวตกลีโอนิด ประมาณเดือนพฤศจิกายน 2544 ความโด่งดังของปรากฏการณ์ครั้งนั้นทำให้มีคนเข้ามาใช้บริการข้อมูลมากจนถึงกับทำให้เซิร์ฟเวอร์ล่ม เมื่อเป็นเช่นนั้นเว็บตามรอยนาซ่าจึงต้องย้ายไปหาที่อยู่ใหม่อีกครั้ง โดยการย้ายครั้งนี้เว็บมาสเตอร์เจาะจงเลือกใช้เซิร์ฟเวอร์ของต่างประเทศสาเหตุเพราะเชื่อว่าน่าจะมีประสิทธิภาพรองรับผู้เข้ามาใช้ข้อมูลพร้อมกันจำนวนมากๆได้ แต่ก็ปรากฏว่าเพียงแค่วันเดียวหลังจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์ที่ทำให้เซิร์ฟเวอร์ล่มอีกครั้ง ด้วยเหตุผลเดิมคือว่าใช้ปริมาณ bandwidth สูงเกินกว่าที่เว็บโฮสต์ดังกล่าวรองรับได้ จากปัญหานั้นเองที่ทำให้เว็บตามรอยนาซ่าย้ายมายังเซิร์ฟเวอร์ที่อยู่ปัจจุบันนี้ คุณณสสารอธิบายว่า "ข้อดีของที่นี่คือถ้าเมื่อไหร่ที่ใช้ bandwidth เกินค่าก็ไม่ตัดหรือระงับ เพราะเค้ารู้ว่าเหตุการณ์แบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นตลอดเวลาเป็นปกติ แต่เป็นบางช่วงเมื่อขึ้นสูงสุดแล้วก็หล่นลงมาเอง เขาบอกว่าปัญหาแค่นี้เขารับมือได้ แค่มั่นขึ้นมาแล้วก็ตกลง พอเจอช่วงดาวอังคารใกล้โลกก็ peak ขึ้นอีก เมื่อเว็บเราไม่เจอปัญหาอะไร เราก็เลยใช้บริการของที่นี่มาเรื่อยๆจนปีกว่าแล้ว และก็คงจะใช้ที่นี่ไปเรื่อยๆตราบเท่าที่ยังไม่ขึ้นราคา"

แม้ว่าที่ผ่านมาเว็บตามรอยนาซ่าสามารถหารายได้จากการโฆษณาและขายสินค้าเล็กๆน้อยๆได้ก็ตาม แต่เว็บมาสเตอร์ทั้งสองคนก็ยังต้องออกเงินส่วนตัวช่วยสนับสนุนค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่อยู่ดี แม้ปรากฏการณ์ทั้งสองจะยินดีโดยให้ความสำคัญว่าเป็นการทำงานอดิเรกที่ชอบก็ตาม แต่ถึงกระนั้นเว็บตามรอยนาซ่าก็ยังต้องเผชิญกับความเสียหายที่อาจปิดตัวลงในหลายครั้ง ดังที่คุณชัยวัฒน์ณสสารภาพว่า "เคยคิดอยู่เหมือนกันว่าอยากจะทำเว็บนี้แต่อาจเพราะว่าเรารู้สึกผูกพัน เว็บนี้ทำให้เรารู้จักเพื่อนหลายคน ไม่ใช่แค่คุยกันทางอินเทอร์เน็ต แต่เราจัดปาร์ตี้นัดเจอกันข้างนอกด้วย มีคนบอกว่าคุณอย่าปิดเว็บนะ เวลาเจอปัญหาก็จะมีคนพูดให้กำลังใจตลอดไม่ให้เราท้อ รวมถึงคนส่วนใหญ่ที่อยู่ในวงการที่เป็นผู้ใหญ่ เขาอยากให้เราทำต่อไปเรื่อยๆ มันเป็นเรื่องผูกพัน ตอนนี้อัดสินใจแล้วว่าคงไม่เลิก เพราะเรายังมีโครงการในอนาคตอีกในปี 2009 มันจะมีปรากฏการณ์สุริยุปราคาเต็มดวงที่ปักกิ่ง ผมวางแผนว่าจะหยุดกระปุกไปดูที่นั่น เพราะสุริยุปราคาปี 38 ซึ่งดังมากที่สุดท้ายของประเทศไทยแล้ว ไม่มีอีกแล้วที่เป็นสุริยุปราคาซึ่งจะเห็นอย่างนี้ จะมีที่อื่นก็ประเทศโน้นบ้าง ขั้วโลกใต้บ้าง แต่ละที่มันก็สั้นๆไม่คุ้มที่จะลงทุนไป เราจึงคุยกันว่ากลางปี 2009 ที่ปักกิ่ง เราจะไปดูกันนะ มันบัง 7 นาที แต่ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปดูปรากฏการณ์บนท้องฟ้าที่ต่างประเทศมันก็เยอะอยู่นะ ก็ตอนนี้ 2004 อีก 5 ปี คุยกันว่าต้องเก็บเงินให้ได้ปีละหมื่น ก็วาดฝันกันว่าโครงการ star on tour ปี 2009 ที่ปักกิ่งมันจะเกิดขึ้นได้ไหม ใกล้ๆกว่านี้ก็ปี 2006 ที่หลายคนคุยกันว่าอยากไปดูก็ที่ออสเตรเลีย ทั้งหมดมันเป็นแผนระยะยาว เราจึงมีสัญญากันว่าเว็บเราจะต้องอยู่ให้ถึง จะปล่อยให้ล่มลงไปไม่ได้"

ปัจจุบันเว็บตามรอยนาซ่ามีผู้เข้าใช้บริการข้อมูลวันละ 5-6 ร้อยคน โดยขยับเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆจากปีแรกที่มีเพียงร้อยหรือสองร้อยคนต่อวันเท่านั้น อย่างไรก็ตามหากช่วงไหนมีสถานการณ์หรือปรากฏการณ์บนท้องฟ้าที่น่าสนใจ เช่น ฝนดาวตกลีโอนิดหรือดาวอังคารใกล้โลก ตัวเลขคนเข้ามาใช้บริการก็จะกระโดดขึ้นไปถึง 2000 กว่าคนต่อวัน ส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียน มีบ้างจำนวนหนึ่งที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งสนใจ

เกี่ยวกับเรื่องของอวกาศ แม้ดูเหมือนว่ามีจำนวนตัวเลขคนเข้ามาใช้บริการข้อมูลค่อนข้างมาก แต่เว็บมาสเตอร์สองคนก็เห็นตรงกันว่า ผู้ที่เข้ามาประจำน่าจะยังคงมีสัดส่วนที่น้อยอยู่ เนื่องจากที่ผ่านมาคนที่เข้ามาใช้บริการข้อมูลพวกนี้ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษา และที่มาสนใจก็เป็นเพราะโดนบังคับให้ต้องมาสนใจ อาจเพราะอยู่ในหลักสูตรหรือเป็นวิชาที่กำลังเรียน จึงจำเป็นต้องเข้ามาเอาข้อมูลบนเว็บไปทำการบ้านหรือรายงานส่งอาจารย์ ดังนั้นเมื่อนักเรียนเหล่านี้สอบเสร็จก็จะทิ้งไป ไม่มาเหลียวแลความรู้หรือข้อมูลในเว็บนี้อีกต่อไป แต่ก็จะเป็นการสับเปลี่ยนเอานักเรียนรุ่นใหม่เข้ามาแทนที่ คุณชัยวัฒน์สรุปเป็นความเห็นส่วนตัวปิดท้ายว่า “ถ้าให้ประมาณการณืผมว่ามีแค่ร้อยละ 20 เท่านั้นเองที่ชอบและสนใจอย่างจริงจัง โดยมุ่งมั่นที่จะได้เรียนเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ในระดับมหาวิทยาลัย หรือชอบแบบแฟนพันธุ์แท้ของพวกเขา”

โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงานของเว็บตามรอยนาซ่ามีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของคนที่ทำหน้าที่เป็นเว็บมาสเตอร์รวม 2 คน ได้แก่

- 1) นายชัยวัฒน์ สวิระนทณี อายุ 38 ปี อาชีพพนักงานบริษัท รับผิดชอบเนื้อหาและฐานข้อมูลสมาชิก
- 2) นายสสาร พิณฟ้าจินไตย อายุ 26 ปี อาชีพพนักงานในองค์กรของรัฐ รับผิดชอบงานออกแบบ เขียนและปรับปรุงข้อมูลบนเว็บเพจ

ภาพที่ 6 แสดงผังโครงสร้างองค์กรของเว็บตามรอยนาซ่า

เนื่องจากเว็บมาสเตอร์ทั้งสองคนมีงานประจำที่ทำนอกบ้าน การดำเนินงานเกี่ยวกับเว็บจึงต้องใช้เวลาว่างช่วงดึกและในวันหยุดราชการ โดยคุณชัยวัฒน์ผู้ซึ่งมีความรอบรู้มากกว่าในเรื่องของอวกาศ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนท้องฟ้า ได้รับผิดชอบดูแลด้านเนื้อหาทั้งหมด และเป็นผู้ที่เลือกสรรและจัดทำข้อมูลส่วนใหญ่ที่เผยแพร่อยู่บนเว็บตามรอยนาซ่า เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินงาน แต่ปัจจุบันมีอาสาสมัครประจำจากภายนอกที่ช่วยเหลือจัดทำเนื้อหาข้อมูลให้เว็บตามรอยนาซ่าอีก 3 คน โดยคนหนึ่งรับอาสาในการแปลข่าวหรือบทความจากเว็บของต่างประเทศแล้วส่งมาให้เผยแพร่อยู่เสมอ

ส่วนอีกคนให้ความช่วยเหลือโดยการส่งบทความเรื่องเกี่ยวกับอวกาศและมนุษย์ต่างดาวให้เป็นประจำเช่นกัน สำหรับคนสุดท้ายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านอวกาศอาสาช่วยเขียนบทความเรื่องที่เกี่ยวข้องกับฟิสิกส์ให้ นอกจากนั้นยังช่วยตอบคำถามยากๆที่มีผู้ฝากไว้ ซึ่งคุณชัยวัฒน์ปกติเป็นผู้รับผิดชอบไม่สามารถตอบได้

ส่วนของคุณสสารซึ่งเป็นเว็บมาสเตอร์ร่วมอีกคน แม้ต้องมีหน้าที่ช่วยเหลือในการจัดทำข้อมูลบ้างในบางส่วน แต่หน้าที่ความรับผิดชอบหลักก็คือการออกแบบ เขียน และปรับปรุงโครงสร้างหน้าตาของเว็บเพจ โดยคุณสสารจะสร้างงานออกมาเป็น template สำเร็จรูป ที่พร้อมสำหรับคุณชัยวัฒน์และตัวคุณสสารเองสามารถนำไปใช้เพื่อปรับปรุงหรือเพิ่มเติมข้อมูลได้ อย่างไรก็ตาม หน้าที่การแปลงข้อมูลต่างๆที่เสร็จเรียบร้อยให้เป็นไฟล์ HTML แล้วนำส่งขึ้นไปบนเว็บ ปกติเป็นความรับผิดชอบของคุณสสารเป็นส่วนใหญ่ เว้นแต่ถ้าถ้าช่วงเวลาไหนที่คุณสสารไม่ว่าง คุณชัยวัฒน์ก็อาจเข้ามารับหน้าที่ตรงนี้แทนเป็นการชั่วคราว

เงินทุนในการดำเนินงาน

แม้ว่าเว็บตามรอยนาซ่าเป็นองค์กรที่เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างคุณชัยวัฒน์กับคุณสสาร แต่ทั้งสองก็ไม่ได้มีการจัดตั้งเงินกองกลางสำหรับใช้จ่ายในกิจการนี้ร่วมกันแต่อย่างใด เนื่องจากเว็บตามรอยนาซ่าเป็นความริเริ่มและจดทะเบียนในชื่อของคุณสสาร และคุณชัยวัฒน์ก็ถือว่าตนเองเป็นเพียงแค่อาสาสมัครช่วยเหลือในเรื่องการจัดทำข้อมูลเท่านั้น ด้วยเหตุนี้คุณชัยวัฒน์จึงขอมีส่วนรับผิดชอบเฉพาะค่าใช้จ่ายที่ตนเองใช้ในการจัดทำข้อมูล รวมถึงค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์อีก 1600 บาท สำหรับข้อมูลในส่วนที่เก็บแยกออกมารับผิดชอบเองต่างหาก นอกเหนือจากนั้นให้เป็นความรับผิดชอบของคุณสสารทั้งสิ้น

ปัจจุบันค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณสสารประกอบด้วย ค่าลงทะเบียนใช้ชื่อโดเมนปีละ 600 บาท ค่าเช่าพื้นที่เซิร์ฟเวอร์เดือนละ 450 บาท มีเงื่อนไขว่าต้องจ่ายล่วงหน้าทุกๆ 3 เดือน และที่เหลือเป็นค่าใช้จ่ายชิปอะแด เช่น ค่าโทรศัพท์ ค่าชั่วโมงอินเทอร์เน็ต ค่าของรางวัลสำหรับผู้เล่นเกม เป็นต้น รวมในส่วนนี้ประมาณเดือนละ 1200 บาท สำหรับค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์เป็นรายการค่าใช้จ่ายที่มีการปรับเพิ่มราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ จากราคาเริ่มต้นที่เพียงปีละ 1200 บาทเท่านั้น เนื่องจากความต้องการใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้น หรือบางครั้งก็มาจากการย้ายเซิร์ฟเวอร์ด้วยปัญหาที่พื้นที่เดิมมีความจำกัด ไม่สามารถรองรับคนดูที่เพิ่มขึ้นได้ หรือใช้งานไม่สะดวก จึงทำให้ต้องย้ายไปยังเซิร์ฟเวอร์ที่ใหญ่ขึ้น แต่ก็ทำให้มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นตามไปด้วย

อย่างไรก็ตามเมื่อมีความจำเป็นต้องจ่ายค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์เพิ่มมากขึ้น คุณสสารก็เห็นว่าควรต้องหารายได้เข้ามาช่วยเหลือบ้าง เพื่อนำมาสนับสนุนค่าใช้จ่ายในส่วนที่เพิ่มสูงขึ้น จึงไปติดต่อขายพื้นที่แบนเนอร์ (banner) กับร้านขายอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ซึ่งก็ได้มา 2 ราย คิดเป็นรายได้ปีละ 3000 บาท คุณสสารอธิบายเพิ่มเติมว่า "เว็บลักษณะอย่างนี้เอาไปขายใครก็ลำบาก จะไปเอาเบียร์มาก็ไม่ได้ เป็นกระติ่งแดงมันก็ไม่เข้ากัน ต้องไปหาเกี่ยวกับพวกอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ ซึ่งเมืองไทยก็มีน้อยมาก ในที่สุดก็มีร้านที่

รู้จักกันให้ความช่วยเหลือ เหมือนกับว่าเราก็เป็นลูกค้าเค้าด้วย ชื่อของเค้ามาตลอด ส่วนเค้าก็อยากที่จะขายอุปกรณ์ได้เหมือนกัน ก็เลยให้โฆษณาแก่เรา ส่วนในอนาคตก็อาจจะมียายได้เพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อยจากการขายสินค้า เช่น CD-ROM หรือสินค้าที่ระลึกบนเว็บ เพราะที่ผ่านมาได้ทดลองทำ CD-ROM ดูดาวออกมาขาย ซึ่งก็ปรากฏว่าได้รับผลตอบรับที่ดีพอสมควร"

1.5 องค์การสื่อที่มีความสนใจด้านการเมือง

ชื่อโดเมน เราคือประชาชน ดอทคอม

พัฒนาการและแนวคิดในการจัดทำสื่อ

กลุ่มเราคือประชาชน เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของบุคคลที่เคยมีส่วนร่วมต่อสู้ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 กับนักเคลื่อนไหวภาคประชาชนในรุ่นหลังๆ จากการได้มีโอกาสพบปะหารือกันเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอ ทำให้คณะผู้ร่วมก่อตั้งเห็นพ้องต้องกันว่า ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ได้ถูกบิดเบือนเจตนารมณ์ไปมาก จนกระทั่งกลายเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ของคนบางกลุ่ม สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้เกิดสภาพดังกล่าว มาจากความอ่อนแอ ในส่วนของประชาชน ซึ่งเมื่อมาสมทบกับกระบวนการทางการเมืองที่เน้นแต่การเลือกตั้ง ก็ยิ่งทำให้การเมืองกลายเป็นเรื่องของคนส่วนน้อย และคนส่วนใหญ่กลายเป็นฝ่ายรองรับการใช้อำนาจอย่างเชื่องเฉื่อย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ทางกลุ่มจึงเห็นว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองในภาคประชาชน น่าจะได้รับการส่งเสริมให้ขยายตัวยิ่งขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นว่าระบอบประชาธิปไตยนั้น จุดหมายจริงแท้อยู่ที่ประโยชน์สุขของประชาชน และการเลือกตั้งมิได้เป็นเพียงมิตติเดียวของเสรีภาพทางการเมือง หากอธิปไตยของปวงชนเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง และสมควรได้รับการยืนยันด้วยการเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ โดยประชาชนทุกหมู่เหล่า

ด้วยเหตุนี้กลุ่มเราคือประชาชนจึงถูกก่อตั้งขึ้นราวกลางปี 2543 เพื่อเป็นองค์กรทำหน้าที่เผยแพร่ความคิดเห็น และองค์ความรู้ที่มีเหตุมีผลและมีข้อเท็จจริงรองรับ เพื่อสมทบส่วนให้กับการค้นหาทางเลือกใหม่ๆ ในการบูรณะปรับปรุงสังคมไทยให้หลุดพ้นจากวิกฤตต่างๆที่กำลังเผชิญอยู่ รวมทั้งเพื่อดำเนินการช่วยเหลือประชาชนหมู่เหล่าต่างๆ ในการจัดตั้งรวมตัวและแสดงความคิดเห็น เพื่อวัตถุประสงค์ในการเสนอปัญหา อันมีลักษณะเฉพาะหมู่ตน ตลอดจนค้นหาทางออกที่เป็นไปได้ โดยไม่เบียดล้ำผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนส่วนอื่นๆ นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ประสานงานและร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ของประชาชน ในความพยายามที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับชาติ อีกทั้งเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทั้งในด้านการแก้ปัญหาเฉพาะส่วนที่ตนเป็นเจ้าของ และการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศ เพื่อจุดมุ่งหมายในการยกระดับความเป็นธรรมทางสังคม และความผาสุกของส่วนรวม

ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่ม การทำสื่อเพื่อเผยแพร่ข่าวสารความคิดเห็น และองค์ความรู้ที่มีเหตุมีผล ถือเป็นกิจกรรมหนึ่งในกระบวนการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ทางกลุ่มให้ความสำคัญและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่แรก โดยเริ่มต้นจากการผลิตสื่อจุลสารรายเดือน และตามด้วยการจัดตั้งเว็บไซต์ขึ้นในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกันเมื่อปลายปี 2543 จนแม้กระทั่งสถานการณ์ทาง เศรษฐกิจและความไม่แน่นอนทางการเมืองเมื่อครั้งก่อตั้งกลุ่มได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ในขณะที่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนชั้นกลางต่างมีความหวังในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจมากขึ้น และคลายความร่ำร้อน ทางการเมืองลงจนเหลือระดับปกติ อีกทั้งที่ผ่านมาทางกลุ่มก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาขาดแคลนทั้งกำลัง คนและกำลังทรัพย์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันนำไปสู่ความจำเป็นที่ต้องยุติกิจกรรมหลายอย่างตั้งแต่ ปลายปี 2545 ถึงกระนั้นก็ตาม ภารกิจรับใช้สังคมในฐานะผู้ผลิตข่าวสารทางเลือกผ่านสื่อจุลสารราย เดือนและเว็บไซต์ก็ยังคงมีความสำคัญ และหลงเหลือเป็นกิจกรรมเพียงอย่างเดียวที่กลุ่มยังคงดำเนินการ อย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน

สำหรับเหตุผลที่ว่าทำไมไม่ต้องเป็นสื่อจุลสารและเว็บไซต์นั้น เนื่องจากทางกลุ่มมองว่าสื่อจุลสาร เป็นวิธีง่ายที่สุดในการสื่อสารกับคนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มคนที่สนใจเรื่องการเมืองหรือเนื้อหาเชิงวิชาการ หนักๆ ขณะเดียวกันเว็บไซต์ก็ถูกนำมาใช้เป็นตัวเสริมเพื่อช่วยให้การสื่อสารของกลุ่มเข้าถึงกลุ่มคนที่ กว้างขวางได้มากขึ้น คุณปริดี อจลศรัทธาชาติ กองบรรณาธิการของกลุ่มเราคือประชาชนให้ความเห็นใน เรื่องนี้ไว้ว่า "เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของเราส่วนมากเป็นผู้ใหญ่ คาดว่าน่าจะเป็นผู้ใหญ่ เพราะดูจากคนที่ สมัครสมาชิกรับจุลสาร เพราะมันสะดวกกว่าตามจากบนเว็บ แล้วผู้ใหญ่เค้าก็ไม่ค่อยท่องเว็บ อีก อย่างเนื้อหาที่เรานำเสนอก็ค่อนข้างหนักและเป็นวิชาการ ถ้าเขาสนใจแล้วต้องมานั่งอ่านตั้งแต่บรรทัด แรกถึงบรรทัดสุดท้ายคงไม่ไหว อีกอย่างบนเว็บมันก็ตามยากด้วย เพราะต้องมานั่ง connect แต่หนังสือ เขาจะเดินหรืออ่านตอนไหนหรือพักตอนไหนก็ได้ ความสะดวกมันต่างกัน มันจะไม่เหมือนเว็บบ้านเทิงที่ ท่องไปได้โดยไม่เครียด อันนี้มันเครียดเพราะว่ารูปก็ไม่ค่อยมี ตัวหนังสือล้นๆอ่านแล้วยังต้องคิดตามไป ด้วย เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ข้อมูลเยอะแยะไปหมด แต่เว็บมันดีตรงแง่ของการกระจายออกคือ ใครก็ สามารถเข้าไปค้นได้ ผู้ที่สนใจก็เข้าไปค้นได้ แต่ถ้าเป็นหนังสือ การแพร่กระจายก็จะจำกัดและเจาะจง ยก เว้นกรณีที่ส่งไปให้ที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัย หรือส่งไปยังสมาชิกรับแล้วเพื่อนๆก็แนะนำกันต่อไป"

"ถ้าถามว่าเน้นตัวไหนมากกว่ากันคงตอบลำบาก เพราะว่าสื่อทั้งสองตัวมีคุณสมบัติต่างกัน รวม ทั้งต่างก็มีกลุ่มคนผู้บริโภค (audience) ของมันเอง อาจมี intersect กันอยู่บ้าง แต่เราก็อยากให้คนที่สนใจ ได้มีโอกาสใช้ประโยชน์ข้อมูลข่าวสารและเข้าถึงการทำงานของกลุ่มเราได้ ไม่ว่าจะเป็นคนที่จุลสารของ เราส่งไปไม่ถึง หรือเป็นคนในพื้นที่ซึ่งไม่มีอินเตอร์เน็ตก็ตาม นอกจากนี้ แม้ปัจจุบันสื่อเว็บไซต์จะเข้าถึงคน อ่านได้ในวงกว้าง แต่โดยนิสัยของคนไทยแล้วเชื่อว่ายังนิยมอ่านหนังสือบนกระดาษมากกว่าบนจอ คอมพิวเตอร์ อย่างผมก็ยังชอบที่จะเอาข่าวมาโพสต์ (post) ลงในเวิร์ด (word processor) แล้วปริ้นท์ (print) ออกมาอ่านเหมือนกัน" คุณเปรม ใภษราธาตาดำเนิน กองบรรณาธิการของกลุ่มเราคือประชาชน แสดงความเห็น

สำหรับเนื้อหาหลักในสื่อที่กลุ่มเราคือประชาชนผลิตขึ้น ส่วนหนึ่งมุ่งเน้นสะท้อนความเป็นไป และความเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ขณะที่อีกส่วนก็อุทิศพื้นที่ให้กับการทดลองนำเสนอแนวคิดแนวทางทั้งที่เป็นของกลุ่มเอง และของกลุ่มอื่นไม่ว่าในประเทศหรือระดับสากล คุณปรเมชยาแสดงความในเรื่องนี้ให้ฟังว่า "เราเชื่อในแนวคิดที่ว่าทุกตัวหนังสือมีภารกิจของมันอยู่ เช่นเดียวกับ message ที่ทางกลุ่มผลิตออกไปก็จะสะท้อนความคิดของคนทำและคนที่ผลิต message นั้น อย่างกรณี message บางส่วนของทางกลุ่มที่สะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ เช่น การพูดถึงกระบวนการชานาที่อยู่ในอเมริกาใต้ ซึ่งเดิมไม่ค่อยมีคนสนใจ ไม่มีคนรู้ปัญหาชานา ปัญหาเรื่องที่ทำกิน ทั้งที่เป็นปัญหาใหญ่และมีขอบข่ายทั่วโลก ไม่ใช่เพียงเฉพาะที่ใดที่หนึ่ง หรือแค่ประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น การนำเอาวิธีการจัดการปัญหาของชานาในอเมริกาใต้มาถ่ายทอด ก็เพื่อชวนให้คิดต่อยอดว่าจะแก้ปัญหานี้ของประเทศไทยอย่างไรได้บ้าง แล้วอีกอย่างหนึ่งที่ทางกลุ่มทำก็คือ การนำเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวของภาคประชาชน ซึ่งปกติไม่ค่อยมีพื้นที่ในแง่ของข่าวปรากฏอยู่ในสื่อทั่วไป"

"โดยแนวคิดของคนทีผลิตรายงานของกลุ่มค่อนข้างชัด ทิศทางของเราคือไม่เน้นเรื่องการเมืองภาคตัวแทน ดังเห็นว่าเนื้อหาของเราไม่ได้ไปสนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งหรือการจัดตั้งรัฐบาลเหมือนกับสื่อทั่วไป แต่เราเน้นการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนเป็นหลัก สื่อของเราจะเน้นในเรื่องว่าประชาชนทำอะไร มีการเคลื่อนไหวอะไรบ้าง หรือไม่เช่นนั้นก็เป็นกรรพิกษณ์นโยบายรัฐ วิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ความคุ้มค่าในการใช้จ่ายเงินงบประมาณ ให้ข้อเสนอแนะและทางออกที่มีเหตุผลจะเป็นอย่างนี้มากกว่าที่จะรายงานหรือวิเคราะห์ว่าพรรคการเมืองทะเลาะกันเรื่องอะไร พรรคการเมืองไหนจะถูกขี้ออกจากการร่วมรัฐบาล เรื่องพวกนี้เราไม่สนใจ อย่างไรก็ตาม เราก็ระมัดระวังไม่ให้งานของเราชี้นำหรือผูกขาดทางความคิดในขบวนการเมืองของประชาชน เรามุ่งหวังเพียงแค่เกื้อหนุนและสมทบส่วนทั้งทางปัญญาและการประสานงานให้ในระดับหนึ่งเท่านั้น เรามีความเชื่ออย่างแน่นแฟ้นว่า ถ้าประชาชนไม่เอาธุระในเรื่องของบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องแท้จริงแล้ว ต่อให้องค์กรหรือบุคคลใดมีความปรารถนาดีแค่ไหน ก็ไม่สามารถปฏิรูประบบประชาธิปไตย ให้สนองผลประโยชน์ของส่วนรวมได้" คุณปรีดีกล่าวเสริม

เว็บ เราคือประชาชนดอทคอม จัดตั้งขึ้นเมื่อปลายปี 2543 จากความริเริ่มของสมาชิกในคณะผู้ก่อตั้งกลุ่มจำนวน 3-4 คน ที่เห็นความสำคัญและการเติบโตของสื่ออินเทอร์เน็ต หลังการวางแผนและกำหนดรูปแบบเนื้อหาของสื่อบนเว็ลด์ไวด์เว็บแล้ว คณะผู้จัดตั้งก็ได้ไปขอความช่วยเหลือจากพรรคพวกที่สนิทสนมกันให้เป็นธุระช่วยพัฒนาเว็บไซต์ให้ โดยตั้งแต่ช่วงเตรียมงานจนถึงเว็บเปิดให้บริการทางกลุ่มได้รับการอุปถัมภ์จัดทำให้เกือบทั้งหมด ตั้งแต่ขั้นตอนการจดทะเบียนชื่อโดเมน การจัดหาและเช่าใช้เซิร์ฟเวอร์สำหรับให้บริการ รวมถึงตลอดจนถึงการออกแบบ เขียนเว็บเพจและอัปเดตข้อมูลต่างๆด้วย โดยที่ทางกลุ่มมีภาระหน้าที่เพียงแค่จัดทิวเนื้อหาส่งไปให้เท่านั้น แต่ในระหว่างนั้นบุคลากรของกลุ่มก็ได้รับการช่วยเหลือฝึกอบรมในการใช้งานโปรแกรมที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งทางกลุ่มสามารถออกแบบและเขียนเว็บเพจได้ด้วยตนเองแล้ว จึงได้ค่อยๆทยอยถ่ายโอนงานทั้งหมดมารับผิดชอบในเวลาต่อมา

ปัจจุบันเว็บเราคือประชาชนมีคนเข้ามาใช้บริการข้อมูลผ่านหน้าโฮมเพจประมาณ 40-50 คนต่อวัน ซึ่งเติบโตเพิ่มขึ้นจากช่วงแรกๆที่มีปริมาณคนเข้ามาเพียง 20-30 คนต่อวันเท่านั้น อย่างไรก็ตาม จากสถิติพบว่ามีคนจำนวนมากหรือเป็นส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าสู่เว็บเราคือประชาชนโดยการผ่านที่หน้าโฮมเพจ แต่เป็นการเข้ามาจากเว็บไซต์อื่นผ่านการลิงค์ (hyperlink) ที่มุ่งไปยังข้อมูลข่าวสารที่สนใจ หรือบทความที่ถูกนำไปใช้อ้างอิงถึงโดยตรง "ที่ผ่านมาเราค่อนข้างพอใจว่าเว็บเรามีคนเข้ามาเรื่อยๆสม่ำเสมอ มีคนที่เข้ามาค้นหาเนื้อหาที่เค้าอยากได้อ่าน มีอีเมลล์เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกจุลสาร เข้ามาแสดงความคิดเห็น ชม feedback ลักษณะนี้แสดงถึงความสนใจต่อเนื้อหาที่เรานำเสนอได้ในระดับหนึ่ง เราคิดเสมอว่าดัชนีที่เป็นตัววัดความสนใจของสาธารณชนไม่ใช่แค่จำนวนคนที่เข้ามา หรือจำนวนพิมพ์จุลสารที่เพิ่มขึ้น แต่ต้องรวมถึงจำนวนผู้ที่ก๊อปปี้หรือเอาสิ่งที่เราเขียนไปเผยแพร่ต่อ เราสนใจว่าสื่ออื่นๆทั้งหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุหรือโทรทัศน์ เขาเอาข้อมูลของเราไปใช้มากน้อยแค่ไหน ที่ผ่านมามีเราพอใจที่เห็นบทความของกลุ่มหลายชิ้นได้ถูกนำไปใช้ในนิตยสารรายสัปดาห์ ในวิทยุทั้งส่วนกลางและที่เป็นวิทยุชุมชนในต่างจังหวัด" คุณปริตติกล่าวทิ้งท้าย

โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มฯในด้านงานสื่อ มีลักษณะคล้ายกับการทำงานของสำนักพิมพ์หรือสำนักข่าว เพราะมีการจัดตั้งกองบรรณาธิการขึ้นมาเพื่อดูแลรับผิดชอบงานด้านสื่อทั้งหมด รวมทั้งดำเนินการจัดให้มีการประชุมข่าวเพื่อกำหนดกรอบ เรื่องและประเด็นของเนื้อหาที่จะนำเสนอ ซึ่งที่ประชุมข่าวจะเริ่มต้นด้วยการสรุปสถานการณ์และข่าวสารข้อมูลที่มีความสำคัญและน่าสนใจในรอบเดือน หลังจากนั้นคณะผู้ก่อตั้งกลุ่มฯซึ่งร่วมอยู่ในที่ประชุมด้วยจะเป็นผู้ให้ความเห็น รวมทั้งแนะนำเรื่องที่ต้องศึกษาและประเด็นที่น่าจะนำเสนอ หลังจากนั้นกองบรรณาธิการต่างก็จะมีอิสระในการเลือกเอาหัวข้อที่ตนสนใจมาพูดคุยหาหรือในที่ประชุม หากกองบรรณาธิการคนใดเห็นว่ามีประเด็นอะไรที่น่านำไปศึกษาต่อ ก็จะไปตามค้นหาข้อมูลรายละเอียดที่เป็นหลักเป็นฐานมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่แล้วทิศทางการประเด็นข่าวและงานเขียนเชิงวิชาการต่างๆของกลุ่มฯที่ออกมา ก็มักดำเนินไปตามแนวทางที่ได้ผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนในที่ประชุม โดยเนื้อหาที่ออกมามักจะร้อยละ 80-90 เป็นการเขียนและการทำงานของบุคคลในกองบรรณาธิการ ส่วนที่เหลือจึงเป็นความช่วยเหลือหรือได้รับอนุเคราะห์บทความจากคนภายนอก

เนื่องจากกลุ่มฯไม่ได้มีทีมผู้สื่อข่าวเหมือนกับหนังสือพิมพ์ สื่อในส่วนที่เป็นรายงานเหตุการณ์และข่าวสารความเคลื่อนไหว จึงเป็นเนื้อหาที่เรียบเรียงมาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (secondary source) ได้แก่ข่าวสารข้อมูลจากสื่อกระแสหลัก รวมถึงการถ่ายทอดจากองค์กรเอกชนและเครือข่ายประชาชนระดับพื้นฐานต่างๆที่อยู่ในพื้นที่ ขึ้นอยู่กับว่าข่าวสารจากแหล่งใดมีความสดใหม่และน่าเชื่อถือมากกว่ากัน โดยส่วนที่เป็นข่าวสารข้อมูลจากสื่อสารมวลชนก็ต้องอาศัยการติดตาม (monitor) ทั้งจากหนังสือพิมพ์ ทีวี วิทยุ รวมถึงบนอินเทอร์เน็ตที่มีบทบาทสูงมากในช่วงหลัง ซึ่งทางกลุ่มสามารถค้นหาและดึงข้อมูลมาใช้ได้ทันที ส่วนกรณีของคนในพื้นที่ เมื่อมีข่าวสารความเคลื่อนไหวขององค์กรเครือข่ายที่มีความ

สัมพันธ์กันก็จะโทรศัพท์มาพูดคุยบอกเล่าให้ฟัง ส่งเอกสารหลักฐานหรือข้อมูลมาให้บ้าง แฟกซ์มาหรือ
เมลล์มาบ้าง อาจจะเป็นแถลงการณ์หรือคำบอกเล่าเหตุการณ์ในพื้นที่ แล้วทางกลุ่มก็จะนำข้อมูลต่างๆมา
วิเคราะห์และประมวลเข้าด้วยกันเพื่อเตรียมที่จะเผยแพร่ แต่ถ้าเป็นข่าวชิ้นใหญ่ผู้รับผิดชอบก็จะจัดทำ
โครงการนำเข้าไปเสนอและหารือกับกองบรรณาธิการเพื่อให้อนุมัติ ก่อนที่จะเริ่มกระบวนการทำข่าวและ
ผลิตงานออกมา

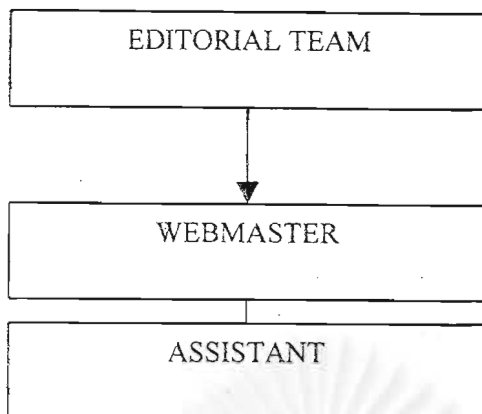
นอกจากข้อมูลที่จัดทำขึ้นใหม่แล้ว ยังมีเนื้อหาบางส่วนที่เป็นบทความแปลประกอบด้วย งานที่
กองบรรณาธิการของกลุ่มเป็นผู้แปลขึ้นเอง โดยนำข้อมูลมาจากเว็บไซต์ต่างประเทศที่กองบรรณาธิการ
เห็นว่าน่าสนใจและควรแก่การเผยแพร่ หรือบทความแปลที่ทางกลุ่มได้ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมาช่วยแปล
งานให้ หรือที่เป็นบทความคัดย่อจากงานแปลดีๆที่เคยตีพิมพ์ในหนังสือของสำนักพิมพ์และองค์กรพันธมิตร
นอกจากนั้นยังมีงานบางชิ้นที่เป็นการเผยแพร่ผลงานวิจัย หรือบทสัมภาษณ์ของนักคิดนักวิชาการที่มีชื่อ
เสียงจากต่างประเทศ สำหรับสื่อจุลสารกับเว็บไซต์นั้นโดยส่วนใหญ่มีเนื้อหาเหมือนกัน อาจมองได้ว่า
เว็บไซต์เป็นเพียงอีกช่องทางหนึ่งที่กลุ่มนำมาใช้ในการสื่อสารกับผู้อ่าน แต่ก็อาจมีความแตกต่างกันบ้าง
ในส่วนของเนื้อหาหรือข้อมูลข่าวสารที่ไม่สามารถนำมาลงในจุลสารได้ เนื่องจากข้อจำกัดของสื่อจุลสาร
ทั้งในมิติของเวลาและพื้นที่ ไม่เหมือนกับเว็บที่สามารถบรรจุข่าวสารข้อมูลได้ในปริมาณมาก การอัปเดต
ข้อมูลก็สามารถทำได้รวดเร็วทันที ดังนั้นบนเว็บจึงมีข่าวสารที่เป็นเหตุการณ์และกระแสดราม่าเคลื่อนไหว
มากกว่า เช่น ความคืบหน้าของประเด็นข่าว ข้อมูลเกี่ยวกับรายการสัมมนาหรืออภิปรายในช่วงเวลาที่ไม่
ทันกับการออกจุลสาร หรือได้รับข้อมูลหลังจากที่ได้ปิดเล่มจุลสารไปแล้ว เป็นต้น

ปัจจุบันกองบรรณาธิการมีสมาชิกจำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องบทความ
ความประจำให้แก่ทางกลุ่ม มีทั้งที่เป็นอาสาสมัครและที่ได้รับความช่วยเหลือเป็นเงินเพื่อการยังชีพ โดยที่
ผ่านมาบุคลากรที่ทางกลุ่มต้องช่วยเหลือทางการเงินมีเฉลี่ยประมาณ 3 คน ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับแต่ละ
ช่วงเวลา เพราะกองบรรณาธิการบางคนเมื่อมีงานอื่นที่มีรายได้เข้ามา ก็อาจจะไปใช้เวลาส่วนใหญ่ใน
การทำงานอื่นและไม่ขอรับเงินช่วยเหลือตรงนี้ และบางคนบางช่วงก็ยินดีทำงานให้ฟรี ส่วนใหญ่แล้วเวลา
มีงานเข้ามาก็ถึงจะระดมกันมาทำ ที่กล่าวว่าเงินช่วยเหลือเพื่อยังชีพนั้นเนื่องจากว่าเป็นการให้
สำหรับเพียงพอเป็นค่าใช้จ่าย เช่น ค่าน้ำมัน ค่าเดินทาง ค่าครองชีพเล็กๆน้อยๆ ส่วนถ้าสมาชิกคนใดขาด
เหลืออะไรก็สามารถบอกกล่าวขอเพิ่มได้บ้าง

ในกองบรรณาธิการมีบุคลากรที่ทำงานเต็มเวลาและอยู่ประจำที่สำนักงาน 2 คน ได้แก่

- 1) นายปรีดี อจลศรีธราชชาติ อายุ 47 ปี ดูแลรับผิดชอบงานด้านการผลิตสื่อจุลสารและเว็บไซต์
- 2) นายเปรม โสภาสราษดาเนิน อายุ 34 ปี เป็นผู้ช่วยในการทำงานผลิตสื่อจุลสารและเว็บไซต์

และรับผิดชอบจัดทำเนื้อหาในส่วนที่เป็นข่าวสารความเคลื่อนไหวและรายงานเหตุการณ์

ภาพที่ 7 แสดงผังโครงสร้างองค์กรของเว็บเราคือประชาชน

เงินทุนในการดำเนินงาน

นับตั้งแต่ปลายปี 2545 กลุ่มเราคือประชาชนก็ไม่ได้ดำเนินกิจกรรมอย่างอื่นนอกเหนือจากการทำสื่อเว็บไซต์ และจุลสารรายเดือนที่มีกำหนดออกปีละ 12 ฉบับๆละ 3,000 เล่ม ปัจจุบันค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของกลุ่มจึงประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์และจัดส่งจุลสารทางไปรษณีย์ให้แก่สมาชิกและเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์ ประมาณเดือนละ 51,000 บาท ค่าใช้จ่ายในการบริหาร อาทิเช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเดินทาง ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอินเทอร์เน็ต ค่าโทรศัพท์ และค่าวัสดุสิ้นเปลือง รวมประมาณ 28,000 บาทต่อเดือน ค่าเช่าสำนักงาน 9,500 บาทต่อเดือน ค่าจดทะเบียนใช้ชื่อโดเมนปีละ 500 บาท และค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ปีละ 2,000 บาท ค่าใช้จ่ายสองรายการหลังนี้มีเงื่อนไขต้องชำระล่วงหน้าทุก 2 ปี ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มได้จ่ายชำระไปแล้วสองครั้งๆละ 5,000 บาท โดยชำระครั้งแรกเมื่อปลายปี 2543 และครั้งล่าสุดเมื่อปลายปี 2545

ปัจจุบันกลุ่มเราคือประชาชนมีสถานภาพคล้ายกับองค์กรภาคประชาชนอื่นทั่วไป ที่ยังไม่สามารถยืนได้ด้วยฐานของการได้รับความสนับสนุนด้านการเงินจากประชาชนทั่วไป ซึ่งที่ผ่านมาเงินอุดหนุนจากประชาชนมีแค่ทางเดียวคือเงินค่าสมาชิกจุลสารคนละ 200 บาทต่อปี หรือคิดเป็นเงินสนับสนุนต่อเดือนประมาณ 37,000 บาท ซึ่งเป็นสัดส่วนแค่ประมาณร้อยละ 40 ของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งหมด แม้แต่เฉพาะค่าพิมพ์จุลสารและค่าจัดส่งไปรษณีย์ก็ยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงค่าเช่า ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ธุรการและอื่นๆ ส่วนค่าใช้จ่ายที่เหลือทั้งหมดอีกประมาณเดือนละ 52,000 บาท ปัจจุบันยังต้องได้รับการช่วยเหลือและเงินสนับสนุนจากสมาชิกผู้ใหญ่ในกลุ่ม ทั้งนี้รวมถึงคอมพิวเตอร์สำนักงานเก่าที่ได้รับบริจาคมาทั้ง 2 เครื่องด้วย

ดังนั้นหากกลุ่มต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นก็จำเป็นต้องหาช่องทางรายได้ใหม่ๆ เช่น ถ้าจะให้จุลสารเลี้ยงตัวเองได้อาจต้องหารายได้จากค่าโฆษณาด้วย แต่การหารายได้จากค่าโฆษณาก็ต้องดูอีกว่าเป็นโฆษณาของสินค้าหรือองค์กรธุรกิจอะไร คุณปริดีให้ความเห็นในกรณีนี้ว่า "การหารายได้จากค่าโฆษณาเป็นเรื่องที่ค่อนข้างอ่อนไหวสำหรับองค์กรในลักษณะอย่างเรา เพราะอาจต้องเจอกับปัญหาทั้งเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน และความเคลือบแคลงสงสัยจากสาธารณชน แต่การเปลี่ยนระบบบอกรับเป็นสมาชิกก็มีผลแล้ว เดิมทีคนที่บอกรับจุลสารกับเราเขาไม่ต้องเสียเงิน เพราะเราไม่มีค่าสนับสนุนการพิมพ์และจัดส่งอย่างปัจจุบัน แต่ต่อมามีอีก 4-5 เดือนเราแจ้งว่าจะมีการเรียกเก็บเงินบอกรับจุลสาร แต่ระบบที่เปลี่ยนไปตอนนี้เราก็จำเป็นต้องสื่อกออกไปอย่างระมัดระวัง ยิ่งถ้าจะมีโฆษณาก็อาจเป็นข้อครหาว่าเราได้เงินสนับสนุนจากธุรกิจนั้นธุรกิจนี้ ดังนั้นหากจะทำจริงก็คงต้องศึกษากันหลายเรื่อง ทั้งเรื่องว่าจะสำเร็จไหม จะรอดไหม หรือมีผลกระทบอะไรไหม แม้ที่ผ่านมากลุ่มเราอาจเผชิญกับปัญหาทางการเงินบ้าง แต่ก็ต้องถือว่าปัจจุบันยังพออยู่ได้ แต่ถ้าค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนเพิ่มมากขึ้นกว่านี้ก็คงมีปัญหา ไม่ว่าจะเพิ่มจำนวนหน้า หรือเปลี่ยนแปลงระบบพิมพ์จากสองสีเป็นสี่สี ตอนนี้เรามีแรงกดดันจากงบประมาณที่ถูกจัดไว้อย่างพอดี เรียกว่าปัจจุบันเราอยู่ในจุดที่ลงตัวที่สุดแล้ว เมื่อก่อนจุลสารของเราเป็นสองสีทั้งเล่ม ต่อมาเพื่อไม่เป็นภาระต้นทุนที่มากเกินไป เราก็เลยปรับเปลี่ยนเป็นว่าบางยกทำสองสีบางยกก็ทำสีเดียว ทำอย่างนี้แล้วก็พออยู่ได้"

1.6 องค์กรสื่อที่มีความสนใจด้านเศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพ

ชื่อโดเมน ชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

พัฒนาการและแนวคิดในการจัดทำสื่อ

เว็บชมรมมัคคุเทศก์ดอทคอมเป็นเว็บศูนย์กลางของผู้ประกอบอาชีพมัคคุเทศก์และผู้ที่มีใจข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ โดยเว็บไซต์ดังกล่าวถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ด้วยเจตนารมณ์ของนักมัคคุเทศก์ท่านหนึ่ง คือ คุณสหบาน เก่งอนงค์เลขา โดยการจัดตั้งเว็บไซต์มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางการสื่อสารแลกเปลี่ยนระหว่างมัคคุเทศก์ทั่วประเทศ เนื่องจากตระหนักถึงคุณค่าของการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างมัคคุเทศก์ด้วยกัน ในขณะที่ธรรมชาติการทำงานของมัคคุเทศก์เองนั้นต้องเดินทางตลอดเวลาทำให้การสื่อสารระหว่างกันทำได้ยาก ดังนั้นการจัดทำเว็บศูนย์กลางจะสามารถแก้ไขข้อจำกัดนั้นได้ ดังที่คุณสหบานได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

"ผมเองตอนนั้นก็เข้าไปเป็นสมาชิกสมาคมมัคคุเทศก์ก็เลยมีความรู้สึกว่ามันจริงแล้ว มัคคุเทศก์เขาเดินทางกันตลอดเวลา ก็เลยคิดทำเว็บไม่ว่าเขาจะอยู่ที่ไหนก็สามารถเข้ามาติดต่อได้ ที่ผ่านมามัคคุเทศก์มักเจอปัญหาเรื่องภาระงาน เพราะโดยมากมักเป็นลักษณะของการบอกรับ เช่นผมอยากได้

งานประเภทนี้ก็ต้องไปหาคนที่ถูกคัดเลือกและอยู่ในวงงานประเภทนั้นเขาจึงจะแนะนำให้ได้ ซึ่งความเป็นจริงแล้วงานแต่ละประเภทก็ค่อนข้างกระจุกกระจายอยู่ทั่วประเทศ การจะติดต่อจึงทำได้ด้วยความยากลำบาก ผมก็เลยคิดว่าจะทำเว็บที่เป็นสื่อกลางของมัคคุเทศก์เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการเดินทาง การทำทัวร์ อัตราค่าธรรมเนียมที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทั่วไป โดยตั้งใจแต่แรกเลยว่าจะไม่ให้เว็บนี้มีการหาประโยชน์อะไร แต่ต้องการให้มัคคุเทศก์ทุกคนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์กันเองให้ที่นี่เป็นที่สำหรับพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ"

อย่างไรก็ตามภายหลังจากเว็บชมรมมัคคุเทศก์ก่อตั้งขึ้นแล้ว คุณสหบานก็เกิดความคิดตามมาว่า ควรพัฒนาให้เว็บดังกล่าวเป็นแหล่งศูนย์กลางที่จะติดต่อมัคคุเทศก์ สำหรับบริษัทนำเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวซึ่งต้องการจัดหามัคคุเทศก์ โดยเฉพาะบริษัทนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างประเทศ คุณสหบานกล่าวถึงเว็บชมรมมัคคุเทศก์ในระยะเริ่มแรกว่า "ตอนนั้นผมเป็นสมาชิกสมาคมมัคคุเทศก์ ผมเคยเสนอแนะให้สมาคมจัดทำเว็บของสมาคมเอง แต่ปัญหาคือสมาคมยังไม่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอินเทอร์เน็ตกันเลย เพราะอินเทอร์เน็ตในยุคนั้นยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมากนัก เมื่อทางสมาคมไม่ให้ความสนใจและยังไม่มีแผนการที่จะมีเว็บไซต์ของตัวเอง ผมจึงจัดการทำขึ้นมาในเว็บของผมเองเลย ทั้งที่แรกไม่อยากจะคบหาทหน้าทีตรงนี้เป็นลักษณะของส่วนบุคคล ผมอยากให้เว็บและบทบาทหน้าที่นี้เป็นของสมาคม และทำเพื่อประโยชน์ของสาธารณะจริงๆ"

สำหรับพัฒนาการด้านเนื้อหาของเว็บนั้น ในระยะเริ่มแรกเน้นเฉพาะเนื้อหาหลักๆ 2 ส่วน คือ ประวัติและข้อมูลของมัคคุเทศก์แต่ละคน และส่วนที่ให้ความรู้ต่างๆ (know-how) เกี่ยวกับวิธีการนำเที่ยว ประวัติข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งน่าสนใจ และข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นก็เป็นในส่วนของบริการกระดานสนทนา (web board) สำหรับให้ผู้ใช้สื่อเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนหรือประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมส่วนตัว ต่อมาภายหลังก็มีการพัฒนาปรับปรุงให้สาระเนื้อหาของเว็บมีความหลากหลายและน่าติดตามมากขึ้น เช่น เปิดคอลัมน์สำหรับให้ผู้ทรงคุณวุฒิในอาชีพมัคคุเทศก์มาแนะนำเสนอสาระหรือประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งเปิดให้ผู้ใช้สื่อสามารถเข้ามาพูดคุยและสอบถามปัญหาและประเด็นเรื่องราวที่ตนเองสนใจแต่ไม่มีความรู้หรือความชำนาญ เป็นต้น และในอนาคตอันใกล้นี้ คุณสหบานได้วางแผนที่จะปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาของเว็บอีกหลายส่วน เช่น การสัมภาษณ์ผู้มีชื่อเสียงในวงการท่องเที่ยว โดยให้สมาชิกที่มีอยู่ทั่วประเทศช่วยทำการสัมภาษณ์ การเพิ่มจำนวนคอลัมน์นิสต์ที่จะเข้ามาให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ การจัดกิจกรรมเพื่อให้คนในวงการมัคคุเทศก์เข้ามามีส่วนร่วมและมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้คุณสหบานคาดหวังว่าจะช่วยสร้างและกระตุ้นปฏิสัมพันธ์ (interactive) ระหว่างผู้ใช้บริการเว็บนี้ให้มีเพิ่มมากขึ้น

แม้ว่าในตอนแรกที่จัดตั้งเว็บไซต์จะมีผู้ใช้บริการค่อนข้างน้อย หากแต่เมื่อเว็บชมรมมัคคุเทศก์ได้เปิดดำเนินการไปสักระยะหนึ่งก็เริ่มสั่งสมชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันมากขึ้น โดยปัจจุบันเว็บดังกล่าวมีผู้เข้าชมเฉลี่ยวันละ 1,000 คน มีมัคคุเทศก์ที่สมัครเป็นสมาชิกจำนวนประมาณ 2,000 คน ซึ่งคุณสหบานได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกและผู้เข้าชมเว็บไซต์ไว้ว่า "...มีอยู่ช่วงหนึ่ง เว็บนี้มีมัคคุเทศก์เป็นสมาชิก

เกือบ 2,500 คน แต่เราเคยเผชิญปัญหาเซิร์ฟเวอร์ล่ม ข้อมูลต่างๆจึงสูญหายไปจำนวนมาก ตอนนั้นก็ต้องเริ่มกันใหม่ แต่ก็มีมีคฤศคค์สมัครเป็นสมาชิกเกือบประมาณสองพันคนแล้ว มีจำนวนคนเข้ามาเฉลี่ยวันละพันคน ในส่วนนี้เป็นสมาชิกประมาณ 300 คนต่อวัน"

โครงสร้างและรูปแบบการดำเนินงาน

รูปแบบการดำเนินงานเป็นลักษณะที่มีบุคลากรดำเนินงานเพียงคนเดียว คือคุณสหบาน เก่งอนงค์เลขา อายุ 39 ปี เป็นผู้ดูแลเว็บไซต์ (webmaster) ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจัดการทุกเรื่อง ทั้งในด้านเทคนิคและการจัดทำเนื้อหาทั้งหมด ตลอดจนการจัดการควบคุมรายรับรายจ่ายต่างๆที่เกิดขึ้น และเนื่องจากเว็บดังกล่าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไร งานและความรับผิดชอบต่างๆจึงเป็นลักษณะของการอาสาสมัคร นอกจากนั้น การดำเนินงานในบางส่วนก็ใช้การสนับสนุนและขอความช่วยเหลือจากกลุ่มและบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการขอข้อมูลความรู้และความคิดเห็น แม้กระทั่งขอให้เข้ามาช่วยเหลือในการจัดทำเนื้อหาข้อมูลต่างๆ การทำหน้าที่เป็นคอลัมนิสต์ให้แก่เว็บ เป็นต้น คุณสหบานให้ความเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือที่ได้รับจากบุคคลภายนอกไว้ว่า "การที่ผมไม่หารายได้จากเว็บมีข้อดีตรงที่ว่า เวลาขอการสนับสนุนให้ใครช่วยส่วนใหญ่เขาก็อยากช่วย เพราะเขาเห็นว่าเราก็ไม่ได้มีประโยชน์หรือหาประโยชน์อะไร แต่ถ้าสมมติเว็บมีการหาโฆษณา เวลาที่เราไปขอให้คนอื่นช่วยเขาก็อาจคิดว่าถ้าอย่างนั้นคุณต้องจ่ายค่าตอบแทนให้ผมสิ แต่เราทำโดยไม่ได้หารายได้ทำให้เวลาเราขออะไรก็มักจะไม่ได้รับการปฏิเสธ"

อย่างไรก็ตาม การไม่แสวงหากำไรก็กลายเป็นข้อจำกัดในการทำงาน ซึ่งเห็นได้จากการจัดทำเว็บชมรมมีคฤศคค์ที่ต้องขึ้นอยู่กับผู้ก่อตั้งซึ่งทำหน้าที่เป็นเว็บมาสเตอร์ ส่วนผู้ร่วมงานจะเป็นไปในลักษณะงานอาสาสมัครที่ไม่สามารถคาดหวังความต่อเนื่องในการดำเนินงานได้เป็นส่วนใหญ่ ตามที่คุณสหบานให้สัมภาษณ์ว่า "คนที่ร่วมทำกันมาตอนแรกมีประมาณ 7 คน อย่างน้อยก็เข้ามาช่วยจัดทำข้อมูลหรือให้ความคิดเห็น ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในวงการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นบริษัททัวร์หรือมีคฤศคค์ ยุคแรกๆมีคนจาก ททท. ที่มาร่วมให้ข้อเสนอแนะด้วย สารระและเนื้อหาข้อมูลต่างๆส่วนใหญ่ก็มาจากคนเหล่านี้ทั้งนั้น แต่ปัจจุบันนี้เหลือผมคนเดียวแล้ว สาเหตุอาจเพราะว่าเว็บนี้มันไม่มีรายได้อะไร ทุกคนจึงถือว่ายินดีให้ความช่วยเหลือถ้าตัวเองว่างเท่านั้น แต่ถ้าไม่ว่างก็หายไป หรือไปจัดการธุรกิจของตัวเอง กลายเป็นว่าเว็บนี้ใครสะดวกก็ทำ แม้แต่ผมที่ช่วงไหนมีงานยุ่งมากก็หยุดไปเลย หรือไปขอให้คนอื่นเข้ามาช่วยเหลือ"

การดำเนินงานเกี่ยวกับเว็บชมรมมีคฤศคค์ คุณสหบาน เก่งอนงค์เลขา จะใช้เวลาที่เหลือจากงานประจำประมาณหนึ่งชั่วโมงในแต่ละวัน โดยส่วนใหญ่เป็นการทำงานเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อย และคัดกรองคำหยาบต่างๆที่ปรากฏบนเว็บบอร์ด เฉพาะช่วงที่มีเวลาว่างจึงจะมีการจัดทำข้อมูลใหม่ รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างต่างๆของเว็บให้มีความสวยงามมากขึ้น

WEBMASTER

ภาพที่ 8 แสดงผังโครงสร้างองค์กรของเว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

เงินทุนในการดำเนินงาน

เงินทุนที่ใช้ดำเนินงานวารสารสนเทศบนเวปไซด์เวปเว็บมาจากรายได้ของคุณสห بانซึ่งมาจากธุรกิจส่วนตัว คือเป็นบริษัทที่ปรึกษาและจัดฝึกอบรมในเรื่อง e-commerce ให้กับหน่วยงานราชการและบริษัทเอกชน โดยมีรายได้เฉลี่ยสุทธิประมาณ 40,000 บาทต่อเดือน อย่างไรก็ตาม คุณสห بانก็เคยได้รับเงินสนับสนุนจากผู้เข้ามาโฆษณาขายสินค้าผ่านทางเว็บบอร์ดจำนวน 1 ราย คุณสห بانให้สัมภาษณ์ต่อประเด็นนี้ไว้ว่า "เขามาลงโฆษณาประกาศขายสินค้าของเขาเอาไว้แล้วขายได้ เขาจึงให้เงินเป็นการตอบแทน 2,000 บาท ผมก็เอามาจ่ายเป็นค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ ก็เป็นว่าเงินเข้ากระเป๋าไม่มี แต่เงินจ่ายค่าเซิร์ฟเวอร์มีคนมาจ่ายให้"

ด้วยเหตุนี้ เงินทุนในการดำเนินงานจึงขึ้นอยู่กับรายได้ของคุณสห بانเป็นหลัก โดยในเวลาที่ คุณสห بانมีปัญหาส่วนตัว เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งส่งผลให้รายได้ของคุณสห بانขาดหายไป ซึ่งก็กระทบกับเงินทุนในการดำเนินงานเว็บชมรมมัคคุเทศก์ด้วย "ปลายปีที่ผ่านมามีผมป่วยไปประมาณ 3-4 เดือนตั้งแต่หลังเดือนตุลามา พอดีร่างกายผมขาดโพแทสเซียม ดังนั้นบางวันเดินไม่ได้เลย ผมตกใจมากก็เลยไปหาหมอ หมอบอกว่าทำงานประเภทเสียเหงื่อมากๆหรือเดินมากๆไม่ได้ ทำให้ผมต้องหยุดทำงานไปเลย 4 เดือน ก็มีผลกระทบกับรายได้ของผม ดังนั้นทุนรอนต่างๆก็จะเหลือน้อยลง"

สำหรับค่าใช้จ่ายหลักๆ ในการดำเนินงานเว็บชมรมมัคคุเทศก์ดอทคอม ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ค่าจดชื่อโดเมนจำนวน 2 ชื่อ ชื่อแรกจดทะเบียนที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เสียค่าใช้จ่ายปีละ 35 ดอลลาร์สหรัฐ หรือ ประมาณ 1,400 บาท และชื่อที่สองจดทะเบียนกับบริษัทในประเทศไทยเสียค่าใช้จ่ายปีละ 500 บาท ส่วนที่สองคือ ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ในประเทศไทย เฉลี่ยประมาณเดือนละ 500 บาท นอกจากค่าใช้จ่ายหลักแล้ว ยังมีค่าใช้จ่ายอีกประการอื่นๆ ซึ่งมีอาจนับแยกให้เห็นได้ เพราะเป็นรายจ่ายที่รวมไปกับค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพและค่าใช้จ่ายส่วนตัวของคุณสห بانเอง

ตอนที่ 2 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยส่วนนี้แบ่งตามประเด็นคำถามวิจัยได้ ดังนี้

1) ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือกบนเว็ลด์ไวด์เว็บ ผลการวิจัยส่วนนี้ เป็นการสรุปรวบรวมข้อมูลความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือกบนเว็ลด์ไวด์เว็บที่เป็นกรณีศึกษา โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับเว็ลด์ไวด์เว็บและแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นกรอบความคิดในการศึกษาวิเคราะห์ แล้วดำเนินการประมวลผลและจัดทำรายงานตามประเด็นที่สนใจ เพื่อตอบคำถามวิจัยว่ากระบวนการวารสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บขององค์กรสื่อทางเลือกต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์อะไรบ้าง

2) การวิเคราะห์ภาวะการเงินจากสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ รายงานในส่วนนี้ อาศัยข้อมูลทางการเงินและรายการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายทางธุรกิจขององค์กรสื่อทางเลือกที่เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบทางการเงินที่มีต่อกระบวนการวารสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บของแต่ละองค์กร โดยคำนวณรายการค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ พิจารณาเปรียบเทียบกับเงินทุน รายได้ รายจ่าย ผลประกอบการและรายการทางการเงินที่สำคัญอื่นๆ

2.1 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ เว็บครอบครัวสุขสันต์

ตารางที่ 1 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บครอบครัวสุขสันต์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ประเภท	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP Pro	ละเมิด	1	14,445.00
2. Microsoft Office XP 2002 Pro	ละเมิด	1	14,784.00
3. FrontPage 98	ละเมิด	1	8,064.00
4. Adobe PhotoShop 3.0	ละเมิด	1	30,000.00
5. Norton Antivirus 2002	ละเมิด	1	1,839.60
6. Internet Explorer 5.0	ฟรีแวร์	1	-
7. Outlook Express 2000	ฟรีแวร์	1	-
8. Cute FTP	ละเมิด	1	1,598.00
9. Flash Player	ฟรีแวร์	1	-
10. Acrobat Reader	ฟรีแวร์	1	-
รวมทั้งสิ้น		10	70,730.60

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่องค์กรเว็บครอบครัวสุขสันต์ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเวปไซด์เว็บบ มีจำนวนทั้งสิ้น 10 ลำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทพีอาร์ 4 ลำเนา และโปรแกรมประเภทคอมพิวเตอร์เซิร์ฟเวอร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 6 ลำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 70,730.60 บาท
- จากการสัมภาษณ์ คุณสาธิตให้ความเห็นต่อภาระค่าใช้จ่ายในการวารสารสนเทศบนเวปไซด์เว็บบขององค์กรเว็บครอบครัวสุขสันต์ว่า "...มันเป็นส่วนที่เสียไปแบบกะปริดกะปรอยมากกว่า มันไม่ได้ต้องจ่ายทีเดียว ถ้าต้องจ่ายทีเดียวแพงๆ เราคงต้องมานั่งคิดว่ามันคุ้มไหมนี่ ทุกวันนี้เท่าที่ support ได้ก็เพราะเราเห็นว่ามันเดือนละแค่หลักพันซึ่งเราจ่ายได้ แต่ถ้าให้จ่ายเป็นก้อนสำหรับค่าซอฟต์แวร์ 70,000-80,000 บาท เราคงตัดสินใจไม่ทำ"

ตารางที่ 2 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ องค์กรเว็บครอบครัวสุขสันต์

รายได้จากการหาเลี้ยงชีพ		
ค่าจ้าง	500,000	บาท / ปี
ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	200,000	บาท / ปี
รายได้สุทธิ	300,000	บาท / ปี
ค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว	240,000	บาท / ปี
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำเว็บไซต์		
ค่าชื่อโดเมน	70	เหรียญสหรัฐ / 2 ปี
ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์	800	บาท / เดือน
ค่าบริการอินเทอร์เน็ต	3,300	บาท / 6 เดือน
ค่าใช้จ่ายจิปาถะ เช่น ค่าโทรศัพท์ ค่าหนังสือ เป็นต้น	N.M.	บาท / ปี
จำนวนบุคลากร	4	คน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
เริ่มก่อตั้ง (พ.ศ.)	2542	

- โดยที่รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวกรมารดารยุทธ์ จำนวน 25,000 บาท หักค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าใช้จ่ายในการทำเว็บ เช่น ค่าชื่อโดเมน ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ และ ค่าบริการอินเทอร์เน็ต ซึ่งยังไม่รวมค่าใช้จ่ายจิปาถะ จำนวน 21,466.67 บาท เหลือเงิน 3,533.33 บาท ดังนั้นครอบครัวกรมารดารยุทธ์ต้องทำงานและใช้จ่ายอย่างปัจจุบันเป็นเวลา 20.02 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้

- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 14.15 ของค่าจ้างที่ครอบครัวกูรมาวตารยูทธ์ได้รับจากการทำงานตลอดทั้งปี (500,000 บาท) หรือเทียบเท่ากับค่าจ้างที่ได้รับจากการทำงาน 1.70 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ครอบครัวกูรมาวตารยูทธ์ต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บครอบครัวสุซันต์เพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 1,178.84 บาท หรือคิดเป็น 1.8 เท่าของค่าใช้จ่ายปัจจุบันที่มียอดเฉลี่ยเพียงเดือนละ 1,467.67 บาท ทั้งนี้โดยให้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

2.2 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

ตารางที่ 3 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ประเภท	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows 98	ละเมิด	1	9,024.00
2. Microsoft Office 2000	ละเมิด	1	15,960.00
3. Macromedia Dreamweaver 4.0	ละเมิด	1	16,050.00
4. Adobe PhotoShop 6.0	ละเมิด	1	31,000.00
5. Cute FTP	ละเมิด	1	1,598.00
6. Internet Explorer 6.0	ฟรีแวร์	1	-
7. Macromedia Flash 5.0	ละเมิด	1	25,000.00
8. Image Ready	ฟรีแวร์	1	-
9. ACD See 5.0	ละเมิด	1	3,210.00
10. Crimson Editor 3.32	ฟรีแวร์	1	-
11. Adobe Illustrator 9.0	ละเมิด	1	26,215.00
12. McAfee	ละเมิด	1	1,950.00
13. Flash Player	ฟรีแวร์	1	-
14. Acrobat Reader	ฟรีแวร์	1	-
รวมทั้งสิ้น		14	130,007.00

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่กลุ่มมุสลิมประชาธรรม ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 14 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรม

ประเภทฟรีแวร์ 5 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมพิวเตอร์เซียวแวร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 9
สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 130,007.00 บาท

ตารางที่ 4 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด

รายได้จากการหาเลี้ยงชีพ		
ค่าจ้างทำงาน	1,000,000	บาท / ปี
ต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	400,000	บาท / ปี
รายได้สุทธิ	600,000	บาท / ปี
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว	120,000	บาท / ปี
ค่าใช้จ่ายชิปاقاتที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ	N.M.	บาท / ปี
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ		รับจ้าง

- โดยที่รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนของคุณสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด จำนวน 50,000 บาท หักค่าใช้จ่ายส่วนตัว เป็น จำนวน 10,000 บาท เหลือเงิน 40,000 บาท ดังนั้นคุณสุกิจต้องทำงานโดยใช้จ่ายอย่างปัจจุบันเป็นเวลา 3.25 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีสัดส่วนเป็นร้อยละ 13.00 ของค่าจ้างที่คุณสุกิจได้รับจากการทำงานตลอดทั้งปี (1,000,000 บาท) หรือเทียบเท่ากับค่าจ้างที่ได้รับจากการทำงาน 1.56 เดือน

ตารางที่ 5 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ องค์กรเว็บไทยอิสลามออนไลน์

เงินทุนหมุนเวียนของกลุ่มมุสลิมประชาธรรม	110,000	บาท / ปี
งบประมาณ	36,000	บาท / ปี
ค่าใช้จ่ายในการทำเว็บ		
ค่าชื่อโดเมน	1,200	บาท / 2 ปี
ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์	8,400	บาท / 2 ปี
เริ่มก่อตั้ง (พ.ศ.)	2546	

- โดยที่งบประมาณของการทำเว็บไซต์เว็บไทยอิสลามออนไลน์เฉลี่ยต่อปีขององค์กรมุสลิมประชาธรรมจำนวน 36,000 บาท หักค่าใช้จ่ายในการทำเว็บไซต์มุสลิมออนไลน์ดอทคอม เช่น ค่าชื่อโดเมน ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ เป็น จำนวน 4,800 บาท เหลือเงิน 31,200 บาท ดังนั้น

ทางองค์กรต้องเก็บสะสมเงินงบประมาณโดยไม่สามารถดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ได้ตลอดระยะเวลา 3.75 ปี นอกเหนือจากการจ่ายค่าชื่อโดเมนและค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ จึงสามารถจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้

- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เทียบเท่ากับเงินทุนหมุนเวียนขององค์กรเป็นเวลา 1.18 ปี
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทางองค์กรต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บไซต์อิสลามออนไลน์เพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 2,166.78 บาท หรือคิดเป็น 6.42 เท่าของค่าใช้จ่ายปัจจุบันเดือนละ 400 บาท ทั้งนี้โดยใช้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกอัตราค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

2.3 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล

ตารางที่ 6 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ประเภท	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP	ละเมิด	1	14,000.00
2. Microsoft Office 2003	ละเมิด	1	16,585.00
3. Macromedia Dreamweaver MX	ละเมิด	1	18,832.00
4. FrontPage XP	ละเมิด	1	8,900.00
5. Adobe PhotoShop 5.5	ละเมิด	1	31,000.00
6. Internet Explorer 6	ฟรีแวร์	1	-
7. MSN	ฟรีแวร์	1	-
8. Edit Plus 2.0	ละเมิด	1	1,200.00
9. Advanced GIF Animator 5	ละเมิด	1	1,400.00
10. Norton Antivirus 2003	ละเมิด	1	2,033.00
11. Macromedia Flash	ละเมิด	1	25,000.00
12. Cool Edit 2000 1.1	ละเมิด	1	2,760.00
13. WinZip	ละเมิด	1	1,160.00
14. NewsClipping	ฟรีแวร์	1	-
15. Cute FTP	ละเมิด	1	1,598.00
รวมทั้งสิ้น		15	124,468.00

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเวปไซด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 15 ลำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 3 ลำเนา และโปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 12 ลำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 124,468.00 บาท

ตารางที่ 7 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล

รายได้จากการทำงานบริษัท	17,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว	12,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายชิปاقاتที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ	N.M.	บาท / เดือน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ		พนักงานบริษัท
เข้าร่วมงานเมื่อ (พ.ศ.)	2546	

- โดยที่รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนของ น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล จำนวน 17,000 บาท หักค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าใช้จ่ายชิปاقاتที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ จำนวน 12,000 บาท เหลือเงิน 5,000 บาท ดังนั้น น.ส.ลูกเกดต้องทำงานและใช้จ่ายอย่างปัจจุบันเป็นเวลา 24.89 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เทียบเท่ากับค่าจ้างที่ได้รับเป็นเวลา 7.32 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ น.ส.ลูกเกด ต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บ สมชายแฟนคลับเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 2,074.47 บาท ในขณะที่ปัจจุบันไม่มีรายจ่ายโดยตรงเพื่อการนี้เลย ทั้งนี้โดยใช่มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

2.4 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ น.ส.นิกกี้ สหสร้างสิมโซด

ตารางที่ 8 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ น.ส.นิกกี้ สหสร้างสิมโซด

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	โปรแกรม	จำนวน (ลำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP OEM	ลิขสิทธิ์	1	8,453.00
2. Microsoft Office 2000	ลิขสิทธิ์	1	15,960.00
3. Internet Explorer 5	ฟรีแวร์	1	-
4. MSN	ฟรีแวร์	1	-
5. Norton AntiVirus 2002	ลิขสิทธิ์	1	1,839.60
รวมทั้งสิ้น		5	26,252.60

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่น.ส.นิกกี้ สหสร้างสัมพันธ์ ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเวปไซด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 5 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทพีแอร์ 2 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมพิวเตอร์เซิร์ฟเวอร์ที่มีลิขสิทธิ์ 3 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 26,252.60 บาท

ตารางที่ 9 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ น.ส.นิกกี้ สหสร้างสัมพันธ์

รายได้จากผู้ปกครอง	3,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว	2,600	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายภาระที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ	N.M.	บาท / เดือน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC Notebook	1	เครื่อง
อาชีพ		นักเรียนมัธยม
เข้าร่วมงานเมื่อ (พ.ศ.)	2546	

- โดยสถานภาพของน.ส.นิกกี้ สหสร้างสัมพันธ์ เป็นนักเรียนมัธยม จึงยังคงต้องพึ่งพาเงินรายได้จากผู้ปกครอง จำนวน 3,000 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าใช้จ่ายภาระที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ เป็นจำนวน 2,600 บาท จะเหลือเงินจำนวน 400 บาท ดังนั้นหากน.ส.นิกกี้ต้องใช้เงินส่วนตัวในการจ่ายซื้อสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ น.ส.นิกกี้ต้องเก็บสะสมเงินในส่วนดังกล่าวเป็นเวลา 65.63 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- แต่หากค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวเป็นภาระของผู้ปกครองแล้ว เงินจำนวนนี้จะเทียบเท่ากับภาระทางการเงินที่ผู้ปกครองจัดสรรให้แก่ น.ส.นิกกี้ เป็นเวลา 8.75 เดือน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.5 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ นายลิโอ กุสุมากรณียะกิจ

ตารางที่ 10 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายลิโอ กุสุมากรณียะกิจ

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	โปรแกรม	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP	ละเมิด	1	14,000.00
2. Microsoft Office 2003	ละเมิด	1	16,585.00
3. Macromedia Dreamweaver MX	ละเมิด	1	18,832.00
4. Adobe PhotoShop 6.0	ละเมิด	1	31,000.00
5. Ulead GIF Animator 5	ละเมิด	1	1,798.00
6. Internet Explorer 6	ฟรีแวร์	1	-
7. MSN	ฟรีแวร์	1	-
8. Winamp Skinmaker 1.2	ละเมิด	1	600.00
9. McAfee	ละเมิด	1	1,950.00
10. NewsClipping	ฟรีแวร์	1	-
11. SmartFTP	ฟรีแวร์	1	-
12. ACD See 5	ละเมิด	1	3,210
13. WinZip	ละเมิด	1	1,160
รวมทั้งสิ้น		13	89,135.00

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นายลิโอ กุสุมากรณียะกิจ ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 13 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 4 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 9 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 89,135.00 บาท

ตารางที่ 11 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายลิโอ กุสุมากรณียะกิจ

รายได้จากการทำงาน	18,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว	9,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่าย जिปาณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ	N.M.	บาท / เดือน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ	พนักงานในองค์กรของรัฐ	
เข้าร่วมงานเมื่อ (พ.ศ.)	2546	

- โดยที่รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนของ นายสีโอ กุสุมากรณียะกิจ จำนวน 18,000 บาท หักค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าใช้จ่ายจิปาถะที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ จำนวน 9,000 บาท เหลือเงิน 9,000 บาท ดังนั้นนายสีโอต้องทำงานและใช้จ่ายอย่างปัจจุบันเป็นเวลา 9.9 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เทียบเท่ากับค่าจ้างที่ได้รับเป็นเวลา 4.95 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ นายสีโอ ต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บสมชายแพ้นคลับเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 1,485.58 บาท ในขณะที่ปัจจุบันไม่มีรายจ่ายโดยตรงเพื่อการนี้เลย ทั้งนี้โดยให้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

2.6 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ นายเต่า อานันทนະໂກສຸມ

ตารางที่ 12 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายเต่า อานันทนະໂກສຸມ

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	โปรแกรม	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP 2002 Professional	ละเมิด	1	14,445.00
2. Microsoft Office 97	ละเมิด	1	15,960.00
3. Notepad	ฟรีแวร์	1	-
4. Adobe PhotoShop 7	ละเมิด	1	31,565.00
5. Macromedia Dreamweaver MX 6.0	ละเมิด	1	18,832.00
6. Internet Explorer 6	ฟรีแวร์	1	-
7. Cute FTP	ละเมิด	1	1,598.00
8. MSN	ละเมิด	1	-
9. Adobe Image Ready 7	ละเมิด	1	-
10. ACD See 5	ละเมิด	1	3,210.00
รวมทั้งสิ้น		10	85,610.00

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นายเต่า อานันทนະໂກສຸມ ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 10 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 2 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมพิวเตอร์เซิร์ฟเวอร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 8 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 85,610.00 บาท

- นายเต่า ให้ความเห็นเกี่ยวกับค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ว่า "หากต้องซื้อแต่ลิขสิทธิ์เพียงอย่างเดียว เครื่องผมอาจจะโล่งใจไม่มีอะไรเลย คือดีไม่ดีอาจจะมีแต่วินโดวส์อย่างเดียว ดีไม่ดีอาจต้องใช้ word pad เอา"

ตารางที่ 13 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายเต่า อานันทนະโกສຸມ

รายได้จากผู้ปกครอง	2,700	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว	2,200	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่าย जिपाठະທີ່ ກ່ຽວຂ້ອງ ກັບ ການ ຈັດ ທຳ ເວັບ	N.M.	บาท / เดือน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ		นักเรียนมัธยม
เข้าร่วมงานเมื่อ (พ.ศ.)	2546	

- โดยสภาพของนายเต่า อานันทนະโกສຸມ เป็นนักเรียนมัธยม จึงยังคงต้องพึ่งพาเงินรายได้จากผู้ปกครอง จำนวน 2,700 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าใช้จ่าย जिपाठະທີ່ ກ່ຽວຂ້ອງ ກັບ ການ ຈັດ ທຳ ເວັບ เป็นจำนวน 2,200 บาท จะเหลือเงินจำนวน 500 บาท ดังนั้นหากนายเต่าต้องใช้เงินส่วนตัวในการจ่ายซื้อสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นายเต่าต้องเก็บสะสมเงินในส่วนดังกล่าวเป็นเวลา 171.22 ปี จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- แต่หากค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องเป็นภาระของผู้ปกครองแล้ว เงินจำนวนนี้จะเทียบเท่ากับภาระทางการเงินที่ผู้ปกครองจัดสรรให้แก่นายเต่าเป็นเวลา 31.71 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ นายเต่า ต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บสมชายแฟนคลับเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 1,426.83 บาท ในขณะที่ปัจจุบันไม่มีรายจ่ายโดยตรงเพื่อการนี้เลย ทั้งนี้โดยใช้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.7 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ นายธงไชย แซ่มอุดมจันทร์

ตารางที่ 14 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายธงไชย แซ่มอุดมจันทร์

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	โปรแกรม	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP Professional	ละเมิด	1	14,445.00
2. Microsoft Office Professional 2003	ละเมิด	1	20,544.00
3. Macromedia Dreamweaver MX	ละเมิด	1	18,832.00
4. Adobe PhotoShop CS 8.0	ละเมิด	1	31,565.00
5. Adobe Illustrator CS 11.0	ละเมิด	1	26,215.00
6. Macromedia Flash 5.0	ละเมิด	1	25,000.00
7. Internet Explorer 6	ฟรีแวร์	1	-
8. MSN	ฟรีแวร์	1	-
9. Adobe Image Ready	ฟรีแวร์	1	-
10. ACD See 5	ละเมิด	1	3,210.00
11. WinZip	ละเมิด	1	1,160.00
รวมทั้งสิ้น		11	140,971.00

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นายธงไชย แซ่มอุดมจันทร์ ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 11 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 3 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 10 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 140,971.00 บาท

ตารางที่ 15 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายธงไชย แซ่มอุดมจันทร์

รายได้จากผู้ปกครอง	2,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว	1,200	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่าย जिปาณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ	N.M.	บาท / เดือน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ		นักเรียนมัธยม
เข้าร่วมงานเมื่อ (พ.ศ.)	2546	

- โดยสถานภาพของนายธงไชย แซ่มอุมจันทร์ เป็นนักเรียนมัธยม จึงยังคงต้องพึ่งพาเงินรายได้จากผู้ปกครอง จำนวน 2,000 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายส่วนตัว และค่าใช้จ่ายจิปาถะที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ เป็นจำนวน 1,200 บาท จะเหลือเงินไว้ใช้จ่ายส่วนตัวจำนวน 800 บาท ดังนั้นหากนายธงไชยต้องใช้เงินส่วนตัวในการจ่ายซื้อสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นายธงไชยต้องเก็บสะสมเงินในส่วนดังกล่าวเป็นเวลา 117.48 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- แต่หากค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวต้องเป็นภาระของผู้ปกครองแล้ว เงินจำนวนนี้จะเทียบเท่ากับภาระทางการเงินที่ผู้ปกครองจัดสรรให้แก่นายธงไชยเป็นเวลา 70.49 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ นายธงไชย ต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บสมชายแพนคลับเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 2,349.52 บาท ในขณะที่ปัจจุบันไม่มีรายจ่ายโดยตรงเพื่อการนี้เลย ทั้งนี้โดยใช้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกอัตราค่าเช่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.8 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ นายชัยวัฒน์ สวีระนทณี

ตารางที่ 16 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายชัยวัฒน์ สวีระนทณี

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ประเภท	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP Professional	ละเมิด	1	14,445.00
2. Microsoft Office 2000	ละเมิด	1	15,960.00
4. FrontPage 2000	ละเมิด	1	8,900.00
5. Ulead GIF Animator 5	ละเมิด	1	1,798.00
6. Adobe PhotoShop 7.0	ละเมิด	1	31,565.00
7. I Photo Plus	ฟรีแวร์	1	-
8. Adobe Illustrator 10.0	ละเมิด	1	25,000.00
9. Macromedia Firework 4.0	ละเมิด	1	11,960.00
10. Macromedia Flash 5.0	ละเมิด	1	25,000.00
11. ACD See 3	ละเมิด	1	3,210.00
12. Internet Explorer 6	ฟรีแวร์	1	-
13. Microsoft Personal Web Server	ฟรีแวร์	1	-
14. Macromedia Home Site 5	ละเมิด	1	3,960.00
15. Norton 2003	ละเมิด	1	2,033.00
16. Stary Night Pro 4.5	ละเมิด	1	5,998.00
17. Cute FTP	ละเมิด	1	1,598.00
18. WinZip	ละเมิด	1	1,160.00
19. Thai Software Dictionary 4	ลิขสิทธิ์	1	199.00
20. Thai Software Translator 4	ลิขสิทธิ์	1	180.00
21. Flash Player	ฟรีแวร์	1	-
22. Acrobat Reader	ฟรีแวร์	1	-
รวมทั้งสิ้น		22	151,368.00

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่นายชัยวัฒน์ สวีระนทณีใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 22 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 7 สำเนา, โปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่มีลิขสิทธิ์ 2 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 13 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งหมด 151,368.00 บาท

- คุณชัยวัฒน์ให้ความเห็นกับคำถามที่ว่า การบังคับใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ "เมื่อไหร่ที่เขาบังคับให้ทุกคนต้องใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ ผมก็อาจจำเป็นต้องซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์มาใช้ แต่ถ้าต้องใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์หมดทุกตัวคงเป็นไปไม่ได้ ถ้าประกาศว่าคนที่ทำเว็บซึ่งไม่สามารถหารายได้ได้อย่างผมต้องเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ทั้งหมด ผมก็คงเลิกทำ เพราะทุกวันนี้เราทำเพราะใจรัก ทำด้วยความสนุก ไม่ได้หวังว่าจะต้องลงทุนแล้วมีกำไร แต่มาบอกให้เราต้องลงทุนเพิ่ม ต้องซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ ผมก็จะเลิกทำ ดูดาวอย่างเดียวดีกว่า สรุปความว่าถ้าบังคับให้เราต้องใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ เพื่อที่จะทำเว็บเพื่อสาธารณชนที่ไม่คิดหาผลกำไร เราไม่ทำหรอก"

ตารางที่ 17 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายชัยวัฒน์ สวีระนทณี

รายได้จากเงินเดือน	21,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัวและภาระครอบครัว	15,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำเว็บ		
ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เว็บจัดขึ้น	4,000	บาท / ปี
ค่าใช้จ่ายโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ	1,000	บาท / เดือน
ค่าเซิร์ฟเวอร์ (ในส่วนตัวรับผิดชอบ)	1,500	บาท / ปี
ค่าสมาชิกวารสารที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเว็บ	4,000	บาท / ปี
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ		พนักงานบริษัท
เข้าร่วมงานเมื่อ (พ.ศ.)	2543	

- โดยที่รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนของคุณชัยวัฒน์ สวีระนทณีจำนวน 21,000 บาท หักค่าใช้จ่ายส่วนตัวและภาระครอบครัว และ ค่าใช้จ่ายในการทำเว็บไซต์ตามรายนาม่า (ในส่วนตัวรับผิดชอบ) เช่น ค่าใช้จ่ายในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เว็บจัดขึ้น ค่าใช้จ่ายโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ ค่าเซิร์ฟเวอร์ และ ค่าสมาชิกวารสารที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับเว็บ เป็นจำนวน 16,791.67 บาท เหลือเงิน 4,208.33 บาท ดังนั้นคุณชัยวัฒน์ต้องทำงานและดำเนินชีวิตที่ใช้จ่ายอย่างนี้เป็นเวลา 35.97 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เทียบเท่ากับค่าจ้างที่คุณชัยวัฒน์ได้รับจากการทำงาน 7.21 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คุณชัยวัฒน์ต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บตามรายนาม่าเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 2,522.80 บาท หรือคิดเป็น 2.41 เท่าของค่าใช้จ่ายที่ปัจจุบันจำนวน 1,791.67 บาท ทั้งนี้โดยให้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

- คุณชัยวัฒน์เพิ่งซื้อกล่องดูดาวราคาประมาณ 24,000 บาท โดยก่อนหน้านี้ใช้กล่องดูดาวราคาประมาณ 6,000 บาท เป็นเวลาต่อเนื่องยาวนานกว่า 10 ปี ในขณะที่ราคากล่องดูดาวคุณภาพดีอยู่ที่ประมาณ 1-3 แสนบาท ดังนั้น ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมที่ละเมิดในขณะนี้จำนวน 151,368 บาท จึงเทียบเท่ากับราคากล่องดูดาวคุณภาพดีที่คุณชัยวัฒน์ต้องการมีไว้ใช้แต่ไม่สามารถซื้อได้จำนวน 1 ตัว

2.9 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของ นายสสาร พันธ์ฟ้าวจินไทย

ตารางที่ 18 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของนายสสาร พันธ์ฟ้าวจินไทย

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ประเภท	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows XP Professional	ละเมิด	1	14,445.00
2. Microsoft Office 97	ละเมิด	1	15,960.00
3. Macromedia Dreamweaver MX	ละเมิด	1	18,832.00
4. Adobe PhotoShop 7	ละเมิด	1	31,565.00
5. Microsoft Gif Animator	ฟรีแวร์	1	-
6. Internet Explorer 6	ละเมิด	1	-
7. McAfee	ละเมิด	1	1,950.00
8. Smart FTP	ฟรีแวร์	1	-
9. WinZip	ละเมิด	1	1,160.00
10. Thai Software Dictionary 4	ลิขสิทธิ์	1	199.00
11. Flash Player	ฟรีแวร์	1	-
12. Acrobat Reader	ฟรีแวร์	1	-
รวมทั้งสิ้น		12	84,111.00

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่คุณสสาร พันธ์ฟ้าวจินไทย ใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็บไซต์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 12 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 4 สำเนา, โปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่มีลิขสิทธิ์ 1 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ 7 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 84,111.00 บาท
- ต่อคำถามที่ว่าถ้าหากต้องซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ คุณสสารให้ความเห็นว่า "ถ้าราคาโปรแกรมลิขสิทธิ์ยังขายเท่ากับปัจจุบันนี้ คงไม่มีปัญหาซื้อ"

ตารางที่ 19 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ นายสสาร พันฟ้าวจินโดย

รายได้จากการทำงานประจำ		
รายได้จากเงินเดือนประจำ	17,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว	9,000	บาท / เดือน
รายได้จากการทำเว็บ	6,000	บาท / ปี
รายได้ค่าโฆษณาบนเว็บ	3,000	บาท / ปี
รายได้สุทธิจากการขายของบนเว็บ	3,000	บาท / ปี
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำเว็บ		
ค่าชื่อโดเมน	600	บาท / ปี
ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์	450	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายชิปاقاتที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเว็บ	1,200	บาท / เดือน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ		พนักงานในองค์กรของรัฐ
เข้าร่วมงานเมื่อ (พ.ศ.)	2543	

- โดยที่รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของคุณสสาร พันฟ้าวจินโดยจำนวน 17,000 บาท หักค่าใช้จ่ายส่วนตัว และ รายจ่ายสุทธิในการทำเว็บไซด์ตามรายนาม่าในส่วนที่รับผิดชอบ จำนวน 10,200 บาท เหลือเงิน 6,800 บาท ดังนั้นคุณสสารต้องทำงานและดำเนินชีวิตที่ใช้จ่ายอย่างนี้เป็นเวลา 12.37 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เทียบเท่ากับเงินเดือนประจำที่คุณสสารได้รับจากการทำงาน 4.95 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คุณสสารต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บตามรายนาม่าเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 1,401.85 บาท หรือคิดเป็น 2.17 เท่าของรายจ่ายสุทธิในปัจจุบันจำนวน 1,200 บาท ทั้งนี้โดยให้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.10 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของกลุ่มเราคือประชาชน

ตารางที่ 20 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของกลุ่มเราคือประชาชน

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ประเภท	จำนวน (โปรแกรม)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows 98	ละเมิด	2	18,048.00
2. Microsoft Office 97	ละเมิด	2	31,920.00
3. Macromedia Dreamweaver 3.0	ละเมิด	2	32,100.00
4. Adobe PageMaker 7	ละเมิด	2	52,430.00
5. Adobe PhotoShop 6.0	ละเมิด	2	62,000.00
6. McAfee	ละเมิด	2	3,900.00
7. Internet Explorer 6	ฟรีแวร์	2	-
8. Outlook Express 2002	ฟรีแวร์	2	-
9. Acrobat Reader	ฟรีแวร์	2	-
10. Flash Player	ฟรีแวร์	2	-
รวมทั้งสิ้น		20	200,398

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่องค์กรกลุ่มเราคือประชาชนใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 20 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 8 สำเนา และโปรแกรมประเภทคอมพิวเตอร์ละเมิดลิขสิทธิ์ 12 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 200,398.00 บาท

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 21 สรุปสารสนเทศทั่วไปของกลุ่มเราคือประชาชน

รายได้ขององค์กร		
เงินทุนจากเงินบริจาคของคณะผู้ก่อตั้งกลุ่ม	52,000	บาท / เดือน
รายได้จากค่าสมาชิกจุลสาร	37,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายขององค์กร		
ค่าเช่าสำนักงาน	9,500	บาท / เดือน
ค่าพิมพ์จุลสารและค่าจัดส่ง	51,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายจิปาถะ เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเดินทาง ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอินเทอร์เน็ต ค่าโทรศัพท์ ค่าวัสดุสิ้นเปลือง เป็นต้น	28,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายในการทำเว็บ		
ค่าชื่อโดเมนและค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์	5,000	บาท / 2 ปี
จำนวนบุคลากร	7	คน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	2	เครื่อง
เริ่มก่อตั้ง (พ.ศ.)	2543	

- โดยที่รายได้ต่อเดือนของกลุ่มเราคือประชาชน จำนวน 89,000 บาท หักค่าใช้จ่ายขององค์กร เช่น ค่าเช่าสำนักงาน ค่าพิมพ์จุลสารและค่าจัดส่ง และค่าใช้จ่ายจิปาถะ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการทำเว็บ เช่น ค่าชื่อโดเมน และ ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ จำนวน 88,583.33 บาท เหลือเงิน 416.67 บาท ดังนั้นองค์กรต้องมีรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างปัจจุบันเป็นเวลา 480.95 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีสัดส่วนเป็น 2.25 เท่า ของรายได้ที่กลุ่มเราคือประชาชนได้รับในหนึ่งเดือน (89,000 บาท)
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ กลุ่มเราคือประชาชนต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บเราคือประชาชนดอทคอมเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 3,339.97 บาท ทั้งนี้โดยใช่มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี
- ในการชำระค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นจำนวน 200,398 บาท เงินจำนวนนี้สามารถนำไปจ่ายซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์แมคอินทอชรุ่นที่ทางกลุ่มมีความต้องการ อย่างน้อยจำนวน 1 เครื่อง ซึ่งเป็นไปตามที่ทางกลุ่มให้ความเห็นว่า "ถ้าใครอยู่ในกระบวนการทำหนังสือพิมพ์จะรู้ว่าเค้าใช้ Mac กัน แต่เนื่องจากทั้งเครื่องและตัวโปรแกรมมันค่อนข้างแพง ไม่เหมือนกับ PC ที่แพร่หลายกันมากกว่า จึงเป็นธรรมดาที่คนในกอง บก.ทุกคนจะใช้ PC กันเป็นหลัก แม้แต่ที่นี่ก็ใช้ PC เหมือนกัน โรงพิมพ์เค้าก็แนะนำให้เราเปลี่ยนไปใช้ Mac

เพราะว่าจะง่ายและเร็วกว่านี้เยอะ แต่เนื่องจากราคาเครื่อง Mac แพง ทำให้ต้นทุนเราเปลี่ยน ถ้ามัวอยากได้ Mac สักเครื่องใหม่ก็อยากได้นะ แต่เรามองแล้วว่าถ้าจะให้ซื้อในราคานานี้คงไม่ไหว”

2.11 ความต้องการและภาวะค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

ตารางที่ 22 ความต้องการโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

โปรแกรมคอมพิวเตอร์	ประเภท	จำนวน (สำเนา)	ราคาสิทธิการใช้ (บาท)
1. Microsoft Windows 2000 Server Edition	ละเมิด	1	12,999.50
2. Microsoft Office 2000 (Word, Excel, Access)	ละเมิด	1	15,960.00
3. Macromedia Dreamweaver Ultra Dev 4.01	ละเมิด	1	17,050.00
4. Adobe Photoshop v. 7.0	ละเมิด	1	31,565.00
5. Norton Antivirus 2003	ละเมิด	1	2,033.00
6. Internet Explorer 6	ฟรีแวร์	1	-
7. Outlook Express version 6	ฟรีแวร์	1	-
8. Ulead Smart Saver Pro	ละเมิด	1	2,398.00
9. Swish 1.51	ละเมิด	1	1,598.00
10. MySQL (Open Source License)	โอเพ่นซอร์ส	1	-
11. Flash Player	ฟรีแวร์	1	-
12. Acrobat Reader 5.0	ฟรีแวร์	1	-
รวมทั้งสิ้น		12	83,603.50

- จากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่องค์กรชมรมมัคคุเทศก์ดอทคอมใช้ในกระบวนการสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บ มีจำนวนทั้งสิ้น 12 สำเนา ประกอบด้วยโปรแกรมประเภทฟรีแวร์ 4 สำเนา โปรแกรมประเภทโอเพ่นซอร์ส 1 สำเนา และโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ 7 สำเนา คิดเป็นมูลค่าสิทธิการใช้ที่ต้องจ่ายทั้งสิ้น 83,603.50 บาท

ตารางที่ 23 สรุปสารสนเทศทั่วไปของ องค์กรเว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

รายได้จากค่าจ้างทำงาน	40,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายส่วนตัว		
ค่าชำระหนี้ (ชำระหนี้ที่ติดเพื่อน 3 ล้าน โดยไม่รวมหนี้ NPL ธนาคาร 40 ล้าน)	20,000	บาท / เดือน
ค่าน้ำมันรถ	5,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายประจำวัน (รวมค่าใช้จ่ายในการทำเว็บ)	10,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายจิปาถะ เช่นค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น	5,000	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายในการทำเว็บ		
ค่าชื่อโดเมนที่ 1	1,400	บาท / ปี
ค่าชื่อโดเมนที่ 2	500	บาท / ปี
ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์	500	บาท / เดือน
ค่าใช้จ่ายจิปาถะในการทำเว็บ เช่น ชื่อแผ่นโปรแกรม ฯ	N.M.	บาท / เดือน
จำนวนบุคลากร	1	คน
จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งาน PC	1	เครื่อง
อาชีพ		ธุรกิจส่วนตัว
เริ่มก่อตั้ง (พ.ศ.)	2542	

- โดยที่รายได้สุทธิเฉลี่ยต่อเดือนของคุณสหบาน เก่งอนงค์เลขา จำนวน 40,000 บาท หักค่าใช้จ่ายส่วนตัวและค่าใช้จ่ายในการทำเว็บ เช่น ค่าชื่อโดเมน ค่าเช่าเซิร์ฟเวอร์ และ ค่าบริการอินเทอร์เน็ต ซึ่งยังไม่ได้รวมค่าใช้จ่ายจิปาถะ รวมเป็นจำนวน 40,000 บาท ซึ่งโดยปกติจะไม่มีเงินเหลือในแต่ละเดือน ดังนั้น หากคุณสหบานต้องซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ละเมิดในขณะนั้นๆ อาจต้องเลิกผลิตสื่อวารสารสารสนเทศบนเวปไซด์ไว้ที่บ้านตามความเห็นที่คุณสหบานให้ไว้ว่า " คือตอนแรกก็หาทางออก ก็คงต้องขอมติจากสมาชิกว่าจะทำไงดี โไอเคสมาชิกอาจจะออกเงินคนละ 50 บาท พันคนก็ห้าหมื่น แต่ตอนนี้มีอยู่สองพันก็อาจจะแสนนึง ถึงจะจ่ายลิขสิทธิ์ได้ หรือหาโฆษณาเข้ามาบนเว็บ บอกสมาชิกว่าตรงนี้อามาจ่ายค่าลิขสิทธิ์นะ ถ้าเป็นอย่างนี้ได้ก็มีรายได้มา support เรื่องลิขสิทธิ์แต่ถ้าตรงนี้ไม่ได้ก็ปิด ไม่ใช่ปิดเพราะไม่ยอมให้มันอยู่นะ แต่ไม่สามารถรักษาได้เพราะเราก็ไม่มีเงินไปจ่าย"
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีมูลค่าเทียบเท่ากับค่าจ้างที่คุณสหบานได้รับจากการทำงาน 2.09 เดือน
- หากมีการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คุณสหบานต้องจ่ายเงินเพื่อการทำเว็บชมรมมัคคุเทศก์ดอทคอมเพิ่มขึ้นอีกเดือนละ 1,393.39 บาท หรือคิดเป็น 3.12 เท่าของค่าใช้จ่าย

จ่ายในการทำเว็บในปัจจุบันที่มียอดเฉลี่ยเพียงเดือนละ 658.33 บาท ทั้งนี้โดยใช้มาตรฐานทางบัญชีที่บันทึกตัดราคาค่าเสื่อมสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายในระยะเวลา 5 ปี

- ในส่วนค่าใช้จ่ายที่คุณสหพันธ์ต้องแบกรับมากที่สุดคือการชำระหนี้ เดือนละ 20,000 บาท หากคุณสหพันธ์ชำระค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในขณะนี้ เขาจะต้องพักการชำระหนี้เป็นเวลา 4.18 เดือน

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

รายงานในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก โดยเป็นการศึกษาทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่ององค์การสื่อสารมวลชนภายใต้แรงกดดันของสังคม และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นเครื่องมือและกรอบความคิดสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์

ในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ขององค์กรสื่อทางเลือก ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดของ Denis Mcquail ที่ระบุว่า มีปัจจัยซึ่งเป็นแรงผลักดันทั้งจากภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการและการตัดสินใจขององค์กรสื่อสารมวลชน ซึ่งในที่นี้แบ่งออกเป็น ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ปัจจัยด้านผู้ประกอบการซอฟต์แวร์ ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยด้านช่องทางและผู้ให้บริการข่าวสาร ปัจจัยด้านลูกค้าและอุตสาหกรรมโฆษณา ปัจจัยด้านที่เป็นอุปทาน ปัจจัยด้านบริหารจัดการ และปัจจัยด้านเทคนิควิธีการผลิต ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านสังคม

เนื่องจากองค์กรสื่อทางเลือกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การดำเนินการและการตัดสินใจจึงต้องให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่ดำรงอยู่ ปัจจัยด้านสังคมยังสามารถแบ่งเป็นด้านโครงสร้างทางสังคมและด้านที่เป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ ดังนี้

1) โครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมคือกระบวนการอบรมให้รู้จักค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติและบรรทัดฐานหรือระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆของสังคม จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก ประกอบด้วย

ก. ความเป็นระเบียบในสังคม ความเป็นระเบียบในสังคมเกิดจากความเข้าใจร่วมกันในกฎเกณฑ์และแนวทางการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและติดต่อดังพันธุกับบุคคลอื่น จากการศึกษาพบเห็นอิทธิพลอย่างสำคัญของความเป็นระเบียบในสังคมที่มีต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของบุคคล ดังเช่นคุณนิกกี้ สหสังข์สีมีโชค เว็บสมชายแฟนคลับออนไลน์ ซึ่งเป็นตัวอย่างในการศึกษาเพียงรายเดียวที่ใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ทั้งหมดในการวารสารสันทัดบนเว็ลด์ไวด์เว็บ โดยคุณนิกกี้ สหสังข์สีมีโชค ยอมรับว่าด้วยสภาพสังคมที่เป็นระเบียบของสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ซื้อและใช้งานเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นปัจจัยสำคัญให้ต้องตัดสินใจเลือกใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์

นอกจากสังคมที่มีขนาดใหญ่ระดับประเทศแล้ว ความเป็นระเบียบในสังคมที่มีขนาดเล็กกว่าอย่างในสำนักงาน ก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือไม่ของบุคคลในสังคม ดังเช่นกรณีตัวอย่างเปรียบเทียบ ต่อไปนี้

“บางครั้งเราก็ไปใช้เครื่องที่สำนักงาน ถ้าโปรแกรมอะไรที่เครื่องคอมพิวเตอร์สำนักงานไม่มีก็ต้องนำแผ่นไปลงเอง เพื่อนๆที่สำนักงานก็ทำแบบนี้เหมือนกัน”

ลีโอ กุสุมากรณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...เมื่อก่อนอาจมีพนักงานเอาโปรแกรมมาลงเองบ้าง แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้เลยเพราะสำนักงานเข้มงวดมาก มีเจ้าหน้าที่สำนักงานมาตรวจเป็นระยะๆว่าใครเอาโปรแกรมส่วนตัวมาลงหรือเปล่า”

สสาร พันฟ้าอินไตย, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

ข. ค่านิยมความทันสมัย ค่านิยมเป็นการแสดงความนึกคิดของความต้องการ เป็นความต้องการที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงให้เป็นความจริงที่ยอมรับกันในสังคมที่อาศัย ค่านิยมเมื่อแพร่ผ่านวัฒนธรรมและกลุ่มวัฒนธรรมย่อย คนส่วนมากในสังคมก็จะเห็นด้วยว่ามันเป็นสิ่งดี จากการศึกษาพบว่าค่านิยมความทันสมัยเป็นปัจจัยที่ทำให้องค์กรสื่อสารเลือกมีแนวโน้มต้องการปรับเปลี่ยนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้เป็นไปตามการพัฒนาหรืออุปทานของผู้ผลิต แต่การกระทำดังกล่าวมีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงมาก จึงเป็นผลให้องค์กรสื่อสารเลือกหลีกเลี่ยงการลงทุนซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ เนื่องจากโปรแกรมแต่ละตัวจะมีอายุการใช้งานสั้นและไม่คุ้มค่าที่จะลงทุนในต้นทุนราคาที่สูง ด้วยเหตุนี้ ค่านิยมความทันสมัยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในหลายๆกรณี ดังเช่น

“หากเลือกใช้โปรแกรมเวอร์ชันเก่าก็มียาคาถูกกว่า แต่ก็ไม่มีใครอยากใช้เนื่องจากเห็นว่ามันล้าสมัย และหน้าตาก็สู้โปรแกรมเวอร์ชันใหม่ๆไม่ได้”

ลีโอ กุสุมากรณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...มักจ้องรอโปรแกรมเวอร์ชันใหม่ๆ แล้วชวนขายต้องหามาใช้งานให้ได้ คือรู้สึกว่าคุณเองมีของใหม่มาใช้งานตลอด ไม่ตกยุคตกสมัย แข่งกับเพื่อนๆ ได้”

ธงไชย แซ่มอุดมจันทร์, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...อยากทำให้โปรแกรมของเราทันสมัยอยู่เสมอ ก็พยายามสรรหาโปรแกรมเวอร์ชันใหม่โดยวิธีไปซื้อแผ่นซีดีโปรแกรมหรือขอยืมจากเพื่อนๆ ที่มีบ้าง”

ลูกเกด นวมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“โครงการอะไรที่รัฐบาลทำมักอึดเป็นเรือเกลือ อย่างเรื่องโปรแกรมโอเพ่นซอร์สที่กว่ารัฐบาลจะตั้งงบประมาณสนับสนุน กว่าจะพัฒนา กว่าจะผลิตและเอาออกมาให้ใช้ได้ ถึงตอนนั้นบรรดาบริษัทซอฟต์แวร์ก็อาจพัฒนาอะไรที่สูงกว่าหรือดีกว่าออกมาแล้ว ให้อิโปรแกรมที่เราเองพัฒนาได้ก็กลายเป็นของโบราณไปธรรมดาคนทั่วไปก็ย่อมอยากได้ของที่ดีกว่า แต่ถ้าของดีกว่าราคาแพงกว่า มันก็อยู่ที่คนเชื่อว่าเขาต้องการของถูกต้องแต่โบราณ หรือของลึกลับให้แต่ทันสมัย”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

ค. บรรทัดฐานต่อเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ความประพฤติของคนโดยทั่วไปปกติแล้วย่อมอยู่ภายใต้บังคับของบรรทัดฐานที่สังคมร่วมกันกำหนด แม้ว่าจะที่สุดแล้วแต่ละบุคคลต่างก็มีอิสระในการเลือกปฏิบัติได้ตามสมควร ในทางสังคมวิทยากล่าวว่าบรรทัดฐานมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของบุคคลอย่างมาก เนื่องจากช่วยลดปริมาณความจำเป็นในการตัดสินใจตอบโต้กับสถานการณ์ทางสังคมต่างๆ ซึ่งแต่ละบุคคลมีส่วนร่วมอยู่ด้วย เช่นเดียวกันกับการตัดสินใจเลือกซื้อหรือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่องค์กรสื่อทางเลือกตัดสินใจบนพื้นฐานของ “ความเคยชิน” และ “ใครๆ ก็ทำกัน” เช่น

“เราไม่เคยคิดมาก่อน ไซ้ใหม่ คือการละเมิดมันถูกใช้มาจนกลายเป็นว่าเราไม่เคยคิดถึงมัน”

สาริต ภูมามาวดารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“สังคมไทยใช้โปรแกรมละเมิด ผมก็ใช้ตามๆ กันไปด้วยความเคยชิน โปรแกรมลิขสิทธิ์เค้าขายกันราคาเท่าไรผมยังไม่รู้เลย”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ไม่เห็นต้องรู้สึกผิดหรือน่าละอายใจเลย ในเมื่อมันมีให้เราใช้ มันมีเกลื่อนเมือง ที่สำคัญคือทุกคนเค้าก็ใช้กัน มันจึงไม่แปลกหรอกถ้าเราจะใช้เหมือนกับคนอื่นเขา”

ธงไชย แซ่มอุดมจันทร์, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...มีแต่ใครซื้อซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์มาแปลก ใครซื้อซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ก็โง่แล้ว หรือมีสตางค์นี้หว่า ถึงซื้อซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์”

นิกกี้ สหสร้างสัมพันธ์, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ส่วนหนึ่งผมว่าการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มันเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาด้วย ดั่งนั้นสังคมจึงให้การยอมรับได้ และเห็นว่าไม่ใช่เป็นเรื่องเลวร้าย”

ศาสตราจารย์พินิจนิตย, เว็บไซต์ตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“...บางคนสะใจซะด้วยคือมีโปรแกรมใหม่ๆมานะ เมืองไทยยังไม่มีขายแต่ไปหาของเถื่อนมาได้ เขาเอามาโซวโลเลย บางคนเอามาโพสต์บนเน็ตให้ทุกคนดาวน์โหลดกันฟรีเลยก็มี บางคนก็คิดว่าเป็นการดี ที่ได้ละเมิด”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บไซต์คฤศคฤศ ดอทคอม

2) วัฒนธรรมการเรียนรู้

การตัดสินใจเลือกใช้โปรแกรมใดส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากวัฒนธรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของสังคม จากการศึกษาพบแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก ดังนี้

ก. สถาบันการศึกษา การเลือกใช้โปรแกรมประเภทคอมพิวเตอร์เซี่ยลแวร์ราคาแพงที่ทำให้องค์กรสื่อทางเลือกมีแนวโน้มตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในทางละเมิด ส่วนหนึ่งเป็นอิทธิพลมาจากประสบการณ์ของบุคคลที่ผ่านการฝึกฝนและเรียนรู้การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในสถาบันการศึกษา ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและความถนัดต่อการใช้งานโปรแกรมใดโปรแกรมหนึ่งจนยากที่จะเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมอื่นเพื่อจะหลีกเลี่ยงการละเมิดลิขสิทธิ์ ดังเช่น

“...สาเหตุมาจากเมื่อก่อนเคยไปเรียนเขียนเว็บ แล้วที่โรงเรียนได้สอนให้รู้จักวิธีใช้โปรแกรมต่างๆ ตั้งแต่นั้นมาก็คุ้นเคยและถนัดกับการใช้โปรแกรมพวกนี้”

ธงไชย แซ่มอุดมฉันท, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“โปรแกรมที่ใช้อยู่จริงๆไม่ได้เลือกเอง แต่เนื่องจากเคยไปเรียนมา ครั้งแรกที่ทำงานส่งไปอบรม เรื่องการทำเว็บ คำสอนใช้โปรแกรมพวกนี้ก็เลยถนัดที่จะใช้โปรแกรมพวกนี้มาตั้งแต่ตอนนั้น”

ลูกเกด นวะมะศิริกุล, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ผมมีพื้นฐานการใช้ Photoshop มาตั้งแต่ที่มหาวิทยาลัยแล้ว เพราะเรียนการใช้โปรแกรม Photoshop มา”

สสาร พันฟ้าอจินไตย, เว็บตามรอยนาซา ดอทคอม

ข. หนังสือและคู่มือ ทักชะความรู้เกี่ยวกับวิธีการวารสารสนเทศบนเวปไซด์ไวด์เว็บของบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือกโดยมากมักไม่ได้เกิดจากกระบวนการถ่ายทอดของสถาบันการศึกษา แต่เป็นผลจากการศึกษาด้วยตนเองโดยการอ่านหนังสือคู่มือที่ผลิตและวางขายในเชิงพาณิชย์ตามร้านหนังสือทั่วไป แม้กระทั่งบุคคลที่เคยผ่านการเรียนรู้การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในสถาบันการศึกษามาแล้วก็ยังคงต้องพึ่งพาความรู้จากหนังสือและคู่มือ ด้วยการเป็นแหล่งวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สำคัญนี้เอง โปรแกรมคอมพิวเตอร์บางตัวจึงถูกเลือกนำมาใช้งานเพียงสาเหตุเพราะ “หาหนังสืออ่านง่าย” หรือ “หนังสือแนะนำให้ใช้” เท่านั้น

“จริงๆโปรแกรมที่เราเลือกใช้ในปัจจุบันนี้ อันเนื่องมาจากว่ามันค่อนข้างฮิตในตลาด หาหนังสืออ่านง่าย หนังสือแปลก็มีให้เลือกเยอะ ไม่จำเป็นต้องอ่านคู่มือภาษาอังกฤษอะไรอย่างนี้ อย่างเมื่อก่อนบางโปรแกรมหาหนังสือแปลอ่านไม่ได้เลย ถึงแม้เรารู้จักเราก็ไม่เอามาใช้ แต่ต่อมาเมื่อเริ่มฮิตหรือมีหนังสือแปลออกมาเยอะ เราจึงค่อยไปเอามาใช้”

ลูกเกด นวระมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...รู้สึก Access จะใช้กับ PHP ไม่ได้ อันนี้ผมก็ไม่ค่อยแน่ใจนะ เพียงแต่ว่าหนังสือที่อ่านตอนนั้นเค้าแนะนำว่าต้องใช้ PHP คู่กับ MySQL ซึ่งเป็นฟรีแวร์ตัวหนึ่ง”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

“...เกิดจากการที่ผมไปอ่านหนังสือเล่มหนึ่งที่ว่าทำเว็บจะต้องใช้โปรแกรมอะไรบ้าง เขาก็บอกว่า คุณจะทำเว็บได้คุณต้องรู้จักภาษา HTML รู้จักทำรูปภาพด้วยการใช้โปรแกรม Photoshop หรือ Illustrator อะไรทำนองนี้”

ลีโอ กุสุมากรณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

นอกจากแรงจูงใจให้ต้องเลือกใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยไม่คำนึงถึงประเภทหรือราคาซื้อขายแล้ว การไม่สามารถหาหนังสือคู่มือสอนวิธีการวารสารสนเทศบนเครื่องคอมพิวเตอร์แบบแมคอินทอชได้ ยังเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้คุณสาธิต กุรมาวตารยุทธ์ เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอมต้องมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการจัดหาโปรแกรมและเครื่องคอมพิวเตอร์แบบ PC มาใช้งาน ทั้งนี้โดยอาชีพของคุณสาธิต กุรมาวตารยุทธ์เองก็มีเครื่องคอมพิวเตอร์แบบแมคอินทอชที่สามารถใช้ในการวารสารสนเทศบนเวปไซด์ไวด์เว็บได้เช่นกัน

ค. บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย บางครั้งเพื่อนและบุคคลอื่นที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยก็มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมถึงการเปลี่ยนหรือการไม่เปลี่ยนไปใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ บางตัว ทั้งนี้ด้วยพฤติกรรมและเหตุผลที่แตกต่างกัน เช่น

“ที่ไม่เปลี่ยนไปใช้โปรแกรมปลาดาว เพราะมีคนบอกว่าไม่เวิร์ค ยังไม่สามารถใช้แทนโปรแกรมของบริษัทไมโครซอฟท์ได้”

ลูกเกด นวมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ต้องเปลี่ยนให้เป็นเวอร์ชัน 7 เพราะเพื่อนในกลุ่มที่ดูดาวด้วยกันเขาใช้เวอร์ชัน 7 กันหมดแล้ว เราก็ต้องปรับใช้ตามเขา มันเป็นเรื่องจำเป็นเพราะเวลาเราพูดคุยหรือถามเพื่อน ๆ เกี่ยวกับการใช้งานโปรแกรม เราจะได้สื่อสารกับพวกเขาเรื่อง ตามพวกเขาทัน ถ้าเรายังใช้เวอร์ชัน 6 ก็ไม่ได้แล้ว”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“โปรแกรมพวกนี้เราก็ไม่ได้เลือก มันมีอย่างอื่นให้เลือกด้วยหรือ ไม่เคยรู้เลย ไม่เคยศึกษาเรื่องพวกนี้ พวกเราที่เป็น end user แท้ ๆ คนอื่นใช้หรือบอกให้ใช้โปรแกรมอะไรเราก็ใช้ เราเลือกเองไม่เป็นหรอก ไม่มีความรู้เรื่องพวกนี้”

เปรม โสภาสราษดำเนิน, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

“โปรแกรมพวกนี้ดีอย่าง คือถ้าใช้แล้วมีอะไรสงสัยก็สามารถสอบถามกับเพื่อน ๆ ได้

ธงไชย แซ่มอุตมฉันท, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

ง. สถาบันสื่อสารมวลชน การสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของกระบวนการทางสังคม การสื่อสารมวลชนมีบทบาทอย่างสำคัญทั้งต่อการดำรงรักษาสังคมและการเปลี่ยนแปลงสังคม ทั้งนี้รวมถึงการดำรงรักษาหรือการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย ดังที่ปรากฏว่าการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือกส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขาดข้อมูลความรู้ที่นำมาใช้ในการตัดสินใจ ดังเช่น

“ที่ไม่รู้หรือว่าโปรแกรมอะไรอยู่ที่ไหนบ้าง บางทีเรารู้จักแต่โปรแกรมพวกนี้ 4-5 เจ้าที่คนอื่นเค้าก็ใช้กัน แต่มันแพงมากเราซื้อไม่ได้ก็ต้องละเมิด แต่ไม่เคยรู้เลยว่าหากเราจะเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมของคนอื่น มันอยู่ตรงไหนของโลก”

สาธิต ฐรมาวดารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“ถ้าสมมติมีโปรแกรมที่คุณภาพใกล้เคียงกับ Photoshop แล้วมีการประชาสัมพันธ์ให้ผมรู้ ผมเชื่อว่าผมเองก็ยอมไป learning นะเพื่อที่จะทำให้มันถูกต้องซะที่ ที่ผ่านมาผมก็ไม่ได้ใช้งานคุณสมบัติของ Photoshop หรือโปรแกรมอะไรก็ตามทั้ง 100 เปอร์เซ็นต์ ผมใช้แค่บางส่วน เพราะฉะนั้นโปรแกรมใหม่ที่มาทดแทนอาจไม่ต้องดีสมบูรณ์เทียบเท่า Photoshop หรือโปรแกรมที่ผมใช้อยู่ก็ได้ เพียงแค่ผมรู้ และให้มีสิ่งที่ผมต้องการใช้เท่านั้นก็พอ”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บบัคคุเทคส์ ดอทคอม

“โปรแกรมฟรีแวร์ตอนนี้ผมบอกตรงๆว่าคนไม่รู้จักรอก เคยมีปลาดาวและออฟฟิศปลาดาวที่ออกมาโฆษณาอยู่พักเดียวและก็ไม่โฆษณาต่อ ตอนนั้นผมก็กำลังสนใจนะ แต่ก็ไม่มีใครออกมาให้ข้อมูลต่อว่าใช้แล้วเป็นอย่างไร เรื่อง compatible เป็นอย่างไร คนทั่วไปยังไม่มั่นใจ แล้วใครจะกล้าเปลี่ยนไปทดลองใช้ เพราะว่ามันเป็นของใหม่ ยังไม่เป็นที่รู้จัก”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บบื่อนมุสลิมออนไลน์

3.2 ปัจจัยด้านสถาบันการเมืองการปกครอง

สถาบันการเมืองการปกครองเป็นหน่วยควบคุมทางสังคม มีอำนาจในการนำ ประสาน ปกครอง และค้ำจุนสถาบันทั้งหลาย โดยใช้กฎหมายเป็นตัวควบคุม สำหรับงานวิจัยฉบับนี้ที่ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นแนวคิดในการศึกษา กฎหมายจึงถือเป็นโครงสร้างส่วนบน (superstructure) ของสังคม ทำหน้าที่รับใช้ชนชั้นปกครองและเป็นเครื่องมือที่ใช้กดขี่ประชาชน หรือที่รู้จักกันดีว่า “ชนชั้นใดตรา กฎหมาย ย่อมเป็นไปเพื่อชนชั้นนั้น” ปัจจัยด้านสถาบันการเมืองการปกครอง ประกอบด้วย การบังคับใช้กฎหมาย และความไม่รู้กฎหมาย (legal illiteracy) ขององค์กรสื่อทางเลือก

1) การบังคับใช้กฎหมาย

องค์กรสื่อทางเลือกมองว่าการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ละเมิดลิขสิทธิ์ของตนและสังคมไทยเป็นผลโดยตรงมาจากความย่อหย่อนและความไม่จริงจังในการปราบปรามและการบังคับใช้กฎหมาย แต่เพื่อหลีกเลี่ยงโอกาสในการถูกดำเนินคดีและความเสี่ยงต่อการได้รับการลงโทษที่รุนแรง องค์กรสื่อทางเลือกจึงเห็นความจำเป็นที่ยังคงต้องพึ่งระมัดระวังและไม่ประมาท โดยให้สัมภาษณ์ดังนี้

“ปัจจุบันยังไม่รู้สึกเป็นห่วง หรือถึงกับว่าต้องเป็นกังวลเรื่องลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์หรอกนะ เพียงแต่ต้องติดตามข่าวสารบ้างเหมือนกันว่ามีการเอาจริงแล้วหรือยัง มีใครโดนบ้างแล้วหรือยัง”

ปรีดี อจลศรัทธาชาติ, เว็บบเราคือประชาชน ดอทคอม

นอกจากนั้น อำนาจการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ยังมีขอบเขตที่จำกัด โดยเฉพาะสำหรับผู้ผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทโฮมยูสเซอร์ (home user) เนื่องจากต้องมีการเข้าตรวจค้นจับกุมภายในเคหะสถานที่เป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นเรื่องที่เลวร้ายสำหรับสังคมไทยในสภาวะการณ์ที่องค์กรสื่อทางเลือกเชื่อว่า "ทุกบ้าน" ล้วนแต่เป็นผู้กระทำผิดกฎหมายด้วยกันเกือบทั้งหมด

"ผมว่าถ้าเค้าจริงจังกันเมื่อไหร่ก็ต้องระมัดระวังกับการใช้โปรแกรมในที่ทำงาน แต่ถ้าเป็นที่บ้านก็ยังคงใช้โปรแกรมได้เหมือนเดิม เพราะเป็นไปไม่ได้ที่ใครจะสามารถเข้าไปตรวจค้นจับกุมกันได้ทุกบ้าน"

สิโอ กุสุมากรณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

"ปัจจุบันบ้านทุกหลังที่มีคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ห้วนถนนยันท้ายถนนก็ละเมิดลิขสิทธิ์กันทั้งนั้น หากรัฐจะปราบปรามกับผู้ตามบ้าน ก็ต้องเดินไล่ตรวจค้นจับกุมกันทุกบ้านซึ่งเป็นไปไม่ได้ เมืองไทยคนไม่ใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์กันเยอะ เยอะจนเกินกว่าที่ต่อนี้รัฐหรือใครจะใช้วิธีปราบปรามจับกุมได้"

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

2) ความไม่รู้กฎหมาย

แม้ฐานคิดทางกฎหมายได้ระบุเป็นแนวคิดไว้ว่า "บุคคลจะกล่าวอ้างความไม่รู้กฎหมายไม่ได้" แต่โดยข้อเท็จจริงทางสังคมและจากการสัมภาษณ์ปรากฏว่า มีองค์กรสื่อทางเลือกจำนวนมากที่ไม่รู้และเข้าใจผิดในสาระสำคัญของกฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งไม่ว่าเป็นด้วยลักษณะโดยอ้อมมีผลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของเขาเหล่านั้นทั้งสิ้น

ก. ไม่รู้ว่าเป็นความผิด

"ไม่เคยรู้มาก่อนด้วยซ้ำว่าคนใช้ตามบ้านต้องใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ด้วย ไม่รู้ว่ามันผิดกฎหมาย เคยเข้าใจแต่ว่ามีความผิดเฉพาะคนขายและพวกบริษัทที่ไม่ใช้โปรแกรมที่มีลิขสิทธิ์"

ลูกเกด นวมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

"...ไม่รู้ว่าการกฎหมายมีหรือเปล่าที่ว่าคนใช้ใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์แล้วมีความผิด เพราะเห็นในข่าวว่ามีแต่จับคนผลิต"

เต๋า อานันทนะโกสม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“พี่เข้าใจว่ากฎหมายไทยระบุให้เฉพาะคนใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อนำไปแสวงหากำไรเท่านั้นที่ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ ถ้าเป็นผู้ใช้คอมพิวเตอร์ทั่วไปไม่ต้องจ่าย ถ้าเอาไปทำประโยชน์จึงต้องจ่าย ไม่ใช่เหรอ น้องมั่นใจหรือเปล่าว่าแม้เป็นยูสเซอร์ก็ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์”

ปรีดี อจลศรัทธาชาติ, เว็บบล็อกประชาชน ดอทคอม

“ผมซื้อโปรแกรมตามกฎหมายมาลง สมมติบ้านผมมีสามเครื่องหรือผมอาจจะมีสองบ้านผมก็เอามาลงทั้งสองบ้าน จริงๆอย่างนี้ผมไม่แน่ใจว่าผิดกฎหมายหรือเปล่า ไม่น่าจะผิดนะเพราะการซื้อของโฮมยูสเซอร์ อย่างผมเป็นบุคคลธรรมดา ผมซื้อมาก็ควรมีสิทธิที่จะเอาไปลงเครื่องไหนก็ได้”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บบล็อกคฤหาสน์ ดอทคอม

ข. ไม่รู้ว่าเป็นความผิดทางอาญา

“พี่ไม่รู้ว่าเป็นคือกฎหมายอาญา ยังไม่รู้เลยว่าบทลงโทษเป็นเท่าไร อย่างไร พี่จึงยังเฉยอยู่จนคุณมาสัมภาษณ์ พี่จึงเพิ่งรู้สึกว่ามันก็น่ากลัวเหมือนกันนะ”

สาธิต ภูมมาตารยุทธ์, เว็บบล็อกครีเอทีฟ ดอทคอม

ค. ไม่รู้ว่าจะเจ้าหน้าที่รัฐสามารถตรวจค้นและจับกุมได้

“การตรวจค้นต้องมีตัวแทน หรือตัวแทนมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ลงไปตรวจ ไม่ใช่อยู่ที่เจ้าหน้าที่มาตรวจค้นเองทำไม่ได้”

สสาร พันฟ้าอินไตย, เว็บบล็อกรอยนาฬิกา ดอทคอม

3.3 ปัจจัยด้านผู้ประกอบการซอฟต์แวร์

จากการศึกษาพบว่าการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบ นโยบายและวิธีการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการซอฟต์แวร์ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นออกเป็น ปัจจัยด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ปัจจัยด้านนโยบายราคา ปัจจัยด้านคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และปัจจัยด้านนโยบายบังคับสิทธิ ดังอธิบายต่อไปนี้

1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆของผู้ประกอบการซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ นอกจากทำให้โปรแกรมรุ่นที่ออกมาก่อนหน้านี้กลายเป็นของล้าสมัยไปแล้ว ยังมีผลทางการตลาดที่ทำให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

รุ่นเก่าๆมีราคาลดต่ำลงอีกด้วย ซึ่งราคาที่ลดลงอย่างรวดเร็วนี้เป็นปัจจัยที่ทั้งส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจซื้อสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกกฎหมายขององค์กรสื่อทางเลือก

“ถ้าต้องจ่ายที่เดียวแพงๆเราคงต้องมานั่งคิดว่าคุ้มไหม เราจ่ายไปห้าหมื่นบาทแล้วอีกปีโปรแกรมที่ซื้อออกมาเวอร์ชันใหม่อีกแล้ว ในขณะที่เราใช้มันยังไม่เป็นหรือยังใช้ไปไม่เท่าไหร่เลย”

สาธิต ฐรมาวดารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“ใครเคยซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ใช้ต้องบอกว่าชอบนับถือเลย เพราะโปรแกรมเปลี่ยนเวอร์ชันบ่อยมาก ซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ในราคาขนาดนี้ไม่คุ้มหรอก”

ลูกเกด นวมะลิวฤกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ถ้ารัฐเขาซีเรียสจริงๆพวกนี้ก็คงพอซื้อไหว เพราะซอฟต์แวร์ที่เลือกใช้มีแต่เวอร์ชันต่ำๆทั้งนั้น ราคาปัจจุบันที่ค้าขายกันบนเน็ตก็น่าจะไม่แพงมาก”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

2) นโยบายด้านราคา

“นโยบายราคาเดียวทั่วโลก” ของผู้ประกอบการซอฟต์แวร์เป็นปัจจัยที่องค์กรสื่อทางเลือกเห็นว่า “ไม่ยุติธรรม” และเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ในสังคมไทย ดังทัศนะที่นำมาแสดงเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

“...สหรัฐอเมริกาแล้วมาตั้งราคาเท่ากันเพื่อขายกับคนไทยด้วย คนไทยซื้อไม่ได้หรอกเพราะกำลังทรัพย์ของคนไทยไม่พอ”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

“...แต่ไม่ใช่ขายราคานี้กับประเทศด้อยพัฒนาซึ่งมีรายได้ประชาชาติต่ำ ถ้าทุกคนต้องจ่ายราคาเดียวกันหมดอย่างนี้ก็ตาย คนที่มีรายได้น้อยก็รับภาระอึดแตก”

ชัยวัฒน์ สวีระธนณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“...ประมาณว่าบางที่เราว่าทำอย่างนี้ไม่ถูกแต่ก็ต้องทำ เพราะคุณเอาราคาที่ขายประชาชนในอเมริกามาเป็นเกณฑ์อย่างนี้”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

3) คุณภาพของผลิตภัณฑ์

ความแตกต่างด้านคุณภาพระหว่างโปรแกรมลิขสิทธิ์กับโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก จากการศึกษาครั้งนี้พบความเห็นที่แตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายแรกมีทัศนะในทางว่าคุณภาพของโปรแกรมทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกันน้อยมากหรือไม่มีความแตกต่างกันเลย เนื่องจากมองประโยชน์ของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่หน้าที่การใช้งานเป็นหลัก แต่ในขณะที่ก็มีองค์กรสื่อทางเลือกอีกส่วนหนึ่งตระหนักเห็นถึงความแตกต่างด้านคุณภาพของโปรแกรมทั้งสองประเภท ดังการให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ทุกวันนี้พี่อยากใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์นะ ไม่ใช่ว่าไม่อยากใช้ การใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ดีทั้งที่มีที่ปรึกษา มี support มีคู่มือ และก็ไม่ error ไม่มีข้อผิดพลาด ทุกวันนี้ทนใช้ซอฟต์แวร์ก็อปก็ยังมีปัญหา สารพัดรูปแบบ ปรึกษาใครก็ได้ ซื้อมาตามดูมันก็ไม่ใช่ มันก็ไม่รู้สึกซึ่ง”

สาธิต ฐรมาวดารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“...ถ้าโปรแกรมลิขสิทธิ์มีราคาถูกใกล้เคียงกับของละเมิดลิขสิทธิ์ เป็นผมก็ต้องไปเลือกของมีลิขสิทธิ์ เพราะมี brand name ซื้อมีอะไรผิดพลาดก็เปลี่ยนคืนได้ มีบริการหลังการขายด้วย”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

4) นโยบายบังคับสิทธิ

องค์กรสื่อทางเลือกเห็นว่าผู้ประกอบการซอฟต์แวร์ไม่ได้เข้มงวดต่อการใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ใช้ซอฟต์แวร์บางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์รายย่อยที่เป็นคนไทย โดยมีความเข้าใจว่าการปล่อยให้มีการใช้โปรแกรมอย่างค่อนข้างเสรีดังกล่าวมีส่วนช่วยในด้านการแพร่กระจายความนิยมของการใช้งานแก่สังคม และเกื้อหนุนการทำธุรกิจของบริษัทซอฟต์แวร์ต่างประเทศให้สามารถขายสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของตนให้แก่ผู้ใช้ที่เป็นองค์กรธุรกิจได้ ดังความเห็นต่อไปนี้

“ที่ผ่านมายังไม่มีข่าวว่าเจ้าของซอฟต์แวร์จะเข้มงวดกับโฮมยูสเซอร์ จึงคิดว่าถ้าเอาโปรแกรมละเมิดมาลงใช้ที่บ้านก็ไม่น่ามีปัญหา”

ธงไชย แซ่มอุตมฉันท, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ถ้าเกิดเขาคิดนโยบายที่จะไล่จับคนระดับล่าง ตัวเขาเองก็จะตาย เพราะคนระดับล่างจะไม่ใช้ซอฟต์แวร์ของเค้า ถ้าคนส่วนใหญ่ไม่ใช้ พนักงานบริษัทไม่ใช้ ธุรกิจก็จะไม่ใช้ด้วย บริษัทซอฟต์แวร์เค้าก็จะเสียประโยชน์ ไม่สามารถทำตลาดได้”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

“เว็บเราตอนนี้เริ่มมีชื่อเสียงแล้ว พอมีชื่อเสียงก็อาจจะโดนเพ่งเล็งเอาได้สักวันหนึ่ง ก่อนหน้านั้นไม่เคยคิดนะ เพราะว่าเราเป็นเว็บเล็กๆ และก็ไม่ค่อยมีชื่อเสียงเท่าไร ไม่ค่อยมีคนรู้จัก และไม่มีรายได้ แต่ตอนนี้การที่มันมีชื่อเสียงมากขึ้น โอกาสที่มีความเสี่ยงก็เยอะขึ้น เพียงแต่ว่าเค้าจะให้ความสำคัญกับเราไหม เรายังเชื่อว่าเราเป็นเว็บที่ไม่ได้ *make money* เค้าอาจจะมองว่าอนุโลมให้ หรือว่าปล่อยไปก่อน คุณมีรายได้เมื่อไหร่คุณก็โดนเมื่อนั้น แต่แน่นอนว่าถ้าเรามีชื่อเสียงหรือมีรายได้เข้ามาแล้ว เราคงตกเป็นเป้ามากขึ้น ตอนนี้ก็ต้องกลับมาพิจารณาใหม่แล้วว่า จะตัดสินใจเรื่องลิขสิทธิ์อย่างไรดี”

สาริต คุรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

3.4 ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร

จากการศึกษาพบว่าแหล่งข้อมูลข่าวสารที่องค์กรสื่อทางเลือกใช้ ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร แหล่งข้อมูลประเภทวิดีโอทัศน์ แหล่งข้อมูลประเภทอิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล โดยที่แหล่งข้อมูลข่าวสารประเภทอิเล็กทรอนิกส์มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์มากที่สุด เนื่องจากองค์กรสื่อทางเลือกจำเป็นต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับองค์กรหรือปัจเจกบุคคลที่ครอบครองข้อมูลข่าวสารนั้น ดังเช่น

“Ulead GIF Animator เมื่อก่อนเคยเอามาใช้สร้างเมนูไอคอน แต่ตอนนี้เอาออกไปแล้วเพราะเปลี่ยนไปใช้วิธีดาวน์โหลด GIF Animation จากเว็บที่เค้าทำไว้แล้วแทน”

สสาร พันฟ้าจอินไตย, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“...มี winzip ที่ต้องใช้ บางทีคนที่ทำงานด้วยกัน เค้า zip มาให้ ก็ต้องใช้ winzip เปิด”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“...ไฟล์บทความที่ได้รับมาก็ต้องใช้โปรแกรม McAfee ตรวจสอบไวรัสก่อน”

ปรีดี อจลศรัทธาชาติ, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

3.5 ปัจจัยด้านช่องทางและผู้ให้บริการข่าวสาร

เนื่องจากการวารสารสนเทศบนเว็ด์เว็บเป็นการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ ดังนั้นปัจจัยด้านช่องทาง (medium) อันได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่ผลิตงาน เครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นเซิร์ฟเวอร์

และเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นไคลเอนต์ต้องสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ นอกจากนั้นยังมีผู้ใช้บริการข่าวสารที่ไม่ได้อยู่ในสถานะของมวลชนผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนระบบสื่อสารมวลชนในอดีต บัณฑิตด้านช่องทางและผู้ใช้บริการข่าวสาร แบ่งออกได้ดังนี้

1) ความสนใจและความต้องการของผู้ใช้บริการข่าวสาร

แม้องค์กรสื่อทางเลือกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้ดำเนินการวารสารสนเทศบนเวปไซด์ไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรสูงสุด แต่วัตถุประสงค์ด้านเนื้อหาที่ไม่ได้แตกต่างจากธุรกิจสื่อทั่วไปที่มุ่งตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้ใช้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่องค์กรสื่อแต่ละแห่งเลือกใช้จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไป และกลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก ดังเช่น

“...เว็บเรามีเด็กๆเข้ามากันเยอะ ดั่งนั้นโปรแกรมที่ทำด้านกราฟิกหรือรูปภาพจึงขาดไม่ได้ จริงๆเราอยากใช้โปรแกรมอะไรพวกนี้อีกหลายตัว เพียงแต่ความสามารถเรายังไม่ถึง ไปซื้อหนังสือมาอ่านก็ยังไม่เข้าใจ”

สาธิต ภูมมาตราชูฑ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“เรารู้สึกว่าน่าจะมีอะไรเพิ่มเติม entertain เข้าไป ตัวอย่างเช่น wallpaper หรือ Skin Winamp ก็เหมือนเป็นลูกเล่นอะไรเล็กๆน้อยๆที่ให้บริการแฟนคลับที่เข้ามา เขาคงอยากได้รูปภาพหรืออะไรที่เป็นตัวแทนของศิลปิน อีกร้อยกัสน่าจะจูงใจให้คนเข้ามาบ่อยขึ้นด้วย”

เต๋า อานันทนະโกสม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ที่ผ่านมาเว็บของเราจะนิ่งๆเรียบๆ ไม่มีลูกเล่นหรือกราฟิกที่เกินจำเป็น เราเน้นที่ปริมาณและคุณภาพของข้อมูลมากกว่า เราต้องการภาพลักษณ์ที่ดีเป็นผู้ใหญ่เป็นนักวิชาการ ไม่ใช่เป็นเว็บขององค์กรธุรกิจหรือวัยรุ่น”

เปรม โอภาสราชดำเนิน, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

2) มาตรฐานและความนิยมของโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ด้วยเหตุที่การเลือกใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือกต้องคำนึงถึงความสามารถในการแลกเปลี่ยนไฟล์ข้อมูลระหว่างองค์กรกับผู้ใช้บริการข่าวสาร และระหว่างองค์กรนี้กับองค์กรอื่น รวมถึงการสื่อสารภายในระหว่างซอฟต์แวร์กับฮาร์ดแวร์ของเครื่องคอมพิวเตอร์ที่องค์กรต้องใช้ในการวารสารสนเทศ ดังนั้นความเป็นมาตรฐานและความนิยมของโปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงกลายเป็น

ปัจจัยหลักที่เป็นส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก ดังตัวอย่างเช่น

“...ทำใน Mac แล้วจะเนี่ยกว่าเมื่อออก PC แล้วเป็นอย่างไร สมมติเราทำลงตัวอยู่ตรงนี้แล้ว แต่พออัพโหลดขึ้นไปอยู่บน PC กลับกลายเป็นอีกแบบหนึ่ง ที่จึงตัดสินใจว่าทำ PC แล้วกันในเมืองส่วนใหญ่เค้าใช้ PC กัน”

สาธิต กูรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“...ก็ตอนนี้โลกถูกครอบงำด้วย OS ของไมโครซอฟท์แล้วไง เพราะฉะนั้นทุกอย่างต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของไมโครซอฟท์หมด ถ้าให้เราไปใช้ของคนอื่นไม่ใช่ของเค้าผมก็ไม่แน่ใจว่ามัน support กันได้หรือเปล่า”

ธงไชย แซ่มอุดมจันทร์, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ถึงแม้จะมีโปรแกรมฟรีแวร์หรือลินุกซ์ให้เลือกใช้ แต่ถ้าคนส่วนใหญ่เขาไม่ได้ใช้ด้วยแล้วเราจะเข้าไปทำไม เพราะถ้าเราไปใช้ไฟล์ร่วมกับเขา เราก็อาจเปิดของเขาไม่ได้”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

“แม้ว่าปัจจุบันนี้มีลินุกซ์ออกมาเป็นโปรแกรมทางเลือกใช้ใหม่ แต่โปรแกรมลินุกซ์เราเอามากก็เหมือนกับใช้อะไรไม่ได้ เพราะโปรแกรมเขาไม่มี support อย่างเชื่อเลยว่าเอามาลงเครื่องผมนี่ เชื่อเลยว่า driver บางตัวอาจใช้ไม่ได้ อาจจะฟังเพลงไม่ได้ก็ได้ เพราะว่ามันต้องมี driver สนับสนุนการทำงานของลินุกซ์ด้วย และก็จะอะไรหลายๆอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีใครใช้ลินุกซ์กันเท่าไร ก็คือถ้าเกิดมันบูมขึ้นมาแล้วมีโปรแกรมออกมา support ก็อาจมีคนใช้เพิ่มขึ้น แล้วถ้าคนอื่น ๆ ใช้กันเยอะตอนนั้นผมก็อาจเปลี่ยนไปใช้ด้วยก็ได้”

เต้า อานันทนะโกสม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...เคยได้ยินถึงปัญหาเกี่ยวกับการใช้งานร่วมกันระหว่างไฟล์ที่ทำบนโปรแกรม MS Office กับโปรแกรมปลาดาว ถ้าเป็นจริงเราก็ไม่ไหว เพราะใช้ไฟล์งานร่วมกับคนอื่นไม่ได้ รวมถึงข้อมูลเก่าๆของเราก็ทำบนระบบปฏิบัติการของไมโครซอฟท์ ถ้าเกิดมีปัญหาจริงแล้วให้ผมต้องมานั่งสร้างใหม่ คียใหม่หมดเลย ไม่ไหวแน่”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

3.6 ปัจจัยด้านลูกค้าและอุตสาหกรรมโฆษณา

ด้วยเหตุที่ลักษณะเนื้อหาของสื่อทางเลือกมักแคบหรือเฉพาะเจาะจง จึงทำให้สื่อทางเลือกมีข้อจำกัดในการแสวงหาผลตอบแทนจากการทำสื่อ โดยเฉพาะรายได้จากการขายโฆษณาเหมือนเช่นเดียวกันกับสื่อกระแสหลักอื่นๆ ดังนั้น องค์กรสื่อทางเลือกจึงมองว่าการซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ถูกกฎหมายเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับ เช่นที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวไว้ว่า

“ถ้ามันคุ้มพอที่จะลงทุน คือเปรียบเทียบความคุ้มค่าในการลงทุนกับมูลค่าที่ออกมาแล้ว ถ้ามันมีมูลค่าที่สูงพอ หรือสามารถ *make money* ได้คุ้มค่ากับที่เราจะลงทุนในส่วนของตัวซอฟต์แวร์ตรงนี้ พี่ก็ยินดีที่จะทำ ยินดีที่จะซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ แต่ทุกวันนี้มันยังไม่ใช่ เพราะว่าเว็บไซต์เรายังไม่มี *output* ที่จะสร้างรายได้ได้เลย สมมุติพี่เอาเว็บนี้ไปขายเพื่อหาสปอนเซอร์มาลง เว็บดีๆอย่างนี้ เว็บที่ได้รับรางวัลอย่างนี้ พี่จะไปขายเท่าไร พี่ถึงจะคุ้มค่าที่พี่ซื้อซอฟต์แวร์หลายหมื่น ในขณะที่ค่าใช้จ่ายโฆษณาต่างๆของพี่เดือนละไม่กี่พัน พี่คิดว่าในส่วนของ *content* หรือรูปแบบเนื้อหาของเว็บไซต์พี่ ไม่ได้เหมาะสำหรับนำไปขายได้ หรือเหมาะสำหรับตลาดแบบมวลชน ขนาดตลาดเราไม่ได้ใหญ่พอที่จะขาย ดังนั้น トラバ迪ที่เว็บเน้นสาระความรู้สำหรับเด็กยังเป็นอยู่อย่างนี้ เราก็ยังคงต้องยืนด้วยลำแข้งของเราเอง ต้องหาอะไรมาเองทุกอย่างต้องลงทุนเองหมด การซื้อซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ก็คงยังเป็นไปไม่ได้”

สาธิต กูรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขภาพดี ดอทคอม

3.7 ปัจจัยด้านอุปทาน

อุปทาน (*supply*) หมายถึง ความสนองให้สินค้านั้นๆแก่ผู้มีความต้องการ (*demand*) หรืออาจหมายถึงตัวสินค้าที่จัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้มีความต้องการนั่นเอง จากองค์ประกอบสำคัญสองส่วนแรก จะเห็นได้ว่าเมื่อมีผู้อยากได้ หรือมีความต้องการสินค้า หรือมีอุปสงค์เกิดขึ้น ผู้ที่เห็นโอกาสที่จะตอบสนองก็จะจัดหาสินค้านั้นๆมาให้ หรือสร้างอุปทานให้เกิดขึ้น โดยที่การจัดหาสินค้านั้นนั้นอาจทำได้โดยบุคคลผู้นั้นดำเนินการผลิตเอง หรือไปเอามาจากผู้ผลิตอื่นๆก็ได้ และเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะหากำไรหรือไม่ก็ได้ จากผลการสัมภาษณ์ผู้วิจัยแบ่งปัจจัยด้านอุปทานออกเป็น 4 หัวข้อ คือ แบบแผนการทำธุรกิจซื้อขาย เครื่องคอมพิวเตอร์ ความแตกต่างด้านราคา ความสะดวกในการจัดหา และโปรแกรมทางเลือกทดแทน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) แบบแผนการทำธุรกิจซื้อขายเครื่องคอมพิวเตอร์

เนื่องจากคนไทยคุ้นเคยกับการซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้งานโดยมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ติดตั้งอยู่ในเครื่องอย่างเสร็จสรรพ จึงกลายเป็นแบบแผนการทำธุรกิจของผู้ขายหรือซอมเครื่องคอมพิวเตอร์ในประเทศไทยต้องติดตั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้ให้แก่ลูกค้าทุกครั้ง ด้วยเหตุนี้บางครั้งการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงเป็นการกระทำร่วมกันของทั้งฝ่ายองค์กรสื่อทางเลือกและผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับเครื่องคอมพิวเตอร์

“เมื่อเครื่องคอมพิวเตอร์เจอปัญหาเราก็กไปร้านซอม พอกลับมาก็ได้โปรแกรมเวอร์ชันใหม่มาใช้ พอเสียเงินซอมที่ก็จะได้ของใหม่มาด้วยทุกครั้ง”

สาธิต ฐรมาวดารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“คอมพิวเตอร์ที่ใช้งานอยู่เป็นเครื่องประกอบ ตอนซื้อมาก็มีโปรแกรมบางส่วนถูกลงมาให้เลย”

สสาร พันฟ้าจันไทย, เว็บตามรอยนาซา ดอทคอม

2) ความแตกต่างด้านราคา

การเปรียบเทียบความแตกต่างด้านราคาระหว่างโปรแกรมลิขสิทธิ์ถูกกฎหมายกับโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ ได้สร้างผลกระทบทางจิตวิทยาแก่องค์กรสื่อทางเลือกในการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังที่คำให้สัมภาษณ์ของนักวารสารสนเทศที่ยกมาเป็นตัวอย่าง

“ราคาโปรแกรมลิขสิทธิ์กับที่ละเมิดลิขสิทธิ์ต่างกันหลายร้อยเท่า เพราะฉะนั้น เราเดินไปพันธุทิพย์แล้วเราเจอทั้งสองแบบ คุณจะเอาอันไหน”

สาธิต ฐรมาวดารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“มันเป็นความพอใจที่จะจ่าย ถ้าพูดถึงซอฟต์แวร์ยังงี้ก็ต้องเลือกละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะราคามันต่างกันเยอะ แต่ของก็หาซื้อได้ง่ายเหมือนกัน”

ลูกเกด นวมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

3) ความสะดวกในการจัดหา

นอกจากเรื่องราคาแล้ว ความสะดวกในการซื้อหาหรือได้มาซึ่งโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทั้งสองประเภทยังมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของกลุ่มตัวอย่าง โดยผลการศึกษาพบว่าแหล่งที่ได้มาของโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ขององค์กรสื่อทางเลือกค่อนข้างมีหลากหลาย ประกอบด้วย แหล่งขายภายในประเทศ บนอินเทอร์เน็ต สำนักงานและคนรู้จัก ซึ่งการหาได้ง่ายและสะดวกเช่นนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ขององค์กรสื่อทางเลือก เช่นเดียวกัน เมื่อองค์กรสื่อทางเลือกพบ

ว่าโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เริ่มมาขายมากขึ้นแล้ว การละเมิดลิขสิทธิ์ของเขาก็ลดปริมาณลงตามไปด้วย ดังแสดงต่อไปนี้

“ส่วนใหญ่ซื้อซีดีโปรแกรมที่ตะวันตก เป็นศูนย์กลางแผ่นพวกนี้เลย แต่อย่าง Dreamweaver กับ PhotoShop ตัวนี้ก็ยืมเขามา ดาวนโหลดมากก็มีเป็น Dreamweaver MX 2004 ตัวใหม่ล่าสุดนี้ดาวนโหลดมา ดาวนโหลดมาจากเว็บของ Macromedia เลย ตัวต้นสังกัดเขา เขาให้ดาวนโหลดมาแต่เป็นแชร์แวร์เวอร์ชัน เขากำหนดช่วงเวลาทดลองใช้ไว้ 30 วัน แต่ว่าก็มีคนทำตัวซีดี keycode ออกมาแก้ไข”
เต๋อ อานันท์นะโกสุม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ที่ว่าโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์หาง่ายมาก แล้วก็ใช่ง่าย บางที่ไม่ต้องประเทศไทยก็ได้ ก็ยังสามารถหาที่ดาวนโหลดจากต่างประเทศมาใช้ได้”

สาธิต ฐรมาวดารยุทธ, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“... เราไปเดินพันธุทิพย์เจอโปรแกรมใหม่ๆก็จะลองซื้อมาติดตั้งเพื่อทดลองใช้ดู”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“...โปรแกรมที่ใช้ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ซื้อ เป็นการยืมแผ่นซีดีโปรแกรมลิขสิทธิ์สำนักงานเอามาลง”

ลูกเกด นวระมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ของเถื่อนบ้านเรามันดูไม่เถื่อนเลยนะ มันขึ้นห้างหรูหราทำกันอย่างเอิกเกริกเลย แล้วลูกค้าที่เดินเข้าไปไม่มีตรวจสอด้วย เมื่อก่อนถ้าซื้อโปรแกรมพวกนี้ผมต้องไปแต่พันธุทิพย์เท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้ขยายไปทั่วกรุงเทพเลย เป็นห้างใหญ่ๆทั้งนั้นด้วย”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

“อย่างปัจจุบันการหาซื้อโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ก็ยากลำบากมากขึ้น ทำให้เดี๋ยวนี้ผมไม่ค่อยได้ลงหรืออัปเดตโปรแกรมใหม่ๆเท่าไร”

สสาร พันฟ้าอจินไตย, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

4) โปรแกรมทางเลือกทดแทน

การตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขึ้นอยู่กับโอกาสในการหาโปรแกรมทางเลือกอื่นมาใช้ทดแทน อาจเป็นฟรีแวร์หรือคอมเมอร์เชียลแวร์ที่มีราคาถูกลงกว่า เช่น หากมีโปรแกรมใช้งานประเภทใดที่เป็นฟรีแวร์ และสามารถนำมาใช้ทดแทนโปรแกรมประเภทคอมเมอร์เชียลแวร์ที่มีลิขสิทธิ์ได้ องค์กรสื่อทางเลือกบางส่วนก็เลือกตัดสินใจที่จะไม่กระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

“...ถ้าโปรแกรมตัวไหนมีฟรีแวร์เป็นทางเลือก ทดลองแล้วใช้งานได้ดี ผมก็จะเลือกใช้ฟรีแวร์
อย่าง GIF Animator ก็เลือกดาวน์โหลดโปรแกรมฟรีแวร์มาใช้”

สสาร ฟีนฟ้าวจินไตย, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

3.8 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ หมายถึง การจัดการ การควบคุม การอำนวยความสะดวก การบริการ และการ
ประสานงานให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการนำเอาทรัพยากรหรือ
ปัจจัยในการบริหาร (administrative resources) มาประกอบการหรือดำเนินการ (executing) ตาม
กระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและพึงพอใจ ทั้งนี้
ทรัพยากรหรือปัจจัยในการบริหารประกอบด้วย เงินทุน (money) วัสดุปัจจัย (material) บุคลากร (man)
และวิธีการจัดการ (management) ดังอธิบายต่อไปนี้

1) เงินทุน

องค์กรซื้อทางเลือกเป็นเหมือนกับผู้บริโภคทั่วไป ที่มักเลือกซื้อสินค้าโดยคำนึงถึงความคุ้มค่า
ของจำนวนเงินที่ต้องจ่าย เพราะนอกจากการจ่ายค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว องค์กรซื้อทางเลือก
ก็ยังต้องมีภาระค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ อีก สังเกตได้จากบางสถานการณ์ที่องค์กรซื้อทางเลือกต้องตัดสินใจ
ระหว่างการใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ถูกกฎหมายกับโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ แต่เมื่อมีการเปรียบเทียบราคา
ระหว่างโปรแกรมทั้งสองประเภทแล้ว ก็มีแนวโน้มที่ผู้ตัดสินใจจะเลือกใช้โปรแกรมประเภทที่เห็นว่ามี
ความคุ้มค่ามากกว่า

“ผมว่าหัวใจสำคัญคือราคา ถ้าราคาเขาสู้ไหวผมว่าไม่มีใครไปละเมิดหรอก ผมเชื่อว่าทุกคนรู้ว่า
มันไม่ถูกต้อง ถึงแม้รู้ว่าไม่ถูกแต่ให้ซื้อใช้ 6-7 โปรแกรมก็สู้ไม่ไหวจริงๆ”

สหพาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

“ผมเองเคยคิดหาซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์มาใช้เหมือนกัน วินโดว์หรือออฟฟิศทีนา ผมว่าตอนนั้น
เพราะว่าซอฟต์แวร์มันแพงเกินไป ก็เลยไม่ตัดสินใจซื้อ มันเป็นหลายหมื่นเลย ถ้าซื้อได้ก็แค่ไอเอสตัวเดียว
แล้วใช้ได้แค่เครื่องเดียว เป็นใครเขาก็ไม่อยากลงทุน เขาเอาเงินตรงนั้นไปซื้ออุปกรณ์ตัวอื่นดีกว่า”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

“...สาเหตุคงเป็นปัญหาที่เงินมากกว่า ปัญหาที่ต้นทุนของเรามากกว่า งบประมาณ แล้วอีกอย่างหนึ่ง คือเรามองว่าทุกวันนี้เราทำงานด้วยเหตุผลที่ว่าเราไม่ได้หากินกับมัน เราไม่ได้ทำในเชิงธุรกิจ เพราะฉะนั้นวิธีไหนที่เราสามารถจะเซฟเงินได้ ก็เลือกวิธีนั้นแล้วกัน”

สาธิต ฐรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“ผมยังไม่มียายได้ ถ้าให้ซื้อโปรแกรมที่มีลิขสิทธิ์ถูกต้องใช้คงไม่มีปัญญาแน่นอน”

ธงไชย แซ่มอุดมจันทร์, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ที่เคยซื้อของมีลิขสิทธิ์คือโปรแกรม ThaiSoftware Translator v.4 ราคา 180 บาท เป็นโปรแกรมช่วยการทำงานของบราวเซอร์ให้แปลจากภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาไทย ราคา 180 บาทไม่มีปัญหาเราซื้อได้ แต่ถ้าเกิดโปรแกรมตัวนี้ราคาแพงกว่านี้เราคงไม่เอา เพราะไม่รู้ว่าจะซื้อมาแล้วใช้ได้จริงรีเปล่า”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซา ดอทคอม

“ปัจจุบันมีค่าใช้จ่ายส่วนตัวเยอะ ไม่มีเงินพอที่จะซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ได้”

สสาร พันฟ้าจิ้นไทย, เว็บตามรอยนาซา ดอทคอม

2) วัตถุประสงค์

การตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีความสัมพันธ์กับทรัพยากรด้านวัตถุประสงค์ (material) ภายในองค์กรทางเลือกเอง เช่น คอมพิวเตอร์ฮาร์ดแวร์ที่ใช้งาน เพิ่มข้อมูลที่เก็บสะสมไว้ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ องค์กรสื่อทางเลือกบางแห่งจึงหลีกเลี่ยงที่จะติดตั้งหรือเลือกใช้งานโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เนื่องจากเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อการทำงานของตนเอง

“...กังวลว่าถ้านำโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ที่ก๊อปปี้ขายกันมาลงแล้วจะสร้างปัญหาแก่เครื่องคอมพิวเตอร์ของเราที่ใช้งานอยู่ เพราะในเครื่องมีไฟเลี้ยงที่เก็บและสะสมจำนวนมาก รวมถึงไฟเลี้ยงที่อยู่ระหว่างการทำงานเพื่อส่งมอบให้ลูกค้า จึงไม่กล้าที่จะนำโปรแกรมมาลงเท่าไร โดยเฉพาะโปรแกรมใหม่ๆที่หลายครั้งมักพบว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับทำงานบนเครื่องคอมพิวเตอร์หรือฮาร์ดแวร์รุ่นเก่าๆ”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

3) บุคลากร

คุณลักษณะ ศักยภาพและความรู้ความสามารถของบุคลากรในองค์กรสื่อทางเลือกมีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เนื่องจากว่าเมื่อบุคลากรขององค์กรสื่อทางเลือกมีความคุ้นเคยกับการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ตัวใดแล้ว ก็เป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

กรรมตนเองไปใช้หรือเรียนรู้การใช้งานของโปรแกรมตัวใหม่ โดยเฉพาะที่เป็นลินุกซ์หรือฟรีแวร์ โดยมีเวลาเป็นอุปสรรคและข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้องค์กรสื่อทางเลือกเหล่านี้ตัดสินใจไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้โปรแกรมของตนเอง

“...ถ้าบอกไม่ใช้ไมโครซอฟท์แล้วเปลี่ยนไปลง Linux แทน แล้วอย่างผมคุ้นเคยกับการใช้ไมโครซอฟท์มาหลายปีแล้วถ้าต้องเปลี่ยนไปใช้ Linux ก็ต้องไปศึกษาหรือวุ่นวายกับปัญหาทางเทคนิคอะไรอีกเยอะ”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บบัณฑิตเทคโนโลยี ดอทคอม

“ถ้าเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมตัวอื่นเราก็ต้องมานั่งนับหนึ่งใหม่ เราต้องออกไปหาหรือซื้อหนังสือมานั่งอ่าน เสียเวลามานั่งศึกษา แทนที่จะเอาเวลาตรงนี้มาทำงานได้เลย”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บบตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“โปรแกรมที่ใช้งานปัจจุบันเค้าตั้งมาให้ใช้ตั้งแต่แรก เค้าสอนให้ใช้โปรแกรมเหล่านี้ ก็เลยใช้แล้วใช้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ถ้าให้เราเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมอื่นก็ใช้ไม่เป็น”

ปรีดี อจลศรัทธาชาติ, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

“จริงๆอยากทดลองเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมฟรีแวร์หรือลินุกซ์ แต่ปัญหาคือถ้าเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมตัวใหม่ เราต้องมานั่งเรียนรู้วิธีใช้ใหม่ซึ่งค่อนข้างเป็นเรื่องลำบากสำหรับเรา”

เปรม โภกาสรราชดำเนิน, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

“ทุกวันนี้ไม่มีเวลาที่จะไปทดลอง เรียนรู้หรือฝึกหัดใช้โปรแกรมตัวใหม่หรือเวอร์ชันใหม่ๆหรอก”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

“พอเคยใช้แล้ว รู้สึกว่าคล่องมือแล้วก็ไม่ได้คิดอยากเปลี่ยนไปใช้งานโปรแกรมตัวอื่น”

ลิโอ กุสุมากรณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

4) วิธีการจัดการ

องค์กรสื่อทางเลือกมีวิธีการบริหารจัดการในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์แตกต่างกัน เช่น การเลือกติดตั้งและใช้งานเฉพาะโปรแกรมที่มีความจำเป็นเท่านั้น การจัดระเบียบและแนวทางปฏิบัติในการผลิตงานวารสารสนเทศที่สามารถหลีกเลี่ยงความจำเป็นต้องติดตั้งโปรแกรมต่อต้านไวรัส รวมถึงการชวนชวนว่าจะเรียนรู้หรือสรรหาโปรแกรมอื่นมาทดแทน เป็นต้น

“ถึงแม้เราจะเมดลิสลิตีได้ แต่เราก็ลงเฉพาะโปรแกรมที่จำเป็นต้องใช้เท่านั้น โปรแกรมอะไรที่บ้าๆบอๆหรือเกินจำเป็นก็ไม่เอามาลง”

ปรีดี อจลศรีทราชาติ, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

“...ก่อนเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมตัวใหม่ๆ ส่วนใหญ่ก็จะศึกษาก่อน โดยการอ่านตามเว็บบอร์ด หนังสือ หรือคุยกับเพื่อน จนแน่ใจว่าน่าจะดีกว่าเดิมจึงค่อยเปลี่ยน”

สสาร ฟีนฟ้าอจินไตย, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“ผมไม่รู้จักโปรแกรมตัวนั้นที่จะเอามาทดแทน คงต้องไปศึกษาเพิ่มเติม ตอนนี้มีโปรแกรมละเมิดใช้ได้ ผมก็เลยไม่สนใจที่จะไปสรรหาโปรแกรมตัวอื่นมาทดแทน”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

3.9 ปัจจัยด้านเทคนิควิธีการผลิต

จากการสัมภาษณ์สามารถแบ่งปัจจัยด้านเทคนิควิธีการผลิตที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านประสิทธิภาพ ด้านประสิทธิผลและด้านแบบแผนการผลิต ดังที่จะอธิบายต่อไปนี้

1) ด้านประสิทธิภาพ

ความต้องการที่จะปรับปรุงและพัฒนาวิธีการวารสารสนเทศบนเวปไซด์ให้มีความสะดวกง่าย คล่องตัวและเผชิญต่ออุปสรรคน้อยที่สุด เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก ดังคำตอบที่ได้รับจากนักวารสารสนเทศหลายราย ต่อไปนี้

“ผมไม่คาดหวังกับโครงการไอเฟนเซอร์สของรัฐบาลเลย ไม่คาดหวังว่าจะนำไปใช้ได้ เพราะจากการที่ผมเคยไปทดลองเล่นๆดูแล้ว แทนที่มันจะทำให้ง่ายขึ้น มันกลายเป็นทำให้ยากขึ้น ยิ่งไปบอกไม่ถูกเหมือนกัน”

เต๋า อานันทนนะโกสม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ถ้าเราทำรูปนี้เราใช้ Photoshop ทำต้องมี 5 ขั้นตอน แต่ถ้าเรามีโปรแกรมหลากหลายสมมติเราใช้ Photoshop ทำไปหนึ่ง save เสร็จแล้ว เราใช้โปรแกรมอีกโปรแกรมหนึ่งมาทำต่อก็จะเร็วกว่า”

ธงไชย แซ่มอุตมฉันท, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ถ้าจะให้ใช้ FrontPage Express ต่อไปก็ยังใช้ได้ แต่ว่าไม่สะดวกเท่าที่ตัวเอง และอาจจะไม่ได้ตั้งใจ เพราะว่าของฟรีก็มีเงื่อนไขจำกัดเยอะมาก”

สาธิต กุรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“FrontPage มีเครื่องมือเยอะกว่า Hotdog จะโล่งๆเลยนะ มันดีกว่า Notepad คุณใช้ Notepad พิมพ์กับใช้ Hotdog ผมว่ามันเร็วกว่ากันครึ่งหนึ่งนะ ไม่ได้เร็วกว่ามาก แต่พอ FrontPage มาค่อนข้างมี Tool เยอะมากก็เลยเปลี่ยนมาใช้ FrontPage”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

2) ความมีประสิทธิผล

การตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์บางครั้งก็เป็นผลมาจากความต้องการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบเนื้อหาของสื่อวารสารบนเวปไซด์ไว้เว็บ องค์กรสื่อทางเลือกส่วนหนึ่ง เห็นว่าการได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เสียแล้วราคาแพงจะทำให้ผลงานที่ออกมาคุณภาพดีขึ้น อย่างไรก็ตาม องค์กรสื่อทางเลือกบางส่วนก็ไม่ได้เน้นวัตถุประสงค์ด้านรูปแบบเนื้อหา แต่เน้นที่สาระเนื้อหามากกว่า ดังนั้น โปรแกรมที่เลือกใช้จึงไม่มีความจำเป็นต้องมีความสามารถมากนักก็ได้ ซึ่งทำให้ผู้ใช้กลุ่มหลังมีทางเลือกในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่หลากหลายกว่า

“ใช้ไฟโต้ชอบเช่นทำรูปหัวข้อหรือส่งรูปอะไรพวกนี้ เพราะบางทีมันก็จำเป็นต้องใช้ เพราะโปรแกรมพวก paint อะไรพวกนี้มันคงทำไม่ได้ จริงๆมันก็ทำได้แต่มันสวยได้ไม่เท่า”

เต๋า อานันทนะโกสุม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...เนื่องจากเราไม่ได้เน้นที่ความละเอียดสวยงามเท่าไรๆ กราฟิกที่เขียนเราจึงใช้ Photoshop ทำก็พอ ไม่ถึงกับต้องใช้ Illustrator”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

“เมื่ออัปเดตเครื่องคอมพิวเตอร์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นก็อยากได้ OS ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นไปด้วย เนื่องจาก Windows XP จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรเครื่องสูง แต่มี interface สวยงาม มี tool ให้เลือกใช้งานเยอะ เมื่ออัปเดตฮาร์ดแวร์แล้วก็เลยอยากอัปเดตซอฟต์แวร์บ้าง”

สสาร พันฟ้าจันไทย์, เว็บตามรอยนาซา ดอทคอม

“... อย่าง Photoshop จะมีอีกโปรแกรมชื่อว่า I Photo Plus เป็นฟรีแวร์ซึ่งให้มาฟรีกับตัว scanner มันใช้งานได้เลยอะกว่า เป็นโปรแกรมเล็กๆที่ใช้พื้นที่หน่วยความจำน้อย โหลดเร็ว ใช้งานง่าย ผมยังเรียกขึ้นมาใช้งานบ่อยๆ แต่โปรแกรมนี้อาจมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก เหมาะสำหรับใช้ตกแต่งภาพนิดๆ หน่อยๆ แต่ถ้าต้องการงานที่ละเอียดและสวยงามก็ต้องใช้ Photoshop ทำงานก็จะได้ภาพที่เนียนและดูเป็นมืออาชีพ”

ชัชววัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

3) แบบแผนการผลิต

เนื่องจากการวารสารสนเทศบนเวปไซต์เวปขององค์กรสื่อทางเลือกเป็นกระบวนการที่มีแบบแผน ทั้งที่เป็นการกำหนดโดยการเรียนรู้ของภายในองค์กรเอง และจากการบอกหรือสอนโดยองค์กรหรือบุคคลภายนอก แบบแผนการผลิตที่องค์กรสื่อทางเลือกกำหนดขึ้นจึงมีความสัมพันธ์กับรูปแบบความต้องการและการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังแสดงในบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“โปรแกรมที่ใช้งานผมจะเห็นทุกอย่างให้ตรงกับโรงพิมพ์ ถ้าโรงพิมพ์ใช้ PhotoShop 7 ผมก็ใช้ PhotoShop 7 ถ้าโรงพิมพ์ใช้ PageMaker 7 ผมก็ใช้ PageMaker 7 เหมือนกัน เครื่องคอมพิวเตอร์ของสำนักงาน และของโรงพิมพ์จะใช้โปรแกรมเวอร์ชันเดียวกัน”

เปรม โภภาสราชดำเนิน, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

“พีใช้โปรแกรม Dreamweaver ส่งไฟล์ขึ้นไปเลย ไม่ได้ใช้โปรแกรม FTP ต่างหาก ตรงนี้คนที่ทำแต่แรกเขาตั้งมาให้”

ปรีดี อจลศรีธธาชาติ, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

“ที่ต้องเลือกใช้รุ่น Professional เพราะมันสามารถทำจำลองเครื่องให้เป็นเซิร์ฟเวอร์ได้ด้วย เวลาเขียนโปรแกรมบนเว็บก็สามารถลองทดสอบการทำงานได้”

สสาร พันฟ้าอินไตย, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 4 ผลที่ตามมาจากการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

รายงานในส่วนนี้ เป็นการศึกษาถึงผลที่ตามมาแก่สื่อทางเลือก องค์กรและตัวบุคคล โดยเป็นการศึกษาทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นเครื่องมือและกรอบความคิดสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์

จากการสัมภาษณ์องค์กรสื่อทางเลือกทั้ง 6 แห่ง ได้แสดงความคิดเห็นต่อผลที่ตามมาจากการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้ตามประเด็นต่างๆ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นออกตามกระบวนการจัดทำสื่อวารสารบนเทคโนโลยีเว็บเริ่มตั้งแต่การเข้าสู่กระบวนการผลิต การผลิต การปรับปรุงพัฒนา รวมถึงผลที่ตามมาทางกฎหมาย ดังนี้

4.1 การเข้าสู่กระบวนการวารสารบนเทคโนโลยีที่ไม่แสวงหากำไร

การตัดสินใจของผู้ที่จะเริ่มต้นจัดทำสื่อวารสารบนเทคโนโลยีที่ไม่แสวงหากำไรนั้นทำได้ง่ายขึ้นเนื่องจากองค์กรสื่อทางเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนต่ำพอที่จะเริ่มทดลองเรียนรู้ และตัดสินใจจัดทำสื่อวารสารบนเทคโนโลยีได้โดยไม่ต้องลังเลมากนัก เพราะหากต้องมีต้นทุนสูงในการซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ขณะที่เป็นการผลิตสื่อที่ไม่แสวงหากำไร หรือมิใช่เป็นสื่อวารสารบนเทคโนโลยีที่ทำประโยชน์เพื่อการศึกษา การตัดสินใจจัดทำสื่อวารสารบนเทคโนโลยีก็จะยากขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นไม่ได้เลย กล่าวคือผู้ที่ต้องการจะจัดทำสื่อทางเลือกจะต้องเป็นผู้ที่มีทุนหรือสามารถหาทุนเพียงพอเท่านั้นเอง ข้อสรุปดังกล่าวได้รับการยืนยันจากบทสัมภาษณ์นักวารสารบนเทคโนโลยีหลายราย เช่น

"ถ้าตนต้องลงทุนซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ตั้งแต่สมัยเมื่อยังเริ่มต้นหัดใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือเริ่มที่คิดจะทำอาชีพนี้ ตอนนั้นตนคงคิดหนักหรืออาจต้องเปลี่ยนใจหันไปทำอาชีพอื่นแทน"

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

"ทุกโปรแกรมที่ใช้งานอยู่ผมฝึกฝนและเรียนรู้เอง ถ้าไม่มีให้ได้ทดลองฝึกฝนเรียนรู้ ผมก็คงยังทำเว็บไม่ได้ ทำกราฟิกรูปภาพอะไรไม่เป็นอย่างในปัจจุบัน"

ลิโอ กุสุมาภรณ์ยะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

"อย่างผมถ้าเกิดอยากลองเล่นคอมพิวเตอร์ แต่ต้องเสียเงินที่เป็นหมื่นๆ แค่เงินซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์มันก็เป็นหมื่นแล้วใช่ไหม ก็ต้องมานั่งเสียค่าโปรแกรมอีกเป็นหมื่น แล้วใครจะอยากลองเล่น เพราะมันเป็นเงินก้อนที่ใหญ่พอสมควร"

เต๋า อานันท์นะโกสม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

"อย่างน้อยๆเราก็กินเครื่องมือได้ง่าย ถ้าเสียเงินคงไม่คิดจะทำ"

ลูกเกด นวมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

"คุณลองคิดดูผมคิดได้แต่ผมไม่มีปัญญาทำ ถ้าซื้อถูกกฎหมายเว็บนี้ไม่เกิดอยู่แล้ว เพราะว่าเว็บนี้ไม่ได้ทำรายได้ ไม่ใช่ไม่มีประโยชน์ แต่ไม่ได้สร้างประโยชน์ให้กับผู้ทำเลย แต่สร้างประโยชน์ให้กับสมาชิกและคนในวงการ ถ้ามาเสียค่าซอฟต์แวร์ที่ทำเว็บไม่เกิด 100 เปอร์เซนต์เลย"

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมักคุเทศก์ ดอทคอม

"ถ้าประกาศว่าคนที่ทำเว็บซึ่งไม่สามารถหารายได้ได้อย่างผมต้องเปลี่ยนไปใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ทั้งหมด ผมก็คงเลิกทำ เพราะทุกวันนี้เราทำเพราะใจรัก ทำด้วยความสนุก ไม่ได้หวังว่าจะต้องลงทุนแล้วมีกำไร แต่มาบอกให้เราต้องลงทุนเพิ่ม ต้องซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ ผมก็จะเลิกทำ ดูดาวอย่างเดียวดีกว่าสรุปความว่าถ้าบังคับให้เราต้องใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ เพื่อที่จะทำเว็บเพื่อสาธารณชนที่ไม่คิดหาผลกำไร เราไม่ทำหรอก"

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

4.2 การทำการวารสารสนเทศที่ไม่แสวงหากำไร

1) ความอิสระในการผลิตและการสร้างสรรค์งาน

แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ในส่วนแรกคือการใช้โปรแกรมซอฟต์แวร์ละเมิดลิขสิทธิ์เป็นการเอื้อให้องค์กรสื่อทางเลือกมีอิสระจากระบบตลาด กล่าวคือเมื่อผู้ผลิตสามารถจัดหาซอฟต์แวร์ที่มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพสูงในการทำงาน มาเป็นเครื่องมือในการจัดทำเนื้อหาและรูปแบบของเว็บได้ในต้นทุนที่ต่ำ ทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีอิสระมากพอในการผลิตผลงานโดยไม่ต้องคำนึงถึงการแสวงหาผลตอบแทนเพื่อความอยู่รอดของสื่อบนเวปไซต์ได้เว็บ

"คือเราไม่ได้ทำเป็นธุรกิจ เพราะฉะนั้นก็จะมีอะไรบีบคั้นเราให้ต้องทำนั่นทำนี่ตลอดเวลา ถ้าเราไม่ทำหรือเปลี่ยนแปลงเพียง hit rate เราตก เดียวสปอนเซอร์จะไม่พอใจเอานะ เราไม่มีข้อผูกมัดตรงนี้"

สาธิต ภูมมาตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

"ถ้าเราต้องมีต้นทุนค่าลิขสิทธิ์ใช้โปรแกรม ข้อมูลความรู้บนเว็บนี้คงไม่ใช่ของฟรีเหมือนอย่างปัจจุบัน คงต้องมีการหารายได้หรือเรียกเก็บเงินค่าสมาชิกเข้าใช้บริการข้อมูล อย่างเช่นว่าบทความหรืออะไรบางอย่างซึ่งปัจจุบันให้ดาวโหลดฟรีบนอินเทอร์เน็ต เราอาจเปลี่ยนเป็นว่าใครอยากได้ก็ต้องเสียค่าลงทะเบียนชนิดหนึ่ง แต่ก็กลายเป็นว่าต้องทำทุกอย่างเพื่อการค้าทั้งหมด มันทำให้เราเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น แทนที่จะคิดทำอะไรเพื่อสาธารณประโยชน์หรือเพื่อพัฒนาประเทศ แต่ต่อไปจะต้องมองว่าจะทำอะไรให้เรามีรายได้เพิ่มขึ้นได้บ้าง มันจะกลายเป็นงั้นไป"

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

ในส่วนที่สองคือ การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์กลายเป็นข้อจำกัดอิสระในการผลิตและการสร้างสรรค์งาน เนื่องจากเมื่อเกิดการใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์องค์กรสื่อทางเลือกจะเกิดการลดทอนศักดิ์ศรีของตัวเองในการทำการวารสารสนเทศบนเวปไซต์โดยผู้ผลิตจะมีความละเอียดใจในการใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งแสดงให้เห็นดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

"ที่ผ่านมาเราก็รู้สำนักผิดชอบชั่วดีอยู่ตลอด ถ้าเราพัฒนาแล้ว หรือว่าถ้าเราแข่งแกร่งแล้ว หนึ่งในคนที่พัฒนาแล้ว ต้องพัฒนาทั้งจิตใจ ทั้งกำลังเงิน ทั้งจิตสำนึก ทั้งการศึกษา คือถ้าตราบใดที่เค้ายังพัฒนาไม่ครบไม่พร้อมมูล เค้ายังขาดปัจจัย เค้ายังขาดความพร้อมในหลายๆด้าน เทียบกับอีกคนหนึ่งที่เค้าพัฒนาแล้ว เค้าเติบโตแล้ว เค้าแข็งแรงแล้ว เค้ายอมมีจิตสำนึกที่ดีกว่า เหมือนกับสมัยก่อน ถ้าคุณเอาหนังสือพิมพ์ไปวางขายแบบไม่ต้องมีคนเฝ้า ใครซื้อก็หยิบหนังสือพิมพ์ไปแล้วหยอดสตางค์ สมัยก่อนอาจจะไม่ได้ เพราะคนยังไม่ค่อยเจริญ ทั้งด้านความคิด ด้านปัจจัยทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ แต่เดี๋ยวนีมีตั้งหลายแห่งที่เค้าวางหนังสือพิมพ์ แล้ววางกล่องไว้ใบหนึ่ง โดยที่ไม่ต้องกังวลว่าของจะหาย หรือถูกหยิบไป คือคนพัฒนาขึ้นแล้ว สิ่งเหล่านี้จับจ้อย ถ้าผมเป็นปึกแผ่นเมื่อไหร่ ซอฟต์แวร์พวกนี้จับจ้อย ผมซื้อ ผมไม่มาละเมิดของคุณหรอก"

สาธิต ภูรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

ด้วยเหตุนี้ การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์จึงส่งผลกระทบต่อองค์กรสื่อทางเลือกไม่สามารถที่จะขยายตัวหรือสร้างผลงานได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากหากสื่อมีชื่อเสียงมากโอกาสเสี่ยงในการถูกดำเนินคดีก็จะมีสูงขึ้นไปตามไปด้วย ซึ่งผู้ดูแลเว็บไซต์รายเดียวกันได้ให้สัมภาษณ์ถึงประเด็นนี้ไว้ว่า

"เว็บเราตอนนี้เริ่มมีชื่อเสียงแล้ว พอมีชื่อเสียงก็อาจจะโดนเพ่งเล็งเอาได้สักวันหนึ่ง ก่อนหน้านั้นไม่เคยคิดนะ เพราะว่าเราเป็นเว็บเล็กๆและก็ไม่ค่อยมีชื่อเสียงเท่าไร ไม่ค่อยมีคนรู้จัก และไม่มีรายได้ แต่ตอนนี้การที่มันมีชื่อเสียงมากขึ้น โอกาสที่มีความเสี่ยงก็เยอะขึ้น ...ปัญหาเรื่องนี้มันทำให้บางครั้งเราก่อนข้างจะหวาดระแวงว่า วันหนึ่งเราจะถูกเพ่งเล็งไหม วันหนึ่งเราจะถูกลงโทษไหม บางครั้งเราก็กลัวๆกลัวๆในการที่จะแสดงออก ในการที่จะแสดงผลงาน ...คุณก็ดูว่าอย่าให้มันเสี่ยงเกินไปนะ คือพีเชื่อว่า พี

คงไม่โดนง่าย ๆ ในเร็ววันนี้ แต่ก็ไม่อยากเสี่ยง ไม่อยากไปเปิดเผยตัวเองมากเกินไปจนเป็นภัยแก่ตัว ต้องมาตกเป็นเป้า หรือว่าโดนฟังเสียง โดนวงกลมไว้"

สาริต ฐรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

2) อุปสรรคและความสะดกในการดำเนินงาน

การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์นั้นส่งผลให้เกิดความไม่สะดวกขึ้นแก่ผู้ใช้หลายประการ โดยปัญหาหลักคือ เมื่อพบปัญหาในการใช้โปรแกรมจะไม่สามารถขอคำแนะนำจากบริษัทผู้ผลิตโปรแกรมได้ ต้องศึกษาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองทั้งหมด และเนื่องจากไม่สามารถขอคำแนะนำจากผู้ผลิตซอฟต์แวร์ได้ ดังนั้น การปรับปรุงข้อมูล (update) บางอย่างของโปรแกรม เมื่อข้อมูลไม่ทันสมัย หรือการใช้งานของโปรแกรมเก่าและล้าสมัยเกินไป เช่น ข้อมูลป้องกันไวรัสชนิดใหม่ๆ องค์กรสื่อทางเลือกจะต้องตัดสินใจเองว่าจะทำการปรับปรุงข้อมูลหรือไม่ ซึ่งก็จะคาบเกี่ยวอยู่ในความเข้าใจของตนเองว่าจะมีการปรับปรุงข้อมูลได้หรือไม่ คือต้องอาศัยข้อมูลและความเข้าใจของนักวารสารสนเทศเอง เช่น กรณีการใช้การปรับปรุงข้อมูลไวรัสในโปรแกรมต่อต้านไวรัส ซึ่งองค์กรสื่อทางเลือกบนเว็ลด์ไวด์เว็บ 2 ราย ได้ให้ทัศนะแตกต่างกันต่อกรณีเดียวกันไว้ว่า

"ไม่เคย update โปรแกรม anti virus ทางอินเตอร์เน็ตเลย เพราะคิดว่าทำไม่ได้ น่าจะต้องเป็นโปรแกรมลิขสิทธิ์ ปกติจึงใช้ไปเรื่อยๆนานๆก็ซื้อโปรแกรมเวอร์ชันใหม่ๆมาลงที่ ด้วยเหตุนี้เครื่องจึงมีปัญหาไวรัสอยู่บ้างเหมือนกัน อาจเพราะเป็นไวรัสตัวใหม่ที่โปรแกรมยังไม่รู้จัก จึงต้องทำการ format แล้วลงโปรแกรมใหม่หมด "

สสาร พันฟ้าอจินไตย, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

"ไม่กลัวเลยครับ เหตุผลเพราะว่า ที่พันธุ์ทิพย์ส่วนมากมันก็จะ copy มาจากพวกโปรแกรมลิขสิทธิ์ที่นี้การ อัพเดท online นี้ผมว่าเขาอาจจะรู้จะครับแต่เขาคงจะป้องกันไม่ได้ ถ้าคุณเป็นบริษัท Symantec คุณจะรู้ว่ามีการ request มาจาก ISP คนละ ISP เลย แต่จริงๆมันก็มีความเป็นไปได้ใช้ใหม่ เช่นบ้านผมอาจจะมีคอมพิวเตอร์สองเครื่อง ผมอาจจะต่อเน็ตด้วยที่แตกต่างกัน ดังนั้นถ้าเขาจะบอกว่าคุณซื้อหนึ่ง License ก็ได้หนึ่ง address ใอันนั้นมันไม่ได้ผมเอาไปใช้เครื่องอื่นหรืออาจจะเดินทางไปภูเก็ตไปลงโปรแกรมลิขสิทธิ์ก็ไม่ได้แล้ว ผมมองว่าเขาไม่ได้มาซีเรียสกับ end user อันนี้ผมคิดเองนะ ผมว่าเขาซีเรียสกับพวกที่ก๊อปไปขายมากกว่า ดังนั้นถ้าถามว่ากลัวหรือเปล่านั้นก็ไม่กลัว เพราะเราติดตามข่าวสารก็ทราบสำหรับ End user เขาไม่ค่อยซีเรียสมาก"

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

3) คุณภาพเทียบเท่ากับองค์กรขนาดใหญ่

เนื่องจากผู้ผลิตใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ใช้งานในระดับการผลิตสื่อในองค์กรขนาดใหญ่ ทำให้ผลงานมีคุณภาพเทียบเท่ากับองค์กรขนาดใหญ่ที่มีเงินลงทุนเพียงพอสำหรับซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ได้ นักวารสารสนเทศรายหนึ่งได้กล่าวในประเด็นนี้ไว้ว่า

"ทำให้เราได้มีโอกาสเรียนรู้ ได้มีโอกาสพัฒนาตัวเอง พัฒนาผลงานของเราให้มันทัดเทียมกับผลงานระดับมืออาชีพที่เค้าลงทุนเยอะๆ อย่างสตูดิโอที่เค้าลงทุนเยอะๆ เป็นสิบล้าน เราทำออกมาแล้วก็เหมือนกับผลงานที่เค้าออกมาทางโทรทัศน์และสื่ออะไรต่างๆ ที่จริงแล้วพอเราศึกษาโปรแกรมพวกนี้ มาหัดทำดู เราก็ทำได้อย่างเค้า เราก็พัฒนาสิ่งนี้ได้ ทำให้ผู้ใช้งานของเราเห็นว่าอย่างน้อยก็เป็นงานที่มีคุณภาพระดับหนึ่ง ก็เป็นสากล ถ้าเปรียบเทียบกับผลงานที่มีมืออาชีพทำ เราสู้เขาได้ เราสู้ในระดับสากลได้"

สาริต ฐรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

4.3 การปรับปรุงและพัฒนาสื่อวารสารสนเทศที่ไม่แสวงหากำไร

การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ช่วยให้มีการพัฒนาการใช้โปรแกรมต่างๆ ในการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาของสื่อ โดยบุคคลากรผู้เกี่ยวข้องสามารถทำการทดลอง เรียนรู้และฝึกหัดการใช้โปรแกรมใหม่ๆ ได้ง่ายขึ้น สามารถเลือกใช้โปรแกรมที่เหมาะสมกับตัวงาน หรือที่ตนเองมีความถนัดได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดเรื่องค่าใช้จ่าย ดังแสดงให้เห็นในบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

"อย่างที่บอกไปแล้ว ผลดีก็คือ คนจะพัฒนามากขึ้น จะใช้โปรแกรมไหนก็ใช้ได้ มีให้ใช้โดยไม่เสียเงิน เราก็จะคิดไปเรื่อยๆ จะทดลองไปเรื่อยๆ ได้ เพราะโปรแกรมพวกนี้ถ้าไม่เคยทดลองใช้จะไม่รู้หรือว่าดีหรือไม่ดี เหมาะกับตัวเองไหม ต้องลอง ลองแล้วอาจใช้หรือไม่ใช้ก็ได้"

ลูกเกด นวระมะศิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

"ปกติเราก็ทดลองใช้โปรแกรมในโปรแกรมนี้เรื่อยๆ ก็คงอยากรู้มั้งว่าอันนี้มันทำขึ้นมามันมีอะไรดีขึ้นมาใหม่ ถ้ามันมีอะไรใหม่ขึ้นมา มีอะไรดีและเป็นที่น่าสนใจเราก็จะได้เอามาใช้"

เต๋า อานันทนนะโกสุม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

4.4 ผลที่ตามมาทางกฎหมายลิขสิทธิ์

จากการสัมภาษณ์องค์กรสื่อทางเลือกทั้ง 6 แห่ง ไม่มีองค์กรแห่งใดเลยที่เคยโดนตรวจตราหรือถูกจับดำเนินคดีจากการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และทุกคนก็ตอบตรงกันว่าไม่คิดว่าตนเองกำลังเสี่ยงอันตรายจากการถูกจับกุมหรือดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และปัจจุบันเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าผู้ใช้คอมพิวเตอร์รายย่อยเกือบทั้งหมดล้วนกระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ นอกจากนั้นผู้ให้สัมภาษณ์ยังเห็นว่าปัจจุบันรัฐและเจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้ความสนใจปราบปรามอย่างเข้มงวดเฉพาะผู้ค้าและผู้ใช้คอมพิวเตอร์ที่เป็นหน่วยงานรัฐหรือองค์กรภาคเอกชนขนาดกลางถึงใหญ่เท่านั้น สำหรับองค์กรภาคเอกชนขนาดเล็กและผู้ใช้ตามบ้าน (home user) รัฐและเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือจริงจังมากนัก อาจเพราะสาเหตุว่าผู้ซื้อเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ได้มีสถานะทางเศรษฐกิจเพียงพอที่จะจ่ายซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ได้ และผู้ซื้อเหล่านั้นยังเป็นประโยชน์ในด้านการเป็นฐานของผู้ใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีส่วนกำหนดความนิยมและการซื้อหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ในโรงเรียนหรือสำนักงานของตนซึ่งมีกำลังเพียงพอที่จะจ่ายค่าลิขสิทธิ์ได้

จากการประมวลทัศนคติและสภาพการณ์ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ก่อให้เกิดต้นทุนในการผลิตที่ต่ำ ดังนั้นการใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์จึงส่งผลให้การวารสารสนเทศที่ไม่แสวงหากำไรนั้นทำได้ง่าย ถูก หากแต่องค์กรสื่อทางเลือกจะต้องระมัดระวังโดยการควบคุมขนาดและเนื้อหาของสื่อวารสารสนเทศไม่ให้ขยายหรือมีสภาวะที่อาจจะส่งผลเสียต่อองค์กรหรือบุคคลที่ทำการละเมิดได้

ตอนที่ 5 ทัศนคติต่อความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลการวิจัยในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์ความคิดเห็นขององค์กรสื่อทางเลือกบนเว็บไซต์เว็บบ ต่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในประเด็นเรื่องเหตุผล ความจำเป็นและความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยพิจารณาจากความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานแนวคิด หลักการและเหตุผล ประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมและความถูกต้องเป็นธรรมของกฎหมาย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิการเข้าถึงสื่อเป็นแนวทางในการศึกษา

จากการศึกษาความคิดเห็นขององค์กรสื่อทางเลือกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ พบว่าสามารถแบ่งทัศนะที่มีต่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้เป็น 2 แนวทางใหญ่ๆ ตามพื้นฐานความเชื่อและการยอมรับแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล (natural right theory) ดังนี้

5.1 ทัศนะที่ยอมรับแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล

นักวารสารสนเทศที่มีทัศนะยอมรับแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล ประกอบด้วย

- 1) นายสาริต ภูมวาทธฤทธ์ เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม
- 2) น.ส.ลูกเกด นวมะลิวฤกุล เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์
- 3) น.ส.นิกกี้ สหัสรังสีมีโชค เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์
- 4) นายลีโอ กุสุมากรณียะกิจ เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์
- 5) นายธงไชย แซ่มอุตมจันทร์ เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์
- 6) นายเต๋า อานันท์นะโกสม เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์
- 7) นายชัยวัฒน์ สวีระนทณี เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม
- 8) นายสสาร พันฟ้าจันโดย เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม
- 9) นายเปรม โอภาสราชดำเนิน เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม
- 10) นายสหพาน เก่งอนงค์เลขา เว็บชมรมมัคคุเทศก์ ดอทคอม

จากการศึกษาความคิดเห็นของนักวารสารสนเทศฝ่ายนี้ปรากฏว่ามีทัศนะเกี่ยวกับหลักการและเหตุผลของการคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ใกล้เคียงกัน เช่น

“โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายควรต้องคุ้มครองคนที่คิด เหมือนอย่างนิกกี้ สหัสรังสีมีโชค, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์ที่เขียนสตอรี่ (story) ขึ้นมา ก็ต้องรู้สึกว่ามันเป็นของฉัน”

ลูกเกด นวมะลิวฤกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นทรัพย์สินทางปัญญา เพราะฉะนั้นใครคิดขึ้นมาก็ต้องได้รับการคุ้มครอง”

นิกกี้ สหัสรังสีมีโชค, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ในเมื่อมันเกิดจากความคิดและภูมิปัญญาของเค้า คนที่คิดค้นขึ้นมาสมควรต้องมีสิทธิที่จะแสวงหากำไรหรือผลตอบแทน”

เต๋า อานันทนนะโกสม, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ถ้าพูดในแง่ของคนที่ยื่นโปรแกรม เขาพัฒนาโปรแกรมอะไรขึ้นมาเขาก็ควรได้ค่าความคิดที่เป็นของเขา”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บไซต์มารอยนาซ่า ดอทคอม

“กฎหมายลิขสิทธิ์ช่วยคุ้มครองคนที่คิดพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เพราะกว่าเขาจะพัฒนาจนได้โปรแกรมนี้อาจจะยากเย็นแสนเข็ญ ดังนั้นถ้าไม่มีอะไรคุ้มครองเขาคนอื่นก็อาจแอบเอาไปก็อปไปขายหรือใช้ได้”

ธงไชย แซ่มอุตมฉันท, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ใครเป็นคนคิดก็ควรจะได้สิทธิเป็นเจ้าของหรือได้สิทธิในการค้ากำไรจากความคิดตรงนั้น คือผมคิดขึ้นมาผลิตขึ้นมา นี่ ผมก็คิดว่าผมก็น่าจะมีสิทธิได้ตรงนั้นแหละ ยกเว้นว่าผมจะมอบสิทธิอันนั้นให้คนอื่น ถ้าตรงนี้หมายถึงอย่างไรครับ มันน่าจะเป็น common เป็นเรื่องธรรมดาอยู่แล้วนะว่าคนผลิตก็น่าจะได้”

สหพาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บไซต์คุณเทค ดอทคอม

“...ทำให้เราพัฒนาโปรแกรมได้โดยไม่ต้องกลัวการละเมิดลิขสิทธิ์”

สสาร พันฟ้าอจินไตย, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

ด้วยเหตุที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ประดิษฐ์ ดังนั้นเจ้าของจึงมีสิทธิโดยชอบแต่ผู้เดียวที่จะแสวงหาประโยชน์ หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น หากบุคคลใดนำเอาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ของผู้ประดิษฐ์ไปแสวงหาประโยชน์ โดยไม่รับอนุญาตจากเจ้าของ ก็ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงเทียบได้กับการลักขโมยของของผู้อื่น

“การเอาโปรแกรมลิขสิทธิ์เค้ามาใช้ก็เหมือนกับการขโมยของ เพียงแต่ไม่ได้ช่วยเอาสิ่งของไปจริงๆ แต่เป็นเหมือนกับการขโมยความคิด ขโมยไอเดีย...”

ธงไชย แซ่มอุตมฉันท, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ถ้าเป็นพระก็อาจไม่สามารถใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ได้ เพราะถือว่าเป็นการผิดศีลและต้องอาบัติ”

ลีโอ กุสุมากรณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ผมคิดว่ามันหนักกว่าการขโมยของด้วยนะ คำว่าขโมยนี้มันเหมือนกับเราไปหยิบฉวยสิ่งของเด็กๆ น้อยๆ แต่ไอ้ละเมิดลิขสิทธิ์ในเมืองไทยเวลานี้ ยูสเซอร์อย่างพวกเราแทบไม่มีใครเลยที่ซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ ดังนั้นมันไม่เหมือนกับการขโมยที่หยิบฉวยของเด็กๆ น้อยแล้ว มันคล้ายๆ กับยกเค้าของเขามาเฉๆ เลย ...การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เป็นเรื่องไม่ดี เราไปเอาของเขามาใช้ฟรีๆ มันยิ่งกว่าขโมย มันทำให้เขาไม่สามารถพัฒนาโปรแกรมของเขาต่อไปได้ ถ้าไม่ใช่ผู้ประกอบการที่ใหญ่โตอย่างไมโครซอฟท์ก็อาจต้องเจ๊งไปเลย ถ้าคนละเมิดใช้กันเยอะจนเขาขายไม่ได้ เขาก็ทำธุรกิจต่อไปไม่ได้”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัคคุเทศก์ ดอทคอม

“การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เป็นเรื่องไม่ถูกต้อง เพราะเป็นเหมือนกับการไม่เคารพสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นการฝืนกฏที่ทำให้เคยชินกับลักเล็กขโมยน้อย เป็นการสนับสนุนผู้ขายสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์...”

สสาร พันฟ้าอจินไตย, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...หากจะโทษเรื่องนี้ควรโทษคนขายมากกว่า ไม่ใช่โทษคนซื้อ แต่เขาไปขโมยของมาขายเรา เราก็เหมือนซื้อของโจรนะ เหมือนกับว่าเขาขโมยรถมาแล้วมาแต่งขายเราราคาถูก ก็เหมือนเรารับซื้อของโจร”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“...ในแง่ธุรกิจการค้าแล้ว การเอางานของเค้ามาใช้โดยไม่จ่ายค่าลิขสิทธิ์ก็เป็นเรื่องที่ผิดศีลธรรม”

เปรม โสภาสราษดำเนิน, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

“...ตอนนี้มันเป็นของซื้อของขายแล้วนะ มันก็เลยดูเหมือนว่าเราอาจจะไปเบียดเบียนเอาผลประโยชน์ของเค้ามากไปหน่อยแค่นั้นเอง”

สาธิต กุรมาวตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

แม้การมีกฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์แสดงถึงการรับรู้สิทธิทางศีลธรรมที่เจ้าของโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีเหนืองานของตน แต่ด้วยความสำคัญและคุณประโยชน์ของคอมพิวเตอร์ที่มีต่อการวารสารสนเทศบนเวปไซด์ไวด์เว็บ รวมถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องพึ่งพาเทคโนโลยีซอฟต์แวร์จาก

ต่างประเทศ การคุ้มครองลิขสิทธิ์จึงกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกกฎหมายได้ด้วยต้นทุนที่ต่ำ นักวารสารสนเทศฝ่ายนี้แสดงทัศนะถึงเหตุผลหรือความจำเป็นที่ตนเองต้องใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งที่ก็ยอมรับว่าเป็นพฤติกรรมซึ่งไม่ถูกต้อง เช่น

“...ถ้าให้ซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ทั้งหมดในการทำเว็บนี้ อย่างน้อยๆเลยก็ต้องใช้เงิน 5-6 หมื่นบาท บางคนอาจต้องจ่ายเป็นแสน ซึ่งราคาขนาดนี้คนไทยหรือเด็กนักศึกษาคงไม่สามารถซื้อใช้ได้ ผมจึงรู้สึกว่าคุณถ้าเป็นลิขสิทธิ์ก็อยากให้ราคาขายถูกลงหน่อยเพื่อที่พอจะสู้ไหว”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บมัลติเทคโนโลยี ดอทคอม

“เห็นใจที่เขาใช้สติปัญญาคิดมา เพราะดูแลโปรแกรมแล้วไม่ใช่เรื่องง่าย เพียงแต่ว่าอยากให้เราคิดกลับมาอีกทางหนึ่งว่า โปรแกรมราคาอย่างนี้ชาวบ้านที่ใช้มีปัญหาซื้อใหม่ ก็จริงอยู่มันเป็นความคิดของคุณ เพียงแต่ว่ามันเหมือนเป็นการปิดกั้นพวกที่มีรายได้ไม่เยอะ คือจริงๆแล้วคนรวยเขาคงไม่ใช่เหมือนกัน ก็คือเห็นใจเขาเหมือนกัน เพียงแต่เขาน่าจะมองกลับมา ถ้าเกิดเขาต้องการที่จะขายผลิตภัณฑ์ได้มากกว่านี้ ก็ควรตั้งราคาให้มันลดลงมากกว่านี้ เหมือนกับว่าเอากำไรน้อยแต่เน้นปริมาณ”

ลูกเกด นวระมะสิริกุล, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“มันเป็นเหมือนของๆเขา เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของเขา และเขาก็ทำในด้านของธุรกิจด้วยการที่ใช้ของละเมิดลิขสิทธิ์ก็เหมือนกับการขโมยของๆเขา แต่ในความคิดผม ไม่รู้สิ ก็เหมือนกับว่าตอนนี้เขาก็กำลังเอาเปรียบคนอื่นอยู่เหมือนกัน คือเรามีความจำเป็นต้องทำเพราะไม่มีทางเลือก อย่างผมยอมรับเลยว่าไม่มีปัญหาซื้อหรือแม้แต่แควินโดวส์หนึ่ง”

เต้า อานันทนงะโกสม, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“มันก็ไม่ใช่ที่เราจะสามารถละเมิดเขาได้เพราะว่าเขาตั้งราคาสูง คือจริงๆมันก็ไม่ถูกหรอก เพียงแต่ว่าก็ต้องเข้าใจว่าเราก็ไม่มีปัญหาที่จะไปซื้อของเขาเหมือนกัน มันก็เลยกลายเป็นความจำเป็นที่เราต้องละเมิด”

ธงไชย แซ่มอตุ่มจันท์, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“จริงๆแล้วก็เข้าใจเค้า แต่ว่ามุมมองหนึ่งของเราก็คือว่า เรายังไม่มีโอกาสที่จะจ่ายเงินใช้ในสิ่งเหล่านี้ ในขณะที่ตามท้องตลาดมันมีทางเลือกให้เราใช้ เพราะฉะนั้นเมื่อของมันออกมาวางแล้ว มันมีทางเลือกให้เรา เมื่อในกระเป๋าเราไม่มีสตางค์พอจะซื้อของแพง แต่มีของถูกอยู่เป็น option ในขณะที่เราก็ไม่ได้ร่ำรวยอะไร เป็นแค่คนทำมาหากิน เราก็ถือว่าหยิบยืมอันนี้มาใช้ก่อนแล้วกัน”

สาธิต ภูรวาตารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“ถ้าผมมีกำลังพอที่จะซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ได้ ผมก็อยากที่จะสนับสนุนผู้พัฒนาโดยการซื้อโปรแกรมที่มีลิขสิทธิ์ ที่ผ่านมารู้สึกเลยว่าไม่ถูกต้อง แต่ก็จำเป็นต้องใช้ เราเองก็อยากทำให้ถูกต้องแต่ไม่มีทางเลือกอื่นเลย จึงจำเป็นต้องใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ไปก่อน”

สสาร พันฟ้าอจินไตย, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“เขาพัฒนาโปรแกรมอะไรขึ้นมา เขาก็คงอยากได้ค่าความคิดของเขา อย่างที่บอกแหละว่าถ้าเขาต้องการตัดปัญหาเรื่องละเมิดใช้โปรแกรมลิขสิทธิ์ ถ้าเขาอยากได้ค่าลิขสิทธิ์ เขาก็ควรที่จะตั้งราคาให้ถูกกว่านี้อีกหน่อย ในราคาที่ชาวบ้านเขาสามารถซื้อกันได้ แต่ถ้าคิดว่าตั้งราคาเพื่อขายแค่ 10 ชุดก็รวยแล้ว คนพัฒนาโปรแกรมก็กลายเป็นถูกมองว่านิสัยไม่ดี เชื้อขี้และไม่น่าเห็นใจ”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“...ก็เห็นว่ามันผิด แต่ถือว่าเป็นความผิดในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย เหมือนว่าบริษัทผลิตโปรแกรมพวกนี้เฉพาะขายให้แก่องค์กรรัฐและบริษัทเอกชนใหญ่ๆก็ได้กำไรเยอะแล้ว”

ลีโอ กุสุมากรณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“ตอนนี้ยังไม่เห็นทางเลือกด้านอื่นนอกจากใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากเราก็คงมาพร้อมกับเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ เหมือนรถที่ไม่มีน้ำมันก็วิ่งไม่ได้ ถ้ามองว่า process ต้องรันไปเรื่อยๆ ปัจจุบันคนทั่วไปไม่ได้คิดคำนึงหรอกว่าควรใช้น้ำมันในตลาดมืดหรือน้ำมันถูกกฎหมาย ทุกคนต้องคิดว่าวันนี้ตัวเองจะวิ่งไปข้างหน้าได้อย่างไร แต่ถ้ามองตามหลักการแล้ว การละเมิดใช้โปรแกรมก็ย่อมไม่เป็นธรรมสำหรับผู้สร้างสรรค์แน่นอน”

เปรม โสภาสราษดำเนิน, เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

แม้โปรแกรมลิขสิทธิ์ถูกกฎหมายมีราคาขายแพงเกินกว่าที่คนไทยส่วนใหญ่สามารถจะซื้อหามาใช้ได้ แต่การละเมิดใช้โปรแกรมโดยไม่ได้รับอนุญาตก็ถือเป็นความชั่วร้ายตามอุดมการณ์แนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล รวมทั้งเสี่ยงต่อการต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายทั้งทางแพ่งและอาญาด้วยเหตุนี้ ความรู้สึกของนักวารสารสนเทศฝ่ายนี้ต่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงเป็นสภาวะความขัดแย้งในตัวเองที่มีอาจทั้งต่อต้านหรือยอมรับ อย่างไรก็ตาม พวกเขาเหล่านี้ก็เห็นคล้ายคลึงกันว่าการคุ้มครองสิทธิแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมถึงมาตรการลงโทษทางกฎหมายเป็นระบบกฎเกณฑ์ความยุติธรรมที่ทั้งตัวเขาและประเทศไทยจำเป็นต้องยอมรับและมีควรต่อต้าน ดังเช่นทัศนคติที่แสดงต่อไปนี้

“โดยหลักการและเหตุผลก็ถูกต้อง ควรเป็นอย่างนั้น ถ้าเราจะสอนเด็กก็ต้องบอกว่าคุณไม่ควรจะละเมิดนะ เรื่องนี้ไม่ถูกนะ คุณลองคิดดูซิ ถ้าคุณถูกละเมิดบ้างคุณจะคิดยังไง จะทำอย่างไร นี่คือสิ่งที่ถูกต้องในแง่ทั้งพหุติตย์ ทั้งนิติตย์ มันถูกต้องหมดแหละ แต่พอถึงเวลาจะปฏิบัติจริงๆแล้ว คุณก็ต้องแบ่งแยกเป็นกลุ่มๆหรืออย่างไรในการบังคับใช้กฎหมายว่า กลุ่มนี้ควรจะเข้มงวดแค่ไหน กลุ่มนักศึกษาอะไรอย่างนี้ คุณจะไปเข้มงวดกับการใช้โปรแกรมของเค้าอะไรมากมาย คนจน คนปลูกข้าวกิน คุณจะไปคิดค่าซอฟต์แวร์อย่างนั้นอย่างนี้ได้ยังไง ถ้าเทียบกับองค์กรใหญ่ๆมันต้องบังคับใช้ไม่เหมือนกัน แต่ก็ยอมรับว่าไม่ถูกเหมือนกันที่เราจะเอาของเค้ามาฟรีๆ ในเมื่อเค้าตั้งราคาอย่างนี้ ถ้าเราไม่ถูกใจเราก็ไม่ต้องใช้ซิ แต่ก็อยากให้มองในแง่ของกลุ่มคนที่เค้าด้อยโอกาสบ้าง เค้าคงมีโอกาสที่จะพัฒนาตัวเอง ถ้าหากว่าเค้าได้ใช้ซอฟต์แวร์อันนี้”

สาธิต ฐรมาวดารยุทธ์, เว็บครอบครัวสุขสันต์ ดอทคอม

“ผมว่ากฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นความตั้งใจของผู้ประกอบการจากต่างประเทศ หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือประเทศเจ้าของลิขสิทธิ์ ที่เค้าต้องการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของเค้า แล้วก็เอาจุดนี้มาเป็นเงื่อนไขเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์บางอย่างที่เราควรจะได้รับ ผมมองว่าองค์กรของรัฐถ้าไม่มีอะไรกระทบต่อเค้า เค้าไม่เห็นจำเป็นเลยที่จะต้องมาทำอะไรให้คนภายในเดือดร้อน แต่ตอนนั้นมันมีอะไรเข้ามากระทบ เช่น โดนบีบเรื่องหนี้ โควต้าเรื่องนี้ ถ้าคุณไม่ปกป้องซอฟต์แวร์ของเรา คุณก็จะต้องโดนกีดกันทางการค้า อะไรอย่างนี้ เพราะฉะนั้นรัฐบาลก็จำเป็นต้องทำ ก็คิดว่าคงจำเป็นต้องทำนะ เพราะถ้าไม่ทำก็จะมีปัญหาในแง่การค้า เรื่องโควต้าส่งออก เรื่องสิ่งทอ เรื่องอะไรไม่รู้เยอะเยอะ เพราะฉะนั้นก็จำเป็นที่จะต้องให้ความร่วมมือเค้าหน่อย ทีนี้ความร่วมมือจะมีมากหรือน้อย ก็แล้วแต่ว่าเค้าจะกระตุ้นมากน้อยแค่ไหน แต่อยู่ๆจะให้รัฐบาลขึ้นมาแสดงความมีจิตสำนึกในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาคงไม่ใช่”

ชัยวัฒน์ สวีระนทณี, เว็บตามรอยนาซ่า ดอทคอม

“ประเทศอย่างเราต้องการได้เทคโนโลยีมาพัฒนาสังคม พัฒนาคณะ แต่กับประเทศอื่นๆมันคงต่างกัน อย่างอเมริกาเป็นประเทศผู้ผลิต เป็นเจ้าของเทคโนโลยี เค้าก็ย่อมต้องการรักษาผลประโยชน์ของเค้า ผมว่าผู้บริหารประเทศไทยเค้าคงชั่งน้ำหนักดูแล้ว จึงไม่ได้ซีเรียสเรื่องละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์เท่าไร แต่ก็ต้องเข้าใจว่าเราต้องอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมโลก ดังนั้นจึงต้องพยายามบังคับใช้กฎหมายให้มันพอดีๆกันทั้งสองด้าน”

ลีโอ ฤศุมารณียะกิจ, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ถ้ารัฐเค้าไม่กวดขันเลยมันก็กระไรอยู่ เพราะรู้ๆกันอยู่ว่าการละเมิดลิขสิทธิ์มันผิดกฎหมาย มันไม่ถูกต้อง”

ธงไชย แซ่มอุตมจันทร์, เว็บสมชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...ที่ผ่านมารัฐบาลไทยก็ทำดีอยู่แล้ว คือพยายามประนีประนอมระหว่างผลประโยชน์ของประชาชนผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์กับเจ้าของลิขสิทธิ์”

นิกกี สหสร้างสีมีโชค, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...บางครั้งก็เห็นว่ารัฐต้องตื่นตัวทำ คงเป็นผลจากการถูกขึ้นบัญชีดำในด้านการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือไม่กี่โดนบีบจากเจ้าของซอฟต์แวร์ในต่างประเทศและไม่ใครซอฟต์แวร์ ปัจจุบันแม้ผมใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ผมก็เห็นว่าเค้าขอธรรมที่ออกมาปกป้องสิทธิของตนเอง”

สหบาน เก่งอนงค์เลขา, เว็บไซต์คุณเทศก์ ดอทคอม

“ถึงมีการจับการปรับอย่างไร แต่ถ้ามีที่ให้ซื้อที่ซื้อต่อ มีให้ใช้ที่ใช่ต่อ ที่รัฐจะช่วยเหลือประชาชนได้ตอนนี้คือต้องรองให้บริษัทยอมลดราคาลง เพราะคงไม่มีสิทธิทำอะไรได้มากกว่านี้ เนื่องจากมันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของเขาอยู่แล้ว รัฐก็คงทำอะไรไม่ได้ จะให้รัฐมาซื้อลิขสิทธิ์ให้ก็คงไม่ไหว แต่ที่จริงเขาก็ทำถูกแล้วที่ต้องจับคนทำความผิด”

เต๋า อานันทนงะโกสม, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

“...การออกกฎหมายนี้ก็เพื่อทำให้คนอยู่ในกรอบ อยู่ในระเบียบปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ช่วงนี้อาจยังไม่เห็นประโยชน์ชัดเจน เพราะกฎหมายลิขสิทธิ์ทำให้คนไทยขาดโอกาสในการใช้โปรแกรมเพื่อการพัฒนา แต่ถ้าเราสามารถพัฒนาโปรแกรมของเราเองได้ ต่อไปก็จะทำให้เราไม่ต้องไปพึ่งพาโปรแกรมราคาแพงจากต่างประเทศ”

สสาร พันฟ้าวจินไทย, เว็บไซต์ชายแฟนคลับ ออนไลน์

5.2 ทักษะที่ปฏิเสธแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล

นักวารสารสนเทศที่มีทักษะปฏิเสธแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล ประกอบด้วย

- 1) นายสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด เว็บไซต์เพื่อนมุสลิมออนไลน์ ดอทคอม
- 2) นายปรีดี อจลศรัทธาชาติ เว็บไซต์เราคือประชาชน ดอทคอม

ก. สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด องค์กรเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ ดอทคอม มีทักษะต่อการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาว่า “ความรู้เป็นของสาธารณะ ไม่ควรทำเป็นการค้าหากำไร”

"...ถ้าถามว่าเรื่องลิขสิทธิ์มันควรจะมีหรือไม่มี ก็มันมีมาแล้วแหละ แล้วเราก็ไปยกเลิกไม่ได้ แต่ถ้ายกเลิกได้มันก็ดี เพราะหลักการมันไม่ถูกต้อง ลิขสิทธิ์มันไม่ควรจะมีในโลกปัจจุบัน ผมเป็นคนอิสลามก็เลยเชื่อว่าทุกอย่างที่เป็นความรู้เป็นสิทธิของคนทุกคน มันไม่ใช่เป็นสิทธิของใครคนใดคนหนึ่ง เพราะมันเป็นความรู้ของพระเจ้า ไม่ใช่ว่าอยู่ๆคุณนึกขึ้นเองได้ ถามว่าความรู้ตรงนี้มีมาที่คุณได้เพราะว่าคุณเก่งหรือเปล่า ไม่ใช่ มันเกิดจากการบังเอิญ เกิดจากการสังสมและการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่แล้ว คนอิสลามถือว่าความรู้เกิดจากการที่พระเจ้าดลใจ เพราะฉะนั้นความรู้มันไม่ควรที่จะเป็นของคนใดคนหนึ่ง เพื่อที่เอาไปค้ากำไร เหมือนกับเราเป็นครูก็ไม่ควรสอนเด็กคนหนึ่งแล้วเรียกเก็บเงิน อย่างนั้นเป็นครูไปทำไมเป็นนักธุรกิจไม่ดีกว่าหรือ คนเป็นครูมีใครอยากได้ความรู้ก็ต้องสอนให้ แต่ถ้าใครมีน้ำใจอยากช่วยเหลือเพื่อนให้เป็นค่าใช้จ่าย อันนั้นคุยกันได้"

"...ผมว่าอะไรก็ตามถ้าเกิดเป็นความรู้ มันไม่ควรทำเป็นลิขสิทธิ์หรือทรัพย์สินทางปัญญา โดยมากคนที่เขาอยากจดลิขสิทธิ์สาเหตุสำคัญเพราะเขาไม่ยอมให้คนอื่นได้สิทธิของเขาไป เพราะอย่างนั้นความรู้มันก็จะไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคม สมมติผมเป็นศาสตราจารย์นั่งทดลองอยู่ในห้อง ผมอาจจะคิดประดิษฐ์กรรมขึ้นมาตัวหนึ่ง บังเอิญอีกคนเขาก็คิดขึ้นมาได้เหมือนกัน แต่ถามว่ามันควรเป็นสิทธิของใคร มันไม่ใช่สิทธิของทั้ง 2 คนแหละ มันเป็นความรู้ที่คนทั่วโลกสามารถเอาไปใช้ประโยชน์ได้"

"...ผมเห็นว่าคนผลิตควรมุ่งหาวิธีทำการตลาด ดีกว่าการมาคอยเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์จากคนที่นำไปใช้ประโยชน์ มันเหมือนไม่ใช่ของใครที่ค้าขายแล้ว กลายเป็นองค์กรที่จับผิด เพื่อที่จะเอาเงินตรงนั้นขึ้นมา ถ้าเกิดคุณเป็นองค์กรธุรกิจค้าขายจริงๆ คุณจะต้องทำโปรโมชั่นค้าขายทางการตลาดแทน ไม่ต้องไปเอาเรื่องลิขสิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องการค้าขาย ผมว่ามันควรจะเป็นอย่างนั้นมากกว่า ไม่อย่างนั้นโลกเราก็ต้องมานั่งจับผิดกันอยู่ตลอดเวลา คนซื้อก็ไม่กล้าใช้ คนขายก็กลัวคนซื้อเอาไปก๊อปปี้ใช้หลายๆเครื่อง คือต่างคนต่างมานั่งหวาดระแวงกัน เป็นเช่นนี้แล้วผู้คนจะอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้อย่างไร"

ข. ปรีดี อจลศรัทธาชาติ เว็บบเราคือประชาชน ดอทคอม มีทัศนคติต่อการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาว่า "กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาคือกฎหมายทางการค้า"

"...ประดิษฐ์กรรมต่างๆเป็นวิวัฒนาการที่เกิดจากการเรียนรู้และการต่อยอดองค์ความรู้ของคนมันเลื่อนไหลไปตามกระแส ของเก่าที่นั่นก็ไปเป็นของใหม่ที่นี่ ถ้าย้อนไปหลายร้อยปีก็มีหลายอย่าง จากนี้ย้ายไปนั่นก็มี เพียงแต่ว่าสมัยนั้นยังไม่มีเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้นเอง ที่พูดเช่นนี้เราไม่ปฏิเสธว่าใครเป็นผู้ค้นคิด แล้วใครต่อยอดไปถึงไหน เราไม่ได้เถียงตรงนี้ ยุคเริ่มต้นคนเราไม่ได้คิดค้นอะไรขึ้นมาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าของตัวเอง แต่คนข้างหลังต่างหากที่เมื่อสังคมพัฒนาเข้าสู่ระบบการค้าแล้วคิดทำแบบนี้ ผมยอมรับว่าการผลิตมันต้องมีต้นทุนที่จะต้องเสีย เหมือนเราผลิตจุลสารเราก็มีต้นทุนที่จะต้องเสีย แต่เราเก็บเฉพาะที่เป็นต้นทุนจริงๆ คือค่าผลิตกับค่าจัดส่งเท่านั้น ส่วนเนื้อหาใครก็เอาไปต่อยอดได้"

"...อย่างที่กาลิเลโอเห็นว่าโลกกลม ใครที่จะเอาความคิดเรื่องโลกกลมไปใช้ทำอะไรก็ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ อย่างนี้มันไม่บานตะไทไปทั่วโลกหรอก การที่จะพัฒนาอะไรไปสู่อนาคต สมมติฐานก็ต้องตั้งมาจากโลกกลมนั่นแหละ หรือสมมติถ้าแหล่งผลิตข้าวอยู่ในเอเชีย ถ้าเอาเมล็ดพันธุ์ไปปลูกต่อ แล้วจะจ่ายเป็นค่าลิขสิทธิ์อย่างไร แม้ว่า คุณจะต่อยอดเป็นข้าวพันธุ์อื่นๆ แล้วก็ตาม มันเพิ่งมาเกิดในยุคหลังนี้เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการค้า การแลกเปลี่ยนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามันเหมือนเป็นการเจรจาต่อรองกันทางธุรกิจ คนที่รับบาปก็คือ end user หรือคนที่ใช้ชีวิตประจำวันทั่วไป ถ้าโลกไม่ได้แสวงหากำไรกันมากเกินไปเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามันคงไม่เกิดขึ้น"

ด้วยเหตุที่แนวคิดของนักวารสารสนเทศฝ่ายนี้ไม่ได้ยอมรับว่า โปรแกรมคอมพิวเตอร์มีสถานภาพเป็นทรัพย์สินของผู้ทรงสิทธิจริงดังที่ทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติกล่าว อีกทั้งยังเห็นว่าเจตนารมณ์สำคัญของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาก็เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมด้วยการส่งเสริมให้มีการพัฒนาสร้างสรรค์งานและเทคโนโลยีที่มีคุณค่า เพราะฉะนั้นแม้ว่ากิจกรรมทางปัญญาอาจเจริญก้าวหน้ามากขึ้นจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา หากแต่สังคมไม่ได้มีโอกาสใช้ประโยชน์ความเจริญก้าวหน้านั้นเลยการคุ้มครองก็ไร้ความหมาย ดังนั้น นักวารสารสนเทศฝ่ายนี้จึงมีความคิดเห็นต่อการใช้งานโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์แตกต่างกันจากทัศนะของฝ่ายแรก ดังนี้

ค. การทำซ้ำ

"...ไม่ใช่การแอบก๊อปปี้ใช้ แต่ควรมองว่าเป็นการที่ข้อมูลข่าวสารหรือความรู้มันถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็วจะดีกว่า ก็กลายเป็นว่าการศึกษาก็จะพัฒนามากขึ้น ทุกคนมีส่วนร่วมในการสื่อสารได้มากขึ้น"

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

"ถ้ามองในมิติของธุรกิจการค้าอย่างไรงี้ก็ต้องเรียกว่าขโมย แต่ถ้ามองในมิติของการคิดค้นเพื่อพัฒนาแล้ว สิ่งประดิษฐ์ยิ่งถูกนำไปใช้งานหรือยิ่งแพร่กระจายออกไปก็ยิ่งดี มันเหมือนบทบาทความของเราที่ยอมให้คัดลอกได้เต็มที่ มันมองกันคนละมิติ"

ปรีดี อัจฉริยชาติ เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

ง. การละเมิดลิขสิทธิ์

"โดยส่วนตัวคนทุกคนอาจมองว่าการละเมิดลิขสิทธิ์ในเรื่องซอฟต์แวร์เป็นเรื่องที่ไม่ดี แต่ในความคิดของผมมันไม่ใช่ที่ไม่ดีและไม่ใช่ว่าดี คือเป็นเรื่องปกติธรรมดา และอีกอย่างไม่ว่าใครซื้อของก็ต้องเลือกของที่มีราคาถูกอยู่แล้ว"

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

“สังคมไทยก้าวพ้นเกินกว่าจะปฏิเสธการใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการเชื่อมคนเข้าด้วยกันไปเสียแล้ว มีฮาร์ดแวร์อย่างเดียวก้าวไม่มีซอฟต์แวร์ก็ทำงานไม่ได้ ถ้าว่ากันตามกฎหมายแน่นอนว่าการใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เป็นการกระทำผิด แต่ถ้าพิจารณาในแง่คุณธรรมหรือจริยธรรม ต้องถามว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งชั่วร้ายหรือเปล่า แล้วสมควรหรือไม่หากต้องได้รับการลงโทษ”

ปรีดี อจลศรัทธาชาติ เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

จ. กำหนดโทษและวิธีการดำเนินคดี

“ลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ไม่ใช่เรื่องที่อยู่บุกเข้าไปจับเลย มันไม่ใช่เล่นการพนัน ไม่ใช่คนค้ายาเสพติด ไม่ใช่อะไรที่ชั่วร้าย เพียงแค่เราใช้ซอฟต์แวร์ที่มาจากคนอื่นเท่านั้นเอง”

สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด, เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์

“ที่ว่าการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดทางอาญาก็เวอร์ เพราะไม่ได้เป็นการไปทำร้ายใคร”

ปรีดี อจลศรัทธาชาติ เว็บเราคือประชาชน ดอทคอม

สำหรับความคิดเห็นต่อการวารสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมที่มีการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ นักวารสารสนเทศฝ่ายนี้เห็นว่าสิทธิผูกขาดของผู้ทรงสิทธิในการแสวงหาประโยชน์งานทางปัญญาจะยังคงชอบธรรม ตราบเท่าที่สิทธิดังกล่าวไม่ได้ปิดกั้นการเข้าถึงและใช้ประโยชน์โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการสื่อสารของสาธารณชน นอกจากนั้น การใช้โปรแกรมดังกล่าวควรต้องเป็นไปอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีด้วย

จ. สุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด เว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์ ดอทคอม มีทัศนะต่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันว่า

“คนไทยใช้ว่าจะมีความสามารถซื้อหาโปรแกรมลิขสิทธิ์มาใช้ได้ทั่วกันทุกคน นอกจากนั้น รัฐบาลก็ไม่ได้มีนโยบายหรือมาตรการใดๆ ออกมาช่วยเหลือคนไทยที่ไม่มีกำลังซื้อให้สามารถมีโปรแกรมลิขสิทธิ์ถูกกฎหมายมาใช้ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น หากรัฐบาลจะมีนโยบายปราบปรามคนใช้โปรแกรมที่ละเมิดกฎหมายลิขสิทธิ์อย่างเข้มงวดและจริงจังก็จะกลายเป็นการไม่ถูกต้องชอบธรรม เนื่องจากจะเป็นการปิดกั้นโอกาสคนส่วนหนึ่งในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร”

“...ถ้ารัฐบาลเห็นด้วยกับเรื่องลิขสิทธิ์ รัฐบาลเองนั่นแหละควรที่จะต้องเป็นผู้แบกรับภาระ คือ ถ้ารู้อยู่แล้วว่าซอฟต์แวร์พวกนี้ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ ก็ควรต้องเป็นภาระของรัฐบาลที่จะจัดสรรงบประมาณไปจ่าย การศึกษาหรือการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นสิทธิของทุกคน เพราะฉะนั้นถ้าใครมีปัญหาเรื่องลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ รัฐบาลก็มีหน้าที่ต้องสนับสนุน มีหน้าที่ต้องแบกรับภาระแทน”

“...ที่ผ่านมารัฐบาลช่วยเหลือคนให้มีของละเมิดลิขสิทธิ์ใช้ ช่วยเหลือโดยยังไม่เข้มงวดจับกุมดำเนินคดีเท่าที่นั่น แต่ผมยังไม่เห็นรัฐบาลช่วยเหลือคนให้เค้าได้ใช้ของจริง ให้เค้าได้ใช้ซอฟต์แวร์อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี ไม่ใช่ต้องมาลักลอบใช้ ต้องถูกกล่าวว่าเป็นคนทำผิดกฎหมาย รัฐบาลไม่เคยสนับสนุนเขา มีแต่เรียกร้องอย่างเดียว”

ข. ปรีดี อจลศรัทธาชาติ เว็บบล็อกคือประชาชน ดอทคอม มีทัศนคติต่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันว่า

“...ที่คนใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเค้าอาจไม่รู้ว่าควรใช้โปรแกรมอะไร ใช้อย่างไร แล้วสื่อสารกับคนอื่นได้หรือเปล่า ในแง่ปัจเจกบุคคลไม่รู้จะแก้ปัญหาของตัวเองอย่างไร แต่รัฐรู้ เพราะฉะนั้นเขาควรที่จะต้องเป็นคนบอก หรือส่งเสริมให้เกิดการแก้ปัญหา เช่น ตั้งทีมวิจัยมาพัฒนา Linux ของคนไทย คิดอยากจะทำหรือเปล่า นโยบายของรัฐต่างหากที่ส่งเสริมสนับสนุนตรงนี้จริงจังก่อน แต่ไม่มี งบประมาณออกกฎหมาย รัฐจะทำอะไรมีทำประชาพิจารณ์ใหม่ ผลกระทบมีอะไร เปิดเผยตัวเลขที่เป็นจริง ไม่ใช่ขู่ข่มขู่จากการค้ากันอยู่ในวงไม่ก็คน เอา 63 ล้านคนแขวนอยู่กับคนไม่กี่คน กลายเป็นว่าธุรกิจของคนเจรจาได้ แต่คน 63 ล้านคนกลายเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ แล้วยังต้องกลายเป็นคนชั่วไปอีกเพราะละเมิดลิขสิทธิ์”

“ที่ว่ามันจะต้องมีอะไรที่มาช่วยเราปกป้องสิทธิการเข้าถึงสื่อ ปกป้องการมีส่วนร่วม หรือปกป้องวัฒนธรรมการเรียนรู้ของเรา ในเมื่อคุณยอมไปตกลงกับเค้า รัฐก็ต้องได้ประโยชน์ ถ้ารัฐได้ประโยชน์ มันก็ต้องเอาประโยชน์ตรงนั้นมาช่วยเกื้อกูลคนข้างในที่เค้าเสียประโยชน์ด้วย แล้วเค้าจะมีกลไกอะไรมาช่วยเหลือกลุ่มคนยากคนจนได้บ้างละ ทุกวันนี้คนไทยประชากรที่ล้านคนก็ไม่รู้ มันมีประชากรกี่กลุ่มที่มีเงินซื้อคอมพิวเตอร์และมีเงินซื้อซอฟต์แวร์ และมีอีกกี่กลุ่มที่เปอร์เซ็นต์ที่อยากจะใช้ซอฟต์แวร์ แต่ไม่มีเงินซื้อ และยังต้องใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์กันอยู่ แล้วรัฐบาลในเมื่อคุณไปจับมือกับข้างนอก แล้วข้างในคุณจะช่วยเหลือได้อย่างไร มันก็ต้องมีมาตรการหรือมีอะไรมาสนับสนุนตรงนี้”

“...รัฐควรต้องพยายามทำอะไรเพื่อแก้ปัญหา ไม่ใช่แค่ทำตัวเป็นยามที่เฝ้าสมบัติให้ต่างชาติเท่านั้น”

“ที่ว่าถ้าเรายังไม่พร้อมที่จะจ่ายได้ เราก็ให้มีสิทธิที่จะใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์กันต่อไปได้ แต่ถ้าทำตรงนั้นแล้วจะไปมีผลกระทบด้านอื่นๆต่อไปอย่างไร ตรงนั้นก็ต้องชั่งกันอีกที แล้วไปต่อรอง ต้องยื้อให้นานที่สุด ถ้าในแง่หลักการและในด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยเรายังไม่พร้อมที่จะไปเข้มงวดเรื่องการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์”

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เว็ลด์ไวด์เว็บเป็นช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อกลางคอมพิวเตอร์ (Computer-Mediated Computer) ประเภทหนึ่งบนอินเทอร์เน็ต ที่อนุญาตให้ "บุคคลทั่วไป" สามารถเข้าถึงบริการข่าวสารข้อมูลแบบสื่อผสม (multimedia) ได้ในรูปแบบสาธารณะ (public access) ความพิเศษของเว็ลด์ไวด์เว็บคือการถูกออกแบบมาให้ไม่ต้องมีศูนย์กลางของการติดต่อหรือศูนย์กลางการควบคุม ข่าวสารข้อมูล บริการข่าวสารข้อมูลต่างๆที่มีอยู่บนเว็ลด์ไวด์เว็บจึงเป็นบริการที่ "บุคคลทั่วไป" เป็นผู้สร้างขึ้น โดยที่อาจทำเป็นเชิงการค้าหากำไรหรือไม่ก็ได้ ด้วยเหตุนี้เอง ขนาดของชุมชนและปริมาณข่าวสารข้อมูลบนเว็ลด์ไวด์เว็บจึงสามารถขยายเติบโตขึ้นได้อย่างไม่มีขีดจำกัด จนนักวิชาการสื่อสารมวลชนจำนวนมากคาดหวังว่าเว็ลด์ไวด์เว็บจะกลายเป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลของผู้สนใจรับและส่งข่าวสารจากทั่วโลก

ดังที่กล่าวแล้วว่าสิ่งที่ทำให้เว็ลด์ไวด์เว็บน่าตื่นเต้นและมีประโยชน์ โดยเฉพาะทางด้านการวารสารสนเทศ ก็เนื่องจากข่าวสารข้อมูลที่ให้บริการบนเว็ลด์ไวด์เว็บเป็นบริการที่ผู้มีส่วนร่วมบนเว็ลด์ไวด์เว็บทั้งหลายเป็นผู้สร้างขึ้น ไม่ใช่เพียงเฉพาะแค่นักสื่อสารมวลชนอาชีพเป็นผู้เผยแพร่ดังแต่ก่อน การสร้างข่าวสารเพื่อเผยแพร่บนเว็ลด์ไวด์เว็บหรือที่เรียกว่าเว็บเพจนั้น ทำได้โดยการเขียนข้อความบรรยายลักษณะของหน้าด้วยภาษาเฉพาะในการสร้างไฮเปอร์เท็กซ์ที่เรียกว่า HTML (Hypertext Markup Language) ซึ่งค่อนข้างจะซับซ้อนบนโปรแกรมเท็กซ์เอดิเตอร์ (text editor) เช่น Notepad, Edit Plus และ Crimson Editor เป็นต้น แต่เพื่อให้ง่ายขึ้นผู้ใช้สื่อทั่วไปจึงนิยมใช้โปรแกรมสร้างเว็บ (web authoring) ช่วยอำนวยความสะดวกในการผลิตเอกสารข่าวสารแทน โดยปัจจุบันโปรแกรมประเภทนี้ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมีอยู่ 2 ตัว คือ Microsoft FrontPage และ Macromedia Dreamweaver

เนื่องจาก Internet Explorer ซึ่งเป็นเว็บเบราว์เซอร์ (web browser) หรือโปรแกรมโคลเอนต์ที่บุคคลทั่วไปนิยมใช้เพื่อเข้าถึงบริการข่าวสารบนเว็ลด์ไวด์เว็บได้พัฒนาจนมีประสิทธิภาพเพิ่มเติมขึ้นกว่าเดิมอย่างมาก โดยเฉพาะด้านการแสดงผลข้อมูลข่าวสารและการติดต่อกับผู้ใช้ในรูปแบบที่เป็นงานด้านกราฟิก โปรแกรมและเทคนิค ดังนั้น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมงานประเภทดังกล่าว จึงมีความสำคัญต่อผู้ใช้สื่อที่ต้องการเพิ่มต่อขีดความสามารถของตนในการสื่อสารกับสาธารณะ โดยเครื่องมือที่ใช้พัฒนางานลักษณะนี้ที่ได้รับความนิยม เช่น Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Macromedia Flash รวมถึงโปรแกรม GIF Animator ที่มาจากหลากหลายผู้ผลิต นอกจากนั้น เพื่อให้การสื่อและการบริโภคข่าวสารข้อมูลในรูปแบบสื่อผสมมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ใช้สื่อยังได้

นำโปรแกรมช่วยเหลือประเภทเวิร์ดปาร์ตี (third party) มาใช้เป็นส่วนขยายความสามารถของเว็บเบราว์เซอร์ให้ทำงานได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ตัวอย่างของโปรแกรมคอมพิวเตอร์เหล่านี้ เช่น Macromedia Flash Player, Winamp, Acrobat Reader และ ACD See เป็นต้น

นอกเหนือจากการออกแบบหน้าเว็บที่สวยงาม หรือการใช้กราฟิกและเทคนิคด้านโปรแกรมต่างๆ เพื่อประกอบให้เว็บเพจดูน่าสนใจมากขึ้นแล้ว คุณภาพของข่าวสารข้อมูลยังขึ้นอยู่กับการเลือกใช้เครื่องมือ โดยเฉพาะโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เหมาะสมสำหรับงานและความต้องการในแต่ละประเภท อาทิ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในชุด Microsoft Office สำหรับงานวารสารสนเทศในการจัดเตรียมสรุป รวบรวม วิเคราะห์และตีความหมายของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับหรือที่จะนำเสนอสู่สาธารณะ การใช้โปรแกรมต่อต้านไวรัส ซึ่งได้แก่ McAfee และ Norton Antivirus เพื่อใช้สำหรับการค้นหา ป้องกันและกำจัดไวรัสออกจากแฟ้มข้อมูลที่ต้องใช้ในขั้นตอนต่างๆ ของงานวารสารสนเทศ อย่างไรก็ตาม การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทั้งหมดข้างต้นล้วนต้องทำงานอยู่บนระบบปฏิบัติการ (OS) ที่เป็นมาตรฐาน โดยเฉพาะโปรแกรม Windows ซึ่งเป็นลิขสิทธิ์ของบริษัทไมโครซอฟท์ สหรัฐอเมริกา

ด้วยเหตุที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดรูปแบบของการให้บริการ รวมถึงความหลากหลายของเนื้อหาข่าวสารข้อมูลบนเว็ลด์ไวด์เว็บที่ผู้ใช้สื่อแต่ละรายได้รับหรือส่งออกไปสู่สาธารณะ การเข้าถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงมีความสำคัญมากในกระบวนการวารสารสนเทศของสังคมยุคนี้ จากการศึกษาภาระค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือกบนเว็ลด์ไวด์เว็บ พบว่า

- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของเว็บครอบครัวสุขสันต์มีมูลค่า 70,730.60 บาท หรือเทียบเท่ากับค่าจ้างที่ครอบครัวกรมวาทารยุทธีได้รับจากการทำงาน 1.70 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆ แล้ว ครอบครัวกรมวาทารยุทธีต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 20.04 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของคุณสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิดมีมูลค่า 130,007.00 บาท หรือเทียบเท่ากับค่าจ้างที่คุณสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด ได้รับจากการทำงาน 1.56 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆ แล้ว คุณสุกิจ สวรรค์บันดาลให้เกิด ต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 3.28 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของเว็บเพื่อนมุสลิมออนไลน์มีมูลค่า 130,007.00 บาท หรือเทียบเท่ากับเงินทุนหมุนเวียนขององค์กรมุสลิมประชาธรรมเป็นเวลา 1.18 ปี โดยองค์กรมุสลิมประชาธรรมต้องเก็บเงินงบประมาณสะสมเป็นเวลา 3.75 ปี จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของ น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล มีมูลค่า 124,468.00 บาท หรือเทียบเท่ากับเงินเดือนที่ น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล ได้รับจากการทำงานเป็นเวลา 7.32 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆ แล้ว น.ส.ลูกเกด นวะมะสิริกุล ต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 24.89 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้

- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของ น.ส.นิกกี้ สหสร้างสีมีโชค มีมูลค่า 26,252.60 บาท หรือเทียบเท่ากับรายได้นั้น น.ส.นิกกี้ สหสร้างสีมีโชค ได้รับจากผู้ปกครองเป็นเวลา 8.75 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆแล้ว น.ส.นิกกี้ สหสร้างสีมีโชค ต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 65.63 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของนายลิโอ กุสุมากรณียะกิจ มีมูลค่า 89,135.00 บาท หรือเทียบเท่ากับเงินเดือนที่นายลิโอ กุสุมากรณียะกิจ ได้รับจากการทำงานเป็นเวลา 4.95 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆแล้ว นายลิโอ กุสุมากรณียะกิจ ต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 9.9 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของนายเต๋า อานันทนະโกสุมมีมูลค่า 85,610.00 บาท หรือเทียบเท่ากับรายได้ในแต่ละเดือนที่นายเต๋า อานันทนະโกสุม ได้รับจากผู้ปกครองเป็นเวลา 31.71 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆแล้ว นายเต๋า อานันทนະโกสุม ต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 177.22 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของนายธงไชย แซ่มอูตมฉันท มีมูลค่า 140,971.00 บาท หรือเทียบเท่ากับรายได้ในแต่ละเดือนที่นายธงไชย แซ่มอูตมฉันท ได้รับจากผู้ปกครองเป็นเวลา 70.49 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆนายธงไชย แซ่มอูตมฉันท ต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 177.48 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของนายชัยวัฒน์ สวีระนทณี มีมูลค่า 151,368.00 บาท หรือเทียบเท่ากับเงินเดือนที่นายชัยวัฒน์ สวีระนทณีได้รับจากการทำงานเป็นเวลา 7.21 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆแล้ว นายชัยวัฒน์ สวีระนทณีต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 35.97 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของนายสสาร พันฟ้าอจินไตย มีมูลค่า 84,111.00 บาท หรือเทียบเท่ากับเงินเดือนที่นายสสาร พันฟ้าอจินไตยได้รับจากการทำงานเป็นเวลา 4.95 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆแล้ว นายสสาร พันฟ้าอจินไตยต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 12.37 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของเว็บเราคือประชาชนดอทคอม มีมูลค่า 200,398.00 บาท หรือเทียบเท่ากับรายได้ขององค์กรกลุ่มเราคือประชาชน ได้รับจากการบริจาคและค่าสมาชิกวารสารเป็นเวลา 2.25 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆแล้ว องค์กรกลุ่มเราคือประชาชน ต้องเก็บสะสมเงินเป็นเวลา 480.95 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้
- ค่าสิทธิการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวารสารสนเทศของเว็บชมรมมัคคุเทศก์ดอทคอม มีมูลค่า 83,603.50 บาท หรือเทียบเท่ากับรายได้อันที่นายสหบาน เก่งอนงค์เลขา ได้รับจากการทำงานเป็นเวลา 2.09 เดือน โดยเมื่อหักรายจ่ายต่างๆแล้วนั้น ไม่เหลือเงินเก็บเลย ดังนั้น

นายสหบาน เก่งอนงค์เลขา อาจต้องทำการหยุดพักชำระหนี้เป็นเวลา 4.18 เดือน จึงสามารถจ่ายซื้อสิทธิการใช้โปรแกรมทั้งหมดได้

หากมองในภาพที่ใหญ่กว่านั้น ราคาขายปลีกโปรแกรม Windows XP Professional ในสหรัฐอเมริกา มีราคาประมาณ 361 เหรียญ โดยที่ค่าแรงขั้นต่ำของคนอเมริกันนั้น ชั่วโมงละ 7 เหรียญ ทำงานเต็มวันๆ ละ 8 ชั่วโมงจะได้เงิน 56 เหรียญ ดังนั้นคนงานอเมริกันทำงานเพียง 6.5 วันก็สามารถซื้อโปรแกรม Windows XP Professional ได้แล้ว แต่ราคา Windows XP Professional ในประเทศไทยนั้น ราคาประมาณ 14,445 บาท โดยที่ค่าแรงขั้นต่ำในบ้านเรานั้นวันละ 160 บาท ดังนั้น โดยคิดจากอัตราค่าครองชีพหรือกำลังซื้อของประชาชนและค่าเงิน (purchasing power parity-PPP) คนงานไทยต้องทำงานถึง 90.28 วันจึงสามารถจ่ายค่าโปรแกรม Windows XP Professional ได้ ด้วยเหตุนี้ถ้าคิดจากอัตราค่าครองชีพแล้ว ราคาโปรแกรม Windows ในประเทศไทยจึงไม่ควรเกิน 1,040 บาท หรือควรมีราคาต่ำกว่าปัจจุบันเกือบ 14 เท่า หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ เสรีภาพการวารสารสนเทศบนเวปไซด์ไวด์เว็บของคนไทย มีต้นทุนราคาแพงกว่าเสรีภาพของคนอเมริกันถึง 14 เท่า

ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงถึงบทบาทของอุตสาหกรรมข่าวสารที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการใช้ประโยชน์ข้อมูลความรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน โดยชี้ให้เห็นประโยชน์มหาศาลที่ประเทศพัฒนาแล้วได้รับจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีข่าวสาร ด้วยสาเหตุที่ไม่เพียงแต่เป็นเจ้าของเทคโนโลยีและผู้ผลิตข่าวสารสู่ตลาดโลกเท่านั้น แต่ยังอยู่ในฐานะประชากรส่วนใหญ่ของโลกที่มีโอกาสได้ใช้ข่าวสารในกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นการเป็นประเทศที่ร่ำรวยข่าวสาร (information rich) จึงไม่ใช่เพียงแค่เรื่องของการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข่าวสาร แต่ยังหมายถึงโอกาสในการผลิต ขายและแพร่กระจายข่าวสารไปยังประชากรส่วนต่างๆ ของโลก ซึ่งตรงกันข้ามกับประเทศกำลังพัฒนาที่นอกจากจะขาดแคลนเทคโนโลยีและสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อการเข้าถึง ผลิตและแพร่กระจายข่าวสารแล้ว ยังจำเป็นต้องอาศัยพึ่งพาเทคโนโลยีและข่าวสารซึ่งต้องซื้อหามาใช้ในราคาที่แพงเกินสมควรอีกด้วย

โดยทั่วไป การผูกขาดทางการค้า (monopoly) ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ทางเศรษฐกิจมักจะไม่มีความยั่งยืนเท่าใดนัก เนื่องจากผลกำไรที่เกิดจากการผูกขาดจะเป็นเครื่องล่อใจนักลงทุนรายอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในธุรกิจประเภทนั้น ก่อให้เกิดการแข่งขันทางการค้าซึ่งจะทำลายอำนาจการผูกขาดลงในที่สุด อย่างไรก็ตาม ถ้าการผูกขาดนั้นไม่ได้เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ หากแต่เกิดจากปัจจัยภายนอกอย่างอื่น เช่น โดยการแทรกแซงของรัฐ หรือจากอิทธิพลทางการเมือง การผูกขาดทางการค้านั้นจะมีความแข็งแกร่งและทรงพลังเป็นอย่างมาก ดังเช่นกรณีการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เป็นลักษณะของการที่รัฐเข้าแทรกแซงระบบเศรษฐกิจด้วยการให้สิทธิเด็ดขาดแก่ธุรกิจซอฟต์แวร์ (exclusive right) ในอันที่จะกีดกันผู้อื่นจากการใช้สอยหรือแสวงหาประโยชน์จากโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งการเข้าแทรกแซงนี้ทำให้ผู้ได้รับเอกสิทธิ์มีอำนาจผูกขาดทั้งการผลิต การตั้งราคา

และการจัดจำหน่ายโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นๆ แต่เพียงผู้เดียว จนกระทั่งกลายเป็นภาระเกินสมควรที่สังคมต้องแบกรับจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ดังที่ปรากฏเป็นผลวิจัยข้างต้น

นอกเหนือจากภาระต้นทุนราคาในการวารสารสนเทศบนเวปไซต์แล้ว ผู้วิจัยพบว่าการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในบรรดาองค์กรสื่อทางเลือกมีแนวโน้มที่จะไม่ประสบความสำเร็จ ดังปรากฏว่าองค์กรสื่อทางเลือกทั้งหมดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ล้วนเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น หากแยกกรณีศึกษาเป็นรายปัจเจกบุคคลปรากฏว่ามีกลุ่มตัวอย่างเพียงรายเดียวที่ไม่ได้ใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ในการวารสารสนเทศบนเวปไซต์ ทั้งนี้จากจำนวนนักวารสารสนเทศที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 12 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 8.3 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยสามารถพิจารณาจำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ ดังนี้

- ปัจจัยด้านสังคม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยความเป็นระเบียบของสังคมที่เกี่ยวข้องหรืออาศัยอยู่ การให้ค่านิยมต่อความทันสมัย และบรรทัดฐานทางสังคมต่อเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับส่วนหลังเป็นเรื่องของวัฒนธรรมการเรียนรู้ในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งแหล่งที่มาของการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ได้แก่ สถาบันการศึกษา คู่มือเรียนรู้ด้วยตนเอง บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย และสถาบันสื่อสารมวลชน
- ปัจจัยด้านผู้ประกอบการซอฟต์แวร์ ประกอบด้วย การออกผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ นโยบายกำหนดราคาเดียวกันทั่วโลก ความแตกต่างด้านคุณภาพระหว่างโปรแกรมลิขสิทธิ์กับโปรแกรมละเมิดที่ผู้บริโภคมองเห็นได้ และนโยบายบังคับสิทธิที่ไม่เข้มงวดต่อผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์รายย่อย
- ปัจจัยด้านสถาบันการเมืองการปกครอง ได้แก่ เจตนาหรือความย่อหย่อนของรัฐที่ไม่บังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการไม่รู้หรือความเข้าใจผิดในสาระสำคัญของกฎหมาย ทั้งสองกรณีเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้องค์กรสื่อทางเลือกมีแนวโน้มตัดสินใจในทางที่จะกระทำละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลข่าวสารประเภทอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์มากที่สุด เนื่องจากองค์กรสื่อทางเลือกมีความจำเป็นต้องใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับองค์กรอื่นหรือบุคคลอื่นที่ครอบครองข้อมูลข่าวสารนั้น
- ปัจจัยด้านช่องทางและผู้ใช้บริการข่าวสาร ประกอบด้วย ความสนใจและความต้องการของผู้ใช้บริการข่าวสาร กับมาตรฐานและความนิยมของโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ปัจจัยด้านลูกค้าและอุตสาหกรรมโฆษณา เนื่องจากสื่อทางเลือกมีกลุ่มผู้ใช้บริการข้อมูลข่าวสารค่อนข้างแคบและจำกัด การลงทุนซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ราคาแพงจึงไม่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้กลับคืนมา

- ปัจจัยด้านอุปทาน ประกอบด้วย แบบแผนการทำธุรกิจซื้อขายเครื่องคอมพิวเตอร์ ความแตกต่างด้านราคา ความสะดวกในการจัดหา และโปรแกรมทางเลือกที่มีทดแทน ซึ่งปัจจัยต่างๆเหล่านี้ในปัจจุบันค่อนข้างเอื้อให้การใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เป็นไปได้โดยง่าย
- ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ คือ ความพยายามในการบริหารทรัพยากรหรือปัจจัยภายในองค์กรสื่อทางเลือกเอง ซึ่งประกอบด้วย เงินทุน วัตถุประสงค์ บุคลากรและวิธีการจัดการ ทั้งนี้ เพื่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและน่าพึงพอใจ
- ปัจจัยด้านเทคนิควิธีการผลิต ประกอบด้วย การมุ่งประสิทธิภาพในกระบวนการผลิต การมุ่งประสิทธิผลในงานที่ผลิตออกมา และการตัดสินใจให้สอดคล้องกับแบบแผนการผลิตที่วางไว้

ผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรื่องสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขององค์กรสื่อทางเลือก สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและข้อจำกัดของการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย ทั้งในด้านของการบังคับใช้และการปฏิบัติตัวของประชาชนให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นผลลัพธ์ของการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ที่ลอกแบบและกำหนดให้เป็นไปตามมาตรฐานและความพอใจของภาคอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของสหรัฐ โดยไม่ได้ให้ความสนใจต่อความแตกต่างกันในสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ปรัชญาและความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ภายในประเทศ ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักการการใช้งานที่เป็นธรรม (fair use doctrine) อันเป็นแนวคิดพื้นฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์ ยิ่งกว่านั้นคือ กฎหมายก็ไม่สามารถให้ความคุ้มครองและปกป้องสิทธิของผู้สร้างสรรค์ได้ตามวัตถุประสงค์ แต่กลับไปสร้างแรงจูงใจใหม่ชักชวนให้บรรดาผู้ที่ต้องการผลกำไรเข้าสู่กิจกรรมที่ผิดกฎหมาย (illicit activity) มากขึ้น พร้อมกับทั้งส่งเสริมพฤติกรรมละเมิดลิขสิทธิ์ของประชาชนทั่วไปให้ต้องแสดงออกกันอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย

สำหรับผลที่ตามมาแก่องค์กรสื่อทางเลือกจากการตัดสินใจใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

- การเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างที่สนใจมีโอกาสทดลองเรียนรู้ และตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการวารสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บโดยไม่ต้องคำนึงถึงความเสี่ยงจากการใช้เงินลงทุนจำนวนมาก
- การเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์สนับสนุนให้องค์กรสื่อทางเลือกมีความเป็นอิสระจากระบบตลาด แต่ความเป็นอิสระดังกล่าวก็มีรัฐและผู้ประกอบการซอฟต์แวร์เข้ามาเป็นพันธมิตรแทนที่ ด้วยเหตุที่องค์กรสื่อทางเลือกพยายามที่จะลดความเสี่ยงต่อการกระทำซึ่งอาจนำไปสู่การถูกดำเนินคดีในความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์

- องค์การสื่อทางเลือกพบอุปสรรคและความไม่สะดวกในการวารสารสนเทศหลายประการจากการเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์
- การเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ทำให้ผลงานขององค์การสื่อทางเลือกมีคุณภาพเทียบเท่ากับองค์กรขนาดใหญ่ที่มีเงินลงทุนเพียงพอสำหรับซื้อโปรแกรมลิขสิทธิ์ได้
- การเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เอื้อให้มีการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบเนื้อหาของสื่อทางเลือกให้ดียิ่งขึ้นได้โดยง่าย
- การเลือกใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ได้ก่อให้เกิดผลทางกฎหมายทั้งทางแพ่งและอาญาแก่ผู้กระทำผิด

แม้พัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้ทำให้เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเว็ลด์ไวด์เว็บกลายเป็นสื่อที่มีศักยภาพ ในด้านที่จะช่วยเสริมสร้างอำนาจแก่ปวงชนคนธรรมดาทั่วไปให้สามารถเผยแพร่ หรือเข้าถึงแหล่งข่าวสารและความรู้ รวมถึงการก่อตั้งเครือข่ายความร่วมมือเพื่อนำไปสู่ความเคลื่อนไหวทางสังคมต่างๆได้ โดยไม่ถูกจำกัดหรือตกอยู่ภายใต้การควบคุมโดยตรงจากอำนาจรัฐทุนและกลุ่มผู้มีความรู้ เหมือนเช่นเดียวกับที่เคยเป็นในสังคมภายใต้ระบบสื่อสารมวลชนแบบดั้งเดิม แต่ผลการศึกษาข้างต้นเตือนให้เราได้ตระหนักว่า ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ไม่มีทางเลยที่พัฒนาการและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีจะสามารถขจัดปัญหาความเหลื่อมล้ำอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลได้อย่างเด็ดขาด แม้โดยการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วก็ตาม ดังที่นักวิชาการแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองชี้ให้เห็นถึงโลกที่เกิดมีสถานะความขัดแย้งในตัวเองอันเนื่องจากระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่ระบบการค้ายุคใหม่ได้สถาปนาขึ้น เป็นผลให้การเปลี่ยนผ่านของสังคมสู่ความเป็นประชาธิปไตยยุคข้อมูลข่าวสารต้องประสบกับแรงต้านทานที่อภายจกรรจ์

เช่นเดียวกันกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่แม้เป็นเทคโนโลยีซึ่งเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่การวารสารสนเทศของประชาชนเป็นไปได้และสะดวกมากขึ้น แต่ความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นเป็นปัจจัยหลักที่กำหนดความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงและบริโภค หรือแม้แต่การสร้างและแจกจ่ายข่าวสารข้อมูลในสังคม คนมีเงินเท่านั้นจึงจะสามารถซื้อหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งมีคุณภาพได้ในปริมาณที่มากกว่า จากผลการศึกษาที่มีข้อสังเกตว่า ด้วยผลของเจตนาหรือความย่อหย่อนในการบังคับใช้กฎหมายก็ตาม แต่ก็ได้ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการวารสารสนเทศบนเว็ลด์ไวด์เว็บได้เช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม เสรีภาพการสื่อสารด้วยวิธีดังกล่าวก็ไม่ได้บรรลุต่อหลักการของกฎบัตรที่ว่า "ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงทรัพยากรต่างๆเพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างเป็นอิสระ ทุกคนมีสิทธิที่จะพัฒนาทักษะการสื่อสาร พัฒนาช่องทางและสถาบันการสื่อสารของตน เพื่อบอกเล่าเรื่องราวและเป็นปากเสียงของตัวเองได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี"

ผู้บริหารขององค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งที่ปฏิเสธให้ความร่วมมือในการเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ให้ความเห็นว่า "เราสังเกตว่ารัฐบาลชุดนี้เวลาจะจำกัดสิทธิ หรือไปปิดกั้น เขาใช้เครื่องมือที่

ถูกกฎหมาย หรือช่องโหว่ทางกฎหมาย อย่างเรื่องซอฟต์แวร์ตอนนี้ส่วนใหญ่ NGOs ใช้ซอฟต์แวร์ผิดกฎหมายทั้งนั้น เราไม่ได้ซื้อ เราใช้ก็อปปีกันมา ถ้าตามกฎหมายโทษจำคุกสูงสุด 6 เดือน ปรับ 2000,000 บาทต่อเครื่อง ตอนนี้มีบริษัทที่เป็นตัวแทนผลประโยชน์ของไมโครซอฟท์ไล่จับอยู่ สมมติว่ารัฐบาลอยากคุกคาม NGOs ก็ง่ายเอาบริษัทพวกนี้มาดูตามที่ทำงาน NGOs แค่ว่าปรับก็ปิดองค์กรได้เลย เราถึงชวนคุยในประเด็นเรื่องการเอา Linux มาใช้ใหม่ หรือว่าเราควรคุยกับรัฐบาลในเรื่องสิทธิในการเข้าถึงเทคโนโลยีบางอย่าง เหมือนเรื่องยาเอดส์ เพื่อจะให้ประชาชนที่ยากจนได้เข้าถึงทรัพยากรที่มีค่าสำคัญ รัฐบาลต้องออกมาปกป้อง มีคนศึกษาพบว่าลินุกซ์ปลาตาวงยังมีข้ออ่อนหลายอย่าง แม้ว่าในอนาคตอาจจะเข้ามาทดแทนไมโครซอฟท์ได้จริงๆ แต่ปัญหามันก็ยังอยู่ที่ไม่มีโปรแกรมที่คล้ายกับ Dreamweaver หรือ Flash ให้เลือกใช้”

ด้วยเหตุนี้ เวิลด์ไวด์เว็บจึงไม่ใช่สมบัติหรือเครื่องมือของปัจเจกบุคคลแต่สถานเดียว หากแต่เป็นพื้นที่ที่ต้องประชันขันแข่งกัน (contested terrain) ระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ ในสังคม ดังที่ Andrew L. Shapiro¹ อธิบายว่า ขณะที่คนธรรมดา คนด้อยโอกาส องค์กรพัฒนาเอกชนหรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนพยายามใช้ประโยชน์จากคุณสมบัติต่างๆ ของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อแสดงความคิดเห็นและเป็นปากเสียงของตนเองนั้น รัฐและองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ก็พยายามหาทางควบคุมเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานใหญ่ที่สุดของเทคโนโลยีด้านนี้ ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อตอบสนองของความต้องการและผลประโยชน์ของกลุ่มตน ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงเป็นการต่อสู้ทางอำนาจที่มีความหลากหลายทั้งในด้านของมิติและแง่มุม

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพคอมพิวเตอร์เป็นตัวอย่างของการพยายามหาประโยชน์ของฝ่ายทุนจากความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร แต่การหาประโยชน์ดังกล่าวก็เป็นการคุกคามต่อ “สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการสื่อสาร และตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องของการสื่อสารในสังคมของตนเองและระหว่างสังคมของตนกับสังคมอื่น” และทั้งๆ ที่สิทธิการสื่อสารเป็น “สิทธิพื้นฐานของมนุษย์ (basic human right) ที่ผู้อื่นหรือรัฐจะล่วงละเมิดมิได้ และรัฐต้องรับรองและเสริมสร้างสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้เหมาะสมกับการใช้สิทธิเสรีภาพในการสื่อสารอย่างเป็นธรรมแก่ทุกคน” แต่ในกรณีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพคอมพิวเตอร์กลับเป็นในทางตรงกันข้าม เพราะเมื่อความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้ทำให้เวิลด์ไวด์เว็บเป็นช่องทาง (medium) ที่เปิดกว้างสำหรับข่าวสารและความคิดเห็นเสรีที่หลากหลายของผู้คนทุกระดับชนชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสียงส่วนน้อย (majority) และกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงและครอบครองพื้นที่ในสื่อกระแสหลักได้ แทนที่รัฐจะต้องมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนโดยการจัดหาโปรแกรมคอมพิวเตอร์แก่กลุ่มคนเหล่านี้เพื่อสร้างให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าถึงเครื่องมือและอุปกรณ์สื่อสาร แต่กลับกลายเป็นว่าฝ่ายรัฐและทุนกลับใช้มาตรการทางกฎหมายออกมาบีบ

¹ พิรงรอง รามสูต ธรณะนันท์, “อินเทอร์เน็ต” ใน การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. (จุฬารัตน์ ศิริยศศักดิ์ บก., โครงการสื่อสารสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.425-7.

บังคับให้คนเหล่านี้ต้องยอมแบกรับภาระต้นทุนที่เกินสมควรด้วยการเคารพสิทธิในทรัพย์สินของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ที่ร้ายกว่า

นอกจากค่าสิทธิการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว สังคมไทยยังต้องแบกรับภาระจากการที่รัฐเองประมาณแผ่นดินและทรัพยากรบุคคล ซึ่งจ่ายโดยภาษีอากรของประชาชนทั้งประเทศไปใช้ในการรักษาผลประโยชน์ของเอกชน ในขณะที่การคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในนานาประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรปและญี่ปุ่น ผู้ทรงสิทธิล้วนต้องเป็นผู้รับภาระในการปกป้องคุ้มครองลิขสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญาของตนเองทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพราะกฎหมายในประเทศเหล่านั้นกำหนดให้ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นสิทธิเฉพาะตัวของเอกชน ดังนั้น คดีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศเหล่านี้จึงเป็นคดีแพ่งที่เจ้าของสิทธิต้องเสียค่าใช้จ่าย และหาหลักฐานฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกันเอง

เมื่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ก่อให้เกิดการผูกขาดและเป็นภาระต้นทุนที่สาธารณชนต้องแบกรับเพื่อคนๆเดียว แต่การตัดสินใจใช้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์ก็เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและเสี่ยงต่อการถูกลงโทษอย่างรุนแรง คำถามที่ตามมาก็คือแล้วองค์กรสื่อทางเลือกคิดเห็นอย่างไรต่อการให้สิทธิผูกขาดทางการค้าในลักษณะอย่างนั้น จากการศึกษาที่คณะเกี่ยวกับความถูกต้องเป็นธรรม (righteousness) ต่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แบ่งออกได้เป็น 2 ฝ่ายใหญ่ๆ ตามพื้นฐานความเชื่อและการยอมรับแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล (natural right theory) โดยทัศนะฝ่ายแรกยอมรับสิทธิตามธรรมชาติของ "เจ้าของ" โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จะแสวงหาประโยชน์หรือกีดกันไม่ให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์จากงานสร้างสรรค์ที่เป็นของตน ด้วยเหตุนี้ การที่บุคคลใดนำเอาโปรแกรมที่มีลิขสิทธิ์ไปแสวงหาประโยชน์โดยไม่มีอำนาจจึงถือว่าการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงต่อสิทธิของความเป็นเจ้าของ หรือเทียบได้กับการลักทรัพย์ ดังนั้นจึงเป็นความถูกต้องเป็นธรรมแล้วที่รัฐจะต้องกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองปกป้องสิทธิประโยชน์ของเจ้าของโปรแกรม ตลอดจนกระทั่งดำเนินการบังคับจับกุมผู้แสวงหาประโยชน์จากโปรแกรมโดยละเมิดให้ต้องได้รับการลงโทษทางกฎหมาย

ในขณะที่อีกฝ่ายซึ่งมีทัศนะปฏิเสธแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของปัจเจกบุคคล แต่มีความแตกต่างด้านพื้นฐานความเชื่อแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง แนวทางแรกเห็นว่าความรู้ควรเป็นของสาธารณะที่ทุกคนมีสิทธินำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น ความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงเป็นสภาวะที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ทุกคนยังคงต้องมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เทคโนโลยีและความรู้ได้ โดยไม่มีอุปสรรคและข้อจำกัดไม่ว่าด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือการเมือง สำหรับแนวทางหลังเห็นว่ากฎหมายลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเพียงกฎหมายทางการค้า การคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยการมอบสิทธิแต่เพียงผู้เดียวให้แก่ผู้สร้างสรรค์ เนื่องมาจากความตกลงเจรจาที่รัฐยอมรับเงื่อนไขสิทธิประโยชน์ทางการค้าอย่างอื่นเป็นการแลกเปลี่ยน (trade-off) นโยบายทางการค้าในลักษณะดังกล่าวสร้างพันธะหน้าที่ต่อรัฐให้ต้องรับผิดชอบจัดหาและสนองตอบความต้องการโปรแกรม

คอมพิวเตอร์เพื่อบรรลุถึงสิทธิการสื่อสารของบุคคล ด้วยเหตุนี้ ความถูกต้องเป็นธรรมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงขึ้นอยู่กับความสำเร็จของรัฐในการแสดงบทบาทและหน้าที่ดังกล่าว

ดังนั้น การเชื่อในแนวคิดสิทธิตามธรรมชาติของคนส่วนใหญ่จึงมีผลทำให้สังคมมองไม่เห็นถึงระบบเศรษฐกิจการเมืองปัจจุบันที่ไม่ชอบธรรมและมีการเอาเปรียบ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ที่มีผลประโยชน์ร่วมกันจากการผลักดันให้มีการคุ้มครองสิทธิในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยยึดเอาผลประโยชน์ทางการค้าของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ภายในของทั้ง 2 ประเทศเป็นเป้าหมายสูงสุด ดังที่ จักรกฤษณ์ ควรพจน์² ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่รัฐต้องร่วมในการผลิตซ้ำแนวคิดที่เป็นประโยชน์ของฝ่ายทุนว่า "เนื่องจากว่ารัฐบาลไทยต้องการจะดันเรื่องการส่งออก ต้องการจะเจาะเข้าสู่ตลาดส่งออกขนาดใหญ่อย่างสหรัฐ มันก็มาบิดเบือนแนวคิดหรือหลักการของทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นเรื่องการละเมิด เรื่องความไม่เป็นธรรม เรื่องศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งมันไม่ใช่ ไอ้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามันเป็น economic law มันเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ มันไม่ใช่กฎหมาย criminal law อย่างเรื่องการปล้น การลักทรัพย์ มันไม่ใช่ แต่ว่ารัฐเอามาบิดเบือน ไม่อย่างนั้นมันไม่มีความชอบธรรมในการปราบปราม เพราะมันจะบอกไม่ได้ว่าผมปราบเพื่อเอาใจรัฐบาลต่างชาติ เพราะฉะนั้นมันก็ต้องสร้างความชอบธรรม ว่าการไปขโมยของเขามันเป็นเรื่องที่ไม่ถูกไม่ชอบ"

ผลการศึกษาข้างต้นจึงชี้ให้เห็นถึงระบบคิดที่ถูกสถาปนาให้กลายเป็นความจริงของสังคม จนกระทั่งกลายเป็นความคิดรวบยอดที่สังคมส่วนใหญ่ให้การยอมรับ และนำมาใช้อธิบายความชอบธรรมของโครงสร้างระบบเศรษฐกิจการเมืองที่ดำรงอยู่ โดยผู้ที่ให้การหนุนช่วยอย่างแข็งขันต่อการเผยแพร่แนวคิดอุดมการณ์ของระบบทรัพย์สินทางปัญญา ก็คือกลุ่มคนที่อยู่บนยอดปิรามิดของสังคม ซึ่งได้รับประโยชน์โดยตรงจากการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แต่ผู้ที่ไม่ได้รับประโยชน์และเป็นเหยื่อตัวจริงของระบบก็พลอยรับแนวคิดดังกล่าวไปโดยไม่รู้ตัวด้วย ด้วยเหตุนี้ คนส่วนมากจึงยอมรับด้วยความเชื่อง่ายๆที่ว่า การนำเอาโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาใช้ประโยชน์โดยไม่จ่ายค่าลิขสิทธิ์เป็นการละเมิดทางศีลธรรมต่อผู้สร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นการบังคับคุ้มครองและกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยทัศนะที่ยอมรับว่าเป็นความถูกต้องเป็นธรรมนี้เองที่ทำให้คนส่วนใหญ่ของสังคมกลายเป็นพลังเงียบที่ไม่คิดอ่านจะต่อต้าน ดังที่ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ³ อธิบายว่า "ความรู้สึกว่าถูกของคนส่วนใหญ่นี้เองที่สร้าง "ความชอบธรรม" (legitimacy) ให้กับอะไรต่อมิอะไร อำนาจไพศาลของบทบัญญัติในกฎหมายใดก็ตามจะปรากฏมีขึ้นได้ ถ้าคนเห็นว่ายุติธรรมและชอบธรรม ในทำนองกลับกัน อำนาจจะเป็นเผด็จการและรวบอำนาจคืนสู่อำนาจ ถ้าคนเห็นว่า ยุติธรรมและปราศจากความชอบธรรม"

² สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2547

³ http://www.kpi.ac.th/th/showarticle.asp?id_article=1

ข้อเสนอแนะ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ค่อนข้างมีข้อจำกัดในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากผู้วิจัยประสบปัญหาการให้ความร่วมมือจากองค์กรสื่อขนาดใหญ่ที่มีความเสี่ยงต่อการถูกบังคับสิทธิตามมาตรการของกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ กลุ่มตัวอย่างในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมักเป็นองค์กรที่มีขนาดเล็ก ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เจ้าของสิทธิต้องเร่งปราบปราม การยินดีให้ความร่วมมือแก่ผู้วิจัยจึงอาจเพราะคิดว่าตนเองอยู่ในสถานะที่พ้นจากอำนาจการบังคับใช้ของกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนั้น ข้อมูลและความคิดเห็นบางอย่างจึงไม่ได้สะท้อนปัญหาและความกังวลต่อประเด็นการคุ้มครองลิขสิทธิ์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างที่อาจจะเป็น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปถ้าเป็นไปได้ควรเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นองค์กรขนาดใหญ่กว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่เป็นเป้าหมายการบังคับใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิ

นอกเหนือจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าการคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานเพลงและภาพยนตร์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนและความสนใจจากฝ่ายรัฐอย่างมากในช่วงเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่การจัดมหกรรมคอนเสิร์ตรณรงค์ทรัพย์สินทางปัญญา การแถลงข่าวทำลายสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ประเภทเทปซีดีเถื่อน รวมทั้งมีการโฆษณาและจัดเวทีอภิปรายความคิดเห็นทั้งในฝ่ายของศิลปินและผู้ประกอบการ เนื่องจากภาพยนตร์และเพลงเหล่านี้ถือเป็นสินค้าเพื่อการพักผ่อนและสังสรรค์ทางวัฒนธรรม ดังนั้น จึงมีคำถามว่าคนยากจนควรมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสื่อภาพยนตร์และเพลงเพื่อการพักผ่อนและสังสรรค์ทางวัฒนธรรม เช่นเดียวกันหรือเสมอกับคนมีฐานะทางเศรษฐกิจหรือไม่ การปราบปรามและจับกุมการทำละเมิดลิขสิทธิ์เทปซีดีเพลง โดยไม่ใส่ใจที่จะหดยับยื่นโอกาสและทางเลือกแก่คนยากจน เพื่อให้สามารถเข้าถึงสื่อต่างๆ เหล่านี้ได้บ้าง เป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ขัดต่อหลักการใช้งานที่เป็นธรรมของกฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่ ราคาซื้อขายสื่อบันทึกภาพยนตร์และเพลงตั้งอยู่บนหลักการที่สมเหตุผลหรือเหมาะสมกับต้นทุนของอุตสาหกรรมสื่อประเภทนี้เพียงไร ปรากฏการณ์ที่เจ้าของธุรกิจซึ่งเป็นคู่แข่งตลอดกาลอย่างแกรมมี่และอาร์เจส ร่วมกันจับมือดำเนินงานมหกรรมทรัพย์สินทางปัญญาโดยนัยยะแล้วมีความหมายอย่างไร และสุดท้าย ระหว่างประชาชน อุตสาหกรรมสื่อและรัฐ ใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากมาตรการคุ้มครองลิขสิทธิ์ภาพยนตร์และเพลงต่างๆ เหล่านี้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ, เศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- กฤษณ์ ทองเลิศ, สื่อมวลชน การเมืองและวัฒนธรรม: องค์รวมแห่งสายสัมพันธ์ของวิถีชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ท้องถิ่น, 2540.
- กรีชฌกา บุญเรือง, การละเมิดลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- กาญจนา แก้วเทพ, สื่อมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: เอดิสัน เพรส ไพเรดิกส์, 2543.
- กิดานันท์ มลิทอง, สรรค์สร้างหน้าเว็บ และกราฟิกบนเว็บ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- เกรียงศักดิ์ นิमितชัยกิจกุล, คู่มือและเทคนิคการใช้งาน Windows XP. นนทบุรี: อินโฟเพรส, 2545.
- คัลแบก, อชา. สนุกกับการสร้างเว็บไซต์. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, 2542.
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์, กฎหมายระหว่างประเทศ ว่าด้วยลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2541.
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์, กฎหมายสิทธิบัตร: แนวความคิดและบทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2544, น.284-5.
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์. รองศาสตราจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สัมภาษณ์ , 18 กุมภาพันธ์ 2547.
- จันทร์ ชุ่มเมืองปัก, คนน่ารักยุคไอที. กรุงเทพมหานคร: ดอกหญ้ากรุ๊ป, 2545.
- ชัยยุทธ์ ลิมลาวัลย์, Webmaster กับการบริหารเว็บไซต์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2544.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา: พื้นฐานความรู้ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ, ย่อหลักกฎหมายลิขสิทธิ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543.
- ตัน ดันท์สุทธีวงศ์, รอบรู้ Internet และ World Wide Web. กรุงเทพมหานคร: โปรวิชั่น, 2539.
- ทรัพย์สินทางปัญญา, กรม. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537.
- ทฤษฎพงศ์ เฟื่องวุฒิ, Web Design. กรุงเทพมหานคร: ชัม ชิสเต็ม, 2543.
- เทอดพงษ์ หม่องสนธิ, Web Animation & Interactive Tool Macromedia Flash 4. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2543.

- ฉัตรมนต์ ฉันทนะ, การประชาสัมพันธ์เพื่อการใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ของบริษัท ไมโครซอฟท์ (ประเทศไทย) จำกัด. รายงานโครงการเฉพาะบุคคลปริญญาโทบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- บัณฑิต หลิมสกุล, การพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ภายใต้ข้อจำกัดของกรอบความตกลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ. ใน สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ. แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2539.
- บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: โอบีซี พับลิชิ่ง, 2538.
- บุญศิริ สุวรรณเพ็ชร, คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์ปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: เอส แอนด์ เค บุคส์, 2540.
- ปกรณ์ พานิชย์กิจ, เรียนการใช้งาน Internet และ World Wide Web ด้วยตนเอง. กรุงเทพมหานคร: ซี เอ็ดดูเคชั่น, 2541.
- ประม อดิเรก, การสื่อสารมวลชน: กระบวนการและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2541.
- ประมศร มินศิริ, ท่องโลกอินเทอร์เน็ตด้วย Netscape Navigator GOLD. กรุงเทพมหานคร: เวฟพอยท์, 2539.
- ปริญญา ดิณดุจ, คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา. รวบรวมโดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร, 2543.
- พันจันทร์ ธนวัฒน์เสถียร, Internet Explorer, Chat&ICQ. กรุงเทพมหานคร: ซัคเซส มีเดีย, 254...
- พิศิษฐ์ ขวาลาวัช, กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. กรุงเทพมหานคร: อักษรภาพิพัฒน์, 2545.
- เพอร์รี่, พอล เจ. สร้างสรรค์เว็บเพจสวยๆด้วยภาษา JAVA. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2539.
- เพียงนัย อินกัน, รวมการใช้/แก้ไขปัญหาซอฟต์แวร์ใน PC. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2544.
- மாகิด, ลอว์เรนซ์. ภาณูมาศ เดชอาคม, แปล. ก้าวแรกสู่การเรียนรู้คอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2540.
- ลอง ลาร์, Computers: เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ. กรุงเทพมหานคร: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า, 2543.
- วาสนา สุขกระสานติ, โลกของคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- วิภา อุดมจันทร์, ปฏิรูปสื่อเพื่อสังคม หลักคิดและบทเรียนจากนานาประเทศ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- วิภา อุดมจันทร์, โลกของการกระจายเสียง จากจุดเริ่มต้นสู่ยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, 2546.
- วิมาน กฤตพลวิมาน, กฎหมายลิขสิทธิ์ ฉบับปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล (2520).2545.

- ศรีไพร ศักดิ์รุ่งพงศากุล, เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2544.
- ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ บก., ทัศนะไอที. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2540.
- สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อชีวิต. กรุงเทพมหานคร: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น, 2542.
- สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 5 มีนาคม 2540 วันนักข่าว. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตะวันออก, 2540.
- สิรินทร ไชยศักดิ์, ก้าวสู่เว็บมาสเตอร์ด้วยตัวเอง. กรุงเทพมหานคร: เสริมวิทย์ อินฟอร์เมชั่น เทคโนโลยี, 25....
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2539.
- สุชาติ โพธิวิทย์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสื่อสารมวลชน. เอกสารการสอนวิชา 3012101 ภาควิชาสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2537.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, สาขานิติศาสตร์, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายและจริยธรรมสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.
- อดุล ชาวละออ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์. จุลสาร: ธรรมนิติ, 2545.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ และคณะ, การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ บก., การสื่อสารมวลชนเบื้องต้น: สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม. กรุงเทพมหานคร: โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ฮอฟฟ์แมน, พอล อี., แรกเริ่มเรียนรู้เรื่อง Netscape และ World Wide Web. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2539.

ภาษาอังกฤษ

- Denis Mcquail, Mass Communication Theory. 3rd ed. California: Sage Publication, 1994.
- Golding, P. and Murdoch, G., The Political Economy of the Media. Cheltenham: Edward Elgar, 1997.
- Hodge, B.J. and Antony, W.P., Organization Theory. 2nd ed. Mass: Allyn and Bacon, 1984.
- MacBride, S., Many Voices, One World: Towards a New, More Just and More Efficient World Information and Communication Order. Paris: UNESCO, 1980.

UNESCO, Infoethics 2000: Ethical, legal and societal challenges of cyberspace. Final Report and Proceedings: Third International Congress, 2000.

UNESCO, The Right to Communicate: A Status Report. Reports and Papers on Mass Communication No.94, Paris, 1982.

ออนไลน์

<http://elab.vanderbilt.edu/research/papers/html/manuscripts/cmepaper.revision.july11.1995/cmepaper.html>

<http://www.justice.gov/crt/508/web.htm>

http://www.kpi.ac.th/th/showarticle.asp?id_article=1

<http://www.rca.web>

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ความแตกต่างระหว่างโปรแกรมคอมพิวเตอร์กับซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์

คำว่า "โปรแกรมคอมพิวเตอร์" กับ "ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์" ในปัจจุบันมักมีการเรียกใช้ที่ชวนก่อให้เกิดความสับสน ดังนั้นเมื่อจะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จึงน่าที่จะต้องทราบถึงความหมายของทั้งสองคำดังกล่าวว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร จากบทบัญญัติตัวแบบ (model provision) ที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก¹ (WIPO) ได้จัดทำขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1977 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครองซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ มีการกล่าวถึงซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ไว้ในมาตรา 1 และให้คำนิยามว่าหมายถึง

1. โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (computer program) คือชุดของคำสั่งซึ่งเมื่อนำไปใช้กับสื่อที่เครื่องจักรสามารถอ่านได้แล้ว จะเป็นเหตุให้เครื่องจักรมีความสามารถปฏิบัติงานต่อข้อมูลที่ระบบเพื่อเจาะจงหรือทำหน้าที่หรือบรรลุผลในหน้าที่โดยเฉพาะงานหรือให้ผลตามที่กำหนด

2. รายละเอียดโปรแกรม (program description) คือขั้นตอน ขบวนการที่นำเสนออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับชุดคำสั่งซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สอดคล้องกันไม่ว่าจะนำเสนอในรูปแบบของถ้อยคำ แผนภาพหรือในรูปแบบอื่นใด

3. เอกสารสนับสนุน (supporting material) คือวัสดุอุปกรณ์ใดๆนอกจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือรายละเอียดโปรแกรม และสร้างขึ้นเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจหรือช่วยในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น รายละเอียดของปัญหาและคู่มือการใช้ เป็นต้น

วาสนา สุขกระสานตี² ได้ให้นิยามความหมายของซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ไว้เช่นกัน โดยหมายถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ กระบวนการในการทำงาน ตลอดจนเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้องในระบบประมวลผลข้อมูลแบบอิเล็กทรอนิกส์

จากความหมายที่ยกมาข้างต้นพบว่า ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยความเป็นจริงแล้วมีความหมายที่แคบกว้างแตกต่างกัน โดยที่คำว่าซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์มีความหมายกว้างกว่าและครอบคลุมถึงส่วนของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย แต่ปัจจุบันทั้งในตำราวิชาการและการใช้ทั่วไปมักมีการเรียก "ซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์" ในนัยที่ต้องการให้หมายถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์อยู่บ่อยๆ

¹ อังใน ภิรัชภา บุญเรือง, การละเมิดลิขสิทธิ์ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทภาคศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), น.27.

² วาสนา สุขกระสานตี, โลกของคอมพิวเตอร์ สารสนเทศ และอินเทอร์เน็ต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), น.3-1.

สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์

มติใหม่ประการหนึ่งของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537¹ ซึ่งเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบันของไทย คือการกำหนดให้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถมีลิขสิทธิ์ได้ โดยให้ถือว่าเป็นลักษณะหนึ่งของงานวรรณกรรม² อันเป็นการขจัดปัญหาที่เคยมีการโต้แย้งกันในขณะที่ยังมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 ว่าควรให้ความคุ้มครองสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือไม่ และหากให้ความคุ้มครองแล้วสมควรจะจัดให้อยู่ภายใต้กฎหมายใด การที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยได้กำหนดให้ความคุ้มครองแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วยการให้ถือว่าเป็นงานวรรณกรรมประเภทหนึ่งนี้ เนื่องจากเพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศต่างๆ ดังที่ ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า รวมถึงการค้าสินค้าปลอม (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, including Trade in Counterfeit Goods) หรือ TRIPs ได้กำหนดหลักการเช่นนี้ไว้ในข้อ 10 (1) ซึ่งบัญญัติว่า "โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะ เป็นภาษาต้นกำเนิดหรือภาษาวัตถุ จะได้รับความคุ้มครองในฐานะงานวรรณกรรม ภายใต้อนุสัญญากรุงเบอร์ลิน (ค.ศ.1971)"

1. ความหมายของลิขสิทธิ์

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 อธิบายคำว่า "ลิขสิทธิ์" ว่าหมายถึง สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะทำการใดๆตามพระราชบัญญัตินี้เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น อันได้แก่ สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 คือ สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสดทัศนวัสดุ ภาพยนตร์และสิ่งบันทึกเสียง ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น และอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ลิขสิทธิ์

กล่าวคือ ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินทางปัญญาอย่างหนึ่ง ทรัพย์สินทางปัญญามีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากทรัพย์สินที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 อันได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ และสังหาริมทรัพย์กับสิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สินดังกล่าว ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่ไม่มีรูปร่าง กล่าวคือ เป็นสิทธิหวงกันของเจ้าของที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เป็นสิทธิที่จะห้ามไม่ให้ผู้อื่นนำงานของเจ้าของไป

¹ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2537

² พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 4 ได้ให้นิยามของ "วรรณกรรม" ไว้ โดยหมายความว่า "งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย"

³ อ้างใน ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา: พื้นฐานความรู้ทั่วไป (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), น.36-7.

ใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งมีลิขสิทธิ์ในกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นสิทธิที่กฎหมายให้ผู้สร้างสรรค์งานหรือผู้เป็นเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์เท่านั้น ฉะนั้นผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในวัตถุมีรูปร่างจึงอาจจะไม่ใช่ผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ก็ได้

ปริญญา ตีผลุง⁴ เคยอธิบายถึงกรณีดังกล่าวโดยยกตัวอย่างว่า หากนายสมบัติซื้อหนังสือหรือภาพเขียนมา นายสมบัติก็มีเฉพาะกรรมสิทธิ์ในหนังสือหรือภาพเขียนนั้น ซึ่งนายสมบัตีย่อมมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายหนังสือหรือภาพเขียนนั้นได้ ตลอดจนมีสิทธิติดตามและเอาคืนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1336 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ และแม้ไม่พอใจนายสมบัติจะทิ้ง แผลทำลายหนังสือหรือภาพเขียนนั้นได้ แต่นายสมบัติไม่มีสิทธิจะนำหนังสือนั้นไปพิมพ์ซ้ำแล้วขายต่อ หรือนำภาพเขียนนั้นไปดัดแปลงเป็นบัตรอวยพร ส.ค.ส. สำหรับวันขึ้นปีใหม่ แล้วผลิตออกจำหน่าย และเพราะสิทธิดังกล่าวกฎหมายให้ไว้แก่ผู้สร้างสรรค์หรือผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม จิตรกรรมหรือศิลปกรรมเท่านั้น หากนายสมบัติกระทำเช่นนั้นย่อมเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่นได้

จากคำอธิบายดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาสรุปถึงลักษณะของลิขสิทธิ์ที่แตกต่างจากสิทธิแห่งทรัพย์สินประเภทอื่น ได้ดังนี้⁵

1) ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สิน ในลักษณะทรัพย์สินทางปัญญาอันไม่มีรูปร่างจับต้องได้ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์งาน แม้งานนั้นจะมีรูปร่างให้เห็น และหรือจับต้องได้หรือไม่ก็ตาม

2) ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิแต่ผู้เดียว กฎหมายได้กำหนดให้สิทธิแต่ผู้เดียว (exclusive right) แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อกระทำ ใช้หรือหาประโยชน์ ในงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยไม่มีลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม เป็นต้น

3) ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิเฉพาะบุคคล ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งอาจเป็นผู้สร้างสรรค์หรือบุคคลใดๆที่ได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ตามกฎหมายก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนและตอบแทนการสร้างสรรคงานต่างๆ เพื่อให้สังคมได้ใช้ประโยชน์หรือชื่นชมผลงานสร้างสรรค์นั้น

⁴ ปริญญา ตีผลุง, "กฎหมายลิขสิทธิ์" ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, รวบรวมโดยสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร, 2543), น.56-7.

⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ยอหลักกฎหมายลิขสิทธิ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), น.9-10.

2. การละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 15 ได้ระบุถึงขอบเขตการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้แก่เจ้าของหรือผู้สร้างสรรค์ว่า ประกอบด้วยสิทธิดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) สิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) สิทธิในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางาน
- (4) สิทธิในการแสวงหาประโยชน์ หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ (licensing)

นั่นหมายความว่า การกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดแก่โปรแกรมคอมพิวเตอร์อันมีลิขสิทธิ์ นับตั้งแต่วันที่กฎหมายมีผลใช้บังคับคือ 21 มีนาคม พ.ศ.2538 โดยไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ การละเมิดลิขสิทธิ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง (direct infringement)⁶ ได้แก่ การกระทำการต่างๆตามที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 15 กำหนดไว้ให้สิทธิแต่ผู้เดียวแก่เจ้าของลิขสิทธิ์อันได้แก่ (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน และ (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนาต่องานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่น โดยมีได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดการกระทำต่างๆอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงต่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้ในมาตรา 30 ดังนี้

1) การทำซ้ำหรือดัดแปลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การทำซ้ำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ได้แก่ การคัดลอกหรือการทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อบันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใดๆในสวนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนของงาน ส่วนการดัดแปลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ได้แก่ การทำซ้ำโดยเปลี่ยนรูปใหม่ ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในสวนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำขึ้นใหม่

2) การเผยแพร่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่อสาธารณชน ได้แก่ การนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้ปรากฏต่อสาธารณชนด้วยการกระทำต่างๆ เช่น การแสดงงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้สาธารณชนได้ชม เป็นต้น

3) การให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ได้แก่ กระทำอันเป็นการขัดต่อสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ตามมาตรา 15 (3) ซึ่งเป็นสิทธิใหม่ที่ได้เริ่มกำหนดไว้เป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ด้วยการนำต้นฉบับหรือสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายไปให้บุคคลใดๆเช่าเพื่อนำไปใช้งานต่อไป

⁶ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ยอนหลักกฎหมายลิขสิทธิ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), น.78-92

2. การละเมิดลิขสิทธิ์โดยอ้อม (indirect infringement)⁷ สำหรับผู้ที่มีได้กระทำการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรง คือ มิได้ลงมือก๊อปปี้โปรแกรมเอง หรือไม่ได้ดัดแปลงแก้ไขโปรแกรมคอมพิวเตอร์เอง แต่เป็นผู้นำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายมาจำหน่ายหรือแจกจ่าย ก็มีความผิดในฐานะช่วยทำให้โปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์เผยแพร่ได้รวดเร็วมากขึ้น จึงมีความผิดในฐานะที่ทำการละเมิดโดยอ้อมด้วย โดยให้บัญญัติไว้ในมาตรา 31 ว่า

มาตรา 31 ผู้ใดรู้อยู่แล้ว หรือมีเหตุอันควรรู้อย่างงานใดได้ทำขึ้นโดยละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานนั้นเพื่อหากำไร ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ ถ้าได้กระทำการดังต่อไปนี้

- 1) ขาย มิใช่เพื่อขาย เสนอขาย ให้เช่า เสนอให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือเสนอให้เช่าซื้อ
- 2) เผยแพร่ต่อสาธารณชนเพื่อหากำไร
- 3) แจกจ่ายในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์
- 4) นำเข้าหรือส่งเข้ามาในประเทศไทยเพื่อหากำไร

2.1 การละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกรณี "การซื้อเพื่อใช้"

มาตรา 30 และมาตรา 31 ของกฎหมายลิขสิทธิ์ห้ามเฉพาะการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ ให้เช่าจำหน่าย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร โดยที่มิได้บัญญัติหรือระบุให้การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือซอฟต์แวร์ละเมิดลิขสิทธิ์เป็นการทำความผิด ดังนั้น หากผู้ใช้ซื้อซีดีซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมละเมิดลิขสิทธิ์แล้ว แต่ยังไม่ได้นำไปติดตั้งลงในฮาร์ดดิสก์ของเครื่องคอมพิวเตอร์ ก็ยังไม่ถือว่ามีความผิด แต่ถ้าเมื่อไรเอาไปติดตั้งย่อมถือเป็นการทำซ้ำ เป็นอันเข้าองค์ประกอบการกระทำละเมิดตามกฎหมาย ดังนั้นตามปกติแล้ว การจะตรวจสอบเพื่อพิสูจน์ว่ามีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่ ลำดับแรกเลยจึงมักดูกันที่ฮาร์ดดิสก์ของเครื่องคอมพิวเตอร์ว่ามีโปรแกรมที่ไม่ถูกต้องติดตั้งอยู่หรือไม่⁸

สำหรับการซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือซอฟต์แวร์มาใช้งาน สิ่งที่ผู้ซื้อได้รับจริงๆคือ การอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้สามารถใช้งานได้โดยไม่ผิดกฎหมาย โดยจะอยู่ในรูปของการออกใบอนุญาตใช้งาน ผู้ซื้อมิหรือได้สิทธิเท่าที่ใบอนุญาตระบุไว้เท่านั้น ดังนั้น การกระทำความผิดหรือการละเมิดลิขสิทธิ์อาจเกิดขึ้นได้ แม้จะได้จ่ายเงินซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาอย่างถูกต้องแล้วก็ตาม ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่มีการใช้งานเกินกว่าการอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ อาทิเช่น⁹

การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์มา 1 ชุด แล้วนำมาติดตั้งหรือลงโปรแกรมในเครื่องคอมพิวเตอร์หลายๆเครื่อง การกระทำดังกล่าวถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากเจ้าของอนุญาตให้ติดตั้งได้ในคอมพิวเตอร์เพียงเครื่องเดียว

⁷ บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (กรุงเทพมหานคร: โอบีซ พับลิชิ่ง, 2538), น.107-8.

⁸ อุดล ขาวละออ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์. (จุลสาร: ธรรมนิติ, 2545), น.36.

⁹ อุดล ขาวละออ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (จุลสาร: ธรรมนิติ, 2545), น.39-41.

การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในรุ่น Home Edition แล้วนำมาติดตั้งในคอมพิวเตอร์ซึ่งใช้เป็นเครื่องให้เช่าเพื่อหากำไรก็เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เนื่องจากโปรแกรมรุ่น Home Edition เจ้าของอนุญาตให้ใช้เฉพาะตัวเท่านั้น เอามาใช้ทำการค้าหากำไรไม่ได้

การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จำหน่ายให้แก่ผู้ผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งโดยทั่วไปมักมีข้อความระบุว่า OEM Distribution หรือ Not For Retail แล้วนำมาติดตั้งในเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อใช้งานทั่วไปไม่ได้ ถือเป็นการทำละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประเภทนี้ เจ้าของอนุญาตให้เฉพาะผู้ผลิตเครื่องคอมพิวเตอร์ สำหรับการติดตั้งลงในคอมพิวเตอร์เครื่องใหม่ที่จะขายให้แก่ลูกค้าเท่านั้น

การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับเครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไป แต่นำไปติดตั้งลงในเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย (server) ถือเป็นการทำละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะเครื่องลูกข่ายหลายเครื่องสามารถนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไปใช้งานได้

การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งมีใบอนุญาตสำหรับติดตั้งในเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นแม่ข่าย หรือเซิร์ฟเวอร์อย่างถูกต้อง แต่เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่ายนั้นได้มีการต่อพ่วงหรือจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เป็นลูกข่ายเกินกว่าปริมาณที่ใบอนุญาตให้ไว้ ก็ถือเป็นการทำละเมิดลิขสิทธิ์เช่นกัน

หรือแม้ว่ามีหรือครอบครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ถูกต้องอยู่ แต่ให้คนอื่นยืมไปใช้งาน เนื่องจากการใช้งานของคนที่ยืมไปเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้ได้รับสิทธิในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างถูกต้องย่อมรู้แก่ใจอยู่แล้วว่าต้องมีการนำไปใช้งานแน่ จึงอยู่ในฐานะเป็นตัวการร่วมที่ต้องรับผิดชอบ

2.2 การละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกรณี "การใช้"¹⁰

สำหรับกรณีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น เนื่องด้วยกฎหมาย พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้กำหนดนิยามการทำซ้ำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้หมายความถึง "คัดลอกหรือทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์จากสื่อบันทึกใด ไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำขึ้นใหม่ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน" จากข้อเท็จจริงทางเทคนิค คำนิยามดังกล่าวครอบคลุมการทำซ้ำโดยทั่วไปของโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทั้งที่เป็นการทำซ้ำโปรแกรมที่อยู่ในรูป source code, object code หรือ microcode

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มีลักษณะที่แตกต่างจากการใช้งานวรรณกรรมทั่วไป เพราะในระดับการพัฒนาของเทคโนโลยีปัจจุบัน การที่โปรแกรมจะสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงานได้จะต้องมีการโหลด (load) โปรแกรมลงบนความจำของเครื่องหรือที่เรียกว่า แรม (main memory หรือ Random Access Memory: RAM) เพื่อใช้ในการทำงาน เพราะในระดับเทคโนโลยี

¹⁰ บัณฑิต หลิมสกุล, การพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ภายใต้ข้อจำกัดของกรอบความตกลงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ในสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ, แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, 2539), น.31-5.

ปัจจุบัน เครื่องคอมพิวเตอร์ยังไม่สามารถทำงานโดยตรงจากโปรแกรมหรือข้อมูลที่เก็บอยู่บนแผ่นแม่เหล็ก (floppy diskette หรือ fixed-hard disk) จำเป็นที่ต้องทำซ้ำคำสั่งของโปรแกรมขึ้นในส่วนของความจำของเครื่องคอมพิวเตอร์ก่อน แต่การทำซ้ำดังกล่าวเป็นเพียงชั่วคราว เมื่อปิดเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเลิกใช้โปรแกรมนั้น ส่วนที่ทำซ้ำก็จะถูกยกเลิกไป โดยถอนจากส่วนแรมหรือ unload โปรแกรมออกไป

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายควบคู่กับข้อเท็จจริงทางเทคนิคจะเห็นว่า การโหลดโปรแกรมลงแรมแม้เป็นการชั่วคราว ก็เข้าข่ายจำกัดความของการทำซ้ำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่กฎหมายกำหนดไว้กว้างกว่า "การคัดลอก...ไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ ...โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานขึ้นใหม่..." โดยเฉพาะคำว่า "ไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ" จึงน่าจะหมายความรวมถึงการทำซ้ำเพื่อใช้ในแรมด้วย

ดังนั้น แม้จะมีการก๊อปปี้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ก่อนวันที่ 21 มีนาคม 2538 ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่มีความผิดตามหลักกฎหมายย่อมไม่มีผลบังคับย้อนหลังก็ตาม แต่เมื่อใดที่มีการนำโปรแกรมที่ละเมิดลิขสิทธิ์นั้นมาใช้ จะถือว่ามีความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ทันที จึงเห็นได้ว่าในการจำหน่ายซอฟต์แวร์หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นไม่ได้มีการขายเหมือนงานลิขสิทธิ์ประเภทอื่นๆ แต่ผู้ขายจะมีการออกใบอนุญาตควบคู่ไปกับการจำหน่ายด้วยทุกครั้ง

เช่นเดียวกับแนวปฏิบัติระหว่างประเทศที่ถือว่าการโหลดโปรแกรมลงบนส่วนความจำของเครื่องแม้จะเป็นการชั่วคราว ก็ถือว่าเป็นการทำซ้ำตามกฎหมาย เช่น กฎหมาย Copyright, Designs and Patent Act of 1988 ของอังกฤษกำหนดไว้ในมาตรา 17 ว่า

"2 Copying in relation to a literary, dramatic, musical or artistic work means reproducing the work in any material form.

This includes storing the work in any medium by electronic means.....

6. Copying in relation to any description of work includes the making of copies which are transient or are incidental to some other use of the work"

จากบทบัญญัติของกฎหมายอังกฤษข้างต้น ทำให้เกิดความชัดเจนว่า การโหลดโปรแกรมเพื่อใช้งาน (incidental to some other use of the work) และเป็นการชั่วคราว (transient) ถือว่าเป็นการทำซ้ำที่ละเมิดงานลิขสิทธิ์ ซึ่งในประเด็นนี้นักวิชาการอย่างเช่น Professor Dworkin แห่งมหาวิทยาลัย King's College ได้ตั้งข้อสังเกตว่า

"This effectively extends the exclusive rights of copyright owners to control over the use of a work, and incidentally has brought about slight distortion to general copyright concepts"

นอกจากนั้น ใน EC Directive on Software Protection (1991) กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า การทำซ้ำแม้เป็นการชั่วคราวแต่ก็เข้าข่ายความผิดตามกฎหมายลิขสิทธิ์

"Article 4

Restricted Acts

Subject to the provisions of Articles 5 and 6, the exclusive rights of the right holder within the meaning of article 2, shall include the right to do or to authorize:

(a) the permanent or temporary reproduction of a computer program by any means and in any form, in part or in whole, insofar as loading, displaying, running, transmission or storage of the computer program necessitate such reproduction, such acts shall be subject to authorization by the right holder;

(b) the translation, adaptation, arrangement and any other alternation of a computer program and the reproduction of the results thereof, without prejudice to the rights of the person who alters the program;

(c) any form of distribution to the public, including the rental, of the original computer program or of copies thereof. The first sale in the Community of a copy of a program by the right holder or with his consent shall exhaust the distribution right within the Community of that copy, with the exception of the right to control further rental of the program or a copy thereof."

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จึงถือเป็นแนวปฏิบัติว่าการซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์กับสิทธิในการใช้โปรแกรมนั้นแยกขาดจากกัน การซื้อไม่ได้หมายความว่ารวมถึงสิทธิในการใช้ แม้บุคคลที่ซื้อโปรแกรมที่ถูกต้องก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ ต้องมีการขออนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในการใช้หรือทำซ้ำ เพราะต้องโหลดโปรแกรมเข้าไปในส่วนของความจำของเครื่องเป็นการชั่วคราว ดังนั้นจึงเป็นหลักปฏิบัติของการทำธุรกิจซอฟต์แวร์ที่ยอมรับทั่วไปว่า การซื้อโปรแกรมคอมพิวเตอร์จึงต้องขอรับใบอนุญาตหรือ license ในการทำซ้ำเพื่อใช้จากผู้ขายด้วย และเพื่อเป็นการสะดวก ผู้ขายมักแนบใบอนุญาตในการทำซ้ำเพื่อใช้ไว้ในกล่องด้วยแล้ว ซึ่งมีชื่อเรียกว่า shrink-wrap license นั่นเอง

3. ข้อยกเว้นที่กฎหมายไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

กฎหมายลิขสิทธิ์ได้ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์โดยมีเจตนารมณ์ในการตอบแทนผู้สร้างสรรค์งานประเภทต่างๆจากการที่บุคคลเหล่านั้นได้ใช้สติปัญญา แรงงาน ทักษะ ความอดทนและกำลังทรัพย์ในการสร้างสรรค์งาน ซึ่งกฎหมายได้ให้สิทธิแก่ผู้เดียวแก่เจ้าของลิขสิทธิ์อันได้แก่ผู้สร้างสรรค์และบุคคลที่ได้รับลิขสิทธิ์ไม่ว่าในทางใดในการทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับ

หรือสำนักงานบางประเภท ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น และอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิต่างๆตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆอันเกี่ยวกับการห้ามมิให้บุคคลใดกระทำการดังที่กล่าวมาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ มิฉะนั้น ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยการที่กฎหมายให้สิทธิแต่ผู้เดียวดังกล่าวย่อมเป็นผลให้เกิดแรงจูงใจแก่บุคคลทั้งหลายในการสร้างสรรค์งานใหม่ๆ และนำงานออกเผยแพร่อันทำให้ประชาชนได้มีโอกาสชื่นชมหรือใช้ประโยชน์ในงานสร้างสรรค์นั้น

อย่างไรก็ตาม ผลของการให้สิทธิแต่ผู้เดียวแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมก่อให้เกิดการผูกขาดในการใช้งานสร้างสรรค์อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และอาจเป็นผลเสียหายแก่สาธารณประโยชน์หรือขัดขวางความก้าวหน้าของสังคมได้ โดยในบางกรณีซึ่งเป็นการใช้งานโดยสุจริตเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น การศึกษา การเผยแพร่ศิลปะวิทยาการ การอนุรักษ์ การบันเทิงเป็นการส่วนตัว และประโยชน์ของทางราชการ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดแนวความคิดในการกำหนดหลักการบางประการเพื่อให้มีความสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของเอกชนผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์และสาธารณประโยชน์ขึ้น โดยหลักการนี้ได้แก่ การกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆเพื่อกรายกเว้นให้การกระทำบางประการไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือดังที่กฎหมายลิขสิทธิ์เรียกว่า "ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์" ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานว่าด้วยข้อจำกัดและข้อยกเว้น ตามที่ความตกลง TRIPS ได้กำหนดไว้เช่นกัน ในข้อ 13 ที่ว่า "บรรดาสมาชิกจะกำหนดข้อจำกัดหรือข้อยกเว้นสิทธิแต่ผู้เดียวได้เฉพาะแต่กรณีพิเศษบางกรณีเท่านั้น ซึ่งไม่ขัดแย้งกับการแสวงประโยชน์โดยปกติของงาน และไม่ทำให้เสื่อมเสียโดยไม่มีเหตุผลต่อประโยชน์อันชอบธรรมของผู้ทรงสิทธิ"

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 หมวด 1 ส่วนที่ 6 ได้กำหนดบทบัญญัติว่าด้วยข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ไว้ในมาตรา 35 โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการนำงานอันมีลิขสิทธิ์ถูกต้องมาใช้ประโยชน์ และเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ตามความสนใจศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีดังนี้

มาตรา 35 (2) ใช้เพื่อประโยชน์ของเจ้าของสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หากไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไรและไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ ตลอดจนไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร

มาตรา 35 (5) ทำสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในจำนวนที่สมควรโดยบุคคลผู้ซึ่งได้ซื้อหรือได้รับโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นมาจากบุคคลอื่นโดยถูกต้อง เพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในการบำรุงรักษาหรือป้องกันการสูญหาย หากไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไรและไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ ตลอดจนไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร

มาตรา 35 (8) ดัดแปลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในกรณีที่เป็นแก่การใช้ หากไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไรและไม่ขัดต่อการแสวงหาประโยชน์จากงานตามปกติของเจ้าของลิขสิทธิ์ ตลอดจนไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิอันชอบด้วยกฎหมายของเจ้าของลิขสิทธิ์เกินสมควร

4. กำหนดโทษและการดำเนินคดีกับผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ละเมิดลิขสิทธิ์

4.1 กรณีที่เป็นบุคคลธรรมดา

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้ระวางโทษในการกระทำความผิดเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ไว้ในหมวด 8 ว่าด้วยบทกำหนดโทษ ดังนี้

1) การกระทำละเมิดลิขสิทธิ์แก่งานโดยตรง

มาตรา 69 กำหนดโทษในการกระทำความผิด ด้วยการละเมิดลิขสิทธิ์โดยตรงแก่งานสร้างสรรค์ประเภทโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ตามมาตรา 30 ไว้ โดยให้ระวางโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท แต่ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อการค้า หรือนำมาให้เช่าโดยไม่ขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ให้ระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงแปดแสนบาท หรือจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสี่ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) การกระทำละเมิดลิขสิทธิ์แก่งานโดยทางอ้อม

มาตรา 70 กำหนดโทษในการกระทำความผิด ด้วยการละเมิดลิขสิทธิ์แก่งานสร้างสรรค์โดยทางอ้อม ตามมาตรา 31 ไว้ โดยให้ระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นถึงหนึ่งแสนบาท แต่ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อการค้า ให้ระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามเดือนถึงสองปี หรือปรับตั้งแต่ห้าหมื่นถึงสี่แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

3) กรณีสิ่งของการกระทำความผิด

มาตรา 75 กำหนดว่า บรรดาสิ่งที่ได้ทำขึ้นหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักร อันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ตามมาตรา 69 และมาตรา 70 และสิ่งเหล่านี้ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้กระทำความผิด ให้ตกเป็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ ส่วนสิ่งที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้น

4) กรณีที่เกี่ยวข้องค่าปรับ

มาตรา 76 กำหนดไว้ในกรณีค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษา ให้จ่ายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นจำนวนกึ่งหนึ่ง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งเพิ่มเติม สำหรับส่วนที่เกินจำนวนค่าปรับที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับแล้วนั้น

5) การเปรียบเทียบปรับ

มาตรา 77 กำหนดให้อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาและผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายให้กระทำหน้าที่แทน มีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้ ในกรณีความผิดตามมาตรา 69 วรรค 1 และตามมาตรา 70 วรรค 1 ซึ่งกฎหมายระวางโทษปรับไว้เท่านั้น

ดังนั้น สำหรับความผิดฐานละเมิดลิขสิทธิ์ โดยการลงโปรแกรมในเครื่องคอมพิวเตอร์อย่างผิดกฎหมาย หรือการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ละเมิดลิขสิทธิ์ กฎหมายลิขสิทธิ์มีบทบัญญัติกำหนดโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นถึงสองแสนบาท พร้อมทั้งให้ริบบรรดาสิ่งของทั้งหลายที่ได้ใช้ในการกระทำผิดอีกด้วย ทั้งนี้

กฎหมายลิขสิทธิ์ได้ให้อำนาจอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาหรือผู้แทนมีอำนาจเปรียบเทียบปรับสำหรับความผิดกรณีนี้ได้ เมื่ออธิบดีหรือผู้แทนเปรียบเทียบปรับแล้วก็ยังเป็นอันเลิกแล้วกันไปในส่วนเฉพาะคดีอาญา ไม่ต้องส่งไปดำเนินคดีในศาลอีก สำหรับคดีแพ่งเจ้าของหรือผู้ได้รับมอบอำนาจยังมีสิทธิฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายอีกต่างหาก แต่หากเป็นกรณีความผิดที่ได้กระทำในเชิงการค้าหรือเพื่อหากำไร อธิบดีไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับ ต้องส่งดำเนินคดีในชั้นศาลเท่านั้น¹¹

4.2 กรณีที่เป็นนิติบุคคล

เพื่อให้กฎหมายลิขสิทธิ์มีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น ได้มีการบัญญัติข้อกำหนดกฎหมายให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งกรรมการ และผู้จัดการของบริษัทนิติบุคคลต้องมีความรอบคอบในการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ในบริษัทมีการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ผิดกฎหมายมาใช้ในบริษัท จึงได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ว่า

มาตรา 74 ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลดังกล่าว เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยที่กรรมการหรือผู้จัดการมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย

ดังนั้น จึงกลายเป็นข้อพึงระวังสำหรับผู้เป็นกรรมการหรือผู้จัดการนิติบุคคล ให้ต้องมีภาระหน้าที่ที่ช่วยรัฐสอดส่องดูแลไม่ให้มีการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ในสถานประกอบการ เพราะหากมีตรวจพบการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ในองค์กร กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลต้องมีหน้าที่หาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ตัวเองว่าไม่มีส่วนร่วมหรือไม่ได้รับทราบว่ามีกรรมการทำความผิดนั้นด้วย แต่ถ้าไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อเช่นนั้นได้ กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนก็ต้องได้รับโทษในฐานะเป็นผู้ร่วมกระทำผิดนั้นด้วย

4.3 การกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ซ้ำ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มีข้อบัญญัติเพิ่มบทลงโทษแก่บุคคลที่ได้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์อย่างซ้ำซาก ดังนี้

มาตรา 73 ผู้ใดกระทำความผิดอันต้องระวางโทษใดๆตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้ หากพ้นโทษมาแล้วยังไม่ครบกำหนดห้าปี แต่ได้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับนี้อีก ต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่ได้กระทำนั้น

เพื่อปราบปรามการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์โดยสันดาน กฎหมายจึงมีมาตราเพิ่มโทษขึ้นเป็นสองเท่าของโทษที่กำหนดไว้ในฐานความผิดนั้นๆ หากผู้ที่เคยกระทำความผิดได้ทำละเมิดซ้ำในระยะเวลาที่ยังไม่ครบ 5 ปีนับแต่วันพ้นโทษคดีก่อน โดยโทษในครั้งแรกไม่จำเป็นต้องเป็นโทษในฐานะความผิดหรือ

¹¹ อดุล ชาวละออบ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (จุลสาร: ธรรมนิติ, 2545), น.38-9.

มาตราเดียวกับโทษครั้งใหม่ เพียงแค่ต้องโทษตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ก็ถือเป็นการต้องได้รับโทษตามมาตรานี้ได้¹²

4.4 การตรวจค้นการละเมิดลิขสิทธิ์

เพื่อให้การดำเนินการปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดประสิทธิภาพสูงสุด พระราชบัญญัติ พ.ศ.2537 ได้กำหนดให้มีการแต่งตั้งพนักงานพิเศษมีอำนาจตรวจค้นการละเมิดลิขสิทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

มาตรา 67 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในอาคาร สถานที่ทำการ สถานที่ผลิต หรือสถานที่เก็บสินค้าของบุคคลใดในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก หรือในเวลาทำการของสถานที่นั้น หรือเข้าไปในยานพาหนะเพื่อตรวจค้นสินค้า หรือตรวจสอบเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(2) ยึดหรืออายัดเอกสารหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับกระทำความผิด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

(3) สั่งให้บุคคลใดๆ มาให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานอื่นในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำ สมุดบัญชี เอกสาร หรือหลักฐานดังกล่าวมีประโยชน์แก่การค้นพบ หรือใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์การกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

ในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกตามสมควร

นอกจากนั้น เจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการตรวจค้นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ยังไม่จำกัดเฉพาะแต่เพียงเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น เจ้าหน้าที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ก็สามารถดำเนินการตรวจค้นได้ (มาตรา 68) และหากมีการขัดขืนไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงาน ก็อาจมีโทษทั้งปรับทั้งจำ ดังนี้

มาตรา 72 ผู้ใดขัดขวาง หรือไม่อำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 67 หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา 67 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ดังนั้น หากมีการขอเข้าตรวจค้นการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ องค์กรวิชาชีพวารสาร สนเทศและปัจเจกบุคคลทั่วไปควรต้องอำนวยความสะดวกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามสมควร การขัดขืนหรือไม่ให้ความร่วมมือแก่พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเป็นผลให้ต้องได้รับโทษฐานกระทำความผิดตามมาตรา

นี้¹³

¹² อดุล ชาลอะฮอ, สิทธิในการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (จุลสาร: ธรรมนิติ, 2545), น.37.

¹³ บัณฑิต หลิมสกุล, ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (กรุงเทพมหานคร: โอปิช พับลิชิ่ง, 2538), น.109-10.

4.5 อายุความในคดีละเมิดลิขสิทธิ์

มาตรา 63 กำหนดอายุความในการฟ้องร้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์อันเป็นคดีแพ่งไว้ โดยห้ามมิให้ฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ เมื่อพ้นกำหนดสามปีนับแต่วันที่เจ้าของลิขสิทธิ์รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิด แต่ต้องไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์

ส่วนอายุความในการฟ้องคดีอาญาอันเกี่ยวกับลิขสิทธิ์นั้น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ไม่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น จึงต้องเป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยอายุความในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 และ 96 ซึ่งกำหนดให้ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 66 บัญญัติว่าความผิดตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์นี้เป็นความผิดอันยอมความได้¹⁴

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา: พื้นฐานความรู้ทั่วไป (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544), น.84-5.

ภาคผนวก ค

ราคาโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ชื่อโปรแกรม	ราคา (บาท)
ACD See 3.0	3,210.00
ACD See 5.0	3,210.00
Adobe Illustrator 10.0	25,000.00
Adobe Illustrator 9.0	26,215.00
Adobe Illustrator CS 11.0	26,215.00
Adobe Pagemaker 7.0	26,215.00
Adobe Photoshop 3.0	30,000.00
Adobe Photoshop 5.5	31,000.00
Adobe Photoshop 6.0	31,000.00
Adobe Photoshop 7.0	31,565.00
Adobe Photoshop CS 8.0	31,565.00
Cool Edit 2000 1.1	2,760.00
Cute FTP	1,598.00
Edit Plus 2.0	1,200.00
FrontPage 2000	8,900.00
FrontPage 98	8,064.00
FrontPage XP	8,900.00
GIF Animation	1,400.00
Macromedia Dreamweaver 3.0	16,050.00
Macromedia Dreamweaver 4.0	16,050.00
Macromedia Dreamweaver MX	18,832.00
Macromedia Dreamweaver MX 6.0	18,832.00
Macromedia Dreamweaver UltraDev 4.01	17,050.00
Macromedia Firework 4.0	11,960.00
Macromedia Flash 5.0	25,000.00
Macromedia Homesite	3,960.00
McAfree	1,950.00

ชื่อโปรแกรม	ราคา (บาท)
Microsoft Office 2000	15,960.00
Microsoft Office 2003	16,585.00
Microsoft Office 2003	16,585.00
Microsoft Office 97	15,960.00
Microsoft Office Professional 2003	20,544.00
Microsoft Office XP 2002	14,784.00
Microsoft Windows 2000 Server Edition	12,999.50
Microsoft Windows 98	9,024.00
Microsoft Windows XP	14,000.00
Microsoft Windows XP OEM	8,453.00
Microsoft Windows XP 2002 Professional	14,445.00
Microsoft Windows XP Professional	14,445.00
Norton AntiVirus 2002	1,839.60
Norton AntiVirus 2003	2,033.00
Stary Night Professional	5,998.00
Swish 1.51	1,598.00
Thai Software Dictionary v.4	199.00
THai Software Translator v. 4	180.00
Ulead GIF Animator 5	1,798.00
Ulead Smart Saver Professional	2,398.00
Winamp Skinmaker 1.2	600.00
Winzip	1,160.00

ที่มา: IT Center 39/29-30 ถ.จรัลสนิทวงศ์ วัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสิทธิสันติ เล้าสกุล เกิดวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 สำเร็จปริญญาบริหารธุรกิจ
บัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2538 และ
เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ ที่จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2543

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย